

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
БІЗНЕСУ та ТЕХНОЛОГІЙ

ВІСНИК

№1(14)2011

**КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
БІЗНЕСУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ**
04078, м. Київ,
вул. Білицька, 41/43
(044) 430 15 77, 353 42 42
info@kibit.edu.ua

РЕКТОР: ЯКОВЛЕВА Олена В'ячеславівна
— кандидат філософських наук, професор
РІК ЗАСНУВАННЯ — 1961
КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ РІВЕНЬ:
бакалавр, спеціаліст, магістр
РІВЕНЬ АКРЕДИТАЦІЇ — III, IV

ШКОЛА БІЗНЕСУ КІБІТ

Відкрита у 2004 році.
Надає повний обсяг
послуг з бізнес-освіти.
Діють короткострокові
програми PDS, MBA.

www.kibit.edu.ua

Ліцензія АД № 034560
від 04.05.2012 р.

ФІЛІЇ КІБІТ:

БІЛОЦЕРКІВСЬКА ФІЛІЯ
09100, вул. Логінова, 39/2,
тел.: 8 (0446) 333 108;
8 (04463) 512 77
e-mail: info_bc@kibit.edu.ua

ВІННИЦЬКА ФІЛІЯ
21022, вул. Тарногородського, 46
тел.: 8 (0432) 69 32 62;
8 (0432) 63 06 77
e-mail: info_vn@kibit.edu.ua

ЖИТОМИРСЬКА ФІЛІЯ
10029, вул. Комерційна, 2а
тел.: 8 (0412) 44 84 07;
8 (0412) 48-24-50
e-mail: info_gt@kibit.edu.ua

ЗАПОРІЗЬКА ФІЛІЯ
69123, вул. 14 Жовтня, 15
тел.: 8 (061) 270 60 87;
8 (061) 277 00 81
e-mail: info_zp@kibit.edu.ua

ЛУГАНСЬКА ФІЛІЯ
91006, кв. Южний, СШ № 51
тел.: 8 (0642) 711 706;
8 (0642) 710 798
e-mail: info_lg@kibit.edu.ua

НІЖИНСЬКА ФІЛІЯ
16604, вул. Незалежності, 42
тел.: 8 (04631) 9 03 51/52;
8 (04631) 7 51 41
e-mail: info_ng@kibit.edu.ua

УМАНСЬКА ФІЛІЯ
20300, пров. К. Цеткін, 2
тел.: 8 (04744) 4 28 20;
8 (04744) 3 50 44
e-mail: info_ym@kibit.edu.ua

ФАКУЛЬТЕТИ:

■ МЕНЕДЖМЕНТУ ■ ЕКОНОМІКИ ■ ПСИХОЛОГІЇ

0306

МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ:

менеджмент туристичної індустрії
менеджмент зовнішньоекономічної діяльності
менеджмент підприємницької діяльності
менеджмент промислових підприємств
менеджмент охорони праці

0305

ЕКОНОМІКА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО:

фінанси
облік і аудит

0301

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАУКИ:

психологія праці та управління
педагогічна психологія
клінічна психологія

ДРУГА ВИЩА ОСВІТА

за всіма напрямками

МАГІСТРАТУРА

за спеціальністю «фінанси»

МАТЕРІАЛЬНО- ТЕХНІЧНА БАЗА:

власні навчальні приміщення,
комп'ютерні класи, доступ до Інтернет,
бібліотека, читальний зал,
власна поліграфічна база

ПРОФЕСОРСЬКО-

ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД:

висококваліфіковані фахівці
(професори, доценти,
спеціалісти-практики)

ФОРМИ НАВЧАННЯ:

денна, заочна

Диплом бакалавра, спеціаліста,
магістра державного зразка. Студенти проходять практику у державних та комерційних установах. Працює служба працевлаштування студентів. Здійснюються мовні та фахові стажування студентів за кордоном. На запрошення Інституту лекції читають професори з провідних Університетів Західної Європи. Ведеться підготовка до незалежного зовнішнього тестування з математики, української мови та літератури, історії України.

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

В І С Н И К

Випуск № 1 (14)

Київ
Видавництво КІБіТ
2011

*Висловлюємо подяку президенту Київського Інституту Бізнесу та Технологій
Яковлевій Ірині Іванівні за підтримку видання*

Даний номер “Вісника” містить тези доповідей на міжнародну науково-практичну конференцію КІБІТ “Студент-Дослідник-Фахівець” (м. Київ, 26 травня 2011р.)

Матеріали конференції (доповіді) будуть опубліковані в наступному номері: (№2 (15) 2011р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ЯКОВЛЄВА О.В., канд. філос. наук – голова редколегії

ЯЗИНІНА Р.О., д-р географ. наук – відповідальний секретар

МИХАЙЛИЧЕНКО М.В., канд. пед. наук

ВЕТЧИНОВ І.А., д-р. екон. наук

РОМАНЮК А.С., д-р. фіз.-мат. наук

ЄНА О.В., канд. екон. наук

КОНЧИН В.І., канд. екон. наук

КОРОСТЕЛЬОВ В.А., канд. екон. наук

ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., канд. психол. Наук

ШКІЛЬ С.О., канд. філос. наук

Відповідальний за випуск – **ЯЗИНІНА Р. О.**, д-р географ. наук

Вісник Київського інституту бізнесу та технологій
№1 (14) 2011

Видається з 2004 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію
в Держкомітеті телебачення та радіомовлення
серія КВ № 880 від 01.06.2004 р.

Засновник: ПВНЗ “КІБІТ” ТОВ

Затверджено до друку Вченою Радою
Київського інституту Бізнесу та технологій
Протокол №9 від 20 квітня 2011 року

Тираж 500 прим.

Адреса редакції:
04078, м. Київ, вул. Білицька 41/43
Телефон для довідок: 8-044-430-32-64

Видавець – ПВНЗ “Київський інститут бізнесу
та технологій” ТОВ
04078, м. Київ, вул. Білицька 41/43
Телефон для довідок: 8-044-430-32-64
e-mail: science@kibit.edu.ua

За достовірність інформації в публікаціях
відповідальність несуть автори статей

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ОЛЕНА ЯКОВЛЕВА

к. філос. наук,

м. Київ

БАГАТОМОВНІСТЬ У ВНЗ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР НАБЛИЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Для українського мовного середовища багатомовність є однією з таких особливостей, які можна вважати константними. Витоки цього явища на теренах традиційного компактного проживання українського етносу сягають XIV-XV ст., тобто часу, з якого, власне, розпочинається формування сучасної української нації. За роки й століття, що відтоді минули, не було жодного історичного етапу або навіть епізоду, в рамках якого мовна ситуація в Україні характеризувалася б хоча б відносно одномовністю.

Зокрема, неоднорівневий характер багатомовності простежується у тому, що разом з використанням суб'єктом мовлення двох мов на одному й тому ж самому *рівні-страті* значно частіше різні мови використовуються в різних *рівнях-стратах*, внаслідок чого кожна з них закріплюється за відповідним *стратом*. Скажімо, для середовища Києва й інших великих міст України (крім сходу та півдня) достатньо типовою є ситуація, коли в сім'ї використовується виключно українська, у садку, школі, на роботі, з друзями тощо – вільна, ситуативно регульована комбінація української та російської, у сфері бізнесу – переважно російська та англійська, у сфері науки, музики, кіно, театру тощо – англійська та російська.

Одним з безпосередніх результатів багатомовності слід вважати зміну індивідуальної та групової картини світу, а також так званої *“культурної мови”* (або – культурно-мовного коду) у її носіїв внаслідок взаємодії та взаємовпливу мов, якими володіє певна особа чи які використовуються певною групою й які у своїй сукупності створюють ефект багатомовності.

Полярно протилежною альтернативою багатомовності є одномовність (монолінгвізм). Щоправда, в умовах сучасного світу з притаманними для нього, з одного боку, глобалізацією як всесвітньою багаторівневою мережею найрізноманітніших зв'язків, з іншого, – безпрецедентно високим рівнем розвитку техні-

чних засобів комунікації, – зустріти її у чистому вигляді майже неможливо.

Багатомовність в Україні, якщо порівнювати її з аналогічними явищами в інших мовних ареалах, державах і регіонах, матиме, щонайменше, одну особливість, яку можна було б кваліфікувати як значною мірою унікальну. Українська багатомовність у переважній більшості випадків являє собою де-факто українсько-російську двомовність, яка в окремих випадках перетворюється на три- або чотиримовність завдяки появі одного або двох додаткових елементів і характер якої помітно коливається залежно від регіональної приналежності. Одним з поширених варіантів українсько-російської двомовності є варіант співіснування одного з діалектів української мови та “української” російської (тобто українського варіанту російського).

Внаслідок дії фактора глобалізації “государственное сплочение” для таких держав, як Україна, нині поєднує в собі, щонайменше, три елементи мовної практики:

- вдосконалення мови титульної нації як державної мови;
- модернізацію державної мовної політики, сконцентрованої на покращення стану справ на загальній “мовній мапі” держави з урахуванням мовних практик національних меншин;
- вироблення нового алгоритму існування державної мови на міжнародному рівні та її взаємодії з іншими мовами (у тому числі, міжнародними й світовими).

Сучасний стан з багатомовністю в Україні зумовлений взаємодією двох провідних тенденцій: з одного боку, тієї, що спирається на природний розвиток мовної поведінки окремих груп населення та їхніх членів, з іншого, – тенденції, сформованої на підставі державної мовної політики й концепту мовної ситуації, покладеного в її основу.

Для України як для національної держави, котра продовжує перебувати на стадії остаточного формування, ускладненою трансформацією державно-політичної, соціально-економічної, духовної систем, зберігає особливу вагу й актуальність *“аксіома національної державності”*, згідно з якою в державі такого типу, як українська, мова, яка є рідною для більшості членів титульної нації, має бути єдиною державною мовою.

В умовах сучасної України перед освітою стоїть завдання створити передумови і виробити інструменти для того, щоб вирівняти у правах і можливостях осіб, для яких українська мова є рідною, й тих, для кого вона рідною не є, але є державною з усіма наслідками, які з цього випливають або, принаймні, мали б випливати.

Розв'язання цього завдання не передбачає ані коригування рідної мови, спрямоване на її зміну – це було б протиприродно, – ані будь-які інші примусово-каральні заходи. Йдеться лише про наповнення реальним змістом державного статусу української мови, розширення її соціальних функцій, перетворення не лише на формальну, а й на дійсну функціональну домінуючу соціально-комунікативної системи України, зрештою, про залучення до мовного середовища, заснованого на державній мові, усіх мовних спільнот.

Якщо виходити із запропонованого європейською наукою розуміння нації як "читацького загалу" (А.Гейстінгз), тобто як споживача літератури просто-народною мовою, яка стала літературною, – то одним з пріоритетних завдань освіти мало б стати формування повноцінної й "повноформатної" україномовної читацької аудиторії. Без серйозного реформування національного медійного простору у напрямку розширення й поглиблення присутності в ньому україномовних ЗМІ, збільшення їхньої питомої ваги у формуванні громадської думки досягти цього неможливо.

За сучасних умов та обставин поступове утвердження в Україні нового, порівняно з тим, що вже має місце, формату дво- та багатомовності: не лише українсько-російського або українсько-російсько-угорського, а й українсько-англійського, українсько-німецького, українсько-російсько-англійського, – слід розглядати як об'єктивний процес прогресивно-позитивного змісту.

Мову освіти, зрештою, визначає не воля людини або припис держави, а характер комунікативного простору, в якому відбувається освітній процес. Не можна не погодитися з тим, що характерною особливістю сучасного відкритого суспільства, яке перебуває у динамічного розвитку, є поступовий перехід від стану переважної моноетнічності до поліетнічності, котрий зумовлює дедалі більшу відкритість мовних середовищ і мовних систем, сприяючи активнішій взаємодії різних мов, зокрема, інтернаціоналізації словникових фондів.

Можна вести мову про подвійний характер таких явищ, як дво- і багатомовність. На одному рівні, в одній системі координат, мова виконує роль наріжного каменю національної ідентичності й національної свідомості. На іншому, в іншій системі, – стає інструментом забезпечення комунікації, позбавленою національної ознаки. Ці дві іпостасі одного й того ж явища взаємопов'язані одна з одною, а в якомусь розумінні й взаємозалежні одна від одної. Важлива особливість цієї залежності полягає в тому, що вона є односторонньою: "націоідентична" мова підлягає впливу з боку

мови "комунікативної", національно неідентифікованої, не здійснюючи зворотного впливу, зі свого боку, на цю останню.

Збереження української мови як "націоідентичної" та її утвердження в системі української освіти в якості функціональної домінуючої захищаються надзвичайно важливими завданнями історичного моменту, проте їх слід розглядати не як завершення певного процесу й не як його кульмінацію, а як етап, необхідний, вирішальний, знаковий, але все-таки – лише етап. Після нього національна освітня система України, сягнувши нового етапу свого розвитку і здійснивши перехід від одного до іншого алгоритму існування – до нового типу, – буде готова до запровадження як другої, крім української, мови освіти однієї зі "світових" або "міжнародних" мов, скажімо, російської як регіональної або англійської як глобальної.

На цьому, новому для себе, рівні українська етнічна свідомість мала б перетворитися на надетнічну, але не безетнічну, а національну систему освіти – на наднаціональну, проте – не позанаціональну, відкривши, в такий спосіб, для своїх членів і учасників якісно нові обрії шансів і можливостей у плані повноцінного включення до регіонального, європейського, глобального освітнього простору.

ГРИДКОВЕЦЬ Л.М.,
к.психол.н.
м. Київ

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ НАКОПИЧЕННЯ ОСОБИСТОГО КАПІТАЛУ

Коли мова йде про капітал, то у більшості переважно виникають образи купюр чи золотих монет. Проте капітал – це не лише гроші, це результат накопичення різних благ, що дають можливість особистості вільно задовольняти власні потреби та реалізувати таланти. Але результат не можливий без процесу, то ж капітал в апріорі має процесуальний статус.

Оскільки психокультурний простір людського буття охоплює базові системи життєдіяльності людини, а саме: психосексуальну, фахово-професійну, суспільно-соціальну (при цьому духовний простір виступає в якості стрижневого і дифузії у вже перераховані системи), то відповідно капітал, як сукупно-результативний прояв життєтворчих процесів особистості також складається із капіталовкладних потоків, що мають джерела у тих же системах.

То ж не можливо говорити про накопичення справжнього капіталу, обмежуючись лише сегментом фахово-професійної сфери. В протилежному випадку ми можемо говорити лише про накопичення коштів, які хоча і виступають видимим проявом сегменту капіта-

лу, насправді не відбивають справжньої суті його внутрішньо-зовнішніх процесів.

Проте, щоб зрозуміти суть самого процесу накопичення капіталу, розглянемо його з позиції платонівської моделі особистості. Бо капітал не є абстракцією. За кожним конкретним капіталом стоїть конкретна особистість.

То ж відповідно до Платона, кожна особа має тіло, душу та духа. Переводячи це на мову сучасної науки, можемо говорити про фізичний, психологічний та духовний вимір.

То ж постає справедливе питання, як проявляються ці виміри в процесі накопичення капіталу?

Фізичний рівень – це якраз і є той видимий прояв, що визначається наявними коштами та матеріальними благами. Проте, коли ці блага отримуються спонтанно, без зусиль, без залучення психологічного та духовного простору, результат, зазвичай, стає активатором деструктивних процесів в особистості. Тобто, якщо особистість зорієнтована на миттєве отримання зиску і вона отримує те, що вона хоче, то в неї не відбувається розвитку духовних та психологічних механізмів життєтворення.

То ж для гармонізації даного процесу на фізичному рівні мають запрацювати психологічний та духовний вимір особистості, а саме: повинно відбутися першине накопичення капіталу саме в цих структурах.

То що ж забезпечує психологічний рівень? Психологічний рівень особистості в структурі накопичення капіталу окреслює особистості не просто конкретну потребу в накопиченні і засоби досягнення поставленої мети, а формує адекватну, структуровану мотивацію, яка полягає не стільки в отриманні кінцевого рівня капіталу, скільки у розбудові системи отримання задоволення від самого процесу зорієнтованого на розкриття власного потенціалу і активізації особистісної творчості. За подібних умов, навіть негативний результат у процесі накопичення капіталу не стає перешкодою до подальшої активізації, а навпаки посилює інтерес і прагнення пошуку нових механізмів у реалізації творчих задумів. Натомість при орієнтації особи виключно на накопичення капіталу, в момент втрати майнового еквіваленту, особа переживає надзвичайно тяжкі стани, що не рідко проявляються не тільки в глибоких депресіях, але і у суїцидальних дефініціях та діях.

В народі є досить мудра приказка: “Хочеш бути багатим, стань ним, ще до того як з’являться гроші”. Людина, яка отримує кошти, вже будучи внутрішньо багатою, чітко знає як правильно розпорядитися грошовим потоками і людськими ресурсами. А відтак не буде впадати у химерні ілюзії щодо грошового виміру життєдіяльності. Розвиток психологічної системи особистості передбачає розвиток її інформаційно-когнітивної сфери, почуттєво-емоційної та поведінково-регулятивної. Інформаційно-когнітивна сфера активно розвивається в процесі навчання особистості, проте засвоєння інформації активізується лише при вклю-

ченні емоційно-почуттєвої сфери, що в сукупності з когнітивною забезпечують задоволення потреби через активізацію мотивації до діяльності. Проте скільки б людина не мріяла про кінцевий результат, скільки б вона не відчувала його в якості випереджаючої реальності, вона мусить докласти зусиль до безпосереднього втілення задуманих дій і тим самим забезпечити собі конгруентну форму поведінкових проявів, які в свою чергу активізуючи емоційну сферу, формують потребу у розвитку когнітивної сфери і тим самим запускають механізм висхідного розвитку особистості по спіралі зростання.

Людина, що володіє капіталом повинна вміти ним розпоряджатися. А це неможливо без розвитку духовного виміру особистості. Саме духовність забезпечує особистості задоволення екзистенційних та трансцендентних потреб. Проте це вже виходить за межі психологічної науки як такої, а от опанування механізмами усвідомлення цінностей екзистенційного порядку в межах навчального закладу, окрім роботи переймання знань та досвіду у викладачів, може служити також і волонтерська діяльність. Саме вона дозволяє студенту (майбутньому володарю великих капіталів) навчитися: як з позиції цінносних орієнтирів відчувати себе “тим хто володіє”, “тим хто жертвує”, “тим, хто дарує”, а себто – багатою людиною.

В. КОНЧИН

к.е.н.,
м. Київ

ТЕХНОЛОГІЧНА СИНГУЛЯРНІСТЬ ТА ТРАНСГУМАНІЗМ: КІНЕЦЬ ЕПОХИ КЛАСИЧНОГО КАПІТАЛІЗМУ ТА СТАНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА МАЙБУТНЬОГО

Технологічний розвиток людської цивілізації відбувається експоненціально. Це підтверджено емпіричним дослідженням одного з засновників компанії Intel Гордона Мура у 1965 р. (відоме як закон Мура). Даний закон може вбачатись дійсним для кожної технологічної хвилі (минулої, теперішньої і майбутньої) і передбачає подвоєння нових моделей технологічних продуктів кожного наступного часового періоду. Дослідження Мура показало, що поява нових моделей мікросхем спостерігалось через приблизно однакові періоди (18-24 міс.) після попередніх моделей, при цьому кількість транзисторів у них зростала щоразу приблизно вдвічі. Гордон Мур прийшов до висновку, що при збереженні цієї тенденції потужність обчислювальних пристроїв за відносно короткий проміжок часу може зрости експоненціально. Однак у 2007 році Мур заявив, що закон, очевидно, скоро перестане діяти че-

рез атомарну природу речовини і обмеження швидкості світла. Це стосується також і процесів та отриманих продуктів сучасних технологічних хвиль – комп'ютерних технологій, біотехнологій та нанотехнологій. Можна стверджувати, що Гордон Мур тим самим підкреслив, що закони класичної фізики (зокрема, закон гравітації Ньютона) накладають обмеження на прискорення НТП та швидку еволюцію світової економічної системи.

Сучасна капіталістична економіка за умов збереження демократичних засад вже не може розвиватись лише на основі принципів класичної фізики, яка передбачає, що частки субстанції рухаються повільніше швидкості світла і їхня маса дорівнює нулю (люксони) або є більше нуля (тардіони). Це означає, що традиційні схеми раціоналізації витрат (використання ресурсів, праці робочої сили, індустріального та людського капіталу у виробництві та збуті матеріальних благ) в рамках неокласичної теорії порівняльної переваги та теорії конкурентних переваг приходять до свого завершення. Звичні гравітаційні чинники підвищення добробуту глобальної капіталістичної економіки, зокрема міжнародна торгівля та прямі іноземні інвестиції, демографічний розмір економік як джерело ефекту від зростаючого масштабу виробництва та потенційно великого споживчого ринку, регіональні торговельні угоди (зони вільної торгівлі, митні союзи, економічні союзи), умови економічної свободи та глобальної конкурентоспроможності, вже сьогодні не дають можливості боротись з неминучим інертним станом ВВП на душу населення на кожному з рівнів розвитку – для розвинутого індустріального суспільства та для країн, що розвиваються, а також запобігати посиленню дивергенції у системі розподілу матеріальних благ на планеті Земля.

Пошук науковцями фізичних частинок, що рухаються швидше за швидкість світла (тархіони), та уможливлення їхньої масової активації через нові гравітаційні та електромагнітні рушії квантової механіки та теорії відносності в різних площинах суспільного життя, в тому числі і в економічній системі, націлені на вирішення багатьох проблем людства, що вже настали або настануть через необоротність наслідків панівного техногенного типу економічного розвитку, який має свої екологічні та ресурсні обмеження.

Вже почались дослідження в напрямі задіяння *великого адронного колайдера* – найбільшого у світі прискорювача елементарних частинок, що створений у Європейському центрі ядерних досліджень (*CERN*), поблизу Женев (Швейцарія). Прискорювач пролягає в тунелі (у формі тора діаметром 27 км) на глибині до 175 метрів під землею на кордоні Франції та Швейцарії, поблизу Женев. Як свідчить назва, він призначений для прискорювання адронів, зокрема протонів і важких іонів. У березні 2010 року у Великому адронному колайдері вперше успішно здійснено зіткнення протонів, що рухалися зі швидкістю, наближеною до швидкості світла.

Виявлення в значних обсягах тархіонів і їхня активація може кардинально трансформувати принципи існування та розвитку людської цивілізації. Йде мова, в першу чергу, про пізнання та освоєння чотирьохвимірного простору та часово-просторової ентропії нескінченності (абсолютного хаосу, що являє собою водночас певний матрично-мережевий порядок в тих чи інших сферах реального та віртуального життя). Телепортація масивних фізичних часток на відстані та в часі може дати можливість нівелювати залежність від традиційних транспортних затрат, а отже, це означає економію часу на фізичне переміщення будь-яких матеріальних субстанцій та фактичний відхід від паливних ресурсів у глобальному виробництві та торгівлі товарами, у створенні інфраструктури, у переміщенні осіб тощо. Дослідження вже відбуваються: у 2004 р. була проведена перша телепортація квантового стану атома – науковці переправили фотони через Дунай. В 2009 р. вперше була реалізована безпосередня передача квантових характеристик від одного атома до іншого на дистанції 1 м з точністю 90%. У 2010 р. відбулась квантова телепортація від одного атома до іншого на 16 кілометрів з точністю 86%.

З класичної фізики відомо, що чим повільніше частки рухаються, тим більшою енергією вони володіють. За теорією з моменту свого створення такі частки починають рухатись зі швидкістю, без якого-небудь періоду прискорення, що піддається вимірюванню. Ще в 1962 р. фізики Біланюк і Сударшан почали розмірковувати над наслідками швидкостей, що перевищують швидкість світла (суперсвітлові швидкості або надвселення швидкість). Будь-яка частка, що рухається зі швидкістю, що перевищує швидкість світла буде мати уявну масу. Тобто їхня маса буде дорівнювати будь-якій величині, що помножена на корінь квадратний з мінус одиниці. Частка з уявною масою прискорюється тоді, коли зустрічає опір, і сповільнюється тоді, коли її підштовхує якась сила. У міру зменшення енергії вона рухається все швидше і швидше, так що при нульовій енергії вона рухається з нескінченною швидкістю. У міру зростання енергії вона сповільнюється все сильніше, поки, з наближенням її енергії до нескінченності, майже не сповільнюється до швидкості світла. Отже, частинки, що рухаються швидше за швидкість світла, американський фізик Джеральд Фейнберг назвав тахіонами, від грецького слова, що означає "швидкі".

Наслідки швидкостей визначаються принципом причинності – фізичним принципом, який встановлює допустимі межі впливу одних подій на інші. В класичній фізиці це твердження означає, що будь-яка подія $A(t)$, що відбулась в момент часу t , може впливати на подію $B(t')$, що відбулась в момент часу t' , тільки за умови $t' - t > 0$. Таким чином, класична фізика допускає довільно велику швидкість перенесення взаємозв'язків, при цьому на подію, яка відбувається в певний час у певній точці простору, можуть

впливати лише події, які передували їй у часі (точніше відділені від неї часоподібним інтервалом).

На відміну від класичної фізики, в теорії відносності принцип причинності перебачає, що будь-яка подія $A(t, x)$, що відбулась в точці простору-часу (t, x) , може вплинути на подію $B(t', x')$, що відбулася в точці простору-часу (t', x') , тільки за умови: $t' - t > 0$ та $c^2(t - t')^2 - (x - x')^2 > 0$ де c – гранична швидкість поширення взаємодій, що дорівнює, згідно з сучасними уявленнями, швидкості світла у вакуумі. Іншими словами, інтервал між подіями А і В повинен бути схожим у часі (подія А передує події В в будь-якій системі відліку). Таким чином, подія В причинно пов'язана з подією А (будучи її наслідком), тільки, якщо воно знаходиться в області асбсолютно майбутніх подій світлового конусу з вершиною події А. Якщо ж обидві події А і В розділені простороподібним інтервалом (тобто жодна з цих подій не знаходиться всередині світлового конусу з вершиною в іншій події), то їх послідовність у часі може бути змінена на протилежну простим вибором системи відліку: якщо в одній системі відліку $t_A < t_B$, то в іншій може статися $t_A > t_B$. Це не суперечить принципу причинності, тому що жодна з цих подій не може впливати на іншу.

Технологічна сингулярність це категорія футурології, що передбачає гіпотетичне вибухоподібне зростання швидкості науково-технічного прогресу, яке ймовірно послідує за створенням гіперінтелекту – інтеграції розуму людини зі штучним інтелектом на рівні молекулярних нанотехнологій (синтезу біологічного тіла та розуму людини і комп'ютерно-мережевих модулів та обчислювальних машин) або/і внаслідок значного збільшення можливостей людського мозку за рахунок біотехнологій та на основі просторово-часової сингулярності (процесу вибухового прориву у чотирьохвимірному просторі через масове освоєння руху фізичних частинок, що пересуватимуться швидше швидкості світла). При цьому важко спрогнозувати на сьогоднішній день, на що буде схожий постсингулярний світ і людська цивілізація, оскільки важко уявити наміри і можливості гіперінтелекту в вищеокресленому просторово-часовому середовищі, яке виникатиме внаслідок зламу у можливостях квантової фізики поза горизонтом причинності подій та розвитку чорних дір.

Категорія “технологічна сингулярність” та її фундаментальні дослідження належать науковцям Вернору Вінджу (1993) та Рею Курцвайлу (2005). Р. Курцвайл в своїй праці “Сингулярність вже близька” зазначив, що “Сингулярність дозволить людству перетнути обмеження біологічних тіл і мозку. Не буде жодної розбіжності між людиною і машиною”. Звичайно, що футурологія часто ототожнюється з псевдонауковим напрямом, однак вона дає відповідь на питання, в якому напрямку рухається людство і, водночас, дає сигнали (підказки) на майбутнє науковцям і суспільству.

Такі сигнали виразились у розвитку трансгуманізму та цілого спектру його течій в різних сферах людсь-

кого буття – в прикладних природничих науках, в гуманітарних науках та мистецтві, в політичних та громадських колах тощо. Трансгуманізм – раціональний світогляд, що заснований на осмисленні досягнень і перспектив науки, який визнає можливість і бажаність фундаментальних змін в положенні людини з допомогою передових технологій з метою ліквідувати страждання, старіння людини і смерть і значно посилити фізичні, розумові і психологічні можливості людини.

Трансцендентність людського тіла та мозку внаслідок технологічної сингулярності може викликати необоротні процеси, такі як десоціалізація суспільства, поглиблення суспільного поділу на касти та групи, верховенство хаосу як всесвітнього порядку, підірив інституту національної держави, зміни законів неокласичної та кейнсіанської економіки. Технологічна сингулярність і входження людської цивілізації у чотирьохвимірний простір та кібернізація (нанонізація) суспільних відносин принесе початок нового соціального-економічного устрою – в цьому немає сумніву. Питанням залишається, що прийде на зміну капіталістичному способу виробництва і чи не буде так, що технологічна сингулярність просто стане обслуговувати існуючий століттями капіталістичний лад вже в новому чотирьохвимірному просторі, кращої альтернативи якому, швидше за все, не буде.

УДК: 37.017

КОТЛЯРОВА Т.О.

к. філос.н.,

м.Київ

ПОТЕНЦІАЛ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасний світ сповнений надій, що у III тисячолітті людство житиме у стабільному і безпечному світі, що базується на принципах гуманізму, справедливості та справжньої свободи. Та, на жаль, у цьому динамічному та швидкоплинному світі люди часто забувають про важливість духовних цінностей. Соціальні умови, що наполегливо нав'язують меркантильність і цинізм, сприяють деформації системи цінностей у великої кількості населення України. Спільним знаменником цих проблем стали бездуховність, криміналізація суспільства, девіантна поведінка, конфлікти і розколи, розбіжності та протиріччя. Все більше на нижчий рівень відходить любов, сім'я, культурні цінності, а на вищий сходять матеріальні цінності, особисті потреби, розваги та задоволення. Дедалі менше часу і зусиль приділяється духовному самовдосконаленню, створенню духовно-моральних засад у вихованні дітей

та молоді. Однак духовність народу, духовний розвиток особистості усвідомлюються нині як найнеобхідніші чинники в розбудові сучасної України.

Духовні цінності демонструють високий виховний потенціал гуманітарних знань, у зв'язку з чим здобувають актуальність науково-педагогічні дослідження, спрямовані на позитивне використання цих знань у навчально-виховній діяльності, інтеграцію їх загальнолюдського гуманітарного потенціалу в оновлюючу систему виховних впливів сучасної вищої школи.

З огляду на розроблені наукою теоретичні положення духовність визначається як гармонійна єдність інтелектуального, морального, емоційно-естетичного компонентів розвитку особистості. Особистість має право на самостійність, індивідуальність. Однак для пробудження і подальшого духовного розвитку індивіда потрібно створити відповідні умови. Духовність – це передусім творча спрямованість, насага, енергія людини.

Нині в Україні все більше підвищується значення релігії та її вплив на різні сфери суспільних відносин. Водночас відбувається процес розвитку світоглядного різноманіття в українському суспільстві. Це дає підстави для підвищення рівня духовно-моральної освіти та виховання підростаючого покоління. У вихованні людини важливе значення має процес формування у неї ціннісного ставлення до різноманітних явищ дійсності, формування ієрархії цінностей особистості, що визначають її ставлення до навколишнього світу і поведінки в суспільстві. Це тривалий і складний процес, на який впливають родина, окремі соціальні інститути і групи, засоби масової інформації, суспільство загалом тощо. Важливу роль у цьому процесі відіграє система освіти, виховання молоді в освітніх установах, насамперед у вищій школі, завдання якої полягає в тому, щоб створити сприятливі умови, в яких усі позитивні цінності освіти стали б надбанням особистості, що навчається, її внутрішніми орієнтирами діяльності. Тому в педагогічному процесі задіяні всі можливі джерела духовного розвитку – наука, мистецтво, філософія тощо.

Освіта об'єктивно детермінує майбутнє суспільство, готуючи успішних професіоналів. Перспектива консолідації українського суспільства на найближчі 10–15 років може насправді актуалізуватися масовим утвердженням цінності професіоналізму. В цьому проявляється адекватна соціальність усіх, чий професіо-

налізм є необхідним для реформування соціуму на фундаменті добра, законності, справедливості, порядку, чесності, моралі. Вища школа формує стратегічне налаштування на професіоналізм і успіх на тривалу перспективу. Формування і виховання успішного професіонала потребує якісно нової гуманітарної підготовки, в якій переважає варіативність. Вузівська гуманітарність повинна фокусуватись на духовних цінностях організованого суспільства, соціальної і правової держави. Якісна вища освіта може бути лише концептуально альтернативною, принципово самобутньою і гуманітарно різноманітною, оскільки, саме вуз формує компетентного і відповідального громадянина, яскраву всебічно розвинуту гармонійну особистість, що володіє ефективною системою загальнолюдських цінностей.

Зокрема, виховання духовної, високоосвіченої, високоморальної особистості відбувається шляхом формування у студентської молоді гуманістичних ідеалів і цінностей, моральних принципів та культурно-етичних норм. Основні завдання полягають насамперед у залученні студентства до пізнання вітчизняної та світової духовної спадщини; ознайомлення із світоглядно-релігійною проблематикою; виховання студентства на загальнолюдських гуманістичних цінностях: ідеалах добра, правди, свободи, любові, справедливості, совісті, людської гідності; виховання почуттів толерантності та поваги до прав іншої особи.

З метою виховання у студентів вищих навчальних закладів ціннісних орієнтирів необхідним є проведення інтерактивних занять та дискусій на теми моральних, культурних, етичних та естетичних аспектів життя людини; організації зустрічей з видатними сучасними діячами: філософами, літераторами, митцями, представниками релігійних організацій; вивчення особливостей національних традицій, обрядів, релігійних свят; ознайомлення з культурними та релігійними традиціями світу (духовною музикою, образотворчим мистецтвом, скульптурою, архітектурою тощо); участь у благодійних заходах та акціях милосердя. Подібні заходи сприяють формуванню певної системи духовних цінностей у студентської молоді, а відтак, дають поштовх до розвитку гуманної, вільної і відповідальної особистості. Адже духовність так чи інакше передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства.

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 519.71

АНДРЕЄВ М.В.,
д. ф.-м. н., м.Київ

СИСТЕМИ КЕРУВАННЯ ЗАПАСАМИ З НЕДОСКОНАЛОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ЩОДО НАЯВНИХ ЗАПАСІВ

Досліджено стохастичну систему керування запасом з недосконалою інформацією щодо наявного запасу, обумовленою неузгодженістю інвентарного реєстру запасу з реальним фізичним запасом. З'ясовано причини такої неузгодженості і розв'язано задачу побудови стратегії керування запасом на основі мінімізації загальних витрат на одиницю часу за умови, що ймовірність обліку складських неполадок не перевищує наперед задане мале число.

Інвентарний реєстр складського запасу предметів зберігання містить помилки у тому випадку, коли цей реєстр запасу не узгоджено з реальним фізичним запасом. Такі розходження можуть бути обумовлені часовими лагами між потоками надходження на склад предметів зберігання та інформацією щодо їх запасів, дрібними крадіжками, деякими огріхами при оцінюванні об'єму випуску товару на виробництві та при його реєстрації на складі тощо. Ці неточності в подальшому ускладнюються через введення помилок обліку предметів зберігання при намаганні узгодити баланси за допомогою опису предметів зберігання (інвентарних рахунків).

Основний внесок такого роду помилок полягає в тому, що в системі керування запасом не проводяться замовлення, коли це потрібно робити, що в результаті приводить до так званої "складської неполадки"; іншими словами, реєстр складського запасу підтверджує баланс про достатній рівень запасу для прийняття рішення щодо покриття даного замовлення, хоча реально існує недостатня кількість одиниць фізичного запасу, яку можна знайти на складі. Такі недоліки наводять на компроміс щодо здатності менеджера адекватно оцінити рівень запасу не лише з мінімальною часовою реакцією, але що більш важливо, з передбачуваною часовою реакцією. Таким чином, виникає потреба математичного дослідження проблеми визначення рівня запасу, з економічною точністю досягти і підтримувати такий рівень запасу, який узгоджується з гарантією того, що помилки в реєстрі складського

запасу, які залишились, незначно вплинуть на доступний темп регулювання запасу.

У доповіді розглянуто підхід щодо отримання необхідних модифікацій при побудові стратегії керування запасом, які дозволяють ефективно з економічної точки зору розв'язати питання щодо помилок реєстрового матеріального запасу. Очевидно, вибрана стратегія керування, за припущення наявності досконалої інформації про предмети зберігання та їх реєстрацію на складі, має балансувати різні витрати системи керування запасами і забезпечувати деякий допустимий рівень сервісу. Така стратегія керування запасами мала б бути, наприклад, дворівневою (s, S) – стратегією або стратегією єдиного критичного рівня запасу з обчисленою точкою повторного замовлення, визначеною для захисту лише від варіацій випадкового попиту і часу на виконання нового замовлення, а не від помилок реєстрового матеріального запасу.

Виникає бажання розширити стратегію керування запасами, якщо взяти до уваги введені неточності у реєстрі матеріального запасу, обумовлені або нормальними операційними помилками або недосконалим обліком матеріального запасу. Наприкінці даного періоду загальне розходження між зареєстрованим і фізичним запасами, обумовлене накопиченням нормальних операційних помилок у періоді після останнього обліку запасу плюс будь-яка помилка, що залишилась після останнього інвентарного рахунку запасів. Взагалі, можна припустити, що нормальні операційні помилки будуть високо корельовані з рівнем попиту і можуть бути як додатними так і від'ємними величинами; додатні величини мають ідентифікуватись із дрібними крадіжками типу помилок, які знижують реальний інвентарний запас, тоді як від'ємні величини обумовлюють зростання фізичного запасу. Припускається, що розмір помилок, що залишаються після інвентарного рахунку запасів, є функцією від типу і вартості реальної фізичної процедури обліку, що використовується. У кожному періоді приймаються рішення щодо рівня запасу, які базуються на одному з двох рушійних факторів: відтинку часу після останнього інвентарного рахунку рівня запасу або сумарного попиту після останнього інвентарного рахунку рівня запасу.

Мета цієї доповіді – вибрати тип і частоту інвентарного рахунку рівня запасу і модифікувати обумовлену стратегію керування запасами так, щоб мінімізувати загальні витрати на одиницю часу за умови, що

ймовірність появи складських неполадок буде нижчою за наперед задане мале число. Зокрема, ставиться мета – проаналізувати досить прості відповіді на можливі застосування даного підходу в реальних системах керування запасами. Цей аналіз приводить до формул, які можна порівняти з формулами класичних економічних моделей великого розміру.

Ця доповідь організована таким чином. У другому розділі розглядається система керування запасами з досконалою інформацією щодо інвентарного обліку матеріальних запасів, тобто в цьому випадку відсутні помилки у реєстровому списку запасів безпосередньо після проведення інвентарного обліку матеріального запасу. Для двох типів інвентарного обліку обчислюються оптимальний час між інвентарними рахунками і додатковий резервний запас, який вимагається для задоволення випадкового попиту. В третьому розділі розглядається система керування з недосконалою інформацією щодо інвентарного обліку матеріальних запасів, вводяться додатково витрати на проведення і точність інвентарних рахунків. У четвертому розділі розглядається приклад, який ілюструє наведені результати. Нарешті, в п'ятому розділі досліджується слабко керована модель марковського відновлення з досконалою інформацією щодо обліку наявних запасів.

Удк 81.06:346.62 (477+100)

БАЛЮК С.

Наук. керівник: СИЗОНОВ Д.Ю., викладач
м. Київ

НОВА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: УКРАЇНСЬКЕ ТА ЗАПОЗИЧЕНЕ

Наше дослідження присвячене проблемі функціонування та перекладу нової фінансово-економічної термінології (НФЕТ). Як джерельний матеріал взяті активний словник студента-фахівця, деякі періодичні профільні видання ("Економіка України", "Дело", "Контракти" та ін.), наукова комунікативна сфера в галузі економіки, бізнесу та фінансів. Питання термінів та неологізмів у термінології були об'єктом аналізу багатьох українських та зарубіжних мовознавців, зокрема Т. Кияка, Л. Симоненко, І. Кочан, Г. Наєнко, Д. Лотте, Г. Солганика та ін.

Фінансово-економічна термінологія, що функціонує в сфері законодавства, ділової документації, бізнесу – одна з небагатьох систем, основу якої становлять не власне національні слова, а запозичення з інших мов (19% фінансово-економічної термінології становлять власне українські слова, 8% – запозичені й перекладені з російської мови, а 73% – лексика, запозичена з різних мов світу [дані Центру ім. Разумкова на

прохання кафедри історії та стилістики української мови КНУ ім. Т.Шевченка].

Перекладається НФЕТ, як правило, шляхом абсолютної транскрипції відповідно до мовних та історичних реалій: *готівка, позика, рахунок, мито, застава* тощо. Терміни-неологізми мають запозичену основу. Це, здебільшого, англіцизми та американізми: *ретромаркетинг, супербанкнота, бізнес-еліта, піар-каманія* тощо.

Дуже часто нові терміни – це слова-гібриди, які складаються з кількох коренів власне українського та іншомовного походження: *афінансування, менеджментування, демпінговий* тощо.

Цікаво, що не обов'язково термін перекладається іншою мовою. Часто таке буває, що новий термін активно функціонує та вживається, не перекладаючись, тобто мовою оригіналу: *IDEF, VISA, PR*. Або перекладатись по-коренево і зватись як термін-гібрид: *CASE-засоби, PR-технології* тощо.

Ще одна сторона активного функціонування НФЕТ – це вторинне значення (коли економічний термін вживається у переносному, не властивому йому, значенні). Здебільшого, це мовне явище зустрічається у засобах масової інформації: *флюорографія бюджету, піар-зація Верховної Ради* тощо.

Таким чином, з проаналізованих нами більше п'ятидесяти нових фінансово-економічних термінів лише 7 виявились українського походження, решта – скопійовані з Заходу. На сучасному етапі розвитку термінознавства ця сфера функціонування та перекладу саме нових економічних термінів залишається недостатньо вивченою. І не тому, що немає методик чи принципів аналізу, а тому що неможливо услідкувати за плином часу та постійною появою нових лексем в сучасній українській мові. Тому нові лексеми входять в мову або шляхом транскрипціонування, або гібридного перекладу. Сучасна літературна мова від того не виграє, а навпаки забруднюється, адже це суперечить історично сформованому українському правопису.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Голіков А. Міжнародні економічні терміни: словник-довідник. – К.: Центр учбової літератури, 2008.
2. Головащук С. Українське літературне терміновживання: Словник-довід. – К.: Вища школа, 1995.
3. Кочан І. Вторинна номінація в економіці: теорія функціонування. – Л.: БТМ, 2009.
4. Райзберг Б., Лозовский Л., Стародубцева Е. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2006.

УДК 336.761

ГОРЄВА Н.С.
м. Запоріжжя

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Фондовий ринок зародився в надрах ринку споживчих товарів. Перші операції з цінними паперами відбувалися на оптових ринках і товарних біржах. Батьківщиною фондової біржі вважається бельгійський порт Антверпен.

Ринок цінних паперів (РЦП) трактується як ринок, на якому в якості товарів виступають цінні папери.

У структурі РЦП виділяють первинний (ринок на якому розміщуються вперше випущені ЦП) і вторинний (перепродаж раніше випущених ЦП) ринки. У свою чергу, вторинний ринок підрозділяється на біржовий (організаційний) та позабіржовий (ринок розподілення) сегменти. До першого відносять створення й впровадження організаційних і технічних систем, які вможливають швидке, впорядковане й ефективне укладання та виконання угод купівлі-продажу цінних паперів. Другий елемент РЦП перебуває поза сферою діяльності фондових бірж, тобто ЦП на ньому не пройшли котирування на біржі або ж це нові цінні папери, які продаються через Internet.

Формування фондового ринку в Україні відбувалося в декілька етапів.

Перший етап – період виходу України із складу СРСР, що збігається у часі з процесом створення приватних акціонерних та фінансових компаній, які займалися залученням коштів населення під випуск власних ЦП. Другий етап – це повернення приватного інвестора до ринку. Він характеризувався масовою приватизацією та ознаменував реальний процес становлення українського РЦП. Третій етап – пошук ефективного власника, тобто активне залучення до приватизаційних процесів зовнішніх інвесторів. Наслідком цього став розвиток біржової торгівлі. Цей період характеризувався бурхливим розвитком інфраструктури фондового ринку.

Сучасний етап становлення ринку цінних паперів у світі характеризується значними темпами науково-технічного прогресу. Країни-економічні гіганти, диктують свої правила гри, пригнічуючи держави з менш стабільною економікою. Однією із таких країн, які тільки но стають на шлях економічного розвитку є Україна.

Переважає більшість проблем розвитку фондового ринку України має організаційний характер. Законодавча неврегульованість зумовлює низький рівень корпоративного управління в акціонерних товариствах та порушення у сфері реєстрації прав власності.

Україні необхідно приділити окрему увагу причинам низького рівня участі населення в діяльності

фондового ринку. Серед таких причин слід акцентувати увагу на наступні:

- 1) недовіра населення до РЦП;
- 2) низька інформованість населення про можливості ринку цінних паперів;
- 3) брак коштів для вкладання внаслідок низького рівня доходів населення;
- 4) низький рівень прибутковості вкладень у ЦП із точки зору населення;
- 5) низька інформованість населення про ризики і заходи їх уникнення тощо.

На сьогодні загальновідомим є факт невиконання фондовим ринком України своїх функцій, тобто він не сприяє залученню інвестицій і перерозподілу капіталу. У зв'язку з цим можна виділити ще цілу низку проблем, яка потребує їх розв'язання, а саме:

- 1) невеликий обсяг і неліквідність;
- 2) низький рівень капіталізації;
- 3) високий ступінь ризиків;
- 4) нестача кваліфікованого персоналу;
- 5) відсутність відкритого доступу до інформації;
- 6) порушення прав інвесторів.

Впровадження відповідних заходів щодо подолання даних проблем дозволить розширити інфраструктуру фондового ринку та створити сприятливі умови для розміщення фінансових ресурсів, стимулювати інвестиційну активність у країні.

УДК 656.34

ГОРОДЕЦЬКА М.О. к.е.н.
м. Ніжин

ЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

З метою сприяння розвитку сільського господарства та забезпечення підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції Україні необхідно, використовуючи передовий світовий досвід, не просто переносити його в площину свого розвитку, а гармонізувати з українськими економічними реаліями та історичним розвитком галузі країни. Україна, яка має найкращі у світі природні та сприятливі кліматичні умови для сільськогосподарського виробництва, внаслідок технологічної відсталості та нерациональної організації аграрного сектору сьогодні не в змозі забезпечити своє населення доступною за ціною і достатньою за стандартними нормами харчовою продукцією. Виробництво сільськогосподарської продукції на душу населення скоротилося в 2007 р. порівняно з 1990 р. на 40%. До того ж на внутрішньому

ринку відбувається витіснення вітчизняної продукції імпортною внаслідок більш високої конкурентоспроможності останньої, досягнутої за рахунок використання передових технологій.

Реформи, які здійснювалися в сільському господарстві, проводилися передусім задля ліквідації існуючих великих колективних і державних господарств та з метою розпаювання землі. Проте ефективного фермерства замість цих господарств створити не вдалося. За час реформ село втратило 2/3 парку тракторів, зернозбиральних комбайнів і вантажних автомобілів. Виробництво сільськогосподарської продукції лягло на плечі домогосподарств населення, яке змушене було за відсутності технічних засобів і коштів на їх закупівлю перейти на примітивне ведення господарства. У такий спосіб в Україні виробляється понад 60% сільськогосподарської продукції, а деяких її видів – до 90% і більше.

Таким чином, найбільш суттєвими результатами реформування українського села стали катастрофічне падіння виробництва сільськогосподарської продукції, детехнологізація і деіндустріалізація аграрного сектору. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що в умовах масштабної детехнологізації і деіндустріалізації аграрного сектору майже повністю зберігся його науковий потенціал. З 1991 р. він скоротився лише в 1,3 рази, в той час як загальна чисельність дослідників країни скоротилася у 2,6 рази. У цілому зменшення чисельності дослідників в аграрному секторі було менш значним, ніж скорочення самого аграрного сектору, включаючи обсяги виробництва продукції, розмір ріллі, а також чисельність зайнятих у цьому секторі.

Кадрова наукоємність аграрного сектору за роки реформ навіть зросла. В інтересах цього сектору сьогодні працює понад 11 тис. науковців (15% загальної чисельності науковців країни), в тому числі 2,1 тис. докторів і кандидатів наук, понад 200 академіків та членів-кореспондентів. Аграрний сектор обслуговує державна Українська академія аграрних наук, в складі якої понад 120 наукових установ. На потреби цього сектору працює добре розвинута система навчальних закладів.

Проблема полягає в тому, що дуже низьким залишається рівень затребуваності результатів аграрної науки сільськогосподарським виробництвом, що закономірно призводить до зниження якості її функціонування. Головною причиною такої ситуації є те, що в Україні не сформувалися великі сільськогосподарські підприємства і не відбулася ринкова інтеграція фермерських господарств. На початок 2008 р. майже 70% господарств мали в своєму розпорядженні сільськогосподарські угіддя розміром до 100 га, що автоматично робить їх нездатними до використання сучасних дороговартісних технологічних і технічних засобів виробництва. До того ж в аграрному секторі набирає обертів тенденція скуповування торговельним, фінан-

совим та промисловим капіталом корпоративних прав засновників сільськогосподарських підприємств, що призводить до відчуження значної кількості угідь із сільськогосподарського виробництва.

Аграрна наука на 75% фінансується за рахунок державного бюджету (наука країни в цілому – на 39%). Такий стан – ще один доказ, який свідчить про неефективність проведених в аграрному секторі реформ, внаслідок яких аграрна наука залишилася відірваною від сільськогосподарського виробництва і недостатньо комерціалізованою, що суперечить світовому досвіду. У розвинутих країнах аграрна наука є найбільш комерціалізованим сектором наукових досліджень.

Зрозуміло, що за умов збереження існуючої архаїчної організації українського сільського господарства, коли технічні засоби для більшості підприємств, особливо фермерських господарств, залишаються недоступними, виробники сільськогосподарської продукції відтиснуті від її покупців численними перекупцями, кредитори закабаляють аграріїв непідійнятими кредитами на придбання сучасної матеріальної бази, на розгортання інноваційної діяльності не вистачить коштів не тільки самих аграріїв, але й усіх доходів країни.

У рамках нав'язаної селу доктрини реформ створити в Україні в найближчій перспективі сучасне ринкове інноваційне сільське господарство, здатне забезпечити в повному обсязі потреби населення в продуктах харчування, а тим більше успішно конкурувати з аграріями інших країн, фактично неможливо. Тому держава і суспільство мають здійснити масштабні заходи з метою створення економічних, правових, організаційних, соціальних та інших умов для спрямування реформ на забезпечення інноваційного розвитку цього найважливішого для нормального життя країни і суспільства сектору економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальман А. Сільське господарство в умовах мінливих ринків, інституцій та політики. Виклики і стратегії. - К., 2006.
2. Деревичко М. АПК в умовах глобалізації // Урядовий кур'єр. - 2009. №9.
3. Зіновчук Н. В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект. – Львів: Львівський державний ун-т, ННВК "АТБ", 2007.
4. Панфілова Т., Саакадзе Л. Україна в СОТ: перші результати і наслідки // Аналітичний бюлетень "Мости". - 2009. - №8.
5. Програма дій "Порядок денний на 21 ст." / Переклад з англійської: ВГО "Україна. Порядок денний на ХХІ століття". – К.: Інтелсфера, 2000.

**ROLE OF FINANCIAL SUPPORT IN
THE PROCESS OF INNOVATIVE
DEVELOPMENT OF SMALL AND
MEDIUM ENTERPRISES IN THE
TEXTILE AND CLOTHING
INDUSTRY IN THE EUROPEAN
UNION AND POLAND**

**(РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ
ПОДДЕРЖКИ В ПРОЦЕССЕ
ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ
МАЛЫХ И СРЕДНИХ
ПРЕДПРИЯТИЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ
И ШВЕЙНОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ
В ЕВРОСОЮЗЕ И ПОЛЬШЕ)**

Ryszard Grądzki

Robert Stanisławski

м. Łódź

The current situation of the textile and clothing industry in European Union countries is difficult. This is the consequence of the expansively developing industry in Asia. As early as in 2003, the European Commission undertook actions aimed at overhauling the textile and clothing industry. Its recommendations were specified in a number of key documents such as “The Future of the Textile and Clothing Sector in the Enlarged European Union” [1] or “Textiles and Clothing after 2005 – Recommendations of the High Level Group for Textiles and Clothing” [2], which included guidelines for the following years. One of the priority guidelines was to enhance the competitiveness of the industry through actions aimed to encourage entrepreneurs to cooperate with the R&D sector and implement innovative solutions (to achieve this goal, regional technological platforms were to be established and Strategic Research Agendas developed) [5], to improve training and educational activities, to develop the chemical industry, to protect intellectual property rights, and to facilitate the availability of external sources of financing. Attention was also paid to the need for supporting the development of small and medium enterprises in the textile industry as well as ensuring conditions for their sustained development through the elimination of existing administrative and legal barriers “wherever it is possible and appropriate” [1]. At the same time, despite the extremely difficult situation of this industry, the European Commission refused to prepare a community programme supporting exclusively the textile and clothing industry within a special sectoral initiative because this could give it a privileged position in the European Union, which would be inconsistent with the accepted principles of free competition and free market. In this respect, the Commission’s recommendation suggests that member countries should support the development

of the textile and clothing industry through initiating supportive actions at the national and regional level with the use of accepted and available tools, for example, within the currently pursued cohesion policy.

It seems that the adopted development strategy, which places considerable emphasis on innovative solutions aimed at enhancing the competitiveness of this industry is the only and right solution in the current situation. However, this requires decisive and substantial financial support. In this respect, the European Commission attaches great importance to the consolidation of cooperation of small and medium enterprises (which constitute the core of the textile and clothing industry) with the financial market. Guidelines for such cooperation were presented in two documents in 2005: “The Risk Capital Action Plan” and “The Financial Services Action Plan”, which postulated easier availability of bank loans as well as the acquisition of own capital. However, the proposal of 2004 to allocate the amount of 1% of the EU membership contribution under the “Convergence” objective and 3% under the “Regional Competitiveness and Employment” objective [1] appears to be more relevant at present. The acquired funds may be allocated to the alleviation of the consequences of local or sectoral crises with regard to all industries and sectors affected. The textile and clothing industry may also benefit from this form of financial support. However, it should be noted that the current crisis affects almost the entire European economy including all of its constituent components, which, with respect to the industry discussed, results in an even worse economic situation, being the consequence of the previous several years. The European Commission’s proposals concerning a rescue plan for this industry seem to be appropriate in a stable economic situation, but now they should be substantially updated. However, the problem is that the crisis in Western countries is of a global character and so the EU authorities focus on the elimination of its general consequences in all the member countries at the global, and not regional, industry, sectoral, or local, level. Thus, presumably, the absorption of funds in the SME sector shall be hampered in subsequent years and despite numerous previous promises to make them more available, the situation in this respect will rather deteriorate. On the other hand, the Lisbon Strategy should not be forgotten, and one of its objectives is for entrepreneurship development in future years to be based on the implementation of innovative solutions in the economy. In this respect, EU structural funds may be of critical importance, which, in the case of Poland, due to their substantial amount, may constitute a stimulus for the further development of small and medium enterprises. Their proper absorption by the Polish industry may reduce the negative consequences of the deepening crisis in Western Europe and, paradoxically, even contribute to a revival of the industry. However, it becomes necessary to continue the process of modernisation of the SME sector (through the implementation of modern technological, product-

based, and marketing solutions, etc.), which may in the future lead to building its competitive advantage, obviously within the limits of funds allocated to pursuing this goal.

The objective of this paper (part 1 + part 2) is to analyze the importance of available public assistance intended for the support of the innovative development of textile and clothing SMEs in Poland and the European Union.

Sources of Acquisition of Funds for the Innovative Development of the SME Sector in European Union

The latest survey conducted by the NAFTAINTEX Project in 2006 on a group of 1 500 textile and clothing enterprises in four countries (Italy, Germany, Poland and Belgium) reveals that the SME sector in the European Union is interested in the implementation of innovative solutions [3]. On average, about 85% of enterprises operating in the textile and clothing industry invested in product, process or organisational innovations. However, Poland remains definitely below this average since as few as only 50% of the surveyed enterprises "admitted" to implementing new solutions. This means that half of them failed to undertake any activities intended for the modernisation of their production process to provide their clients with improved products. In a longer time perspective, this entails a total loss of competitiveness not only in European or global markets, but in the domestic or local ones as well. The question arises how to "encourage" the Polish textile and clothing industry to undertake innovative activities. Another question concerns the sources of acquisition of funds for such activity in the European Union and the possibility of transferring Western experiences to Poland with the local conditions taken into account. Answers to these questions may contribute to interesting conclusions providing the knowledge necessary to make comparisons between Poland and the European Union. The above-

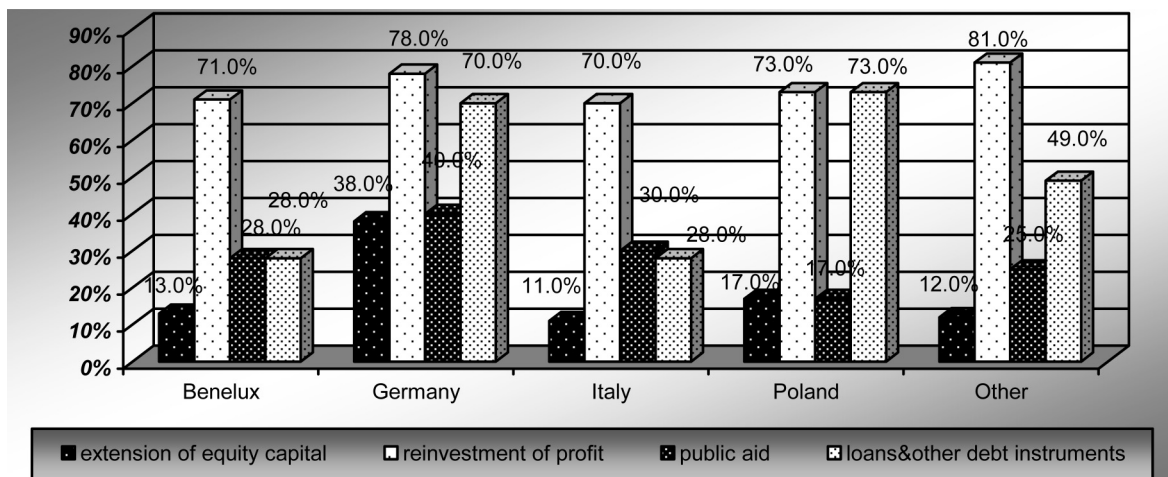
mentioned studies reveal that it is the funds of "internal origin" that small and medium enterprises use to the largest extent, which include reinvestment of profit as well as increase of own capital. Bank loans and other debt instruments are most popular as regards external sources of financing /Figure 1/.

The structure of R&D investment sources in the SME sector is different in particular countries. Bank loans are to the largest extent applied in Germany (70%) and Poland (73%). German small and medium enterprises are leading in the acquisition of the government assistance (40%). "Reinvestment of profit" is of the largest importance to innovation expenditures in SMEs in the "own financing" category. In the EU countries, the index of the use of funds from reinvestment accounted for about 81%. In Poland it is slightly lower at about 70%. In comparison to Western European countries, the difference particularly with reference to the category "public assistance" is noticeable in Poland, where as few as 17% of SMEs benefit from the available funds. Presumably, Polish companies are unaware of the importance of such assistance, which shows that the information enterprises receive is scarce and that there exist excessive barriers which prevent the use of assistance. As the European Commission indicates, it is necessary to increase the involvement of state, regional and local authorities in the development of their own strategies for the support of textile and clothing development at the level of individual countries under the current cohesion policy.

THE INFLUENCE OF THE LACK OF INFORMATION ON THE LOW LEVEL OF PUBLIC SUPPORT

Further surveys of the textile and clothing industry presented in this paper confirm that there is a lack of information concerning public support. A substantial

Figure 1. Sources of financing of innovative activities in the textile and clothing industry in the SME sector

Source: Opportunities and Challenges for Financing Innovation in the European Textile and Clothing Industry, NetFinTex, own research, 2007.

number of Polish economic entities in the SME sector (about 30%) declare that they would use public assistance if they received adequate information. Those enterprises which do receive the information make use of the assistance (about 60%). In this respect Poland belongs to the countries where the correlation between the flow of information about the assistance available and its use exists /Figure 1/. The role of a well-functioning information system is not only to convey information about the existing opportunities but to convey it in such a way as to encourage companies to apply for support, and especially for the structural funds. Polish entrepreneurs should be made aware of the fact that public assistance does not necessarily entail “painful procedures” but may provide an opportunity for further stable development.

The above data show that only in Benelux countries the information received is not used by the companies (as many as 60% of them make no use of the information). Germany and Italy reveal the highest relationship between the use of public funds and the information received: about 73% and 68%, respectively. As regards Poland, an improvement of the efficiency of the information system could result in an increase in interest in available public funds (and thus in their use) by approximately 30%. Thus, it seems necessary to make appropriate changes which would allow for an increase in the level of fund absorption in textile and clothing SMEs.

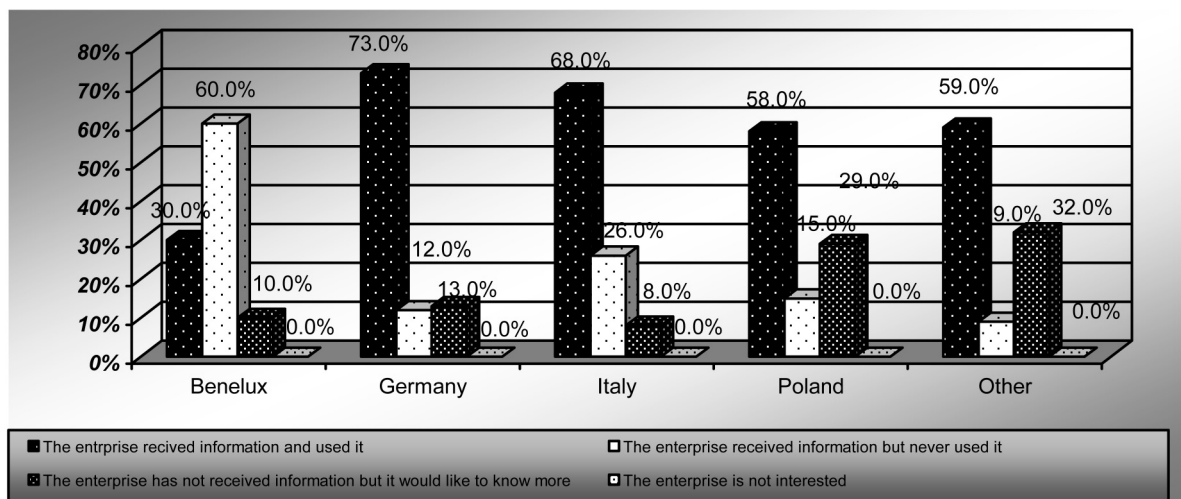
Support for R&D Innovation

Research reveals that the majority of textile and clothing enterprises are experienced as regards the acquisition of funds for their R&D innovative activities. Over 50% of companies “admitted” to investing in R&D and this concerns to the largest degree enterprises in Germany and Italy (about 70%), and to the smallest degree those in Poland (only 13%). The determination of the

sources of R&D innovation financing seems to be of particular importance. On the whole, it is own capital that is of crucial importance in almost all countries. On average, it is the source of financing for about 80% of R&D-related expenditures. External forms of financing are in the second place, including (in descending order) national, European and regional funds /Figure 2/. Loans and other debt instruments are of relatively marginal importance as they make up about 8% of total expenditures designated for R&D [3]. Public funds play an important role in two countries primarily – Germany and Poland. The countries, however, are different with respect to regional and national funds which are quite important in Germany while in Poland they are practically insignificant. Nevertheless, Poland is the leader among the EU-member countries with regard to the application of European funds. On the other hand, this does not mean that the possibilities of public (European) assistance are totally exhausted in this respect. As it was already mentioned, efforts to intensify actions intended for increasing public funds absorption in the textile and clothing industry are necessary, particularly in the SME sector.

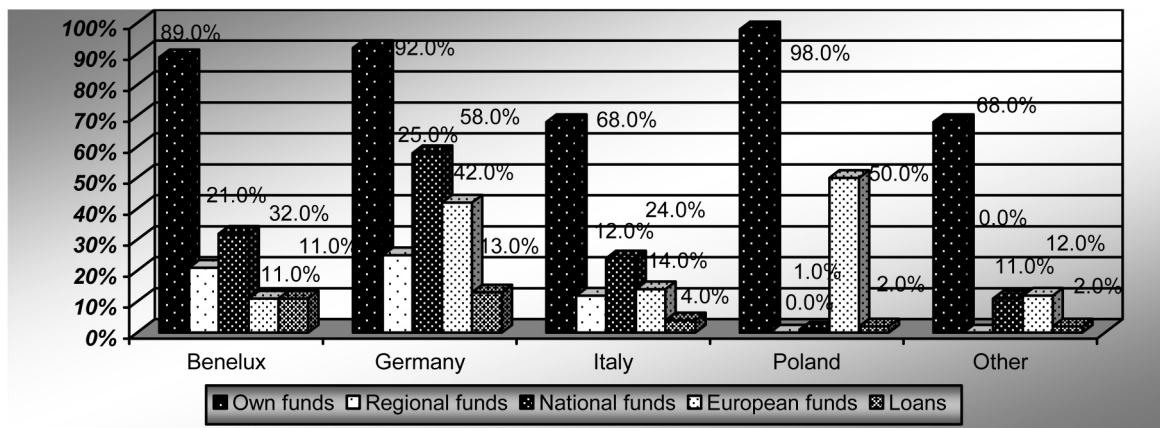
The structure of financing R&D in Poland raises certain doubts. While the share of own funds in R&D expenditures in particular countries is substantial, no EU-member country has a share of national or regional funds that would amount to nearly zero. There is the different situation in Poland. The national and regional support is in fact none. This definitely proves that the Polish government and local authorities are not interested in creating support’s policy for textile and clothing industry. This is inconsistent with the guidelines and recommendations of the European Commission, which clearly stresses that restructuring activity in this industry should be undertaken at national, regional and local levels. Moreover, another essential factor should be noted. Public assis-

Figure 1. Impact of information about public assistance on financing innovation in the textile and clothing industry

Source: Opportunities and Challenges for Financing Innovation in the European Textile and Clothing Industry, NetFinTex, own research, 2007.

Figure 2. Sources of financing R&D in the textile and clothing industry

Source: Opportunities and Challenges ..., op.cit.

tance in the form of structural funds at the current levels is to be granted only until the end of 2013. After this period, the EU financing level will be limited to a minimum, which in fact involves a change of priorities and sources of support for the development of small and medium entrepreneurship in particular industries and economic sectors. Thus, Polish authorities should be aware of this fact and begin to change the guidelines for the domestic economic policy. Finally, the above data suggest that support for the development of the textile and clothing industry, which for a number of decades was one of the essential elements of the Polish economic reality, is not the current priority of the Polish government, although financial support and development in the field of R&D seems to be a crucial and promising prerequisite for the Polish textile and clothing industry to recover and increase its importance and competitiveness in the European and global market.

Conclusion

The deepening economic crisis necessitates undertaking decisive actions to support the industries which are particularly exposed to it. The textile and clothing industry is undoubtedly one of these industries. The lack of decisive actions may lead to its decline in a number of European countries, including Poland. Apart from the crisis, another threat is the strong and constantly growing competition from a number of Asian countries, and in particular China. Despite the European Commission's firm recommendations on the development of national and regional institutions and instruments aimed at supporting the textile and clothing industry, the industry was in fact "left to its own devices". It is subject to regulations and assistance which all small and medium enterprises are entitled to. However, taking into account its problems from the pre-crisis period, the industry seems to have little possibilities for development. The lack of direct financial support for this industry at both European and national (Polish) level is particularly worrying. While it is possible to understand the attitude of the European

Commission which is not willing to support the industry in a sectoral manner, it is difficult to justify the attitude of the Polish authorities. The only possible solution at present is to encourage entrepreneurs in the textile and clothing industry to increase their interest in and efforts for the absorption of available European funds. As it was noted earlier, it is necessary to persuade all the entities, especially in the SME sector, to accept this path of development (through access to external financing) as the only one possible. In order to achieve this goal, it is certainly necessary to create a more effective information system that would provide all the interested entities with information on public assistance offered within EU funds. Regional and state authorities can also play an important role in this respect. In accordance with the Lisbon Strategy objectives, support should be designated for the enhancement of the innovativeness of the entire clothing and textile industry. This can be achieved through the implementation of new solutions, the development of a network of partnership relationships between small enterprises, the promotion of innovation awareness among the management staff, and, what is crucial, conducting in-house R&D [4].

BIBLIOGRAPHY:

1. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, The Future of the Textiles and Clothing Sector in the Enlarged European Union, COM(2003) 649 final, Brussels 2003.
2. High Level Group follow-up report and recommendation executive summary, EURATEX, Brussels 2006.
3. Opportunities and Challenges for Financing Innovation in the European Textile and Clothing Industry, report of own research, NetFinTex, Brussels 2007.
4. Peeters A., Boussemart B., Bruggeman F., Paucard D., Report for the European textile and clothing social partners to secure better anticipation and management of industrial change and sectoral restructuring, Syndex, May 2008.
5. Strategic Research Agenda of the European Technology Platform for the Future of Textile and Clothing Industry – EURATEX, Brussels 2006.

6. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, The Future of the Textiles and Clothing Sector in the Enlarged European Union, COM(2003) 649 final, Brussels 2003.

7. High Level Group follow-up report and recommendation executive summary, EURATEX, Brussels 2006.

8. Opportunities and Challenges for Financing Innovation in the European Textile and Clothing Industry, report of own research, NetFinTex, Brussels 2007.

9. Peeters A., Boussemart B., Bruggeman F., Paucard D., Report for the European textile and clothing social partners to secure better anticipation and management of industrial change and sectoral restructuring, Syndex, May 2008.

10. Strategic Research Agenda of the European Technology Platform for the Future of Textile and Clothing Industry – EURATEX, Brussels 2006.

УДК

ЖЕРИБОР Д.

Наук. керівник КОНЧИН В.І., к.е.н.

м. Київ

БАНКРУТСТВО ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ САНАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Спочатку і український уряд дотримувався приблизно таких самих пояснень, проте згодом українські урядовці стали дедалі рідше говорити про підвищення пенсійного віку. Зокрема, лише у серпні 2010 р. уряд заявляв про безальтернативність виконання зобов'язань Києва перед МВФ про підвищення цін на газ та підвищення пенсійного віку для жінок, а вже у жовтні прем'єр-міністр Микола Азаров заявляв, що про підвищення пенсійного віку може йтися через 20-30 років за іншої демографічної ситуації та збільшенні тривалості життя в Україні, а також при переході на накопичувальну пенсійну систему. Тоді ж такі віце-прем'єр з питань економіки Сергій Тігіпко наголошував, що уряд поки що не вдавався до жодних кроків із законодавчого оформлення планів із підвищення пенсійного віку. Тепер прем'єр-міністр твердить, що у першу чергу урядові варто подумати над обмеженням так званих спеціальних пенсій, які є у разі вищими за середню українську пенсію: На жаль, із обрізанням пенсій ми маємо додаткову проблему, пов'язану із тим, що це, в принципі, неконституційно, якщо ми подивимося рішення Конституційного Суду з цього приводу, який забороняє таке зменшення пенсій.

Що кажуть експерти

Тим часом, як каже експерт Міжнародного центру перспективних досліджень Олександр Жолудь, таке обмеження дійсно дозволило б досить швидко скоротити дефіцит Пенсійного фонду, який зараз, за інформацією голови фонду Бориса Зайчука, сягає понад

26.6 мільярдів гривень. Однак експерт нагадує, що спроби обмежити величезні пенсії державних службовців робилися і раніше, проте всі вони були припинені рішеннями Конституційного Суду, який, посилаючись на основний закон, забороняв обмежувати соціальні гарантії, отримані громадянами України згідно із відповідними законами. Натомість, другий варіант – підвищення пенсійного віку – цілком прийнятний з точки зору законодавства, але його наслідки для Пенсійного фонду стануть відчутні лише за кілька років. Навіть якщо у нас і буде запроваджене поступове підвищення пенсійного віку для жінок на шість місяців кожного року, це миттєво не вплине на видатки Пенсійного фонду. За розрахунками нашого центру, більш-менш відчутний результат для фонду таке рішення матиме за 4-5 років, а не одразу після його запровадження. Водночас Олександр Жолудь каже, що підвищення пенсійного віку та обмеження розмірів нових пенсій – чи не єдині методи, завдяки яким можна уникнути колапсу української пенсійної системи, адже вони могли б обмежити видатки фонду, доходи якого навіряд чи зможуть і надалі зростати: з агалом, згідно із соціологічними опитуваннями, понад 80% українців визнають нагальну потребу пенсійної реформи, проте лише 30% підтримують підвищення пенсійного віку як можливу складову такої реформи.

1. Пункт пенсійної реформи:

Чи готова наша країна йти шляхом найбільш повного обліку трудового вкладу кожного пенсіонера в свою майбутню пенсію?

Позитивний відповідь була б дуже бажана політично, але в нинішній ситуації нереальний. Так як потрібно чесно вирішити проблему:

- пільгових пенсій;
- тих пенсіонерів, які не заробили навіть на мінімальну пенсію, для чого тепер треба “сурмити” 30 років жінкам і 35 років – чоловікам;
- скрупульозного виконання Пенсійним фондом всіх процедур, пов'язаних з призначенням і перерахунком пенсій.

Поки, судячи з законопроекту, відповідь швидше негативний, ніж позитивний. Зате права Пенсійного фонду розширюються.

2. Чи буде в Україні реально створюватися другий, накопичувальний рівень пенсійної системи?

Судячи по законопроекту, в середньостроковій перспективі – не буде. Згідно зі ст. 1 законопроекту № 7455, “перерахування страхових внесків до Накопичувального пенсійного фонду здійснюється починаючи з року, в якому буде забезпечена бездефіцитність Пенсійного фонду України”. Фактично у нас є квиток, але з відкритою датою.

Зараз Пенсійний фонд глибоко дефіцитний (за прогнозом на 2011 рік – 17,7 млрд. грн. плюс, нагадаємо, ще 40,5 млрд. грн. держбюджет виділить на підвищення рівня пенсій і виплату спецпенсій). Але якщо не впроваджувати другий рівень, та пенсійна система,

яка є, через якусь десятиліття помре підвантаженою непомірного тягаря – забезпечення всім працівникам хоча б мінімально прийнятної рівня пенсій.

З нестачею пенсійних коштів треба б активніше боротися. Звідси чергове запитання.

3. Чи є в уряду комплексне бачення того, як з найменшими витратами подолати дефіцит бюджету ПФ хоча б протягом трьох років?

Такої концепції немає. І якщо з застереженнями ще можна назвати людей, здатних її розробити, то саможубців, готових пожертвувати кар'єрою заради бездефіцитності Пенсійного фонду, в Україні не спостерігається.

Щоб роз'яснити – чому, назву кілька рецептів по подоланню дефіциту ПФ. Дуже сильне (я б навіть сказала – чарівне) засіб – незалежний аудит Пенсійного фонду України. Поки що для керівників цього відомства мільярд туди, мільярд сюди – суцільна дрібниця, адже вони підмакують і подають до Кабміну проект бюджету ПФ на 2011 рік, де "інші надходження", без розшифровки, становлять 18 млрд. грн., а "інші витрати" – 10 млрд. грн.

У числі сильнодіючих засобів від дефіциту – повна і категорична відмова від спеціальних пенсій, принаймні, тим, хто вступає в трудове життя в 2011-му. Вгадайте з двох разів, чи зважиться на такий захід українська влада.

УДК 347.735 (477)

ЗАГАРІЙ В. П.

м. Умань

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Процес аналізу грошово-кредитної сфери України є основою для визначення ефективності заходів, проведених з моменту здобуття Україною незалежності; виявлення помилок в процесі реалізації грошово-кредитної політики; планування більш ефективних заходів в даній сфері.

Дослідники поділяють процес реалізації державної політики в грошово-кредитній сфері за часів незалежності України на три етапи.

Стратегічною метою першого етапу (1991-1994рр.) грошово-кредитної політики було визначено стимулювання економічного зростання та подолання інфляції. На початку даного етапу Україна не мала сформованої інституційної основи грошово-кредитного регулювання: грошового ринку та банківської системи. Національний банк України не мав упорядкованої структури. Лише 11 травня 1992 року Комісія Верховної Ради України з питань планування бюджету,

фінансів та цін ухвалила "Основні напрямки діяльності Національного банку України на період до запровадження національної валюти", які були розроблені Національним банком згідно з рішенням Верховної Ради України від 24 березня 1992 року [1].

Першочерговим завданням Національного банку України була організаційно-технічна підготовка до запровадження в безготівковий обіг українського карбованця та його подальша стабілізація, а також створення на основі національної валюти національної грошової системи України.

7 листопада 1992 року Президент України видав Указ "Про реформу грошової системи України" [3], відповідно до якого Кабінет Міністрів України разом з Національним банком України прийняли однойменну постанову від 8 листопада 1992 року "Про реформу грошової системи України" [2].

На кінець 1993 року були прийняті перші ефективні заходи щодо макроекономічної стабілізації та подолання інфляції. Було успішно завершено перехід до єдиного обмінного курсу та конвертованості по поточним операціям; зменшено використання цільових та субсидованих кредитів; запроваджено уніфіковані резервні вимоги; започатковані кредитні аукціони; встановлено єдину ставку рефінансування [4].

В трансформаційний період для економіки України забезпечити подолання негативних явищ могло лише вдале поєднання грошово-кредитної та фінансової політики. Але податкова система в той час була одним із основних чинників, які сприяли поширенню гіперінфляції в країні. Вона не могла забезпечити покриття державних видатків, оскільки реальний ВВП швидкими темпами скорочувався, в результаті чого податкова база зменшувалась. До того ж тінювий сектор економіки, який після розпаду СРСР зріс в декілька разів, частково або взагалі не сплачував податків.

Стратегічною метою другого етапу політики в грошово-кредитній сфері України (1995-1999рр.) стало подолання гіперінфляції, наслідком чого мали уповільнитися темпи економічного спаду та знецінення національної валюти. Одним із найефективніших антиінфляційних заходів стало використання державних цінних паперів для фінансування державних витрат шляхом здійснення на внутрішньому ринку запозичень. Від неконтрольованої емісії грошей відмовились, посилювалась роль суто економічних інструментів грошово-кредитного регулювання. Запровадили режим плаваючого валютного курсу [4].

Деномінація в 1996 році проводилась на неконфікаційній основі з єдиним рівнем обміну – 100 000 українських карбованців за 1 гривню. Заходи з деномінації національної валюти виявились успішними, вдалось утримати стабільність на грошовому, валютному та споживчому ринках. Після проведення грошової реформи активно проводились заходи по залученню коштів населення на депозити в комерційних банках.

Третій етап реалізації політики в грошово-кредитній сфері (2000р. – і по сьогодні) характеризується переходом української економіки у фазу зростання. Основою для такого переходу стала лібералізація монетарної політики Національного банку. Грошово-кредитна політика максимально реалізовувала свої функції щодо утримання курсу гривні на стабільному рівні до моменту настання світової фінансової кризи 2008 року. Піком зростання процентних ставок в Україні був саме післякризовий період в економіці.

Слід відмітити збільшення обсягу готівкових коштів в обігу поза депозитними корпораціями за п'ять останніх років практично втричі. Така тенденція поширилась й на інші агрегати. Обсяг офіційних резервних активів Національного банку в гривневому еквіваленті (по курсу НБУ – 798,50 за 100 дол. США) на кінець 2010 року на 22,3% більший за обсяг грошової бази та в 1,5 рази перевищує загальний обсяг готівкових коштів. Таким чином, виникає ситуація, коли розширення грошової пропозиції відбувається не за рахунок внутрішніх активів (кредитів комерційних банків та ін.), а за рахунок зростання обсягів офіційних резервних активів НБУ. Дана ситуація передбачає використання вдалого синтезу трьох режимів грошово-кредитної політики: валютного таргетування, монетарного таргетування, інфляційного таргетування.

Сьогодні банківська система повинна успішно завершити етап реструктуризації. Тому уряду країни необхідно створювати всі передумови для стабілізації ситуації в банківській сфері та наближенні її до докризового стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про основні напрямки діяльності Національного банку України на період до запровадження національної валюти” від 11 травня 1992 року.
2. Постанова Кабінету Міністрів України “Про реформу грошової системи України” від 8 листопада 1992 року.
3. Указ Президента України “Про реформу грошової системи України” від 7 листопада 1992 року.
4. Гребеник Н. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної політики в Україні / Н. Гребеник // Вісник НБУ. – 2007. – №5. – С. 12-22.

УДК 657 (075.8)

Л.Б. ІЛЬЧЕНКО

м. Вінниця

ОБЛІКОВА СИСТЕМА – ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Для сучасного етапу розвитку економіки України характерні процеси становлення і зміцнення ринкових відносин, входження підприємств у відкриту систему

фінансово – економічних, суспільно – політичних та культурних зв'язків на основі новітніх комунікаційних й інформаційних технологій, сучасних методів і прийомів менеджменту. Світова та вітчизняна практика підтверджує, що стратегічне управління дозволяє знизити вплив невизначеності на діяльність підприємства, підвищити його здатність протистояти непередбаченим ситуаціям, визначати пріоритетні напрямки діяльності. В зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання, пов'язані з обліково – аналітичним забезпеченням процесу стратегічного управління діяльністю підприємства, зростає значення аналізу й обґрунтування стратегії розвитку підприємства. Стратегічні рішення визначають загальний напрямок розвитку підприємства, його ефективність й життєстійкість за прогнозованих, непередбачених, а також взагалі невідомих на даний момент подій, які можуть впливати на нього.

Аналіз стану обліково – аналітичної системи на підприємствах України та її основного елементу – бухгалтерського обліку підтверджує основну гіпотезу дослідження, яка полягає в тому, що відсутність науково обґрунтованого підходу до розв'язання комплексу завдань обліково – аналітичного забезпечення негативно впливає на загальний рівень стратегічного управління фінансово – господарською діяльністю підприємства і, зокрема, на ефективність управління витратами виробництва, як одного з важливих напрямків стратегічного менеджменту. Всі провідні фірми світу активно використовують нові концепції й підходи до формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень (концепція стратегічного управління витратами, бюджетування). Включення до сфери обліку і аналізу детального вивчення питань стратегічного розвитку підприємств, галузей є генеральною метою розвитку економіки України.

Критики традиційного управлінського обліку часто використовують тезис щодо підвищеної уваги підприємств до співставлення затрат і доходів при недостатній увазі до зовнішніх умов, в яких воно функціонує. Вони вважають, що необхідно більше уваги приділити стратегічним перспективам діяльності підприємства, впровадження в звітність показників, що характеризують ринки збуту компанії і показники діяльності конкурентів. Даний зовнішній підхід відомий як стратегічний управлінський облік.

Одним із перших вчених, що включив стратегічні питання в проблематику обліку і який застосовував поняття “стратегічний облік”, був Б.Райан (1998). Він визначає: “стратегічним обліком ми називаємо визначений спосіб відображення фінансових і облікових проблем організації” [1, с. 52].

Вперше термін “стратегічний управлінський облік” був запропонований К.Сіммондзом (1981), який розглядає його “... як спосіб аналізу власного бізнесу і бізнесу конкурентів, що застосовується при розробці і контролі стратегії власного бізнесу” [4, с.5].

На нашу думку, стратегічний управлінський облік можна охарактеризувати як спосіб аналізу фінансової інформації про ринки продукції компанії, затратах конкурентів, структурах затрат і дослідження стратегії підприємства і стратегії конкурентів на цих ринках протягом кількох звітних періодів

Для потреб стратегічного менеджменту використовується сучасний інструментарій – функціонально-вартісний облік затрат, бюджетування, системи "тайгет-костинг" і "кайзен-костинг", стратегічне управління затратами.

Ж. Шанк і В. Говіндараджан, відомі експерти по стратегічному використанню інформації про затрати, досліджуючи діяльність підприємств на ринку в сучасному діловому оточенні, прийшли до висновку про те, що фундаментальні поняття управлінського обліку застаріли і необхідний перехід до нової концепції, заснованої на стратегічному управлінні затратами.

Сучасна облікова система повинна відповідати стратегічним цілям підприємства. Тому при її побудові до уваги слід брати не тільки внутрішні фактори мікросередовища, але й враховувати вплив зовнішніх факторів макросередовища. Такий підхід можливо реалізувати на базі концепції стратегічного управлінського обліку. Система управлінського стратегічного обліку адаптована до сучасних умов зовнішнього середовища і дозволяє внутрішнім та зовнішнім користувачам приймати стратегічні рішення.

Вивчення структурних елементів, об'єктів й суб'єктів управлінського стратегічного обліку; складу й змісту звітності; моделей облікової політики підприємств, а також порівняння основних характеристик фінансового, управлінського традиційного та стратегічного управлінського обліку, дозволило прийти до висновку, що особливість стратегічного обліку полягає в орієнтації на майбутній розвиток господарської діяльності, і на можливість врахування впливу зміни факторів макро- і мікросередовища.

Вітчизняна система обліку великою мірою орієнтована на податкове законодавство, відтак її роль у прийнятті стратегічних управлінських рішень досить обмежена. Концепція стратегічного управлінського обліку спрямована на вирішення суттєвих проблем обліково – аналітичного забезпечення стратегічного управління, а саме: аналізу результатів реалізації стратегії, здійснюваної підприємством; оптимізацію використання ресурсів, забезпечення об'єктивної оцінки діяльності підрозділів; контроль поточної діяльності, оцінку ефективності діяльності підприємства, оцінку впливу зовнішніх факторів; визначення стратегії й планування майбутньої діяльності підприємства.

Пушкар М.С. вважає, що проблема впровадження підсистеми обліку, що задовольняє потреби стратегічного управління, може бути успішно вирішена в тому випадку, коли вона всебічно досліджуватиметься як спеціалістами з обліку, так і спеціалістами з управління [5, с.135].

Треба пам'ятати, що система управління є ведучою, а система обліку – забезпечуючою ланкою, а тому основним завданням системи обліку є впорядкування вхідної та вихідної інформації у відповідності до потреб управління. При цьому внутрішня структура системи обліку змінюється в напрямку своєчасного забезпечення і отримання в повному обсязі вихідної інформації для управління. Чим різноманітніша така інформація, тим більше рівнів управління вона забезпечує і тим складнішою повинна бути внутрішня структура системи обліку.

Отже, метою стратегічного управлінського обліку є діагностика фактичного фінансово-економічного стану, порівняння його з прогнозованим, виявлення тенденцій і закономірностей розвитку підприємства у відповідності до головної мети; попередження негативного впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансовий результат і загрози положенню на ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Райан Б. Стратегический учет для руководителя. Пер. с англ.; Под ред. В.А. Микрюкова. – М., Аудит, ЮНИТИ, 1998
2. Хоружий Л.И. Проблемы теории, методологии, методики и организации управленческого учета в сельском хозяйстве. – М.: Финансы и статистика, 2004.- 496с.: ил.
3. Шанк Дж., Говиндараджан В. Стратегическое управление затратами. Пер. с англ. – СПб: ЗАО "Бизнес Микро", 1999
4. Simmonds K. Strategic management accounting // Management Accounting. 1981. – № 59(5)
5. Пушкар М.С. Метатеорія обліку або якою повинна стати теорія: Монографія. – Тернопіль, Карт-бланш, 2007. – 359с.

УДК 331.556

КАВЕРИНА А.В.
м.Запоріжжя

УКРАЇНА В ПРОЦЕСАХ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Сьогоднішня проблема нашої економіки не у фізичній відсутності достатньої кількості працездатних людей, а в тому, що професійний склад населення не відповідає потребам економіки. Не ті професії, не той рівень кваліфікації. Ну і трудова мотивація теж. Наша країна все ще є не повнокровним суб'єктом, яка планує своє власне майбутнє, а швидше – об'єкт в чужих руках.

Та головною проблемою є те, що в Україні поки що не задіяні в повній мірі такі важелі регулювання, як створення привабливого ринку зайнятості і умов для достойної праці. А низькі заробітні плати є однією з основних причин масової трудової міграції українців за кордон.

В цілому економічні і соціальні наслідки еміграції робочої сили мають, безумовно, як позитивний, так і

негативний ефект. До переваг можна віднести відсутнє послаблення напруги на ринку праці, зменшення рівня зареєстрованого і прихованого безробіття. Крім того, зароблені і надіслані на батьківщину кошти є значним інвестиційним джерелом надходження валюти в національну економіку. Разом з тим, трудові мігранти в найбільш продуктивний період свого життя не беруть жодної участі у створенні національного доходу. Масова трудова міграція не сприяє наповненню пенсійного і соціальних фондів через відсутність відчислень від заробітної плати мігрантів. Держава ж втрачає свій кращий трудовий потенціал.

Тому важливо виробити таку державну міграційну політику, яка могла б подолати негативні сторони цього явища і раціонально використовувати позитиви для економічного розвитку країни.

Але поки що ми спостерігаємо таке становище: Україна займає 5 місце в світі серед країн з найбільшою кількістю емігрантів. По даним на 2010 рік, за кордоном знаходиться 6,6 мільйона українців, що виїхали в різні роки (це майже 15% від загальної кількості нинішнього населення країни). По кількості емігрантів ми поступаємося тільки Мексиці (11,9 мільйона), Індії (11,4 мільйона), Росії і Китаю (11,1 і 8,3 мільйона відповідно) [3].

І на жаль, сьогоднішня Україна перетворилася на постачальника за кордон переважно інтелектуальної, висококваліфікованої й водночас дешевої робочої сили. За даними Світового Банку, ми втрачаємо не тільки потенційних фахівців різноробочих, але і дипломованих спеціалістів. Так, за кордоном працюють 3,5% від загальної кількості українців, що мають вищу освіту. Втрачаючи свій духовно-інтелектуальний потенціал, Україна, по суті, інвестує неоціненний живий капітал в економіку практично всіх розвинених країн світу.

Складається враження, що на державному рівні ніхто не переймається проблемою відпливу фахівців за кордон. Не ведеться належним чином державний статистичний облік (реальна кількість працівників-мігрантів суттєво перевищує офіційну). А головне – відсутні стратегії захисту й розвитку духовно-інтелектуального ресурсу української нації.

Ще одним негативним моментом є те, що більшість з тих, хто від'їжджає з України, – молоді люди. Відплив молоді спричиняє негативні демографічні наслідки як внаслідок руйнації сімейних відносин, так і через несприятливу для народження і виховання дітей специфіку “мігрантського” способу життя. Отже, демографічна криза в Україні поглиблюється.

Заробітчани перевели своїм сім'ям за 2010 рік 5,3 мільярда доларів. Цікаво, що це більше, ніж наш річний дохід від експорту зерна (4 мільярди доларів). Причому, більше всього грошей прийшли на батьківщину з Росії – 1,25 мільярда доларів, із США і Польщі – 545 і 450 мільйонів відповідно.

Росія виглядає найпривабливішою країною для наших заробітчани – тут не потрібна робоча віза. Най-

востребувані в Росії будівельники, слюсарі-складальники стаціонарного устаткування, робочі металообробної і машинобудівної промисловості, машиністи рухомого устаткування.

Працевлаштуватися в Польщі можна по спрощеній робочій візі. У Польщі можна влаштуватися на сезонні роботи – збирання врожаю – або на будівництво. Високий попит на лікарів, тому що польські медики вважають за краще заробляти в Західній Європі. Якщо українські робітники отримують в середньому на 20% менше, ніж поляки, то зарплати медиків з України знаходяться на рівні зарплат польських медиків.

У Чехії, по різних підрахунках, українців трудиться від 150 до 300 тисяч. Наші земляки беруться до будь-якої роботи: на будівництвах, підстригають газони або прибирають, доглядають за дітьми, працюють сантехніками або електриками.

За місцевими даними, в Португалії працює всього біля 150 тисяч українців, з них приблизно 80 тисяч – легально.

Якщо раніше Канада приймала заробітчани для роботи на фермах, то зараз тільки кваліфікованих робочих. На відміну від Канади, Америці потрібні некваліфіковані робочі.

Зараз основним стратегічним завданням є відновлення основних показників людського розвитку шляхом підвищення зайнятості, оплати праці, збільшення витрат на освіту, охорону здоров'я. Суспільство повинне забезпечити вирівнювання показників соціально-економічного розвитку України і країн Європейського Союзу.

Якщо найближчим часом Україна, як держава, не забезпечить належною увагою працездатне населення, то через декілька років, ми опинимось на початку кінця нашого розвитку, як незалежної, самостійної країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Генералова Ю.В. Вплив міграційних процесів на економічне зростання України //Актуальні проблеми економіки – 2008 – №4, с.181-185
2. Міграційні процеси [З послання Президента до ВРУ] //Економіст. – 2009, №5, с.18
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік// Держкомстат України. – К.: Вид – во “Консультант”, 2010. – С.398
4. Ткач В.Ю. Європейський ринок праці в системі міжнародної міграції трудових ресурсів// Економіка АПК. – 2009, №6. – С.266
5. Заклетка О., Юрченко В. Трудова еміграція як умова розвитку міжнародного ринку праці// Вісник КНТЕУ. – 2006, №4. – С.9-20

УДК 336.71(477)

КОБИЛИНСЬКА Л.

Наук. керівник: ЗАХАРЧУК С.С.

м. Житомир

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В сучасних умовах розвитку національної економіки важливе значення має стан банківської системи. Саме банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Забезпечення стабільності банківської системи – це першочергове завдання, яке необхідно вирішити на шляху інтеграції України до європейського економічного простору. З розвитком міжнародних відносин та посиленням глобалізаційних процесів в банківській сфері виникає все більше проблем, які необхідно негайно вирішити, щоб забезпечити її стабільність та нормальне функціонування національної економіки.

Стан банківської системи України завжди привертав увагу провідних теоретиків і практиків. Проблеми, які виникають в даній сфері на кожному етапі розвитку фінансової системи є досить актуальними. Зокрема, питання, присвячені окремим аспектам підвищення конкурентоспроможності банківської системи, розглянуто в працях таких авторів: Т. Гірченко, А. Кузнецова, В. Міщенко, Г. Панасенко, О. Примерова та інших. Значну увагу дослідженню питань капіталізації банківської системи приділяють такі економісти: М. Діба, Ж. Довгань, В. Коваленко, Є. Осадчий та інші.

Наявність в Україні успішно функціонуючого фінансового сектору, зокрема банківського, є необхідною умовою створення ефективної ринкової економіки, завоювання міцних позицій на вітчизняному та світовому ринках. Це пов'язано з його провідним значенням у забезпеченні рівня накопичень та інвестицій, необхідних в умовах зростання та підвищення ефективності економіки.

Для функціонування банківської системи України розроблено нормативну базу, впроваджено принципи діяльності банків, методи та інструменти грошово-кредитної політики тощо. Проте швидкий розвиток фінансових глобалізаційних процесів ставить перед банківською системою все більше завдань, при вирішенні яких Україна стане активним учасником глобалізаційних процесів.

Активи українських банків за 2009 р. становлять 1001626 млн. грн., активи страхових компаній приблизно 41753 млн. грн. Отже, можна стверджувати, що українська фінансова система є банкоорієнтованою моделлю.

Аналіз сучасного стану банківської системи показав, що одним із найскладніших періодів у діяльності вітчизняних банків став 2009 р. – збитки склали 28 млрд. грн. (доходи – 143,1 млрд. грн., витрати – 171,1 млрд.

грн.), тоді як прибутки 2008 р. дорівнювали приблизно 7,3 млрд. грн. Стабільно прибутковими протягом 2009 р. були лише Ощадбанк, ПриватБанк та Укрсоцбанк.

Причиною такої ситуації є зростання проблемних кредитів у період фінансової кризи. Реальні доходи населення зменшилися більше ніж на третину, тому спостерігається несвоєчасне виконання зобов'язань за кредитами. Ускладнило ситуацію те, що більшість іноземних банків надавали перевагу швидкому кредитуванню порівняно з якісною перевіркою позичальника. При цьому вони не врахували ситуацію, що в Україні відсутні кредитні бюро та база кредитної історії. Щоб якось покращити свою ситуацію, банкіри можуть збільшити відсоткові ставки за кредитами, що призведе до формування проблемних кредитів, або зменшити відсоток за депозитами.

Сьогодні досить поширеним є депозити строком на 3 місяці, але вони не приваблюють банкірів, оскільки їх неможливо використовувати для кредитування. Короткострокові ресурси лише підтримують поточну ліквідність банків, тому банкам необхідно залучати довгострокові ресурси в національній валюті шляхом зменшення депозитних ставок на короткострокові ресурси та збільшення відсотків за довгостроковими вкладками.

Перед українською банківською системою постає ціла низка проблем, основними з яких є такі:

- низький рівень конкурентоспроможності банківського сектору;
- низька якість надання послуг за їх високої вартості;
- недостатній рівень капіталізації;
- незалежність НБУ.

Вирішення зазначених проблем, що стримують розвиток банківського сектору України, забезпечить його стабільність та ефективне функціонування економіки в цілому.

Однією з головних проблем розвитку банківської системи України є низький рівень її конкурентоспроможності, тобто неможливість вітчизняних банків конкурувати з іноземними. Останнім часом кількість іноземного капіталу у фінансовому секторі щороку збільшується, аналогічна тенденція спостерігається і в банківському секторі. В 2009 р. частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків становила 35,8%, що перевищує нормативне значення межі економічної безпеки на рівні 30%. Кількість діючих банків на території України достатньо велика – 182, з них 51 банк з іноземним капіталом.

Банківська система є складовою економічної системи України, тому інтеграція в економічний простір Європейського Союзу буде мати для неї відповідні наслідки. Значна присутність іноземних банків, з одного боку, сприяє фінансовому розвитку країни, а з іншого – несе суттєві загрози. Добре капіталізовані банки виходять на міжнародний простір для завоювання нових ринків та панування на них. Тому доцільно виділити переваги і недоліки присутності іноземного капіталу на українському банківському ринку.

Діяльність банків у конкурентному середовищі підвищить якість надання послуг і витіснить з ринку недобросовісних банкірів. Для підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних банків необхідно вжити таких заходів:

- 1) вдосконалити законодавчу базу для підвищення прозорості діяльності банків;
- 2) здійснити нарощування власного капіталу;
- 3) підвищити якість менеджменту;
- 4) впроваджувати новітні технологічні розробки;
- 5) розширити спектр банківських послуг;
- 6) отримати довіру населення тощо.

Збільшуючи рівень капіталізації, банки підвищують свою конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, і забезпечують фінансову стабільність економіки України, тому необхідно використовувати певні варіанти підвищення капіталізації національних банків.

Останнім часом все частіше обговорюється необхідність створення єдиного регуляторного органу у фінансовій сфері, який би об'єднував у собі департаменти Національного банку України, Державну комісію з цінних паперів і фондового ринку та Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг. Такий орган сприятиме активнішій співпраці між відповідними регуляторами, обміну інформацією та ефективному вирішенню проблем фінансової сфери.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовая учётная ставка Центральных банков, 23.06.2009 // Записки трейдера рынка FOREX // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forex-blog.com.ua>.
2. Банкіри: розділи, прибутки і збитки, 02.02.2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.podii.com.ua>.
3. Барановський О. Банківські кризи: сутність, фактори виникнення та особливості прояву // Економіка України. – 2010. – №2. – С. 34 – 48.
4. 3 процентами розмова коротка, 02.02.2010 // FINANCE.UA // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: news.finance.ua.
5. Звіти Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг // Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dfp.gov.ua.
6. Звіти Національного банку України // Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
7. Каба О.В. Проблема капіталізації банків на шляху інтеграції фінансово-кредитної системи України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com.
9. Рисін В.В. Наслідки фінансової кризи для банківського сектору та ризику державного втручання // Фінанси України. – 2010. – №8. – С. 24 – 33.

УДК 330.101.5

КОВАЛЕНКО Ю.М., к.е.н.,
м.Київ

ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА ЕВОЛЮЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Розуміння реальної складності новітньої історії економічного інституціоналізму в Україні вимагає застосування модернізованого інституційного підходу, що базується на методології економічної генетики. В такому аналітичному ракурсі інституціоналізм розглядається як функціонально визначений вид наукової діяльності і особлива інституція сфери виробництва.

Розвиток ринкового господарства на певному етапі зрілості створює можливості для формування потужних фінансових інститутів. У сучасній економіці останні дозволяють не лише перетворити заощадження у капітал і забезпечити ефективну його аллокацію, але й акумулювати і переробити великі масиви інформації для інвестиційних рішень на ринку капіталу. Й.Шумпетер характеризував цей ринок як “штаб капіталістичної економіки”, де обговорюється і приймається план подальшого розвитку [1, С.274]. Кожному новому етапу капіталістичної економіки передували якісні зміни у функціонуванні фінансових ринків і інститутів.

До 1991 року до фінансової системи ставились як до чисто технічної умови розвитку економіки, причому не тільки в СРСР, а й в інших країнах світу. Декілька десятиліть так званого виробничого фетишизму перетворили фінансовий сектор на майже повністю закриту сферу діяльності, яка живе і розвивається за власними законами. В підсумку саме ці обставини обумовили відсталість фінансового сектора як з точки зору масштабів фінансових ресурсів, так і технології. Між тим, досягнення збалансованого економічного зростання неможливе без трансформації ставлення до фінансового сектора економіки і його взаємодії з реальним сектором. В свою чергу, така трансформація є неможливою без розуміння певних фундаментальних постулатів.

У сучасній економічній літературі все більшого розповсюдження набувають теоретичні моделі розвитку фінансових інститутів, які “вбудовуються” у загальні механізми технічного прогресу і економічного зростання. Так, у праці М.Пагано, ступінь розвитку фінансових ринків і інститутів безпосередньо впливає не тільки на норму заощаджень, але і на вибір технології, вона задає масштаби витрат праці і матеріальних ресурсів, на здійснення посередницьких операцій тощо [3], що не може відобразитись на темпах стійкого економічного зростання. У інших дослідженнях функціонування розвинутих фінансових ринків сприяє інтенсифікації досліджень і конструкторських розробок, розширює інноваційну активність підприємців [2; 4].

Взагалі, довгий час фінансовий сектор був пов'язаний з діяльністю банківських установ. Аналіз результатів, досягнутих передовими країнами в галузі розвитку систем фінансового посередництва (банківської чи небанківської), дозволяє зробити висновок про те, що явного зв'язку між структурою фінансового сектора і його ефективністю не спостерігається, відповідно, давня дискусія про переваги і–або недоліки тих і–або інших структурних моделей в сучасній економіці втрачає сенс.

Але сама постановка питання (що важливіше банки чи ринок?) не актуальна. Важливіше фінансовий сектор розглядати у якості єдиного цілісного організму, спроможного (або не спроможного) забезпечувати сприятливий клімат для "виробництва" і "споживання" адекватних фінансових послуг. У даному контексті дуже важлива проблема досконалості законодавчої бази і неформальної інституційної культури, що склалась в країні.

ЛІТАРАТУРА

1. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія / Шумпетер Й.; [пер. с англ. / предисл. и общ. ред. В.С.Автономова.] – М.: Экономика, 1995. – 540 с.
2. King R. Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right / R.King, R.Levine // Quarterly Journal of Economics. – 1993. – Vol.108. – №3. – P.717-737.
3. Pagano M. Financial Markets and Growth / M.Pagano // European Economic Review. – 1993. – Vol.37. – №37(2-3). – P.632-640.
4. Roubini N. Financial Repression and Economic Growth / N.Roubini, X.Sala-i-Martin // Journal of Development Economics. – 1992. – Vol.39. – №1. – P.5-30.

УДК 338.22:[347.73:336.22](477)

КОЛЕСНИК Н.В.

м. Запоріжжя

МАЙБУТНЄ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ЗГІДНО З НОВИМ ПОДАТКОВИМ КОДЕКСОМ

Новий Податковий Кодекс (НПК) це новий етап у розвитку України, це нова сторінка історії, написана новою владою.

НПК містить серйозні небезпеки для малого і середнього бізнесу, які вже стають явними. До таких можна віднести:

- зміни спрощеної системи;
- платники єдиного податку (крім тих, хто працює в сфері інформаційних технологій, консалтингу, маркетингу, реклами) не матимуть можливості продавати свої товари і послуги підприємствам, які знаходяться на загальній системі оподаткування. А справа

у тому, що кодекс забороняє їм враховувати відповідні витрати в собівартості їх продукції та послуг;

- великий податковий тиск на фонд заробітної плати – є основною причиною мінімізації та тінізації зарплати;

- не дотримується принцип рівності підходу до потреб, інтересів і прав великого, середнього і малого бізнесу. Для великого бізнесу зменшують ПДВ, податок на прибуток, дають податкові канікули, залишають схеми виведення грошей за кордон в офшорні зони. Для малого – посилюють податковий тиск, обмежують свободу господарювання (зокрема згадану свободу торгівлі підприємців і підприємств, що працюють на єдиному податку з підприємствами-юридичними особами, участь у тендерах, можливість прямого імпорту товарів);

- ускладнення бухгалтерського обліку у малому бізнесі, робить його громіздким, заплутаним, дорогим і обтяжливим для значної більшості підприємців;
- механізм відшкодування ПДВ, як і раніше зберігає такі параметри, які не дають права на автоматичне відшкодування цього податку більшості підприємств;

- збільшені, зроблені більш жорсткими і репресивними повноваження та форми діяльності державної податкової інспекції. Незважаючи на те, що найбільш дискримінаційні статті після зауважень Президента з Кодексу були видалені, неприйнятні права податкової на перевірки залишилися без змін (ст. 75). Найбільш небезпечною для бізнесу є стаття 80, яка дозволяє податківцям проводити перевірки без попереднього повідомлення. Підстави для такої перевірки є антиконституційними і суперечать багатьом іншим чинним законам. Наприклад, така перевірка може бути організована не в результаті відповідних слідчих і судових рішень, а лише на підставі "підозри" тих чи інших державних органів щодо законності діяльності підприємця або підприємства або дзвінка ображеного споживача;

- сили, зацікавлені в нинішньому Податковому кодексі, систематично і системно будуть докладати зусилля з її дискредитації і остаточної ліквідації;

- дискримінація підприємців і підприємств, що працюють на єдиному податку, створює штучний і шкідливий для економіки в цілому і особливо для малого бізнесу бар'єр між ними та підприємствами, що працюють за загальною схемою оподаткування;

- частина підприємств відмовиться працювати з підприємцями-фізичними особами та малими підприємствами, що працюють на єдиному податку, а інша буде здійснювати її з допомогою схем, що дозволяють максимально ухилятися від оподаткування;

- в економіці створили своєрідну "гетто малого бізнесу", в якому його представники змушені працювати самі з собою і на відміну від підприємств, які перебувають на загальній системі оподаткування, не

зможуть брати участь у тендерах на виконання робіт і надання послуг;

– малі підприємства, що спеціалізуються на торгівлі імпортованими товарами, потрапляють у повну залежність від великих компаній, за якими закріплюється право імпорту.

Можна сказати, що введення Нового Податкового Кодексу це можливість ще більше послабить і без того слабку економіку, зменшити кількість малих підприємств, збільшити безробіття. Збільшення податкового тиску на бізнес, який ще більше зажене його в тінь, змусить винайти нові схеми нелегального ведення справ, спровокує зростання цін, скорочення робочих місць, виплату “зарплати в конвертах”.

УДК 339.94.339.2

КОНЧИН В.І., к.е.н

м. Київ

ГЛОБАЛЬНІ ВИРОБНИЧІ МЕРЕЖІ ТА СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

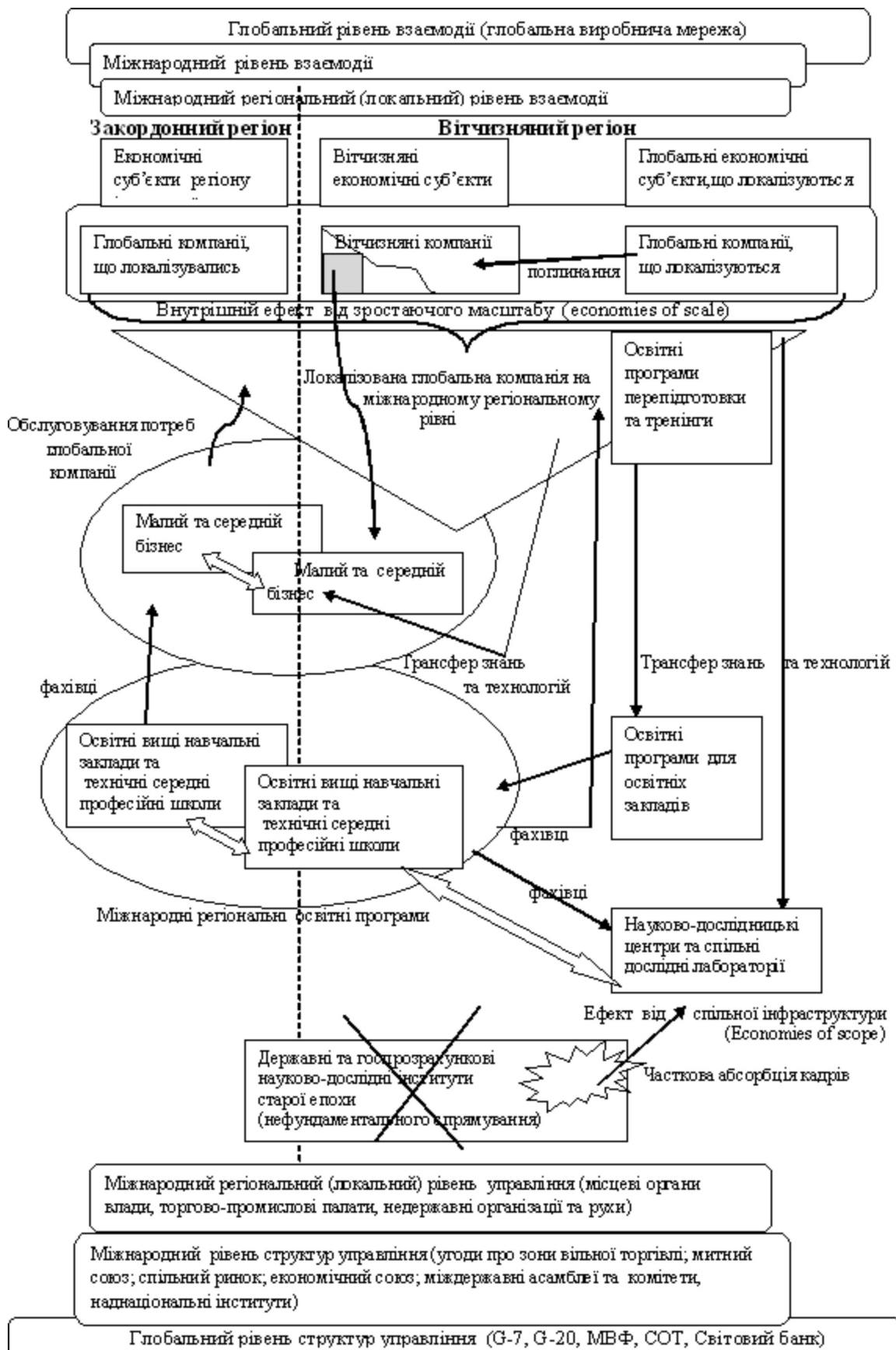
Розвиток суспільства кожної країни у глобальному економічному просторі в неокласичному та неокейнсіанському розумінні передбачає формування конкурентоспроможного середовища для забезпечення на територіях цих країн достатньо високої ділової активності, створення на цій основі доданої вартості, що дає додаткову акумуляцію капіталу та досягнення вищого рівня загальносуспільного добробуту, оскільки за рахунок вищеокреслених процесів підвищується потенціал для пом'якшення проблеми нерівномірного розподілу ресурсів і доходів.

Поглиблення економічної глобалізації через процеси інтернаціоналізації та транснаціоналізації виробництва і господарського життя загалом. На глобальному рівні взаємодіють економічні суб'єкти, які обирають для себе локальні точки у глобальному просторі. Компанії розміщуються у тих локальних пунктах глобального простору, де вони можуть отримати вигоди від порівняльної переваги (comparative advantage) у процесі виробництва та конкурентні переваги (competitive advantage) при орієнтації на споживача. Компанії та робоча сила за П. Кругманом в ліберальній глобальній (міжнародній регіональній) економічній системі рухаються вільно в ті локальні пункти глобального (міжнародного регіонального) простору, де висока ділова активність, а отже, де для робочої сили існує потенціал робочих місць і відносно вищих заробітних плат, і де для компаній є великий споживчий ринок та існує великий демографічний розмір для

кращого використання ефекту економії на витратах завдяки зростаючому масштабу виробництва. В таких локальних пунктах здатні формуватись глобальні чи міжнародні регіональні центри ділової активності, а ресурсні території без розвитку в них промислового виробництва диференційованих товарів та/або без істотного дотику їх до глобальних (регіональних) виробничих мереж (global production networks) набувають ознак економічної периферії. Важливим елементом моделі локалізації конкурентоспроможності території та її включення в процеси економічної агломерації в глобальному просторі стає взаємозв'язок глобальних бізнес-структур з освітніми закладами. Останні здійснюють підготовку фахівців за навчальними планами, які замовляє сам глобальний бізнес. Крім цього, у даному мережевому зв'язку важливе місце мають також переважно недержавні науково-дослідницькі структури та дослідні лабораторії, які створюються і фінансуються за ініціативою глобального бізнесу і є рушіями науково-технічного прогресу, інноваційні продукти якого використовуються спільно різними учасниками ринку (як замовниками, так і користувачами) у процесі виробництва на територіях, що агломеруються. При прийнятті рішень економічними суб'єктами щодо локалізації беруться до уваги умови глобальної конкурентоспроможності територій в межах країн, де ці суб'єкти здатні кращим чином знаходити свої вигоди (Global Competitiveness index).

Викликає науковий і практичний інтерес, яким чином локальні фірми включаються в глобальні вартісні ланцюги (global value chains- GVC), глобальні виробничі мережі (global production networks- GPN) чи глобальні товарні ланцюги (global commodity chains- GCC) провідних транснаціональних корпорацій і на цій основі модернізують процеси обробки сировини та проміжних товарів, виробляють кращим чином диференційовані товари, а саме головне трансформуються у інші соціально-економічні одиниці. Створюючи більшу додану вартість (та розширюючи відповідно базу для оподаткування), колишні локальні фірми в рамках GPN здатні робити більш ефективно внесок у економічний розвиток своїх країн (економічних регіонів) та будувати підґрунтя для добробуту і зниження бідності.

Авторство категорії “глобальні виробничі мережі” (GPN) належить Дж. Хендерсону та П. Дікену. Науковці зазначають, що “...глобальні виробничі мережі є концептуальними рамковими умовами, які охоплюють глобальні, регіональні та локальні економічні і соціальні виміри процесів, що пронизують різні форми економічної глобалізації.” Глобальні виробничі мережі, забезпечуючи процеси виробництва, розподілу і споживання вироблених товарів та послуг в реальному секторі, “...передбачають ступінь відносної автономії стосовно вітчизняних фірм, національних урядів і інших економічних акторів (наприклад, профспілок), чії дії потенційно можуть мати неоднозначні

ефекти на соціальні і економічні результати функціонування мереж на територіях їхньої локалізації”¹.

Р. Мартін і П. Санлей [10] вважають, що мережеві характеристики в глобальному просторі створюються і інтенсифікуються завдяки географічній близькості і як результат, економічна активність глобальних компаній та інших економічних акторів часто має локальну площину. Фірми намагаються знизити відстань своїх зв'язків, навіть коли доступ до віддалених у географічному вимірі ресурсів чи вигод є дешевшим в інших аспектах. Фірми, що орієнтуються на ефективність, гравітують до мереж і структур управління бізнес-процесами, які вже локалізовані на конкурентоспроможних територіях. Локалізація є важливою в створенні нових знань і зв'язує генеровані знання з інноваційною діяльністю виробництв диференційованих капіталомістких та наукомістких товарів в конкретних місцях розміщення виробництва.

В праці Н. Кое, М. Гесса, П. Дікена та Дж. Хендерсона² показано вплив глобальних виробничих мереж на розвиток економічних регіонів та трансформацію регіональних структур управління (урядових агенцій, місцевих органів влади, організацій праці (профспілок), бізнесових асоціацій (торгово-промислових палат та промислових спілок). Модель “стратегічного зчеплення” являє собою зв'язок регіональних ендогенних активів (територія, технологія, організація процесів) з глобальними виробничими мережами, що в процесі взаємодії передбачає трансформацію цих активів.

Зокрема можемо підсумувати, що йде мова про *здатність і бажання* економічних суб'єктів регіону (фірм, робочої сили, технологічного людського капіталу, освітніх закладів) переймати глобальний продукт знань, а також глобальні технології організації бізнесу і праці (корпоративну культуру) в процесі виробництва, просування і розподілу товарів та послуг. Важливою при цьому має бути схильність до дружньої глобально-локальної кооперації локальних та глобальних суб'єктів на території, на якій за умов зчеплення між ними відбувається поділ сфер економічного впливу, створення доданої вартості та її розподілу. При цьому локальні суб'єкти поступово стають елементом глобальних виробничих мереж в локальному просторі, а глобальні суб'єкти, що зайшли на територію, в свою чергу локалізуються. Спочатку шукається діалог, а потім вони зливаються в одне ціле. Це саме стосується зв'язку і зчеплення локальних органів управління (тобто місцевих органів та загальнодержавних органів управління регіональним простором) і глобальних структур управління (міжрегіональних інституційних

альянсів та наднаціональних інститутів регіонального розвитку).

Національний чи локальний етноцентризм з боку вітчизняних економічних суб'єктів у прагненні формувати конкурентоспроможний економічний простір може описуватись досить добре теорією ігор. Гра на затикування часу корінними суб'єктами стає тимчасовим збереженням їхніх позицій у розподілі економічних вигод, але така гра, в свою чергу, відтерміновує ефекти підвищення конкурентоспроможності простору, де локалізуються глобальні виробничі мережі. І не завжди може бути досягнута тимчасова рівновага (або декілька рівноваг) – глобальні гравці, не задовольнивши свої інтереси у локалізованому просторі, можуть його змінити і покинути місце перебування.

Будучи формально вже частиною Багатосторонньої торговельної системи (Multilateral Trade System), Україна перебуває у виборі між двома моделями формування конкурентоспроможності в глобальній економіці – етноцентричною державницькою та глобально-децентралізованою, при цьому на даному етапі суспільної взаємодії “бізнес-громадськість-влада” з огляду на соціалістичне минуле, довготривалу ізоляцію від капіталістичного світу і формовану роками російську традицію жорсткого державного управління економічними процесами Україна тяжіє саме до першої моделі.

Український ментальний етноцентризм з приводу побудови економічної системи країни, зокрема її виробничого потенціалу, поглиблюватиме ізоляцію України і щоразу впевнено віддалятиме її від глобального конкурентного середовища.

Міф про велике призначення вітчизняного бізнесу для економічного піднесення і підвищення добробуту нації (країни) в сучасному глобальному світі слід розвіяти та починати переходити до побудови моделі зчеплення інтересів глобальних корпорацій і локальних гравців з метою локалізації глобальної конкурентоспроможності конкретних просторових одиниць на міжнародному регіональному рівні, яка в жодному випадку не має розглядатись як локалізація конкурентоспроможності в рамках суцільної економічної території країни.

1 Henderson J. and P. Dicken (2002). Global production networks and the analysis of economic development. - *Review of International Political Economy* 9:3 August 2002: 436-464.

2 Coe, N., M.Hess, P.Dicken, J.Henderson (2004). Globalizing regional development: a global production networks perspective. – Royal Geographical Society (with The Institute of British Geographers).

УДК 658.14/.17

КОРЯГІНА К.С.

м. Запоріжжя

ПРОБЛЕМИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальним є розгляд проблем платоспроможності та ліквідності підприємств в економіці України. Велика частина підприємств є збитковими за результатами діяльності, деякі з них слід давно оголосити банкрутами, а отримані кошти перерозподілити на користь ефективних виробництв, що сприяло б оздоровленню вітчизняного ринку. Іншою причиною є те, що в умовах масової неплатоспроможності підприємства виконують такі заходи:

- інвентаризація активів підприємства;
- погашення всіх заборгованостей;
- оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат підприємства;
- запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;
- реструктуризація боргів відбувається перетворенням короткострокової заборгованості у довгострокові позики або іпотеки;
- проведення капітального ремонту та заміна застарілого устаткування.

Вони запобігають кризовим ситуаціям, а також спрямовані на відновлення платоспроможності підприємства і стабілізацію його фінансового стану.

Для того, щоб зробити висновки чи є підприємство прибутковим, чи не прибутковим господарюючим суб'єктом необхідно зробити системний аналіз фінансового стану підприємства, його ліквідності та платоспроможності. Дохідність будь-якого підприємства, величина прибутку залежить від його платоспроможності.

Фінансовий стан підприємства – це рівень його забезпеченості відповідними обсягами фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Надзвичайно важливим показником фінансового стану є його платоспроможність і ліквідність.

Термін "ліквідність" означає "не ускладненість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей на готівку". Іншими словами, ліквідність – це можливість підприємства у будь-який момент розрахуватися із своїми зобов'язаннями за допомогою майна, яке є у нього на балансі.

Про незадовільний стан ліквідності підприємства свідчить той факт, що потреба підприємства в коштах перевищує їх реальні надходження, щоб визначити, чи достатньо у підприємства коштів від господарської діяльності і формування залишку коштів після пога-

шення зобов'язань перед бюджетом та позабюджетними фондами, а також виплати дивідендів.

Платоспроможність – це здатність підприємства розрахуватися з кредиторами негайно, в день настання строку платежів, тобто ідеться про постійну наявність у нього в необхідних розмірах платіжних засобів або активів які можуть негайно бути перетворені у платіжні засоби.

Платоспроможність характеризується достатньою кількістю оборотних засобів підприємства для погашення своїх зобов'язань на протязі року.

Підприємство має проводити пошук внутрішніх резервів по збільшенню прибутковості діяльності і досягнення беззбиткової роботи за рахунок більш повного використання виробничої потужності підприємства, підвищення конкурентоспроможності товарів, зниження їх собівартості, ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат.

Таким чином, головною метою підприємства, що опинилося в скрутному становищі, є перехід на нормальний режим роботи. Для цього необхідно погасити всі заборгованості та розробити план по оздобленню економічної діяльності підприємства.

УДК 338.24:336,74(477)

КРАЙЧИНСЬКА Т.

Наук. керівник АКЧУРІНА Ю.М., к.е.н.

м. Запоріжжя

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Банківський сектор посідає нині чільне місце в сучасній фінансовій та економічній системах. Продуктами діяльності цього сектора користуються майже всі сфери економіки і суб'єкти економічної діяльності. Невдачі і кризи банків можуть зачепити інші фінансові та економічні інститути і призвести до руйнації економічної системи. У зв'язку з цим кожна держава зацікавлена в ефективному регулюванні діяльності банків з метою гарантування їх безпеки, зростання власної економіки та добробуту населення. Інакше кажучи, держава має чітку мету, і суть її полягає в тому, щоб забезпечити функціонування здорової і надійної банківської системи, що здатна протистояти руйнівним кризам і захистити активи клієнтів банків, які передали їм свої заощадження [4].

Українська практика свідчить, що більшість акціонерів не залишаються осторонь фінансових проблем банків, пропонуючи збільшення капіталу банків за рахунок капітальних вливань коштів. Особливо активно ці процеси з початком кризи спостерігаються у банках з іноземним капіталом. Капіталізація банків за

участю власників має виключно пріоритетне значення для середніх та малих установ, оскільки, як переконують аналітики, доступ до інших джерел фінансування в умовах кризи для них є практично неможливим [1].

Фінансова криза показала неефективність і непридатність у більшості банків так званих планів заходів щодо підтримки ліквідності на випадок непередбачених обставин. Вони насправді не передбачали ефективних заходів, орієнтувалися не на мобілізацію внутрішніх ресурсів, а на отримання кредитів рефінансування від Національного банку України та залучення коштів на міжбанківському ринку, який у момент настання фінансової кризи відразу “згорнувся” [2].

Досягнення найкращих результатів стане реальною тільки в тому випадку, коли в Україні будуть реалізовані необхідні антикризові заходи на мікро- і макрорівнях, виходячи із вимог чинного законодавства [5].

Виходячи із сучасного стану розвитку банківської системи України та враховуючи широкі можливості законодавства, вважали б за необхідне рекомендувати Національному банку України перед прийняттям рішення про ліквідацію комерційного банку максимально повно використати можливості примусової реорганізації. Для комерційних банків це може бути приєднання або перетворення, а для державних – поділ, виділення і перетворення.

Законодавством передбачено, що ліквідація банку – довготривалий процес, який може тривати протягом трьох років. Реорганізація банку офіційно відбувається в значно коротші терміни. Однак при цьому слід мати на увазі, що підготовчий період до злиття, пов’язаний з розробкою стратегії та аналізом потенційних кандидатів, може зайняти рік, а то й більше.

Певний час потрібен для розробки спільної стратегії, налагодження менеджменту тощо, тобто тривалість обох процесів може бути приблизно однаковою, а соціально-економічні результати будуть суттєво різнитися. Ліквідація навіть одного банку суттєво впливає на загальний стан фінансового ринку, що обумовлює винятковість процедури ліквідації комерційних банків та необхідність виваженого підходу в кожному окремому випадку, використання всіх можливостей максимальної прозорості процесу і згладжування соціальних і економічних наслідків. В разі ліквідації комерційного банку першочерговими вимогами кредиторів повинні бути: вимоги кредиторів, забезпечені заставою; вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; виплата заробітної плати та вихідної допомоги звільненим працівникам банку; зобов’язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров’ю громадян, витрати ліквідатора та податки і зобов’язання перед бюджетом [1].

Отже, банківська система сьогодні переживає важкий період свого розвитку, де відбувається повний перехід до сучасного управління та діяльності. Водночас ці зміни відбуваються з поступовим розвитком вкрай нестабільної економіки України, яка на неї впливає досить негативно. Адже розвиток нормативно-

правової, фінансово-кредитної і будь-якої іншої системи країни залежить перш за все від політичної та економічної стабільності. Банківська система має ряд проблем, котрі зумовлені її еволюційним розвитком, з одного боку, та впливом вище наведених базових проблем – з іншого.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вядрова І.М. Вдосконалення організації нагляду за діяльністю комерційних банків // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – № 2(9). – С. 28-30, 0,4 д.а.
2. Іщенко О. Особливості фінансової санації банків в умовах кризи / О. Іщенко // Ринок цінних паперів України. – 2009. – №9-10 – С. 47-52.
3. Карчева Г. Особливості функціонування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи / Г. Карчева // Вісник Національного банку України. – 2009. – №11 – С. 10-16.
4. Міщенко В.І., Вядрова І.М. Проблеми реорганізації та реструктуризації комерційних банків // Банківська справа. – 2001. – № 1. – С. 3-7, 0,6 д.а., особисто – 0,3 д.а.
5. Неизвестна О. Оцінки та шляхи покращення фінансового стану банків України / О. Неизвестна // Ринок цінних паперів України. – 2009. – №1-2. – С. 41-48.
6. Реверчук Н.Й. Банківські кризи: сутність, ознаки, види та методи їх подолання / Н.Й. Реверчук, А.О. Ковалюк // Регіональна економіка. – 2008. – №4. – С. 87-96.
7. Тимошенко О.П. Проблеми банківської системи України: шляхи вирішення / О.П. Тимошенко // Економіка та держава. – 2009. – №7. – С. 21-25.

УДК 35.087.43(477)

КУЗЬМЕНКО А.

Наук.керівник – КОНЧИН В.І. к.е.н.

м. Київ

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ПЛАН ДІЙ УРЯДУ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Необхідність докорінних змін у забезпеченні якісних характеристик життя людей є зараз чи не найголовнішим питанням, що стоїть на порядку денному як перед державною владою, так і перед нацією загалом. Пенсійне забезпечення – одна з найважливіших сфер соціальної політики держави.

Саме непростий час і підштовхує уряд сьогодні робити зміни, проводити реформи, в тому числі й пенсійну. Звісно, такі реформи краще робити на основі економічного зростання, але з огляду на структурні перекоси у виробничій структурі зокрема, та структурі національної економіки загалом, низьку конкурентоспроможність української продукції та недостатній рівень національного доходу, що не встигає покривати національні видатки, пенсійна реформа проходитиме болісно. Сприятливі для змін роки були згаяні, й зволі-

кати з пенсійною реформою більше не можна. Коштів у Пенсійному фонді бракує, внесків тих, хто працює, не вистачає, аби виплата пенсій була стабільною. Народний депутат, экс-спікер Арсеній Яценюк заявляє, що Пенсійний фонд на сьогодні – банкрут. "Якби не прямі дотації з держбюджету, то Пенсійний фонд просто б не виплачував пенсії", – заявив він. Більше того, у нас за кілька років кількість пенсіонерів і тих, хто працює, зрівняється, й тоді знову може повторитися ситуація, коли пенсії виплачувалися зі значними затримками. Уявіть собі, як тоді житимуть наші пенсіонери, які й так отримують мізер... Тому щоб захистити інтереси як теперішніх, так і майбутніх пенсіонерів, потрібно негайно вживати рішучих заходів і реформувати систему пенсійного забезпечення.

До сьогодні багато було розмов про те, що потрібно боротися із зарплатами в конвертах, з яких не сплачуються відрахування до Пенсійного фонду. Передусім потрібно створити нове трудове законодавство, яке б спростило механізми прийому й звільнення з роботи. Адже зараз роботодавець інколи не хоче витратити час на легальне оформлення працівника, який йому потрібен на тимчасову роботу. Наступний крок – запровадження дуже жорсткої економічної відповідальності роботодавців за нелегальне робоче місце. Також уряд розглядає можливості впровадження індикативних заробітних плат – тобто середнього значення залежно від регіону та сектору економіки (виду економічної діяльності). Щоб не було такого, як зараз, коли 120 тисяч керівників підприємств призначили собі зарплати у 750 гривень, а решту отримують у конвертах. Звісно ж, ці гроші йдуть повз бюджет Пенсійного фонду. В результаті цього відбувається навантаження на Державний бюджет України, дотуючи Пенсійний фонд з держбюджету, ми забираємо кошти у вчителя, лікаря, військового, у яких, до речі, й так невелика заробітна плата і яким потрібно її збільшувати.

Україна виконує усі зобов'язання перед Міжнародним валютним фондом щодо пенсійної реформи для отримання чергового траншу. Вимогою Міжнародного Валютного фонду є підвищення пенсійного віку для жінок з 55 до 60 років шляхом його збільшення на 6 місяців щорічно, щоб до 2020 року порівняти його з пенсійним віком для чоловіків.

Проведення пенсійної реформи затримується в результаті того, що:

- Втрачається підтримка виборців.
- Бізнес не хоче терпіти затрати на фонд оплати праці, пов'язані з введенням індикативних (офіційних) заробітних плат.
- Політичні опоненти набирають дивіденди.

Суть пенсійної реформи та рівні її забезпечення

Нинішній стан солідарної пенсійної системи свідчить про необхідність проведення ефективної пенсійної реформи.

Україною обрано шлях поступового запровадження трирівневої пенсійної системи:

Рівень 1 – солідарна система

Перший рівень є системою пенсійних виплат, внески до якої сплачуються усіма працюючими громадянами країни та їх роботодавцями. За рахунок цих коштів і виплачуються страхові пенсії та встановлюється мінімальний рівень пенсійних виплат пенсіонерам. Особам, які мають малий страховий стаж або розмір заробітку, з якого сплачувались страхові внески, а отже низькі розміри пенсій, передбачається надання цільової соціальної допомоги, що дозволить забезпечити їм доходи на рівні мінімальних соціальних стандартів в Україні, які встановлюються, виходячи з реальних фінансових можливостей Державного бюджету та Пенсійного фонду. У реформованій солідарній системі розмір пенсії залежить від розміру заробітної платні, з якої сплачувались страхові внески та страхового стажу, протягом якого вони сплачувались що досягається шляхом звільнення Пенсійного фонду від здійснення невластивих йому виплат (розмежування джерел фінансування виплати пенсій, призначених за різними пенсійними програмами) та впровадження системи персоніфікованого обліку відомостей про заробіток та сплату страхових внесків, на основі даних якої призначаються і виплачуються пенсії. Ведення та обслуговування такої системи здійснює Пенсійний фонд України.

Рівень 2 – загальнообов'язкова накопичувальна система

Створення другого рівня пенсійної системи означатиме запровадження в нашій країні системи загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування.

Суть такої системи полягатиме у тому, що частина обов'язкових внесків до пенсійної системи накопичуватиметься у єдиному Накопичувальному фонді і обліковуватиметься на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян які сплачуватимуть такі внески. Ці кошти інвестуватимуться в економіку країни з метою отримання інвестиційного доходу і захисту їх від інфляційних процесів.

Рівень 3 – добровільна недержавна система пенсійних заощаджень

Система недержавного пенсійного забезпечення (третій рівень пенсійної системи) створена для формування додаткових пенсійних накопичень за рахунок добровільних внесків фізичних осіб і роботодавців. Недержавне пенсійне забезпечення, як передбачено законодавством, здійснюється:

- недержавними пенсійними фондами (НПФ) шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;
- страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;

- банківськими установами шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Недержавні пенсійні фонди можуть бути трьох видів:

- **Корпоративний НПФ** створюється юридичною особою-роботодавцем або кількома юридичними особами-роботодавцями, до яких можуть приєднуватися роботодавці-платники. Учасниками такого фонду можуть бути виключно фізичні особи, які перебувають (перебували) у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками чи роботодавцями-платниками такого фонду.
- **Професійний НПФ** можуть створювати об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки, чи фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності. Учасниками такого фонду можуть бути тільки фізичні особи, у яких ознаки їх професійної діяльності співпадають з ознаками, визначеними в статуті фонду (наприклад, працівники металургійної галузі).
- **Відкритий НПФ** створюється будь-якими юридичними особами, крім тих, діяльність яких фінансується за рахунок державного або місцевих бюджетів. Учасниками відкритого фонду можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи.

Основні завдання та цілі пенсійної реформи:

- підвищити рівень життя пенсіонерів;
- встановити залежність розмірів пенсій від величини заробітку і трудового стажу;
- забезпечити фінансову стабільність пенсійної системи;
- заохотити громадян до заощадження коштів на старість;
- створити ефективнішу та більш дієву систему адміністративного управління в пенсійному забезпеченні.

Трирівнева пенсійна система дозволить розподілити між трьома її складовими ризики, пов'язані із змінами в демографічній ситуації (до чого більш чутлива солідарна система) та з коливаннями в економіці і на ринку капіталів (що більше відчувається у накопичувальній системі). Такий розподіл ризиків дозволить зробити пенсійну систему більш фінансово збалансованою та стійкою, що застрахує працівників від зниження загального рівня доходів після виходу на пенсію і є принципово важливим та вигідним для них.

Аналіз надходжень і витрат у пенсійному фонді України

В Україні дохідна частина Пенсійного фонду в 2011 р. складе 120 млрд. грн. Про це заявив Президент України

Віктор Янукович під час телепроєкту “Розмова з країною”.

“Минулого року Пенсійний фонд не забезпечував потреби пенсіонерів. І його дефіцит доходив приблизно до 40 млрд. грн. Цього року нам вдалося підняти дохідну частину Пенсійного фонду і вона складе за цей рік близько 120 млрд. грн. А дефіцит Пенсійного фонду буде близько 20 млрд. грн. Тобто в 1,5-2 рази нам вдасться зменшити дефіцит пенсійного фонду”, – сказав Янукович.

Аналіз обсягів дотацій в Пенсійний фонд України

Як повідомив прем'єр-міністр України Микола Азаров, відкриваючи засідання уряду на початку 2011 р. для виплати пенсій за перші два тижні 2011 року необхідно було знайти близько 9 млрд. грн. дотацій Пенсійному фонду з держбюджету, що перевищувало обсяг загальних надходжень до бюджету в цей період.

Аналізуючи систему надходжень і витрат Пенсійного фонду України за 2010 р., можемо стверджувати, що 9 млрд., про які сказав М.Азаров, – це непокріті пенсії за 2010 р., на які необхідно було віднайти кошти шляхом датування вже у 2011 р. Не встигаючи покривати борги попередніх періодів, відбувається накопичення заборгованості наступних періодів та пошук під них нових бюджетних коштів.

При цьому М.Азаров зазначив, що в 2010 році підтримка Пенсійного фонду з держбюджету склала майже 60 млрд. грн.

Він також підкреслив, що створення ефективної системи пенсійного забезпечення – важлива проблема суспільства, першочергове завдання уряду.

Азаров поклав відповідальність за реформування пенсійної системи на віце-прем'єра – міністра соціальної політики Сергія Тігіпка.

За словами С. Тігіпка, до 2012 р. планується повністю впровадити другий і третій рівні пенсійного забезпечення. Він повідомив, що існує ще один резерв для поліпшення ситуації в сфері державних фінансів. Це скорочення адміністративних витрат. “Ми готуємо адміністративну реформу і десь наприкінці року ми почнемо її реалізовувати. Поки що в цей бюджетний рік і 2011 р. , ми прийняли рішення, по 10% адміністративні витрат кожен рік ми скорочуємо”, – сказав він.

Головна причина реформи: працюючий народ не в силах прогодувати пенсіонерів, незважаючи на те, що юридичні особи відраховують кожен місяць в Пенсійний фонд 37% з кожної нарахованої зарплати, а працюючі ще по 2%. Щоб пенсії вистачило всім і платили їх вчасно, з держбюджету йдуть постійні дотації (в середньому приблизно 2 млрд. на місяць). І з цим треба щось робити: або збільшувати податки, або зменшувати “армію” пенсіонерів, підвищуючи пенсійний вік, а також скорочувати розмір пенсій тим, хто вийде на них за новим законом.

Надходження млрд. грн.			
2010 р.		2011 р. (планові)	
Джерело	Сума	Джерело	Сума
Власні надходження	119,343*	Власні надходження	123,3
Дотація Пенсійному фонду України на пенсійне забезпечення військовослужбовців, виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	29,002	Покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій	17,755
Покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій	29,598**	На виплату пенсій працівникам сільськогосподарського виробництва з особливо важкими умовами праці	0,375
Пенсійне забезпечення працівників, зайнятих повний робочий день на підземних роботах, та членів їх сімей	4,366	На пенсійне забезпечення військовослужбовців і суддів у відставці	9,30
Всього надходжень	182,31	Всього надходжень з Державного Бюджету	54,503

* – отримано 95,6% від планових показників (124,84 млрд. грн.), тобто на 5,49 млрд. грн. менше

** - дефіцит Пенсійного фонду за 2010 р. очікувався на рівні у 26,6 млрд. грн., а фактично склав майже 37,5 млрд. грн. через додаткові витрати на проведення пенсійної реформи у розмірі 18 млрд. грн. ☺

Складено автором на основі даних Міністерства фінансів України, Законів України «Про державний бюджет України», даних Пенсійного фонду

Непокрита сума видатків власними надходженнями та надходженнями з державного бюджету склала 9,164 млрд. грн.

Витрати, млрд. грн.			
2010 р.		2011 р. (планові)	
Призначення	Сума	Призначення	Сума
Витрати призначені на виплату пенсій	119,343	Витрати призначені на виплату пенсій	123,3
Витрати на пенсійне забезпечення військовослужбовців, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	29,002	Додаткові витрати коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій	17,755
Витрати коштів наданих з держбюджету для Пенсійного фонду України для виплати пенсій	29,598	Витрати на виплату пенсій працівникам сільськогосподарського виробництва з особливо важкими умовами праці	0,375
Витрати на пенсійне забезпечення працівників, зайнятих повний робочий день на підземних роботах, та членів їх сімей	4,366	Витрати на пенсійне забезпечення військовослужбовців і суддів у відставці	9,30
Всього витрат	182,31	Всього витрачених коштів які надійшли з Державного Бюджету	54,503

Складено автором на основі даних Міністерства фінансів України, Законів України «Про державний бюджет України», даних Пенсійного фонду

Сьогодні в Україні діє солідарна пенсійна система, коли кожен працюючий громадянин частину зароблених коштів відраховує у Пенсійний фонд, утримуючи таким чином пенсіонерів. Вище було зазначено: кількість працюючих громадян у країні практично зрівнялася з кількістю пенсіонерів. Тому реальність невдовзі може стати загрозливою для соціальної стабільності в Україні. Ще у середині 1990-х років економісти визначили, що вихід може бути тільки один: у поступовому переході від солідарної до накопичувальної системи. І це положення неодноразово і дискутувалося, і навіть включалося до передвиборних програм багатьох політичних партій. На жаль, за останні 15 років

віз пенсійного реформування не зрушив з місця. А час іде. А пенсіонери нарікають на те, що на пенсію сьогодні прожити важко.

УДК 38.242.4:330.341.1

ЛОБУНЕЦЬ В.І. к.е.н.,
м. Біла Церква

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зарубіжний досвід господарювання показує, що в країнах з розвинутими ринковими відносинами інновації відіграють активну роль у задоволенні потреб населення в новій продукції, підвищенні науково-технічного рівня виробництва, створюють конкурентне середовище у сфері науки і наукового обслуговування. Розвиток інноваційної діяльності впливає на динамічність усього господарського комплексу й сприяє оздоровленню економіки країни.

Дослідження вітчизняного ринку інновацій свідчать, що нововведення, впроваджені українськими підприємствами, орієнтовані на незначне вдосконалення вже наявної продукції та технологій її виробництва. Відставання підприємств України за інноваційною діяльністю від компаній провідних країн світу не дозволяє їм забезпечити високу конкурентоспроможність та стійке економічне зростання. Нині рівень інноваційного розвитку окремих вітчизняних підприємств та інноваційна система України в цілому знаходиться на етапі становлення та розвитку.

В більшості країн світу інновації є предметом постійної уваги урядів, оскільки вони є базою економічної стабільності та національної безпеки. Передовими країнами застосовуються прямі і опосередковані інструменти стимулювання інвестиційної активності в сфері інновацій.

Пряма державна підтримка концентрується на найбільш конкурентоспроможних технологіях світового рівня, які мають високий ринковий потенціал, а також на тих, які необхідні для забезпечення безпеки держави. Така підтримка запроваджується у вигляді бюджетного фінансування державних цільових програм з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, державного замовлення на науково-технічну продукцію, пільгових кредитів, грантів (практикується в Ізраїлі та Німеччині), прямих інвестицій, державних фінансових гарантій на кредити для суб'єктів науково-технічної та інноваційної діяльності (Німеччина).

Одним з інструментів стимулювання інвестицій у науково-технологічну сферу є дослідницький податковий кредит – зменшення суми нарахованого податку на прибуток, що надається суб'єкту господарювання в обсязі, який дорівнює встановленому відсотку від обсягу витрат суб'єкта господарювання на НДДКР в поточному році. Він не перевищує встановленого відсотка річного прибутку підприємства і практикується в США, Італії, Японії, Канаді, Австрії, Бельгії, Угорщині тощо.

Для стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності здійснюється нарахування прискореної амортизації на основні виробничі фонди, які використовуються для здійснення НДДКР і безпосередньо впливають на створення та випуск високотехнологічного обладнання (США, Канада, Великобританія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Японія, Сінгапур тощо).

В Україні податкове стимулювання інноваційної діяльності має здійснюватися на принципах недискримінації, наявності прозорих критеріїв та процедури отримання. Проте існує ряд потенційних перешкод, які варто враховувати. Одна з них – це відсутність простої і прозорої системи формування і використання фінансових ресурсів інноваційного характеру.

Перелік податкових стимулів, які впроваджувалися в зарубіжних країнах останнім часом, є досить широким. При цьому обираються різні стратегії, які мають відмінності у цілях, структурі виробництва і загальному податковому середовищі. Програми підтримки інновацій можуть мати істотні відмінності у країн зі схожими, на перший погляд, цілями.

Визначено п'ять характеристик, які повинна містити кожна програма податкового стимулювання:

- великі обсяги фінансування, щоб мати вплив на інвестиційні рішення;
- прогнозованість, щоб надати можливість здійснення довгострокового інвестиційного планування;
- простота, щоб забезпечити розуміння програми компаніями;
- низький адміністративний тягар, щоб заохотити малі компанії претендувати на ресурси;
- чіткий цільовий профіль, щоб концентрувати кошти там, де вони матимуть найбільший ефект.

Вважаємо за необхідне використати досвід найбільш успішних в цій сфері країн, з метою удосконалення існуючих механізмів та уникнення помилок при створенні та реалізації програм підтримки інноваційної діяльності в Україні.

УДК 330.35

ЛОПАТЕНКО Л.О., ЛОПАТЕНКО Д.Б.
м. Київ

ПРОПОРЦІЙНІСТЬ ТА ДИСПРОПОРЦІЙНІСТЬ В ЕКОНОМІЦІ

Пропорційність є необхідною умовою для виробництва, яка базується на суспільному розподілі праці. Для встановлення і підтримки пропорцій в ринковій економіці необхідна рівновага матеріально-речових, вартісних і грошових чинників.

Загалом пропорції в економіці можна згрупувати наступним чином:

- відтворювальні пропорції (відображають можливість зростання економіки і підвищення її ефективності. До них відносяться пропорції між виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання, між виробництвом і споживанням, споживанням і накопиченням);
- міжгалузеві пропорції (характеризують співвідношення між галузями і групами галузей; промисловістю і сільським господарством; виробничою і невиробничою сферами; промисловістю і будівництвом);
- внутрішньогалузеві пропорції (відображають співвідношення між підгалузями і виробництвами, наприклад, між виробництвом чавуну і сталі, деревини і пиломатеріалів тощо);
- територіальні пропорції (відображають розміщення продуктивних сил країни, розподіл праці між економічними районами, регіонами);
- зовнішньоекономічні пропорції (науково-технічна співпраця, експорт і імпорт продукції тощо);
- матеріально-речові пропорції (співвідношення між виробництвом і споживанням окремих видів продукції в натуральному вираженні);
- вартісні пропорції (характеризують розподіл окремих елементів ВВП).

В свою чергу незбалансованість в розвитку окремих галузей, взаємозв'язаних фаз виробництва, порушення нормального ходу процесу відтворення призводить до диспропорцій в економіці.

Розрізняються приватні диспропорції, що носять локальний і короточасний характер, і загальні диспропорції, пов'язані з потрясінням всієї економіки і продовжуються тривалий час. Таким чином економічні диспропорції – це порушення пропорцій в суспільному виробництві і відтворенні, в результаті яких виникають перебої в економіці в цілому або її окремих секторах. Вони є результатом соціально-економічної політики, що проводиться в суспільстві, є наслідком природних катаклізмів, виникають у зв'язку з нестачею певних ресурсів тощо.

Основними елементами механізму досягнення збалансованості всіх видів пропорцій є втручання держави в процес відтворення. Вплив держави на пропорції національної економіки здійснюється за допомогою адміністративно-правових методів через ринкові важелі і інструменти. Зміст методів державного регулювання обумовлений економікою, самими об'єктами регулювання, тобто конкретними видами пропорцій, а також історичними чинниками і умовами життя людей.

Чинники що зменшують економічні диспропорції: галузеві – поліпшення розвитку добувних і оброблювальних галузей промисловості, прискорений розвиток галузей, що забезпечують прогрес науки і техніки; оптимізація структури галузей паливно-енергетичного комплексу тощо; територіальні – відкриття і освоєння нових родовищ палива, сировини і створення на їх основі нових центрів добувної і оброблювальної про-

мисловості; загальноекономічні – розвиток зовнішньої торгівлі, науково-технічної і фінансової співпраці тощо.

Забезпечення збалансованості економіки, підтримка такої пропорційності, при якій досягається найбільш динамічна, стійка економічна рівновага та економічний розвиток при органічному його включенні до світогосподрських зв'язків здійснюється за допомогою збалансованої структурної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://uk.wikipedia.org/wiki>
2. <http://inpos.com.ua/57>

УДК 303.02:37.014.22:346.62

МЕДОВИЙ Д.

Наук.керівник – КОВАЛЕНКО Ю.М., к.е.н.

м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

У цілому, рівень фінансової грамотності населення оцінюється за кількістю фінансових послуг, якими воно користується. При цьому, за словами директора офісу економічного зростання Американського агентства міжнародного розвитку USAID М.Мартіна, існує такий зв'язок: "Грамотні споживачі фінансових послуг – стабільний фінансовий сектор" [1, С.33]. За результатами дослідження фінансової грамотності і захисту прав споживачів фінансових послуг, що проводилось в рамках Проекту розвитку фінансового сектора (FINREP) цим агентством [3], було зроблено відповідні висновки, що перешкоджають подальшому розвитку фінансового сектора в Україні і залученню до нього 174 млрд. грн. і \$75 млрд (майже еквівалент ВВП країни), лівова частина яких належить населенню.

Було опитано більше 2 тис. респондентів у віці 20-60 років, які проживають у містах і обов'язково є споживачами фінансових послуг. Для визначення фінансової грамотності було задано 7 простих питань, які включали елементи фінансової математики і торкалися розрахунку простих і складних відсотків, кредитних ставок, інфляції. Жодний з респондентів не зміг відповісти на всі питання. Частіше всього учасникам вдавалось відповісти тільки на два-три питання (38% респондентів), чотири вірні відповіді дали 27% опитаних.

Ще гірше опитані знають свої права. Зокрема, 43% не змогли відповісти вірно більше, ніж на три питання з п'ятнадцяти. Респондентів, власне, питали, що таке франшиза, кредитна історія, чим кредитні картки відрізняються від дебетних. Тільки 7% населення володіє інформацією про те, що держава гарантує компенсацію за депозитами у розмірі 150 тис. грн.

Список уподобань населення України є невеликим – базові послуги банків (78% опитаних здійснюють через банки комунальні платежі, 61% користується пластиковими картками), 7% застрахувало своє життя і 0,95% вклали кошти в інвестиційні та пенсійні фонди. При цьому деякі опитувані не мають наміру користуватись фінансовими послугами найближчі два роки. У зв'язку з цим було задано питання про негативний досвід спілкування з фінансовими установами. 71% відповіли, що у них не було проблем з фінансовими послугами, що свідчить, напевно, про те, що клієнти не помітили проблем через низький рівень фінансової грамотності. Цікаво, що 47% споживачів ніяк не реагують на низьку якість фінансових послуг, що пов'язано з тим, що, на їхню думку, конфлікт буде вирішено на користь фінансового інституту. Домогосподарства відчують себе незахищеними перед махиною фінансового ринку.

Одним із завдань дослідження було з'ясування ступеню готовності населення України жити у борг. Виявилось, що 78% опитуваних не мають заборгованості ні перед банками, ні перед родичами і знайомими.

Окрім того, примітно, що українці майже не цікавляться ринком фінансових послуг. Так, 43% споживачів фінансових послуг взагалі не відслідковують тенденцій на ринку, 20% слідкують за змінами рівня інфляції, по 10% – за змінами рівня пенсій (пільг) і ситуацією на ринку нерухомості, 5% цікавляться динамікою відсоткових ставок за кредитами і 4% – депозитними ставками. По 2% опитуваних проявляють інтерес до цін на нафту і золото, а також курсів валют. І лише 1% клієнтів відслідковують зміни котирувань на фондовому ринку.

Головним висновком дослідження стало те, що середній українець не надто розбирається у фінансах і користується переважно простими банківськими послугами, майже нічого не знає про свої права як споживача фінансових послуг і не довіряє фінансовим установам.

Саме знання, інформованість спонукають людей у всьому світі користуватись пропонованими фінансовими послугами. Якщо відомостей недостатньо, то люди неадекватно сприймають послуги, що, у свою чергу, перешкоджає розвитку деяким фінансовим ринкам та їх інститутам. Інформація, яку фінансові установи повинні надавати споживачу, має бути доступною і співставною. Однак фінансові установи не відповідають цьому критерію, наприклад, на ринку кредитування готівкою реальні (ефективні) ставки досягають 100%. Споживач же віддає перевагу роботі з простими і зрозумілими продуктами. Деякі установи в Румунії і Болгарії вже без проблем відають потенційному позичальнику зразки кредитних договорів для детального вивчення у домашніх умовах.

У цьому сенсі в Україні корисним був би російський досвід, зокрема, досвід Головного управління Банка Росії по Курганській області [2], який з 2007 р. про-

водить цілеспрямовану роботу зі ЗМІ щодо підвищення фінансової грамотності та інформованості населення у сфері банківської діяльності і банківських послуг. Підсумком стало посилення довіри до банків, зростання депозитів, споживчого кредитування, у т.ч. іпотеки, випуску платіжних карток тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньков Д. Похвальная грамота / Д.Гриньков, А.Комаха // Бизнес. – 2010. – №50. – С.32-34.
2. Завьялов С.С. Повышение финансовой грамотности населения: опыт Главного управления Банка России по Курганской области / С.С.Завьялов // Деньги и кредит. – 2008. – №9. – С.21-26.
3. Режим доступу: ukraine.usaid.gov/ukr.

УДК 339.137.2

МОГИЛЕВСЬКА К.В.

м. Запоріжжя

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВИДИ

Конкурентоспроможність держави – здатність країни (її державних інститутів) забезпечити своїм громадянам і підприємствам більші переваги, ніж інші країни.

У 2010 р. традиційно ситуація з інституційним розвитком України була визнана ключовою проблемою. За цим компонентом Україна погіршила свій минулорічний результат (120 місце з 133 країн) ще на 14 позицій, опинившись майже наприкінці рейтингу.

При цьому за оцінками показники України за складовими групами “Інститути” мають вельми низькі рейтинги: захист прав міноритарних власників (138 місце), ефективність законодавчих органів в регуляторній сфері (138 місце), захист прав власності (135 місце), незалежність судової влади (134), коштів (131), етична поведінка підприємств (130).

Погіршення макроекономічної ситуації стало одним із чинників, що катастрофічно погіршив позицію України у рейтингу (погіршення на 26 позицій). За фактором “Макроекономічна стабільність” Україна посіла 132 позицію (106 у 2009), що є другим найгіршим її результатом серед 12 складових Індексу глобальної конкурентоспроможності. При цьому значний негативний внесок спричинило погіршення ситуації у сфері державних фінансів та рівень національних заощаджень (96 місце або погіршення на 24 позиції).

Дослідження кількісної оцінки взаємозв'язку між добробутом країни та рівнем її економічної свободи і конкурентоспроможності відображені у звіті “Про глобальну конкурентоспроможність 2009- 2010”, а також ВВП на душу населення.

Вибірка при дослідженні взаємозв'язку між ВВП на душу населення та Індексом економічної свободи на-

лічувала 174 країни світу з 183 присутніх у відповідному рейтингу; при дослідженні взаємозв'язку між ВВП на душу населення та Індексом глобальної конкурентоспроможності 2009-2010 – 132 країни світу з 133, які були представлені у рейтингу ВЕФ. Проведено аналіз тісноти зв'язку між вищезазначеними індексами та ВВП на душу населення (у поточних доларах США та за паритетом купівельної спроможності); оцінено фактори, що мають найбільший вплив; побудовано чотири однофакторні лінійні регресійні моделі, які, зокрема, визначають характер зв'язку між результативною ознакою (ВВП на душу населення) та факторами (рівнями економічної свободи та конкурентоспроможності, які вимірюються Індексом Економічної Свободи та Індексом Глобальної Конкурентоспроможності відповідно); проведена оцінка параметрів моделі та зроблені висновки. Як результат, підтверджено існування тісного зв'язку між рівнями конкурентоспроможності, економічної свободи країни та її добробутом. Це свідчить про те, що країни з високим рівнем економічної свободи та конкурентоспроможності демонструють високий економічний потенціал, який впливає на рівень добробуту в країні.

Незважаючи на значні видатки, до яких вдавався уряд для стимулювання попиту, протидіючи рецесії, зростання в економіці залишається все ще незначним, спостерігається високий рівень безробіття та слабкий попит. До переліку проблем, які викликають стурбованість, додалися також поступове зростання суверенного боргу, занепокоєння щодо стабільності та ефективності функціонування фінансових ринків. Оздоровлення економіки країни все ще залишається ілюзією через очікування другої хвилі кризи та аспектів, пов'язаних з політикою. Проте країни, що розвиваються, демонструють значні конкурентні переваги та економічне зростання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арестенко В.В. Методи і моделі оцінювання конкурентоспроможності підприємств //Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10. – С. 10- 16
2. Гарачук Ю. О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю //Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 2. – С. 60 – 66
3. Тарарітко Ю.О. Шляхи підвищення ефективності та конкурентоспроможності //Вісник аграрної науки. – 2008. – № 4. – С. 63-69.
4. Бурмака Є. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни настійно вимагають активізації вітчизняної економічної дипломатії //Підприємництво господарство і право. – 2008. – № 9. – С. 118-119

УДК 339.727.22:33 (477)

НЕГОДУЙКО В., КОНЧИН В., к.е.н.
м. Київ

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

В умовах сучасної фінансово-економічної нестабільності Україні не вистачає коштів Державного бюджету, внутрішніх інвестиційних ресурсів, тому є необхідним залучення іноземних інвестицій. Основною метою цього процесу є насичення інвестиційними потоками пріоритетних напрямів розвитку економіки держави для повного її функціонування.

Іноземні інвестиції є сьогодні тим ресурсом, який найбільше сприяє підвищенню ефективності функціонування українських підприємств, а відтак і розвитку відповідних територій та міст, поліпшенню соціального захисту громадян.

Потенційно Україна є інвестиційно-привабливою країною, оскільки має чималу кількість недостатньо використовуваних фізичних і людських ресурсів, великі резерви не вкладених заощаджень (на мільярди доларів), місткий внутрішній ринок споживання (близько 45 млн людей), а також безперешкодний вихід до ще більших ринків Росії та колишніх республік СРСР. Крім того, Україна через свою стратегічну важливість посіла третє місце (після Ізраїлю та Єгипту) за обсягом отриманої від США допомоги.

Україна також одержує великі кошти від таких міжнародних організацій, як Світовий банк, МВФ та ЄБРР. Більша частина цього фінансування надходить у вигляді технічної допомоги для розбудови ринкової економіки та системи правових інституцій, що є основою розвиненої ринкової економіки.

Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну

Що ж за проблеми заважають залученню іноземного капіталу. Традиційно до них відносять такі: політичну нестабільність, громіздке й недосконале законодавство, таку саму систему оподаткування (інвестиційний клімат), горезвісний бюрократизм та корупцію. Хоча я б назвав ще кредитний рейтинг.

Спробуємо проаналізувати кожен з цих проблем.

Політична нестабільність. Звісно інвестор буде почуватися невпевнено, коли політичний курс країни змінюється майже щодня. Невідомо яку політику провадитиме нова влада, а слабка економіка України не завжди може запропонувати такі швидкі і високі прибутки, щоб ризикувати капіталом. Громіздке й недосконале законодавство. Так громіздке, так недосконале, але давайте придивимося до трьох основних нормативних актів, що регулюють діяльність іноземних інвесторів в Україні: Декрет Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування", Закон Ук-

раїни “Про іноземні інвестиції” та Закон України “Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб’єктів підприємницької діяльності, створених з використання майна та коштів вітчизняного походження”. До укладання останнього документу в перших двох йдеться по майже повну вседозволеність для іноземних інвесторів і відсутність будь-якої протекції для національного виробника.

Система оподаткування. Система оподаткування – недосконала, і в більшості випадків відлякує головних інвесторів.

Бюрократія та корупція – жахлива проблема нашого адміністративного апарату. Справді тут все закладено ще у нашому пострадянському менталітеті, а також у малій заробітній платі мілким та середнім посадовцям. Але якщо казати відверто, то корупція часто слугує шляхом для лобювання певних питань інвесторами, тому, як бачимо, коментувати це явище можна по-різному.

Щодо **кредитного рейтингу**, то за оцінками Standard & Poor’s, Moody’s та Fitch Ratings Україна має кредитний рейтинг ВВП, що відповідає відсотковій ставці при кредиті 11%. Звісно проти 2%-5% європейських країн – це великий показник, але як стверджує А.Яценюк: “В Україні є інвестиційний рейтинг. Категорія інцест-рейтингу обраховується в залежності від агентства, що ставить рейтинг. В Україні він – позитивний і я не бачу умов казати, що Україна – поза інвестиційним рейтингом.

Не можна також не зачепити: низьку купівельну спроможність значної частини населення. Це зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, що могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих з допомогою іноземного капіталу підприємствах. Також темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США.

Тож можна зазначити, що серед 5 окреслених нами проблем є як плюси так і мінуси для інвестиційного клімату в Україні.

Створення сприятливих умов для інвесторів в Україні

Забезпечення зростання обсягу надходжень у країну іноземних інвестицій залежить, по-перше, від поліпшення макроекономічної ситуації в країні в цілому. Зокрема це: розвиток фінансового становища держави, включаючи скорочення дефіциту бюджету, зменшення внутрішнього та зовнішнього державного боргу, реформування відносин власності, вдосконалення податкової системи, зміцнення економічної стабільності з подальшим зростанням темпів ВВП.

По-друге, зростання обсягів іноземних інвестицій визначається здійсненням заходів економічного, нормативно-правового, інформаційного та організацій-

ного механізмів залучення іноземного капіталу, які здатні забезпечити стабільні умови для інвесторів.

Важливим кроком на шляху до активізації процесів іноземного інвестування в економіку України, вважається впровадження дійових механізмів приватизації підприємств стратегічними іноземними інвесторами, до яких насамперед належать транснаціональні компанії (наприклад, із США, Німеччини та ін.).

УДК 338.24:336

ОСЕТРОВА Е.П.,
г. Вінниця

ФИНАНСОВЫЕ СТРАТЕГИИ УВЕЛИЧЕНИЯ СТОИМОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В современных условиях хозяйствования повышается самостоятельность предприятий, их экономическая и юридическая ответственность. Резко возрастает значения финансовой устойчивости субъектов хозяйствования. Все это значительно увеличивает роль анализа их финансового состояния: наличия, размещения и использования денежных средств, поэтому комплексный анализ и стратегия развития предприятия являются важнейшими составляющими его успешного развития.

Сегодня, во время выхода компаний на международный фондовый рынок, привлечения крупных иностранных инвестиций, слияний и поглощений проблема управления стоимостью компании ставится на первый план. Ряд компаний приобретает для дальнейшей перепродажи, и акционер ставит менеджменту главную задачу, а именно разработку эффективных финансовых стратегий, направленных на повышение стоимости компании.

При разработке финансовой стратегии нужно учитывать динамику макроэкономических процессов, тенденций развития отечественных финансовых рынков, возможностей диверсификации деятельности предприятия. А в процессе разработки финансовой стратегии особое внимание следует уделять производству конкурентоспособной продукции, мобилизации внутренних ресурсов, максимальному снижению себестоимости продукции, формированию и распределению прибыли, эффективному использованию капитала и т. п.

Большое значение для формирования финансовой стратегии имеет учет факторов риска. Финансовая стратегия разрабатывается с учетом риска неплатежей, инфляционных колебаний, финансового рынка.

Стратегия экономического развития – это совокупность главных целей и основных средств их достижения. Стратегическое планирование – единый способ прогнозирования будущих возможностей, помогающий уточнить наиболее целесообразные пути дей-

ствий. Анализ текущих значений параметров и их прогноз дают возможность сформулировать стратегический фокус – приоритетное направление, на котором необходимо сконцентрировать внимание и ресурсы. Сфера приоритетов предприятия должна быть ограниченной, поскольку одновременная реализация нескольких стратегических целей реально невыполнима [1].

Важным принципом стратегического планирования является многовариантность плановых расчетов. Несоответствие между желательной стратегической целью и текущим состоянием определяется большим количеством путей достижения цели. Принимая во внимание факторы риска и неопределенность развития внешней среды, выбрать единую стратегию развития практически невозможно [3].

Большое значение имеет комплексность разработки стратегии, поскольку каждый альтернативный вариант предусматривает анализ всех без исключения вопросов его финансовой, ресурсной и организационной обеспеченности, определения и согласования временных и количественных параметров. Выделение ресурсов для достижения только конкретной цели гарантирует стабильность реализации стратегии, хотя и ограничивает возможность маневрирования.

Разработка финансовой стратегии направленной на увеличение стоимости предприятия – это часть общей стратегии экономического развития, в силу чего она должна согласовываться с ее целями и направлениями. В свою очередь, финансовая стратегия оказывает существенное влияние на общую экономическую стратегию предприятия, поскольку изменение ситуации на макроуровне и на финансовом рынке является причиной корректирования не только финансовой, но и общей стратегии развития предприятия.

Источниками роста предприятия выступают умение максимально задействовать внутренние ресурсы, наличие хорошо развитых видов деятельности и рынков сбыта, постоянный процесс разработки и внедрения инноваций, способность быстро реагировать на изменения на рынке и использовать предоставленные возможности.

Рост предприятия проявляется в наращивании производственной мощности, увеличении объемов продаж и прибыли. Источником информации при определении уровня роста выступают бухгалтерский баланс (форма № 1) и приложение к нему “Отчет о прибылях и убытках” (форма № 2).

При эффективном управлении и благоприятных макроэкономических условиях темпы роста объемов продаж должны быть выше темпов роста активов предприятия, а темпы роста прибыли – опережать темпы роста объема продаж [1].

Более высокие темпы роста объемов продаж по сравнению с темпами роста активов предприятия свидетельствуют о повышении интенсивности использования ресурсов предприятия, об ускорении оборачиваемости капитала.

Более высокие темпы роста прибыли по сравнению с темпами роста объема продаж означают повышение уровня рентабельности продаж и снижение себестоимости единицы продукции.

Обратная ситуация указывает на спад деловой активности предприятия. Однако в некоторых случаях данная ситуация может носить преднамеренный временный характер. Например, освоение новых вложений капитала требует значительных затрат, которые окупаются только в перспективе.

Коэффициент устойчивости экономического роста представляет собой отношение капитализированной суммы прибыли отчетного года к собственному капиталу на начало года. Он показывает, какими темпами увеличивается собственный капитал за счет результатов финансово-хозяйственной деятельности предприятия.

Рост и развитие обеспечивают выживание молодой и небольшой компании, увеличивают ценность, а именно стоимость бизнеса.

Осуществление стратегии роста предприятия является мощным стимулом реализации своих профессиональных способностей и талантов руководителями компаний, которые таким образом удовлетворяют собственные потребности в самоуважении, самоактуализации или личном совершенствовании.

Преимуществами стратегии роста являются максимальное использование факторов производства и эффект масштаба производства, который заключается в снижении величины удельных (на единицу продукции) условно-постоянных затрат.

При максимальном использовании факторов производства создаются возможности для более эффективного использования высокопроизводительной техники, трудовых и сырьевых ресурсов.

Для крупной компании характерен высокий уровень специализации работников, наличие специалистов узкого профиля, но высокого класса. Как следствие, более эффективно используются трудовые ресурсы, растет производительность труда и уменьшается себестоимость продукции.

Снижению издержек производства также способствует возможность более глубокой переработки сырьевых ресурсов, создание побочных производств с использованием отходов основного.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия/Бланк И.А. – Киев: Ника-Центр Эльга, 2004.
2. Брігхем Е.Ф. Основи фінансового менеджменту/Брігхем Е.Ф.– Київ: Молодь, 1997. – 998 с.

УДК 631.38

ПАХОМОВА Т.М., к.е.н.

МОШКО В.В.

м. Ніжин

**АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ
ЯК НАЙВАЖЛИВІША УМОВА
СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ**

В умовах всезагальної структурної перебудови української економіки більш актуальною стала проблема прискорення антикризових інноваційних процесів і їх фронтального регулюючого об'єму. В цих умовах, завдання полягає в розробці на підприємстві цільової стратегії цільового антикризового управління, яке дозволяє перейти від епізодичних мір до створення стабільного механізму цільової орієнтації всіх елементів (учасників) на здійснення фронтальної антикризової політики на підприємстві. Так, вирішення цієї задачі можливе в рамках побудови системи антикризового управління на принципах проблемно-орієнтованого підходу, суттєвість якого полягає:

- в забезпеченні постійної і довготермінової здатності підприємства до сприйняття трансформацій, взаємоадаптації антикризових нововведень у всіх сферах діяльності;
- в створенні механізмів для здійснення фронтальних ефективних міроприємств в кризовій зоні;
- в розгортанні антикризових дій на основі методів сценарного моделювання, які забезпечать узгодженість і логічний взаємозв'язок пропозицій про напрямки розвитку стратегій антикризового процесу з врахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Концепція проблемно-орієнтованого підходу дозволить:

- зосередити зусилля на вирішення ключових антикризових проблем підприємства, які витікають із розробленої технології виживання, підприємницької політики і довготермінових намірів, сформованих в місії підприємства;
- забезпечити на системній основі інтеграцію механізмів і учасників антикризового процесу;
- створити стратегічну систему антикризового управління, яка забезпечить перехід від “реактивного” до “активного” управління, побудованому на принципах випередження протиріч, які виникають із проблем в господарській системі.

При цьому слід відмітити, що сценарне моделювання в рамках проблемно-орієнтованого підходу здійснюється з врахуванням того, що антикризовий процес являє собою цілісний, організаційно оформлений програмно-цільовий комплекс міроприємств, розрахований на достатньо довгий часовий етап, який пропонує широкий об'єм структурних ланок і виконавців, а також залучення різних матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Крім того, сценарій вико-

нує важливу структуроутворюючу функцію, так як дозволяє розмістити у вертикальному і горизонтальному розрізах основні процесуальні елементи антикризових дій і на цій основі здійснювати ті чи інші організаційні будови. Власне сценарій являє собою логічну послідовність дій (актів), використовуваних підприємством для досягнення мети антикризового управління. Зміст і масштаби міроприємств на різних підприємствах можуть бути рівновеликими, але логіка дій лишається для всіх однаковою.

Згідно сценарію для реалізації встановлених критеріїв оздоровлення необхідно систематично виявляти “вузькі місця” в реалізації антикризових заходів підприємства і формування на цій основі банку антикризової інформації. Для цієї мети необхідний так званий механізм антикризового узгодження, який здійснює на систематичній основі межі необхідного і достатнього потенціалу життєздатності підприємства з наявними на даний момент ресурсами і можливо допустимими ризиками [1].

Джерелами формування банку антикризової інформації являються, з однієї сторони, результати аналізу зовнішнього середовища, виявлення зовнішніх негативних тенденцій, з другої – аналізу потенціалу підприємства і його попередньої господарюючої діяльності, виявлення внутрішніх негативних тенденцій, слабких і сильних сторін підприємства, а також даних експертного попиту керівників, спеціалістів функціональних і виробничих підрозділів. Спільною вимогою до інформації являється можливість її використання з метою прогнозування, що передбачено сценарним моделюванням проблеми. В сценарії фіксуються причинно-наслідкові залежності, очікувані в перспективі зміни стану підприємства і умови, в яких ці зміни будуть проходити. Мета прогнозу полягає у виявленні нових проблемних ситуацій, які можуть виникнути в процесі розвитку підприємства і встановленні їх впливу на прогнозований стан системи, оцінка ефективності заходів в процесі антикризового управління.

Принципи попереджувального управління в рамках антикризових міроприємств пропонують використання методів і засобів раннього виявлення тенденцій дисбалансу в системі на основі так званих слабких сигналів і застосування попереджувальних його профілактичних заходів.

Метод використання механізму слабких сигналів забезпечує підприємству завчасне нарощування запасу гнучкості, що дозволить уникнути небезпеки на ранніх стадіях виникнення кризової ситуації. При цьому, чим слабший сигнал, виявлений і ідентифікований підприємством, тим раніше у підприємства з'являться шанси точно визначити ризики із зовнішнього і внутрішнього середовища, більший тимчасовий ресурс для прийняття і реалізації попереджувальних і нейтралізованих рішень [2].

Щоб користуватись слабкими сигналами, необхідний більший ступінь впевненості в тому, що підприє-

мство використовує саме ті сигнали, які надають об'єктивну інформацію про нові загрози або нові можливості. В залежності від ступеня об'єктивності інформації про кризову ситуацію і формується реакція антикризового підрозділу підприємства на загрози зі сторони зовнішнього і внутрішнього середовища. Для введення в дію механізму виявлення ранніх ознак наступаючої кризи, необхідно також визначити саме поняття "слабкий сигнал". При цьому слід виходити з того, що в ринковій економіці стійкої рівноваги в господарюючих системах завжди являється умовним, а показники стійкості завжди відносні. Так, в конкурентному середовищі перехід від стану відносної рівноваги в систему дисбалансу проходить, як правило, в короткі терміни. Однак межі можливих кризових ситуацій, нажалев виявляються достатньо широкі, щоб можна було б диференціювати ранні ознаки виникнення загрози розвитку підприємства від ознак, які характеризують поки що лише його певне відставання в тих чи інших функціональних областях від інших підприємств, наприклад, від середньогалузевого рівня. В цьому зв'язку під "слабким сигналом" загрози слід розуміти саме первісну інформацію про ті ранні ознаки дисбалансу в господарюючій системі підприємства, без врахування якої і без прийняття в зв'язку з цим оперативних попереджуючих заходів підприємство з найбільшою очевидністю буде йти до стану банкрутства. Процес формування банку антикризової інформації заснований не тільки на збиранні інформації, яка характеризує слабкі сигнали по мірі їх виникнення, а також банк антикризової інформації формується на системній основі, що передбачає постійне отримання і аналітичну обробку інформації про ситуації в різних функціональних областях в більш широкіх межах кризового симптому.

Відповідно до наведених даних, доречно не протиставляти, а в певній мірі виділяти проблеми, пов'язані з забезпеченням життєздатності підприємства із загального процесу його стратегічного розвитку. Разом з тим, враховуючи ту обставину, що межі відносно автономних дій досить умовні, необхідно організаційно і цілеспрямовано підприємства, у яких є проблеми в області життєзабезпечення, зобов'язати в першу чергу здійснювати вирішення антикризових задач. Для цього необхідно використовувати цільові антикризові програми, кожна з яких покликана вирішувати задачі стабілізації положення в цій чи іншій функціональній сфері діяльності підприємства, а саме: організаційній, постачально-збутовій, виробничо-технологічній, інноваційній, фінансовій, інвестиційній, кадровій, управлінській.

Основою підходу до вирішення проблеми існування збиткових підприємств повинно стати виведення підприємства, що перебуває у кризі, спочатку на беззбитковий, а потім і на прибутковий рівень діяльності. Використання вказаних підходів буде сприяти раціональній організації антикризових процесів на підприємстві, подолан-

ню виникнення кризових ситуацій, забезпечувати його сталий розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтманн Г.Х. Звездные часы лидерства: лучшие стратегии управления в мировой истории. – М.: ДИС, 2000.
2. Андреева Е.В. Прогнозирование социально-экономического развития региона на основе сценарно-аналитического подхода – СПб.: Изд-во СПГУЭФ, 1999.

УДК 336.22

СВЕРДАН М.М., к.е.н.

м. Київ

ПОДАТКИ НА БАГАТСТВО ЯК АЛЬТЕРНАТИВА УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ: ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ФРАНЦІЇ

Податки на багатство в сучасному світі є доволі рідкісним явищем. Більше того, тенденції податкової практики упродовж останніх десятиліть дозволяють однозначно констатувати поступове й цілком очевидне згортання механізмів оподаткування багатства. В сучасних умовах у глобальному міжнародному середовищі навряд чи й налічується з десяток країн, в яких має місце фіскальна практика оподаткування багатства.

Однією з небагатьох на сьогоднішній день країн у світі, які втілюють у фіскальну практику податок на багатство, є Франція. Насамперед, потрібно зазначити, що податок на багатство має відношення практично завжди тільки до громадян – платників податків. Податок на багатство у Франції – "L'impôt de solidarité sur la fortune" (ISF) – запроваджений ще в 1989 р. і, таким чином, має тривалий період досвіду функціонування у фіскальній практиці.

Податок на багатство у Франції введений з метою утвердження соціальної гармонізації в суспільстві та встановлення соціальної справедливості шляхом перерозподілу багатства досить заможних індивідуумів як громадян-платників податків. Податок на багатство накладається практично на всі види власності громадян: майно (рухоме і нерухоме), права й активи, які належать платникам податків. Необхідно зазначити, що податок на багатство у Франції, аналогічно особистому прибутковому податку, справляється у контексті оподаткування сімейного доходу, по відношенню до ідентифікації суб'єкта податку, з повним врахуванням всіх активів платника податку. Подружні пари підлягають розрізненому оподаткуванню тільки тоді, коли вони вступають в шлюб згідно чинного режиму розподілу власності та проживають окремо один від одного в різних житлових будинках (помешканнях).

Таблиця 1
Економічна кон'юнктура податку на багатство у Франції на муніципальному рівні в 2005 р.*

№	Муніципалітет	Кількість платників податку на багатство	Середній розмір багатства, €
1.	Paris	73 362	2 209 517
2.	Neuilly-sur-Seine	6 980	2 934 632
3.	Lyon	5 785	1 699 146
4.	Marseille	4 818	1 642 982
5.	Boulogne Billancourt	4 400	1 875 673
6.	Nice	4 125	1 530 265
7.	Versailles	3 861	1 628 518
8.	Toulouse	3 324	1 540 313
9.	Nantes	3 028	1 582 559
10.	Bordeaux	2 785	1 634 290
11.	Aix-en-Provence	2 311	1 579 827
12.	Strasbourg	2 261	1 895 828
13.	Saint-Maur-les-Fosses	2 209	1 646 057
14.	Cannes	2 065	1 743 327
15.	Reuil-Malmaison	1 997	1 564 600
16.	Saint-Cloud	1 829	2 170 330
17.	Rennes	1 789	1 610 147
18.	Saint-Germain-en-Laye	1 609	1 756 274
19.	Montpellier	1 477	1 462 513
20.	Antibes	1 455	1 499 749

* Direction generale des impots (DGI). – Annee des donneesio – 2005. (Міста з кількістю жителів понад 20.000 людей за віком старших 50 років підлягають обкладанню податком на багатство)

Таблиця 2
Регіональна структура податку на багатство у Франції в 2006 р.*

№	Регіон	Обсяг надходжень з податку на багатство, €, млн.	Кількість платників податку на багатство
1.	Ile-de-France	1 876	178 498
2.	Provence-Alpes-Cote-d'Azur	292	45 010
3.	Rhone-Alpes	287	43 501
4.	Nord-Pas-de-Calais	130	17 893
5.	Aquitaine	122	19 430
6.	Pays de la Loire	120	18 483
7.	Bretagne	103	16 520
8.	Centre	84	13 636
9.	Midi-Pyrenees	83	13 227
10.	Languedoc-Roussillon	69	11 848
11.	Picardie	65	9 109
12.	Alsace	62	8 253
13.	Poitou-Charentes	55	9 021
14.	Lorraine	49	7 230
15.	Haute-Normandie	49	8 126
16.	Bourgogne	45	7 862
17.	Champagne-Ardenne	43	6 870
18.	Basse-Normandie	41	6 734
19.	Auvergne	34	5 663
20.	Limousin	21	3 007
21.	Franche-Comte	20	3 560
22.	Corse	7	881
23.	Всього	3 660	454 362
24.	La Reunion	11	1 589
25.	Guadeloupe	4	389
26.	Martinique	4	404
27.	Guyane	1	112
28.	Всього	21	2 494
29.	Всього по Франції	3 681	456 856

* Direction generale des impots (DGI). – Annee des donneesio – 2006.

На прикладі використання податку на багатство у Франції можна переконаватися, що найбільша кількість платників цього податку сконцентрована в межах мегаполісів (мегаполіс – будь-яке місто з населенням понад мільйон мешканців; термін, який використовується для надання значущості підвищення поселення). Для Франції це – Париж, який домінує не тільки за загальною кількістю мешканців, але й за кількістю платників податку на багатство (табл. 1). За даними 2005 р. можна оцінити, що за вказаним показником Париж випереджає найближчого суперника більше, ніж в 10,5 разів. Відповідно, й фіскальна база муніципалітету є також набагато потужнішою у порівнянні з іншими аналогічними муніципальними утвореннями в країні.

За регіональною структурою податок на багатство у Франції зосереджено в межах відомої місцевості Іль-де-Франс (табл. 2). Серед загальної кількості платників податку на багатство на Іль-де-Франс (із врахуванням заморських департаментів) приходиться майже 40% осіб, за обсягами надходжень від його справляння – понад 50%.

Практика реалізації податку на багатство засвідчує наявність у Франції значної кількості громадян, які його сплачують. Тобто, це також підтверджує водночас і той факт, що населення країни має можливість одержувати високі доходи, які оподатковуються не тільки за прогресивною шкалою в механізмі особистого прибуткового податку, але й дозволяють разом з тим державі вводити додаткові податкові режими більш високого рівня, що відображається, зокрема, з допомогою податків на багатство.

Податки на багатство – найбільш довершений різновид державного фіску у складі податкової системи держави, який виступає найбільш досконалою формою фіскального адміністрування у контексті індивідуально-особистого (прибуткового та майнового) оподаткування доходів (власності) громадян.

Впровадження у фіскальну практику податків на багатство засвідчує той факт, що оподаткування перебуває на досить високому рівні суспільної (соціально-економічної) еволюції, доволі високому ступені цивілізованості сприйняття податкової справи та, в тій же мірі, – фіскальної демократії.

УДК 33:316.462(465)

РУДЕНКО В.В.

м. Вінниця

ВПЛИВ НЕОПАТРИМОНІАЛЬНИХ ВІДНОСИН НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Актуальним завданням сучасних філософсько-політологічних досліджень є аналіз впливу політичного режиму на стан економіки в Україні. Пострадянські трансформації 1990-х рр. ХХ ст. наочно продемонстрували, що падіння комуністичного режиму і наступні політико-економічні перетворення не обов'язково призведуть до встановлення певних форм демократичного устрою і стрімкого розвитку економіки. Можна говорити про те, що в Україні формування неопатримоніальної системи відносин до другої половини 90-х – поч. 2000 рр., що визначає специфіку економічних відносин.

Тому метою нашого дослідження є аналіз впливу неопатримоніального режиму на економіку України.

Проблемам патримоніалізму та неопатримоніалізму приділяють увагу, як зарубіжні (Ш. Ейзенштадт, Г. Рот, Р. Теобальд), так і вітчизняні фахівці (О. Фісун) [1; 2; 3; 4]. Особлива увага дослідників приділяється стратегіям дії політичних акторів, міжлітньому розколу, взаємодії політичних еліт між собою (В. Гельман, А. Пшеворський, М. Макфол, Л. Вей) [5; 6; 7; 8].

Проте в науковій літературі майже не розглядається вплив неопатримоніального режиму на стан сучасної економіки України. Тут важливим є дослідження елітних груп, взаємодії політичних акторів з їхніми ресурсами, стратегіями і видами капіталу в рамках визначеного набору формальних і неформальних правил (формат політичного режиму значною мірою окреслюється певною сукупністю формальних і неформальних правил).

Почнемо з того, що неопатримоніалізм (лат. *patrimonium* – вотчина, отчина) – це термін, що характеризує особливий тип організації публічної влади і відносин з її приводу, в якому синтезовані елементи традиційних патримоніальних відносин із сучасними практиками. Тобто, офіційні особи, які займають позиції в бюрократичних організаціях, мають формально встановлені повноваження, однак їх здійснення відбувається, наприклад, не у вигляді державної служби, а скоріше як реалізація приватної власності.

Формат неопатримоніалізму детермінується співвідношенням сил між основними акторами, що відкриває (або закриває) доступ до використання тих чи інших стратегій, ресурсів і видів капіталу. Відповідно, спираючись на доступні стратегії, ресурси і види капіталу, актори прагнуть максимізувати свій вплив на політичному полі та за можливістю цілком захопити економічні ресурси (актори переслідують пере-

дусім свої особисті інтереси; намагаються максимізувати свій вигравш, одночасно зменшуючи витрати на його одержання). Наприклад, силові та фіскальні-функції держави фактично стають ефективним важелем придушення будь-якого політичного опору й усунення економічних конкурентів, за принципом “друзям все, ворогам – закон”.

Сьогодні виникає своєрідна модель “політичного капіталізму”, за якою нагромадження капіталу відбувається шляхом отримання доступу до політичних і адміністративних ресурсів. У цій системі головне місце належить новому класу ренто орієнтованих (rent-seeking) політичних підприємців, що досягають економічних цілей через “політичні інвестиції” у главу держави, силові структури, політичні партії, депутатський і чиновницький корпус. У відповідь вони одержують політичнообумовлені пільги і привілеї, доступ до бюджету і державної власності, імунітет до закону тощо[4].

В такій ситуації вирішальна роль у структуруванні політико-економічного процесу, а також простору реальної політичної боротьби належить клієнтарно-патронажним відносинам і зв’язкам. Патрон захищає своїх клієнтів, останні роблять йому різні послуги. Економічні та владні ресурси першого обмінюються на лояльність других. У цьому сенсі неопатримоніальна система є складною пірамідою різноманітних регіональних, галузевих і бізнесових патронатів, які поєднуються через механізм клієнтарних відносин вертикально президентської влади, а сенс політичної боротьби в цій системі полягає в конкуренції за доступ до ресурсів, владних позицій і посад, але аж ніяк не в задоволенні інтересів людей. Адже “шлях угору” визначається прихильністю патрона, а не вибором громадян.

Отже, що неопатримоніальний режим заважає розвитку економіки, оскільки суттєво обмежує конкуренцію і прихід нових сил. Чи стануть відкриті механізми конкурентної демократії наступним вибором українських еліт, чи вони повернуться до знайомої практики монопольного контролю над політичним простором і його економічними дивідендами? Чи домовляться вони про перехід до відкритої конкуренції на основі загальних правил гри на основі рівного розподілу ризиків, чи вони будуть і далі грати в рулетку, де “переможець отримує все”? Як ми бачимо, залишається багато питань, які потребують відповідей, а, отже, і подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ / Эйзенштадт Ш. – М.: Аспект-пресс, 1999.– 416 с.
- 2.Roth G. Personal Rulership, Patrimonialism, and Empire Building in the New States/ G. Roth // World Politics. – 1968. – Vol. 20; № 2. – P. 194–206.
- 3.Теобальд Р. Патримониализм / Р.Теобальд // ОЙКУМЕНА. – Харьков: Константа, 2004. – Вып. 2. – С. 141–152.
- 4.Фісун О.А. Політичний режим України у порівняльній перспективі / О.А. Фісун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1(6). – С. 5–12.

5.Гельман В. Из огня да в полымя? Динамика изменений постсоветских режимов в сравнительной перспективе / В. Гельман// ОЙКУМЕНА. – Харьков: Константа, 2006.–Вып. 4. – С. 119–150.

6.Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке / Пшеворский А. – М.: РОССПЭН, 2000.–320 с.

7.McFaul M. The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship: Noncooperative Transitions in the Postcommunist World / M. McFaul // World Politics. – 2002. – Vol. 54; № 2. – P. 212–244.

8.Way L. Authoritarian State Building and the Sources of Regime Competitiveness in the Fourth Wave: The Cases of Belarus, Moldova, and Ukraine / L.Way // World Politics. – 2005. – Vol. 57; № 2. – P. 231–251.

УДК 330.322

СНОПОВ О.

Наук. керівник: ДОВГАЛЮК Н.В., к.е.н.

м. Житомир

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДЖЕРЕЛА ЇЇ ФІНАНСУВАННЯ

В умовах ринкової економіки основним завданням держави має бути коригування економічних процесів, мета якого – не просто економічне зростання, а й розвиток соціально орієнтованої економіки. Труднощі становлення ринкових відносин пов’язані з процесами зниження рівня науково-технічного прогресу в Україні, який повинен бути головним фактором підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Інновації – це нововведення в різних галузях, які зазвичай засновані на наукових досягненнях. Ще інновацією можна назвати нові технології, види різноманітних послуг, продукція, нові технічні рішення виробничого, адміністративного, фінансового та іншого характеру.

Інноваційна діяльність – це діяльність по розробці і освоєнню результатів досліджень, що підвищують ефективність способів та засобів здійснення конкретних процесів, в тому числі виробництво та впровадження нової продукції та технології.

Інноваційна політика – представляє собою сукупність принципів та засобів, що забезпечують створення сприятливого інноваційного клімату в державі.

Сприятливе законодавче поле для реалізації зростання виробництва та конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробника на внутрішньому і зовнішньому ринках забезпечує Закон України “Про інноваційну діяльність” [5] (із наступними змінами та доповненнями), який є основним правовим документом, що регулює інноваційну діяльність. Даний закон визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на

підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

Згідно із Законом України "Про інноваційну діяльність" державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в країні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних. Причому суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і юридичні особи України, фізичні і юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які проводять інноваційну діяльність або залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію інноваційних проектів у нашій країні.

Закон установлює, що основною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку та використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Державні пріоритети інноваційної діяльності викладені в Законі України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [6]. Цей закон визначає правові, економічні й організаційні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в країні. Метою зазначеного закону є створення правової бази для концентрації ресурсів на провідних напрямках науково-технологічного оновлення виробництва та сфери послуг у країні, забезпечення внутрішнього ринку конкурентною наукоємною продукцією та виходу з нею на світовий ринок.

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні зобов'язують органи виконавчої влади всіх рівнів створювати режим найбільшого сприяння виконанню робіт, спрямованих на реалізацію відповідних пріоритетних напрямів, та концентрації на них фінансово-економічних та інтелектуальних ресурсів.

Основними джерелами фінансування інноваційної діяльності є:

- а) кошти Державного бюджету України;
- б) кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим;
- в) власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;
- г) власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності;
- д) кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб;
- е) інші джерела, не заборонені законодавством України.

В умовах постійного скорочення бюджетного фінансування інноваційних заходів за рахунок державних коштів фінансуються сьогодні переважно фундаментальні та довгострокові прикладні дослідження, що

мають загальнонаціональне значення, а також міждержавні, загальнодержавні науково-технічні програми та проекти. Крім того, держава створює умови для фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських, робіт із різних джерел. Активну участь у фінансовому забезпеченні інноваційного розвитку економіки відіграють державні установи. Наприклад, для здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності Кабінет Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності створює спеціалізовані державні небанківські інноваційні фінансово-кредитні установи.

Державна інноваційна фінансово-кредитна установа підпорядковується спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності і діє на основі Положення (Статуту), що затверджується Кабінетом Міністрів України, її кошти формуються за рахунок коштів Державного бюджету України, визначених законом про Державний бюджет України на відповідний рік, залучених згідно з чинним законодавством вітчизняних та іноземних інвестицій юридичних та фізичних осіб, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, від власної чи спільної фінансово-господарської діяльності та інших джерел, не заборонених законодавством України [4].

Прикладом інноваційної банківської установи в Україні є Український інноваційний банк "Укрінбанк". Специфікою цього банку є те, що:

по-перше, він забезпечує акціонерам можливість одержання високого відсотка на вкладений капітал;

по-друге, при сприянні банку акціонери мають можливість оперативно і якісно вирішувати питання власного науково-технічного розвитку й одержати від цього додатковий прибуток, а також організувати широкомасштабне впровадження розроблених ними нововведень і безпосередньо брати участь в одержанні прибутку від їх експлуатації;

по-третє, через банк акціонери можуть одержати на пільгових умовах кредит для вирішення не тільки науково-технічних, а й виробничих завдань власного розвитку;

по-четверте, завдяки обліку потреб у науково-технічній продукції та можливостей наукового потенціалу регіону банк забезпечує високий рівень інформування акціонерів із таких питань. Це дає можливість із більшою ефективністю планувати та здійснювати власні програми науково-технічного й соціально-економічного розвитку.

Однією з форм фінансування інноваційної діяльності підприємств є податковий інвестиційний кредит, який визначається як: відстрочка сплати податку на прибуток, що надається суб'єкту підприємницької діяльності на визначений строк з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інновацій-

них програм з наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, що буде отриманий згідно з чинним законодавством внаслідок реалізації інноваційних програм.

Узагальнюючи вищесказане, виділимо основні стримуючі фактори інноваційного розвитку суб'єктів господарювання: низький рівень державного фінансування інноваційного розвитку та недостатність власних коштів підприємств; низька інвестиційна активність вітчизняних, зарубіжних інвесторів; недосконалість податкового законодавства. Тому, активізація інноваційного розвитку підприємств повинна бути пов'язана:

по-перше, з оновленням основних виробничих засобів, які мають стати головним джерелом збільшення обсягів виробництва та створення умов для виготовлення вітчизняної продукції на рівні кращих світових зразків;

по-друге, розвиток інноваційної діяльності має бути органічно пов'язаним з ресурсозбереженням і приводити до суттєвого зменшення витрат матеріалів на одиницю продукції;

по-третє, виходячи з сучасних умов, інноваційний розвиток повинен мати соціальну спрямованість, де саме людина, якість та безпека її життя матимуть забезпечити пріоритети інноваційного розвитку.

Таким чином, головною метою інноваційного процесу в Україні є підвищення соціально-економічної ефективності виробничої сфери на базі системного удосконалення всіх елементів та матеріалізації наукових знань і підвищення соціального забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаман М.В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід: Монографія. – К.: Вікторія, 2007. – С. 104-131.
2. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія. Суми., ВТД “Університетська книга”, 2007. – 616 с.
3. Кузьмін О.С., Князь С.В., ін. Інвестиційна та інноваційна діяльність: Монографія. – Львів: ЛБІ НБУ, 2008. – 233 с.
4. Питання Державної інноваційної фінансово-кредитної установи: Постанова КМУ від 15 червня 2000 р. №979 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про інноваційну діяльність: закон України від 4 липня 2002 року №40-IV (з наступними змінами та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – С. 266.
6. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: закон України від 16 січня 2003 року №433-IV (з наступними змінами та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – С. 93.
7. Стародубська М. Ефективність соціальних проектів потрібно виміряти // Новий маркетинг. – 2009. – №8. – С. 36-42.
8. Гаврилук О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // Фінанси України. – 2008. – № 2 (147). – С. 68-81.

УДК 347.734 (100)

СОМ В.

Наук. керівник – КОВАЛЕНКО Ю.М., к.е.н.

м. Київ

УНІВЕРСАЛІЗАЦІЯ ЯК МІЖНАРОДНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

В сучасних умовах функціонування ринків цінних паперів існує велика кількість аргументацій “за” і “проти” універсалізації банківської справи. До аргументів “за” можна віднести: досвід стійкого розвитку банківського сектору Німеччини, зниження ризиків за рахунок диверсифікації послуг, комплексність обслуговування клієнтів, економію витрат тощо (більш детально аналіз переваг універсального банку подається Х.-У.Дьорігом [1, с.21-80]). Аргументи “проти” – зайва концентрація влади у банків, конфлікти інтересів, зростання ризиків в банківській системі, неможливість відповідного захисту інвесторів тощо.

Важливим моментом в дискусії про універсальний банк і моделі ринків цінних паперів стала публікація в 1998 р. Банком міжнародних розрахунків аналітичного звіту, в якому узагальнюються підсумки багаторічних досліджень в цій галузі [2, с.29]. Важливим є те, що в ньому аналізуються передусім кількісні дослідження, які були проведені протягом останніх років з тим, щоб довести або спростувати аргументи “за” і “проти”, що використовуються в дискусії про моделі ринку цінних паперів.

Основні підсумки цього звіту подаються в праці відомого російського економіста-науковця Я.М.Міркіна “Рынок ценных бумаг России: воздействие фундаментальных факторов, прогноз и политика развития” [3, с.238-240]:

- потенційно може бути отримане значне зростання ефективності за рахунок суміщення традиційної діяльності комерційного банку з операціями на ринку цінних паперів. Основні джерела зростання ефективності, що підтверджуються кількісним аналізом: а) встановлення більш глибоких відносин “банк-клієнт” (взаємна краща інформованість, більш тривалі стосунки, більша довіра, більше коло фінансових продуктів, наданих клієнту, краще обслуговування його фінансових потреб, зниження витрат на залучення грошових ресурсів як банком, так і клієнтом, краще інформаційне посередництво між емітентом та інвестором через більш глибоке знання клієнта тощо), б) економія витрат на масштабі фінансових операцій (витрати однієї організації на виробництво даного набору продуктів менші за витрати декількох спеціалізованих фірм, що виготовляють той самий набір продуктів);
- що стосується конфлікту інтересів, то прагнення і можливості використовувати ці конфлікти обме-

жені значенням, яке банки надають своїй репутації, і очікуваною раціональною поведінкою інвесторів...- Конфлікти інтересів не складають суттєвої причини для заборони банкам виконувати операції з цінними паперами. Емпіричні дослідження конфліктів інтересів, пов'язаних з комерційними банками, не дають очевидних сильних свідочств, що банки використовують ці конфлікти. Зокрема, порівняльні дослідження діяльності комерційних банків і брокерсько-дилерських фірм показали, що банки пропонують клієнтам більш якісні інвестиційні продукти і за кращою ціною, ніж брокери-дилери;

- як і в кредитній діяльності, ризик в операціях з цінними паперами піддається врегулюванню і, відповідно, не може слугувати причиною для виводу банків з фондового бізнесу в якості інститутів, до фінансової безпеки яких висуваються підвищені вимоги. Зокрема, брокерські операції та андеррайтинг, що виконуються на агентських умовах, не несуть суттєвого фінансового ризику, є послугами. В андеррайтингу за власний рахунок ризик значною мірою знімається тим, що андеррайтери значно знижують ціни на розміщені цінні папери порівняно з цінами, які вони отримують за них при наступному виведенні на вторинний ринок. Що стосується операцій за власний рахунок на вторинному ринку цінних паперів, то дослідження показали, що універсальні комерційні банки США до початку 30-х років вели цю діяльність з більшою обережністю, меншими прибутками і меншим ризиком, ніж брокери-дилери;

- що стосується вибору корпоративної структури..., то не існує будь-якого фундаментального підтвердження того, що банкам...має бути обмежений вибір корпоративної структури, в рамках якої ведеться бізнес з цінними паперами. Дебати відносно корпоративного відмежування бізнесу з цінних паперів залишаються незакінченими. Ефективність корпоративної віддаленості піддаються сумніву з різних точок зору, і ні одна з двох моделей, які на практиці використовуються, щоб здійснити розподіл бізнесу, – модель холдингової компанії і модель банку – материнської компанії, – не довела своєї переваги над іншою. Однак залишається фактом, що в тих країнах, де банки мають більшу свободу дій у виборі своєї корпоративної структури для інтеграції фондових операцій з комерційними банківськими операціями, вони в цілому віддають перевагу веденню цієї діяльності в банку (як це відбувається в Німеччині, Італії і Швейцарії) або здійсненню їх через дочірню компанію (як у Великобританії). Модель холдингової компанії домінує в США, але це є результатом регулятивних розпоряджень.

Короткий висновок звіту, опублікованого Банком міжнародних розрахунків в Базелі: "враховуючи потенційні переваги від суміщення традиційної комерційної банківської справи з бізнесом з цінних паперів, уявляється бажаним дати можливість комерційним

банкам увійти в цей бізнес, надаючи їм свободу вибору корпоративної структури" [2, с.21]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дёриг Х.-У. Универсальный банк – банк будущего. Финансовая стратегия на рубеже века: Пер. с нем. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 384 с.
2. Santos J.A.C. Commercial Banks in the Securities Business: a Review. – Basle: Bank for International Settlements, 1998.
3. Миркин Я.М. Рынок ценных бумаг России: воздействие фундаментальных факторов, прогноз и политика развития. – М.: Альпина Паблшер, 2002. – 624 с

УДК 330.322(477)

СУПРУНЕНКО С.

Наук. керівник: ДОВГАЛЮК Н.В., к.е.н.

м. Житомир

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ

Інвестиція (від лат. invest, вкладення коштів) – це господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Досвід розвинутих країн показує, що на співвідношення нагромадження і споживання істотно впливають інтенсифікація розширеного відтворення, впровадження у цей процес інноваційної моделі розвитку. Отже, пріоритетним для української економіки є підвищення ефективності використання всіх елементів нагромадження та інвестиційних ресурсів на всіх стадіях їх обігу.

У ході розгляду проблем розширеного відтворення в економічній літературі акцентується увага на процесі нагромадження як головному чиннику забезпечення економічного та соціального ефектів. При цьому інвестиційний процес розглядається як складова частина процесу нагромадження. У макроекономічному аналізі проблем розширеного відтворення процес формування фондів нагромадження і споживання неможливо відривати від процесу формування інвестиційних ресурсів, пошуку коштів для інвестиційної діяльності, спрямованої на розширене відтворення та ліквідацію диспропорцій у розвитку національної економіки. Відтворювальний процес обов'язково зумовлює збалансування інвестицій, нагромадження і споживання. Тому пошук шляхів подолання диспропорцій у розвитку економіки України має передбачити досягнення збалансованості найважливішої відтворювальної пропорції: інвестиційний фонд – фонд нагромадження – фонд споживання.

У розвинутих країнах світу відносно високий рівень інвестування підтримується за рахунок значних інвестицій у докорінну реконструкцію виробництва і розвиток нових галузей економіки. Істотну роль там відіграє

і економічна політика держави, яка за допомогою податкових підйомів, а особливо прискореної амортизації, стимулює фірми і компанії збільшувати інвестиції.

В більшості розвинутих країнах 30-40% інвестицій здійснюються самою державою. За рахунок інвестицій відбувається вкладення коштів в галузі виробничої та соціальної інфраструктури, а в деяких країнах, крім того, і в житлове будівництво.

Необхідним також є вирішення питання щодо того, які саме причини стримують процес іноземного інвестування в економіку держави. Також необхідно визначити та проаналізувати, які саме заходи необхідно впровадити аби досягти зниження дії негативних факторів на стан інвестиційного клімату в Україні.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики. Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, республіканськими й регіональними програмами розвитку національної економіки, республіканськими й місцевими бюджетами, передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності.

Однією із форм регулювання державою інвестиційної діяльності є створення відповідного інвестиційного середовища (політичного, економічного, право-

вого, соціального), що передбачає, у свою чергу, крім створення певних економічних умов господарювання для суб'єктів інвестиційної діяльності й методи макроекономічного впливу на інтенсивність інвестування через бюджетно-податкову, грошово-кредитну, амортизаційну та інноваційну політики, а також політику сприяння залученню іноземних інвестицій.

Бюджетно-податкова політика держави направлена, у першу чергу, на систему заходів, пов'язаних з перерозподілом доходів підприємства і громадян країни, з метою оптимального формування дохідної частини бюджету й збереження у підприємств ринкових стимулів до інвестиційної діяльності та одержання прибутків. Оскільки бюджет складається з доходної та витратної частини, то і бюджетні методи регулювання інвестиційної діяльності можна розділити за двома напрямками: податкова політика держави та державне управління видатковою частиною бюджету.

Податкова політика держави повинна сприяти покращенню інвестиційного клімату в державі через:

- зниження податкового навантаження шляхом скорочення переліку податків, зборів (обов'язкових платежів), зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці для формування солідарних соціальних фондів та перехід до формування персоналізованих фондів;

Рис. 1. Важелі державного впливу на інвестиційний клімат

- розширення бази оподаткування шляхом скасування пільг, які безпосередньо не пов'язані з інноваційною та інвестиційною діяльністю;
- запровадження механізму декларування податкових пільг суб'єктами-платниками податків;
- стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства з удосконаленням умов оподаткування, що стимулюють поновлення основних виробничих фондів та розвиток малого бізнесу;
- підвищення рівня сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- недопущення подвійного оподаткування нерезидентів.

Нажаль, кризові процеси та інфляція призвели сьогодні до порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в національну економіку країни: щороку значна частина заощаджень залишалася неконвертованою в інвестиції. Як наслідок, не повністю використовуються можливості нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки.

Підготовку та реалізацію заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату, підвищення інвестиційної привабливості України і залучення іноземних інвестицій потрібно здійснювати у визначеній послідовності, тобто за такими етапами:

1. дослідження інвестиційного потенціалу України;
2. вибір пріоритетних галузей та технологій;
3. розробка способів залучення інвестицій;
4. реалізація розробленої політики та контроль за її виконанням

Досить позитивним моментом є те, що необхідність поліпшення інвестиційного клімату усвідомлюється і урядом, і Президентом України. Це одне з пріоритетних завдань економічної політики держави, про що свідчать затвердження концепції Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008–2011 роки і створення Ради інвесторів при Кабінеті Міністрів України, до складу якого входять представники провідних компаній.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврилук О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // *Фінанси України*. – 2008. – №2 (147). – С. 68-81.
2. Гаврилук О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // *Фінанси України*. – 2008. – №3 (148). – С. 79-93.
3. Даниленко А. А. Актуальні питання прямих іноземних інвестицій до України з ЄС (у контексті розширення Євросоюзу на Схід) // *Фінанси України*. – 2008. – №1 (146). – С. 127-137.
4. Про інвестиційну діяльність: закон України від 18 вересня 1991 року №1560-ХІІ (з наступними змінами та доп.) / *Відомості Верховної Ради України*. – 1991. – № 47. – С. 646.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 червня 2007 року "Про хід виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України щодо поліпшен-

ня інвестиційного клімату в Україні": Указ президента України від 20 липня 2007 року №659/2007 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/6478.html>.

6. Малютин О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні // *Фінанси України*. – 2008. – № 11 (156). – С. 65-74

УДК 336.711 (477)

ТУКІНА І.І.,
м. Запоріжжя

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ НБУ

Правовий статус, принципи організації і діяльності Національного банку України визначені Конституцією України та Законом України "Про Національний банк України". Національний банк України є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності та перебуває у його повному господарському віданні і статутний капітал у розмірі 10 млн. грн., який є державною власністю і служить для забезпечення зобов'язань НБУ.

Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, її емісійним центром, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці, організує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці відносно валют інших країн. Національний банк визначає вид грошових знаків, їх номінал, відмінні ознаки і систему захисту. НБУ зберігає резервні фонди грошових знаків, дорогоцінні метали та золотовалютні запаси, накопичує золотовалютні резерви і здійснює операції з ними та банківськими металами. НБУ встановлює порядок визначення облікової ставки та інших процентних ставок за своїми операціями, дає дозвіл на створення комерційних банків шляхом їх реєстрації та видає ліцензії на виконання банківських операцій, встановлює банкам та іншим фінансово-кредитним установам нормативи обов'язкового резервування коштів.

Основною метою діяльності НБУ відповідно до закону, на відміну від інших центральних банків Європи, є стабільність національної валюти. Тобто відповідає за курс і інфляцію.

Станом на 01.01.2011 р. ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 176 банків, у тому числі: 175 банків (99,4% від загальної кількості банків, що мають ліцензію) – акціонерні товариства (з них: 8 банків (4,5%) – відкриті акціонерні товариства, 1 банк (0,6%) – закриті акціонерне товариство, 166 банків (94,3%) – публічні), 1 банк

(0,6%) – товариство з обмеженою відповідальністю. У стані ліквідації перебуває 18 банків, з них 17 банків ліквідуються за рішеннями НБУ, 1 – за рішенням господарського суду. Власний капітал банків за два місяці 2011 року зріс на 3,0% і склав 141,9 млрд. грн. або 14,5% пасивів банків. Сплачений зареєстрований статутний капітал збільшився на 0,5% до 146,6 млрд. грн. Зобов'язання банків зросли на 3,6% до 833,2 млрд. грн. Активи системи банків зросли на 3,5% і становили 975,1 млрд. грн., загальні активи – 1123,3 млрд. грн.

Національний банк України в своїй діяльності має деякі обмеження. Зокрема, йому забороняється бути акціонером або учасником банків та інших підприємств, установ і здійснювати операції з нерухомістю, крім тих, що пов'язані із забезпеченням діяльності Національного банку та його установ, займати-

ся торговельною, виробничою, страховою та іншою діяльністю, яка не відповідає функціям Національного банку.

Основною функцією центрального банку держави – Національного банку України – є забезпечення стабільності грошової одиниці – гривні. На виконання своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також, у межах своїх повноважень, – цінової стабільності. Одне з найважливіших завдань Національного банку – управляти державним боргом, тобто цілеспрямовано змінювати ту його частину, яка представлена державними облігаціями. НБУ здійснює державне регулювання діяльності банків у визначених формах як безпосередньо, так і через створений ним орган банківського нагляду.

СЕКЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ

УДК 338.48(477.83)

ВОЛОХ В.В.

Наук. керівник: НОВІКОВА Н.О., к.п.н.

м. Київ

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ЛЬВОВА В СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Сучасний стан туризму в країнах світу можна вважати складним з урахуванням глобальних економічних, політичних та екологічних криз. Спеціалісти туризму прогнозують ряд тенденцій які свідчать про зміни кон'юктури та географії туризму в світі. Серед цих змін особливе місце належить змінам географічної карти туризму. За результатами туристичного форуму який проходив в Україні з 31 березня по 2 квітня 2011 року, туристичні потоки спрямовані на західну, південну Європу та країни східної Європи – це актуалізує аспекти туристичних ресурсів України як перспективного Європейського туристичного центру. Вже зараз туристична галузь України виробляє 8% валового внутрішнього продукту та 20% зовнішнього торговельного обороту країни.

Перспективи розвитку туризму активізують проблему туристичних ресурсів України, національних та регіональних особливостей та закономірностей їх формування. Саме туристичні ресурси виступають чинником соціально – економічного розвитку, формування менталітету нації, засобом інтегрування України у світове політичне та культурне середовище. А обсяг міжнародних обмінів між Україною та країнами характеризує тенденцію підвищення рівня внутрішнього туризму.

За загальними показниками туристичної галузі є: Крим, Карпати, Київ та Київська область, доля яких складає у загальному обсязі до 67%. Саме регіональний туристично-рекреаційний потенціал сприяє створенню малих і середніх підприємств, активізує багато галузей економіки: будівництво, торгівлю, сільське господарство, забезпечує можливі створення нових робочих місць у регіональній економіці, а також приток іноземної валюти та модернізацію інфраструктури. Тому туристичні ресурси України є конкурентоспроможними і можуть збільшувати питому вагу туристичної галузі у сукупному валютному національному продукті.

Туристична політика України спрямована на активізацію внутрішнього туризму (зеленого, сільського, молодіжного, дитячого, пізнавального, рекреаційного) і вона повністю направляє на туристичний потенціал українських регіонів. За статистичними даними державного комітету туризму і курортів, одним з перспективніших і передових є Карпатський регіон.

Львів – це перлина Карпатського регіону, тому темою моєї доповіді є туристичні ресурси Львова.

Це найбільша й економічно найрозвинутіша область Карпатського регіону. Вона поділена на 20 адміністративних районів і має 42 міста, сім з яких обласного підпорядкування: Львів, Борислав, Дрогобич, Самбір, Стрий, Трускавець, Червоноград.

Львів є одним з найбільших туристичних регіонів України, який володіє унікальними пам'ятками історико – культурної спадщини. В області зосереджено 1/4 всієї історико – культурної спадщини України, тобто 2500 об'єктів, для порівняння в Києві їх налічують 1500. На території області знаходиться 7 курортів, два національні парки ("Сколівські Бескиди" та "Яворівський") і близько 400 пам'яток історії та культури під охороною держави (понад 2 тис. охоронних об'єктів знаходяться у Львові; історико – архітектурний ансамбль його центральної частини у 1998 році внесено до списку світової спадщини ЮНЕСКО). Такою кількістю й розмаїттям пам'яток історії, археології, архітектури та монументального мистецтва не може похвалитися жодна інша область України.

Львів зазвичай називають "містом музеїв". Чисельних туристів приваблюють у це стародавнє гостинне місто історико – архітектурні комплекси різноманітних архітектурних стилів XII – XIX ст., унікальні зібрання й колекції, що зберігаються в Національному та Історичному музеях, Картинні галереї, Музеї історії релігії та Арсеналі – музеї стародавньої зброї. З унікальними колекціями порцеляни і фаянсу, меблів і ткацтва, прикладного та декоративного мистецтва можна ознайомитися в Музеї етнографії та художнього промислу.

У Львівській області діє 269 підприємств, ліцензованих на організацію іноземного, зарубіжного, внутрішнього, масового й оздоровчо – спортивного видів туризму, а також проведення екскурсійної діяльності.

В області функціонує потужна нічліжна база, що нараховує 67 підприємств готельного господарства (48 готелів, 7 мотелів, 2 кемпінги, 5 гуртожитків для приїжджих, 5 молодіжних баз та гірських притулків).

Однією з головних передумов розвитку туризму та рекреації у прикордонних районах є розбудова, облаштування наявних та введення в дію нових прикордонних переходів. Львівська область має добре розвинуту транспортну інфраструктуру і є головним транзитним коридором в євразійській комунікаційній мережі Європейський Союз – Україна – Росія та країни Кавказу, Центральної і Східної Азії.

Основними транзитно – туристичними осями області є міжнародні автомагістралі. Зі Львова забезпечується пряме автобусне сполучення з містами Польщі, Німеччини, Чехії, Великої Британії, Білорусії. Міжнародне залізничне сполучення дає можливість доїхати до Варшави, Кракова, Москви, Мінська, Праги, Братислави, Афінів, Бухареста, Софії, Відня. Львів має пряме залізничне сполучення з усіма обласними центрами України та основними регіонами держав СНД.

Львів є одним з найважливіших повітряних портів України. Він сполучений міжнародними повітряними лініями з Варшавою, Торонто, Манчестером, Франкфуртом – на – Майні, аеропортами Росії, Кавказу, Середньої Азії, з головними містами України.

Привабливими для туристів є підприємства ресторанного господарства області (ресторани, кафе, бари тощо), яких налічується близько 3 тис. і щороку їх кількість зростає уздовж основних автомобільних туристичних маршрутів.

Отже, можна стверджувати, що у Львові та Львівській області найголовнішу роль відіграють туристичні ресурси. Аналіз рекреаційної інфраструктури дає підстави для високої оцінки перспективності та економічної доцільності розвитку туризму й перетворення Львівщини у туристично – оздоровчий регіон загальноєвропейського значення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4336>
2. <http://lp.edu.ua/index.php?id=4451>
3. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Львів>

УДК [331.101.5+338.24] (100)

ГОРБАТЮК В.А.

Научн. руководитель – КОРОСТЕЛЕВ В.А., к.э.н.
г. Киев

ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ЛУЧШИХ КОМПАНИЯХ МИРА (НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ “HEWLETT-PACKARD”)

НР была основана 1 января 1939 года Уильямом Хьюлеттом и Дэйвом Паккардом, выпускниками Стэнфордского университета, в качестве компании по

производству тестирующего и измеряющего оборудования. Название компании было составлено из фамилий участников. Чья фамилия будет первой, они решили с помощью жребия, где выиграл Хьюлетт.

НР – это компания из сферы высоких технологий, работающая в более чем 170 странах мира. Компания работает над тем, чтобы понять, как технологии и услуги помогают людям и компаниям решать возникающие проблемы, достигать желаемых результатов и реализовывать свои возможности и мечты. НР использует новые идеи и подходы для создания удобных в работе, более эффективных и надежных технологий, чтобы с их помощью постоянно улучшать и делать удобнее жизнь всех своих заказчиков. Ни одна другая компания не может предложить такой широкий ассортимент технологических решений, как НР.

Компания НР создает новые возможности для того, чтобы технологии приносили максимальную пользу людям, компаниям, правительству и обществу в целом. Будучи крупнейшей технологической компанией в мире, НР объединяет портфель продуктов НР, который включает в себя принтеры, персональные компьютеры, программное обеспечение, а также ИТ-услуги и решения, которые помогают решать задачи заказчиков.

По состоянию на 2010 год НР насчитывала 304 000 служащих. Она является компанией №1 в Америке, мировым лидером в сфере информационных технологий и заняла 10 место в списке Fortune 500 в 2010 году.

НР старается содействовать экономическому, интеллектуальному и социальному благополучию всех стран и сообществ, в которых работает. Основной вклад НР в жизнь общества заключается в утилизации электронного оборудования, повышении стандартов работы глобальной системы поставок и обеспечении доступности информационных технологий.

Принципы компании НР в области корпоративно-социальной ответственности были провозглашены более 65 лет назад ее основателями Биллом Хьюлеттом и Дэвидом Паккардом. Они полагали, что успех бизнеса заключается не только в получении прибыли, но в ответственности перед государством, гражданами и обществом в целом. НР в числе первых серьезно отнеслась к этому уже неотъемлемому сегодня аспекту жизни любой компании, реализуя концепцию корпоративной ответственности в более чем 170 странах, в которых осуществляет свою деятельность.

Основываясь на своем богатом опыте в реализации образовательных и социальных проектов, НР считает, что в настоящее время финансовый капитал не является основным инструментом экономического развития. Человеческий ресурс, опыт, знания – гораздо более важные критерии для построения динамичной конкурентоспособной экономики.

Для решения задачи преодоления цифрового неравенства компания НР на протяжении многих лет

активно развивает глобальные программы в области образования и развития науки. Целью данных программ является создание условий свободного доступа к новейшим технологиям, образовательным, информационным и исследовательским ресурсам, которые используются для учебы, работы и развития инноваций во всем мире.

Компания HP создает новые возможности для того, чтобы технологии приносили максимальную пользу людям, компаниям, правительству и обществу в целом. За обсуждением новых принтеров, ноутбуков и других потребительских товаров от HP мы часто забываем, что в составе Hewlett-Packard есть и центр исследований – Лаборатории HP, разработки которого вот уже более 40 лет заглядывают далеко в будущее.

Лаборатория насчитывает 600 ученых в семи отделениях по всему миру. HP Labs была основана в 1966 основателями HP с целью создания организации, нацеленной на будущее и непривязанной к сегодняшним интересам бизнеса. Центральная лаборатория HP Labs находится в Пало Альто (США), кроме нее открыты лаборатории в Великобритании, Израиле, Китае, Японии, Индии. В январе 2007г. объявлено об открытии седьмой лаборатории HP – в России (Санкт-Петербург).

По словам Марка Херда, председателя правления, исполнительного директора и президента HP, "Лаборатории HP имеют длительную историю создания инноваций, которые изменили подход к использованию технологий. Шаги, которые предпринимаются сегодня, помогут HP Labs работать еще более эффективно и сосредоточиться на создании прорывных технологий для решения наиболее насущных задач потребителей, создавая, таким образом, новые возможности роста для компании".

Среди важнейших средств, обеспечивающих высокую конкурентоспособность, являются несколько следующих показателей. Это, прежде всего, корпоративные цели, придерживаясь которых компания смогла добиться лояльности потребителей, лидерства на рынке, роста продаж и повышения дохода и др.; технологическое лидерство и вклад HP в общественную жизнь.

HP предлагает организациям по всему миру использовать огромный опыт научно-исследовательской деятельности, а также пакет собственных разработок, содержащий около 30 тыс. патентов, для развития новых технологий путем заключения соглашений о лицензировании интеллектуальной собственности. Эти соглашения также обеспечивают HP возврат инвестиций в НИОКР за счет лицензионных сборов и роялти.

На основе новейших разработок компании Hewlett-Packard предполагается создать сервисы, которые придадут созданным нами и используемым нами объектам возможность "чувствовать", подстраиваться под нужды человека и обеспечивать его безопасность.

В начале ноября 2010 года HP объявила о создании новой инерционной сенсорной технологии, которая может лечь в основу микроскопических электромеханических акселерометров (MEMS), в 1000 раз более чувствительных, чем существующие сегодня решения. Только HP сегодня обладает возможностью разработать систему такого масштаба собственными силами, используя свою экспертизу в передаче и обработке данных, программном обеспечении и организации бизнес-процессов.

Открытое использование инноваций, способствующее развитию исследовательской деятельности, – одна из ключевых тенденций на современном, быстро развивающемся рынке, насыщенном инновационными решениями. Лаборатории HP организовали отдел открытых инноваций, предназначенный для углубления стратегического сотрудничества с представителями высших учебных заведений, государственного и коммерческого секторов.

Офис Открытых Инноваций, созданный в ходе реорганизации HP Labs (март 2008), вносит свой вклад в это взаимодействие, создавая и поддерживая тесное сотрудничество с академическими учреждениями и развивая технологии в образовании и науке при тесном сотрудничестве с бизнесом.

ЛИТЕРАТУРА

1. <http://welcome.hp.com/country/ru/ru/companyinfo/aboutus/>
2. http://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune500/2010/full_list/
3. <http://www.ht.ua/pr/93367.html>

УДК [338.24 + 336]:68(4+438)=811.111

GRALEWSKI Jacek

м. Łódź

SIGNIFICANCE OF ERP SYSTEM DURING COMPANY MANAGEMENT (ВАЖЛИВІСТЬ ПРОГРАМИ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ СЕРЕД ЗНАЙОМИХ ПРАЦІВНИКІВ КОМПАНІЇ СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ)

1. Introduction

In the competitive business environment of the twenty first century many companies have decided to use a popular tool that has evolved over the past few decades. MRPII/ERP system offers the "answer" to the economic and productivity troubles of manufacturing and service enterprises. MRPII/ERP systems have played the same role as played cars appearance in the nineteenth century. It is fact, that MIS (Management Information System) have

become the main motive power of scientific and technological revolution and the development of the modern world economy. World experience shows that the well selected and implemented information system significantly improves the management, increases its efficiency and help to reduce costs in every area of business. The choosing and implementation of such information system is very time-consuming and costly process. The average costs of such process – taking into consideration only global system, which allows to work in multiple companies – is no less then €2 mln. Not take into account monthly service costs and data migration. That is why the very important thing is to compare advantages and disadvantages, savings and costs of different system to answer the question about validity of implementation such system and which system should be chosen.

During system selection , it is important to understand, that even the best MIS in the world will not be able to solve all the accumulated problems of the company which connecting with improving its efficiency. The main purpose of this, that every business is unique. Even companies which are from one branch have own solutions, own strategy and own business vision. Every MIS is primarily a tool for improving the efficiency and management quality, reduce cost, improve quality and for making the right strategic and quick operative decisions based on automated data processing.

There is describe meaning of ERP system, for big companies with more then 300 work place, in this article based on SAP R3 example, one of the most popular ERP system.

2. Main business area which are occupied by ERP systems

Abbreviation ERP means Enterprise Resource Planning which allows to join “all in one”. “All in one mean that this system has own module in every business area beginning from precalculation, planning and forecasting through manufacturing up to logistic and postcalculation processes including financial and controlling modules. ERP systems describe thousands business processes and can involve up to hundred thousand parameters to realize the great require variety of different enterprises. ERP-systems satisfy the most requests of medium and large enterprises. Such systems can work on different platforms (Windows NT, UNIX, Solaris, AIX, etc.) and with different powerful professional programs. Such systems based on modules, which manage particular process in company. For example, to manage warehouses there is WM module (Warehouse Management module), to manage production process there is PP module (Production Planning and Control). Every company could choose modules which they want to buy and implement. It is very important to realize, that companies which creates IT systems do not know about specification in every branch. It mean, that every branch has own specific processes, own reports, own goals, which should be involved in such ERP programs. There

was the main reason of creation IT companies which are specialized only in implementation existed ERP system such as: Solarsoft, Tieto, Witron, Kiwiplan etc.

The figure below show us the main areas of every manufacturing business. Sales occupy

- pre and post calculation,
- controlling,
- order management,
- Invoicing,
- CRM,
- Quotation,
- Claim handling.
- Reporting tool

Second step is Manufacturing is occupy

- production planning
- MRP (material requirement planning)
- QM (quality management)
- Execution
- Complaint management

The last step is Distribution which occupy as well as internal as external logistic

- Raw material management – bar code system
- Finished goods management – bar code system
- Dispatch module
- Palette movement
- External warehouse management (consignment stocks)
- Inventory management

3. Specification of SAP R/3 system

The company SAP AG (Germany) is a global leader among independent business applications, occupying over 40% of IT- market. SAP was founded in 1972 in Mannheim. Headquartered in Walldorf. It has branches in over 50 countries of the world, the company has a staff of over 19 thousand employees. About 12 000 companies of various capacities, operating all over the world, are customers of SAP. The first version of SAP’s flagship enterprise software was a financial Accounting system

*Figure 1. Business areas
Own research*

named R/1. This was replaced by R/2 at the end of the 1970s. SAP R/2 was in a mainframe based business application software suite that was very successful in the 1980s and early 1990s. It was particularly popular with large multinational European companies who required soft-real-time business applications, with multi-currency and multi-language capabilities built in. With the advent of distributed client-server computing SAP AG brought out a client-server version of the software called SAP R/3 (The "R" was for "Real-time data processing" and 3 was for 3-tier). SAP – ERP-system R/3 integrates all enterprises business processes. Important characteristics of the SAP R/3 are the integration of applications, modular structure, the total data storage, openness, international character and suitability for any industry

System R/3 consists of a standard set of modules (Figure 2.9) that support various business processes of the company and integrated with each other in real time. The most important modules can be gathered into 4 bigger groups: Supply Chain, Financials, Logistics, and Human Resources. Each of this modules are so vast and so deep, they are further divided to sub modules. Modules SAP R/3, release 4.6B¹

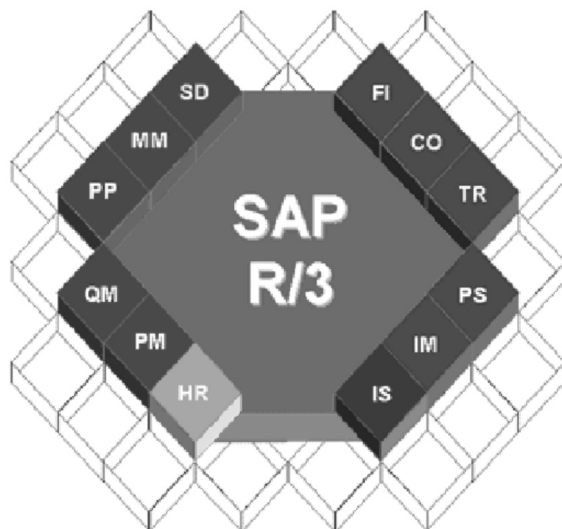

Figure 2.9 Basic Modules of SAP R/3 System
Source: www.sapmmexpert.com, 15.07.09

Agenda:

SD – Sales and Distribution	IS – Industry Solutions
MM – Material Management	IM – Investment Management
PP – Production Planning and Control	PS – Project System
QM – Quality Management	TR – Treasure
PM – Plant Maintenance	CO – Controlling
HR – Human Resource	FI – Financial Accounting

4. Importance of ERP system in saving money and optimizing business

R / 3 is configurable system. Even a brief review of R/3 functions has shown its ability to arrive at a solution. SAP R/3 is the largest system for today. Due to statistics over a third of companies who buy the R/3 are medium-sized companies with annual sales of less than 200 million USD. Thanks to, that R/3 is configurable system, company which buys such ERP solution will work with the individual version, which is configured by its parameters. The way of configuration system is an indicator of the technical level of the system. The greater ability of system configures and customize without the need of rewriting, the higher the technological level of the system. By this parameter R/3 holds a leading position in the world

The implementation of ERP system is time costing and never ending process. SAP R/3 implementation last from two to three year. Important: 2-3 years means only technical configuration, data migration, and employees training. But every company is constantly developing. It means, that ERP program also have to be develop and raising with company. The new reports creates, the new data is needed, the new process is provided. So the main characteristic of ERP system is flexibility. SAP R/3 is not flexible. Particular module, which You has bought could generate only particular reports, and if we need more data or more parameters, we could not to widen SAP. Every change is very expensive. Expensive changes is the main reason, why companies choose alternative ERP system such as Windows Axapta, iScala etc.

After successful SAP R/3 implementation company began to save money. How they do it?

1. Automatization in business processes (automatic invoice system, bar-code system, planning management etc) allows to reduce quantity of work place
2. Simulation in dispatch process allows to optimize loadings. Simulation look like stacking blocks with given parameters of the car surface.
3. Simulation in production module allows to reduce wastes, increase productivity.
4. On-line system allows to quick reaction for the changes.
5. Different kinds of reports allows to provide quick and effective analyses for decision making process.
6. Thanks to reports, for example in raw material area, is it possible to make forecasting for future periods based on previous one. Forecasting allows to reduce raw material stock as well as finished goods stock.

5. Summary

Company that intends to implement ERP system, as a rule, set the following goals: the system should work as soon as possible, on time and within budget. But select the right system among such great offer and which will give the maximum effect is difficult.

¹ There are some different version of SAP R/3. They differ by set of modules, interfeces. The 4.6B one of them.

Some organizations have avoided implementing such a system, fearing that it will not be used, and if so, is not effective and investment will not return. These fears are fully justified. Projects for implementation of systems fails, even in companies with effective management system. In those cases where everything goes more or less normal, are often miss deadlines and can not stay within budget. There are a lot of unsuccessful implementations of SAP R/3 systems but there are much more successful implementation, where ERP system allows to annual savings on €0,5 mln. There are some well-known international companies which have successfully implemented SAP R/3 system:

1. Coca-cola S.A.
2. Bosch
3. Indesit
4. Danone Group
5. Volvo Group

It should be remembered that the ERP implementation look like a repair – it is impossible to finish, you can only stop for a moment. So the implementation, in fact, is never end, the system must always be improved in the course of its business use, together with the progress of information technologies and methodologies for the management of our company.

BIBLIOGRAPHY:

1. Januszewski A. „Funkcjonalność informatycznych systemów zarządzania”, PWN, Warszawa 2008
2. Kisielnicki Jerzy; MIS – systemy informatyczne zarządzania, wyd. Placet; 2008
3. Емельянова Н. З. “Основы построения автоматизированных информационных систем: учебное пособие” / Н. З. Емельянова, Т. Л. Партыка, И. И. Попов – М.: Форум: Инфра-М, 2005. – 412 с
4. www.sap.com

УДК338.24”2”(477)

КОРОСТЕЛЕВ В.А., к.е.н.

г. Киев

НОМЕНЕДЖМЕНТ, КАК ИДЕОЛОГИЯ СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В XXI ВЕКЕ

Одной из причин нынешнего социально-экономического положения Украины является *фактор невосребованности* – в первую очередь, инновационных экономических идей и умных честных людей. “И дело не в том, что не было таких людей. Они были... Но они не были востребованы обществом. Их не слышали и не поддерживали” [1, 6]. Увы, это суровый факт, кото-

рый четко фиксирует всю глубину недемократичности и рыночной некомпетентности нынешнего украинского общества.

Но мы вправе поставить вопрос: “А все ли сделали эти люди для того, чтобы быть услышанными?” Думается, что далеко не все. Прежде всего, им не удалось привить населению новую политическую и экономическую культуру, настроить его на волну правильного понимания рыночных перемен. То есть, был допущен такой стратегический просчет, как недооценка роли государственной идеологии и пропаганды* для формирования новой политической, правовой и экономической парадигмы.

Звучавшие периодически здравые предупреждения и предложения не имели под собой системной идеологической основы. При отсутствии своей системы идей и взглядов, мы стали заложниками чужой и во многом чуждой идеологии. А перекормленные в свое время советской пропагандой мы “с мыльной пеной выплеснули и младенца” – толковую пропаганду либерально-демократического общества и социального рыночного хозяйства со всеми их плюсами и минусами.

Экономическая идеология представляет собой систему экономических идей и взглядов относительно развития общественного производства. Экономическая пропаганда, как средство продвижения этих идей и взглядов в массы, выполняет сервисную по отношению к идеологии функцию. Пропаганда – это своего рода “опричница” идеологии. Она во все времена жестко вела борьбу против “врагов государевых”, поддерживая необходимый для существующего строя социальный баланс (status quo). В наше время формы борьбы стали более цивилизованными, но сущность пропаганды не изменилась. Пропаганда всегда выступает как контрпропаганда. Это обстоятельство особенно актуально для Украины, где необходимо на основе новой экономической идеологии активизировать экономическую контрпропаганду. И в первую очередь – против тех диверсионных пропагандистских методов, которые разрушают украинские и мировые духовные принципы и ценности.

Пропаганда должна быть умной, активной, современной и конечно же – созидательной. Ее миссия – *помочь человеку найти дорогу из холодного и отчужденного мира в светлый храм социального оптимизма*. При этом надо отдавать себе отчет, что путь этот, как правило, весьма непростой и неблизкий. И Украина, похоже, вполне готова к тому, чтобы в очередной раз попасть в книгу печальных исторических рекордов. Ведь если Моисею для духовного обновления евреев понадобилось тридцать лет, то украинцев водят по идеологической пустыне уже двадцать. И конца этому пока что не видно.

* В данной статье речь пойдет преимущественно об экономической идеологии и пропаганде

“Мы отчаянно нуждаемся в смысле жизни и будем готовы жертвовать многим ради тех институтов, которые одарят нас этим смыслом” [2, 95]. И этому могут помочь конструктивная идеология и пропаганда, которые позволят большинству людей подняться по лестнице социального оптимизма с нижних ступеней на верхние, то есть обрести надежду на лучшую жизнь.

Лестница социального оптимизма, представляя восхождение от неверия к вере, может иметь много ступеней. Используя метод сочетания разных форм экономической идеологии и пропаганды, целесообразно выделить четыре основные ступени (см. рис. 1).

Ступень 1. **Пассивный пессимизм**, как следствие *несистемной идеологии и неактивной пропаганды рыночного образа жизни*. При таком сочетании подавляющее большинство людей, не понимая происходящего, растеряно и неактивно, испытывают постоянную тревогу.

Ступень 2. **Активный пессимизм**, как следствие *несистемной идеологии и активной внешней пропаганды*. Не имея своей идеологии, страна не может вести эффективной собственной пропаганды и, естественно, попадает под обстрел чужой и, как правило, агрессивной пропаганды. В результате чего “обломки” прежних идеологических установок и внедренные с помощью зарубежной пропаганды идеи и ценности создают удивительный мировоззренческий “коктейль”, который порождает массовый дрейф в сторону мистики, социального цинизма и нигилизма, а также готовность “идти на баррикады”.

Ступень 3. **Элитарный оптимизм**, как следствие *системной идеологии, не поддержанной активной пропагандой*, означает, что лишь незначительная часть

общества (элита интеллигенции) понимает ситуацию и видит перспективы развития. Однако в условиях диктатуры олигархии, которая ныне контролирует средства массовой информации, передовой части общества очень сложно донести новую систему идей и взглядов до широкой общественности. Тем более, что олигархии удалось в значительной мере расколоть украинскую научную элиту по статусному принципу (“доктор наук всегда более прав, чем кандидат”), а также по политическому, языковому и национальному признаку.

Ступень 4. **Социальный оптимизм**, как следствие *сочетания системной идеологии и активной пропаганды*, которое обеспечивает формирование у большинства населения веры в возможность лучшей жизни, что открывает стране дорогу к эволюционному устойчивому развитию.

Таким образом, оценивая ситуацию в Украине, следует признать, что подавляющее большинство граждан сегодня имеют весьма хаотическое, неустойчивое мировоззрение, опасную степень недоверия (особенно к государственным институтам), что чревато непредсказуемостью их поведения: от крайней пассивности до крайней революционности (как это было в период “помаранчевой революции”).

В этой связи необходимо найти такую идеологическую конструкцию, которая бы отвечала следующим условиям:

- выражала интересы большинства населения страны;
- была свободна от научного и политического догматизма;
- позитивно воспринималась мировой общественностью.

Экономическая пропаганда	Активная	2. Активный пессимизм (Хаос в экономическом мировоззрении)	4. Социальный оптимизм (Надежду на лучшую жизнь обретает большинство населения)
	Неактивная	1. Пассивный пессимизм (Тревога, недоверие и апатия)	3. Элитарный оптимизм («Свет в конце тоннеля» видят отдельные люди)
		Несистемная	Системная
Экономическая идеология			

Рис.1. Лестница социального оптимизма

Думается, что на эту ответственную роль вполне подошла бы *концепция нооменеджмента*.

Карт-бланш будущего

Для успешного решения многих социальных, экономических и экологических проблем необходимо осознать следующие внешне простые истины.

Истина 1. *Человеческая цивилизация стоит перед выбором: либо она в ближайшее время сформирует ноосферу, либо ее ожидает природный и социальный коллапс*. производства и общества; во-вторых, не была создана нооэкономика.

Истина 2. Одним из главных условий формирования ноосферы является *трансформация экономики в нооэкономику*. То есть такую экономику, которая будет учитывать не только потребности людей, но и возможности природы и окружающей среды.

Истина 3. Решающим фактором формирования ноосферы и нооэкономики выступает *нооменеджмент*, как система управления, построенная на принципах Разума, Гуманности и Веры. Нооменеджмент существует и активно развивается в передовых странах и наиболее успешных мировых компаниях. Их опыт управления государством и бизнесом – это настоящий интеллектуальный капитал человечества! И пришло время сделать его достоянием всех других стран и компаний, а также большинства нормальных людей.

ЛИТЕРАТУРА

1. Геец В. и Гриценко А. Навигатор в блуждающем мире // Экономика Украины, 9, 2009.
2. Питерс Т., Уотермен Р. В поисках эффективного управления (опыт лучших мировых компаний), – М.: Прогресс, 1986.
3. Крейнер Стюарт. Ключевые идеи менеджмента: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2002.

УДК 005:502.1

КРАЙЧИНСЬКА Т.

Наук. керівник АЧКУРИНА Ю.М., к.е.н.

м. Запоріжжя

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У системі екологічного менеджменту важливе значення мають: визначення екологічних аспектів діяльності підприємства, визначення вимог екологічного законодавства, планування екологічних заходів для управління екологічними аспектами і постійного поліпшення результативності системи.

Екологічні характеристики є невід'ємною складовою показників якості продукції, тому загальне управління якістю передбачає врахування й екологічних характеристик. Через це багато з підприємств, які впро-

вадили систему управління якістю (в Україні – близько 700) інтегрують систему екологічного менеджменту у свої системи управління якістю.

Таким у загальних рисах є чинне законодавство України про здійснення екологічного менеджменту. Істотною проблемою ефективності законодавства про екологічний менеджмент є його розрізненість по великій кількості нормативно – правових актів. Навіть фахівцям важко дослідити всю сукупність приписів щодо здійснення екологічно небезпечної діяльності, не кажучи вже про керівників окремих підприємств. Крім того, проблемою законодавства про екологічний менеджмент є його недосконалість і суперечливість: окрім того, що в нас вже досить багато прийнято актів екологічного законодавства, смороду не завжди узгоджені один з одним, доволі часто один одному суперечать. Чи не тому керівництво вітчизняних підприємств, зазвичай, мало уваги приділяє екологічним проблемам

Безумовно, для того, щоб забезпечити ефективність екологічного менеджменту в Україні, потрібно удосконалити законодавство в цій царині. Це можливо зробити або шляхом удосконалення вже існуючих норм законодавства про екологічний менеджмент, або шляхом внесення нових.

Найкращим способом удосконалення законодавства про екологічний менеджмент в Україні, на мій погляд, буде прийняття закону “Про екологічний менеджмент”, який би встановив загальні вимоги до екологічного менеджменту підприємств. Разом з тим, слід привести до єдиної системи й екологічне законодавство України, яку регулює порядок використання підприємствами природних ресурсів, поводження з джерелами екологічної безпеки та взаємодію з державними екологічними органами. Ідеальна модель законодавства про екологічний менеджмент повинна складатися з закону, який установлює загальні положення про екологічний менеджмент, а також стандартизації системи природноресурсного законодавства, законодавства про екологічно небезпечну діяльність і про управління в галузі екології.

Кожний елемент цієї системи дозволить забезпечити її ефективність. Складником державної політики щодо екологічного менеджменту мають бути статі інформування керівників підприємств про законодавчі моделі екологічного менеджменту, адже багато хто з їх просто не знає про можливість впровадження таких систем на своєму підприємстві. Законодавство України про екологічний менеджмент потребує вдосконалення, також потребує вдосконалення і державна політика щодо екологічного менеджменту. При вдосконаленні законодавства необхідно здійснити його систематизацію для розробки злагодженої системи законодавства про екологічний менеджмент. Але порядок розробки і впровадження такої системи – предмет подальших наукових досліджень щодо екологічного менеджменту. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є також механізм впровад-

ження систем екологічного менеджменту на підприємствах України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М.: "Дело", 1995.
2. Бор М.З. Управление как процесс. Процедуры, методы реализации управленческих решений. – М. 1986.
3. Гусева Т.В., Макаров С.В., Хотулева М.В. и др. Использование экологического аудирования в практике производственной и территориальной природоохранной деятельности на примере ОАО ВАТИЗ Химия в России, 1997

УДК 31 [379.85:(338.48+37)]

МАРТИНОВА Н.С.,
ст. викладач
НОСАЧЕНКО І.М.
м. Київ

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ТУРИСТИЧНІЙ ОСВІТИ

Стратегічно важливим у посиленні позицій нашої держави в світі є активна її участь у спільних міжнародних проектах, програмах співробітництва, зокрема в сфері туризму, однієї з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства. У пошуку ефективних шляхів реформування професійної туристичної освіти, а також створення конкурентоспроможної галузі туризму в Україні є дуже актуальним вивчення теорії і практики управління співробітництвом на всіх рівнях, визначення дієвих механізмів розвитку партнерських зв'язків та реалізація кращих ініціатив. Одним з таких механізмів є соціальне партнерство.

Дослідження теоретичних положень соціального партнерства доводить, що сучасна модель соціального партнерства включає широке коло проблем розвитку економіки і соціальної сфери. Соціальне партнерство в освіті виступає як нова форма соціальної взаємодії та складне педагогічне явище.

Ми поділяємо точку зору дослідників [2, с.62-67], які доводять необхідність поширення соціального партнерства в освіті, як одного зі стратегічних напрямків її розвитку. Це викликано: 1) провідною роллю освіти як значущого соціального інституту, одне із завдань якого – випередження розвитку партнерських взаємозв'язків; 2) спроможністю науки створювати дієві механізми соціальної інтеграції між суб'єктами партнерства.

В результаті досліджень встановлено, що поширення практики соціального партнерства у вітчизняній професійній освіті більш стрімко відбувається в сфері технічної та інформаційної освіти, і значно повільніше

в гуманітарній та економічній, зокрема професійній підготовці майбутніх фахівців сфери туризму.

Саме вітчизняна індустрія туризму, сукупність її суб'єктів визначають специфіку змісту системи соціального партнерства в сфері туризму та туристичній освіті. Це вимагатиме створення ефективної багатосторонньої структури соціального партнерства. Завдання сучасної вітчизняної науки – допомогти у пошуку ефективних форм розвитку соціального партнерства та визначити дієві форми управління цим важливим для освіти процесом.

На теоретичному рівні проблему становлення, розвитку та поширення практики соціального партнерства в сфері туризму та туристичній освіті досліджують вчені Власова Т.І., Голованов Р.В., Федорченко В.К.

Серед вітчизняних дослідників ґрунтовними є дослідження Федорченка В.К., який розглядає застосування практики соціального партнерства в неперервній туристичній освіті. [4, с.324-357].

Виходячи з досвіду поширення практики соціального партнерства в розвинутих країнах світу (Великобританія, Ірландія, Швейцарія, Франція, США, Австралія) можна стверджувати, що вона є одним з пріоритетних напрямків державної політики в сфері туризму та має всі ознаки системної діяльності. Відзначимо активну позицію держави та високий рівень ініціативи і відповідальності професійних інституцій, установ формальної та неформальної освіти в формуванні і розвитку системи соціального партнерства в сфері туризму та удосконаленні професійної туристичної освіти.

В Україні поки не створено дієвої системи соціального партнерства в сфері туризму та туристичній освіті. Виконання державної політики в цьому напрямі забезпечують: Міністерство культури (в Автономній республіці Крим (АРК) – Міністерство курортів і туризму АРК) та підпорядкована йому Державна служба туризму і курортів, а також Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (МОНМС України).

Ми дійшли висновку, що стратегія розвитку соціального партнерства в сфері туризму на національному рівні реалізується шляхом встановлення зв'язків між загальнодержавними, регіональними та місцевими органами влади, а також розвитку міжнародного, євро-регіонального та транскордонного співробітництва.

На посилення ролі держави в системному розвитку туризму та діяльності курортів з одночасним формуванням ефективної моделі державно-приватного партнерства наголошено в деяких законодавчих і нормативних документах, зокрема: Державній програмі розвитку туризму в Україні на 2002-2010 роки [1]; Концепції Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011 – 2015 роки [3].

Нами виявлені основні перешкоди у стратегічному розвитку соціального партнерства в сфері туризму і туристичної освіти в Україні та відповідно шляхи їх подолання:

1. На рівні держави визнано необхідність формування ефективної моделі державно-приватного партнерства, в тому числі шляхом взаємодії всіх суб'єктів діяльності в сфері туризму. Але поки що, це лише декларації о намірах. Потребує втілення в життя конкретних ініціатив, програм соціального партнерства державними та регіональними установами. При цьому, роль держави полягатиме у забезпеченні безперервної та ефективної взаємодії різних суб'єктів попиту та пропозиції освіти. Таку функцію може взяти на себе Науковий центр розвитку туризму.

2. Низький рівень соціальної відповідальності комерційних професійних підприємств, коли діяльність в напрямку створення партнерських зв'язків активно ведеться лише з окремих ініціатив, що приносять прибуток. Крім того, туристичний бізнес на Україні знаходиться на такому рівні розвитку, коли ще не сформовані крупні вітчизняні компанії, що мають економічні, організаційні та інші передумови створення на власній базі навчальних установ. Тому практичну реалізацію моделей соціального партнерства можуть взяти на себе профільні навчальні заклади. Підтримувати їх ініціативу спроможні некомерційні професійні та громадські організації, активно залучаючись до спільної діяльності, спрямованої на вирішення конкретних проблем, що існують у вітчизняній індустрії туризму.

3. В Україні немає спільних інституцій, які б здійснювали незалежний, постійний контроль за змістом професійного навчання та відповідності професійних стандартів потребам ринку праці в сфері туризму. МОНМС України забезпечує виконання контролюючої функції одноосібно, що не відповідає вимогам ринку та не може забезпечити конкурентоспроможність випускників на вітчизняному ринку праці, тим більше на міжнародному. Тому завдання держави – відпрацювати механізм створення таких об'єднань, взявши на себе координацію діяльності незалежних структур.

Таким чином, соціальне партнерство в сфері туризму та туристичній освіті розглядається нами як участь різноманітних державних, комерційних, суспільних організацій та підприємств індустрії туризму, в тому числі закладів освіти, а також окремих осіб у спільній розробці рішень та збалансованій розподіленій відповідальності.

Одна з головних перешкод у розвитку партнерських зв'язків між суб'єктами туристичної діяльності в Україні полягає в тому, що не створено механізмів, які б допомагали розподілити цю відповідальність. Соціальне партнерство у вітчизняній сфері туризму і туристичній освіті носить декларативний, несистемний характер та здійснюється поки що за окремими ініціативами профільних навчальних закладів без належної підтримки з боку держави та бізнес-середовища; всі суб'єкти соціального партнерства роз'єднані.

Тому, на наш погляд, потребує ґрунтовного дослідження успішний світовий досвід поширення практики

соціального партнерства на всіх рівнях та адаптування його до вітчизняних умов з урахуванням національних та регіональних особливостей. У взаємовідносинах в системі соціального партнерства освіта – держава – бізнес-середовище повинна бути визначальною роль держави. На рівні МОНМС України вона полягатиме у розробці і реалізації стратегічної концепції розвитку соціального партнерства та підтримки конкретних програм співпраці між його суб'єктами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки / Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 року № 583 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 05.04.2011: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=583-2002-%EF>.
2. Зарубин В., Карстаньє П., Осипов А., Тумалев В. Партнерство в сфері професійного образования: анализ социальных практик // Высшее образование в России. – 2008. – №4. – С. 62-67.
3. Обговорюємо Концепцію Державної програми розвитку туризму / Всеукраїнська Федерація роботодавців в сфері туризму України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 05.04.2011: <http://frtu.org.ua/content/view/2239/117/lang.ukrainian/>.
4. Федорченко В.К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: [Монографія]/ В.К. Федорченко / За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2004. – 472 с.

УДК 631.338

МОШКО В.В.
ПАХОМОВА Т.М., к.е.н
м. Ніжин

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досвід розвинутих країн, система агробізнесу яких тривалий час формувалась під впливом держави, переконливо засвідчує, що в умовах ринкової економіки життєдіяльність сільськогосподарських підприємств, ефективність аграрного виробництва і відносна стабільність соціальної сфери в сільській місцевості значно зумовлені державним регулюванням.

Головним завданням державного регулювання в країнах з розвинутою ринковою економікою в аграрній сфері є:

підвищення прибутковості сільського господарства і розширення експорту основних видів продовольчих товарів; підтримка доходів сільськогосподарських виробників; попередження перевиробництва окремих видів сільськогосподарської продукції; обмеження

монополізму в суміжних із сільським господарством галузях промисловості, підприємств.

Слід відмітити, що основа будь – якої стратегії – встановлення цілей , а для багатьох українських сільськогосподарських підприємств поточною ціллю реформування являється недопущення банкрутства, а в подальшому – досягнення ними і створення на їх базі нових структур фінансової стійкості, що в свою чергу дозволить: забезпечити стабільне і ефективне функціонування ; збільшити об'єм надходжень в бюджеті суб'єкту держави; оздоровить соціальну обстановку за рахунок збільшення кількості робочих місць і регулярною виплатою заробітної плати. Реформування сільськогосподарських підприємств можна здійснити в два етапи.

Перший етап – реструктуризація. Міроприємства цього етапу покликані з допомогою оптимізації структури сільськогосподарських підприємств і розмірів його виробничих потужностей забезпечити як мінімум досягнення стану беззбитковості на основі ефективного розподілення і використання наявних ресурсів та підвищити конкурентноздатність продукції, що випускається. Одночасно з покращенням балансу господарюючого суб'єкту підвищується і його інвестиційна привабливість, що являється позитивним в стратегічному плані.

Другий етап – закріплення результатів реструктуризації. Для цього необхідно залучити додаткові фінансові засоби (як оборотні для поточної діяльності, так і інвестиційні). Необхідною умовою при цьому є відкриття банку, який працював на сільськогосподарські підприємства, і тільки через цей банк повинні проходити кошти , направлені для підтримки і ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств, в тому числі і державні. Створити ефективний механізм управління, зайнятись підвищенням кваліфікації менеджерів для аграрного виробництва і робітників (як на самому підприємстві, так і в структурах, які створились на його основі).

Реструктуризація в рамках даної концепції здійснюється шляхом доповнення потужностей хоч би до стану беззбитковості, або , якщо це можливо, їх „стиснення” по основній (традиційній) діяльності при одночасному виконання міроприємств, які дозволяють максимально використовувати вивільнене майно і робочу силу. При цьому реструктуризація повинна відповідати певним умовам, зацікавленість в яких є у державних і регіональних органів влади. Частково , при реструктуризації господарюючих суб'єктів необхідно дотримання наступних вимог:

- збереження сформованого наукового, технологічного, виробничого і кадрового потенціалу;
- погодження інтересів всіх сторін з врахуванням задач забезпечення економічної незалежності і безпеки держави і соціальних обмежень;
- вирішення проблеми погашення заборгованості перед кредиторами (в першу чергу бюд-

жетом, державними позабюджетними фондами, працівниками сільськогосподарських підприємств – по заробітній платі;

- збільшення реальних поступлень в бюджет (перш за все муніципальний) і державні позабюджетні фонди;
- максимально можливе збереження і створення нових робочих місць;
- захист прав акціонерів і учасників (для господарюючих товариств);
- дотримання прав працівників, передбачених діючим законодавством, колективними договорами і угодами.

Завдання кожного сільськогосподарського підприємства, який приймає рішення про необхідність структурних перетворень, – вибрати і економічно обґрунтувати їх конкретну стратегію. При цьому наявність відповідного плану являється необхідною умовою для заключення договору між сільськогосподарським підприємством і місцевою адміністрацією (органами влади) про підтримку відповідних перетворень. Сільськогосподарським підприємствам, які проводять реструктуризацію може бути надана підтримка . Кожна держава здійснює власну економічну політику, але для ефективності аграрного виробництва, продовольчої безпеки, стабільності соціальної сфери , підвищення доходів сільського населення, політика всіх країн з розвинутою економікою направлена на підтримання сільськогосподарських підприємств зі сторони держави шляхом державної підтримки і регулювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Панасик Р.Безвихідь на селі – загроза для держави// Урядовий кур'єр № 104 від 14.06.2007.
2. Саблук П. Розвиток земельних відносин в Україні.-К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки".- 2006.- с.396.
3. Саблук Р.,Пасюта А. Історичні етапи становлення власності на землю // Агроінком.-2007.- № 1 -2.-с. 109-113.

УДК 159.9:338.24

ОСТАПЕНКО М.

Наук.керівник: САУХ І.В., доц.

м. Житомир

ПРАКТИЧНО-СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СПЕЦИФІЧНА ВЛАСТИВІСТЬ КЕРІВНИКА

Роль практично-соціальних якостей інтелекту в діяльності керівника, безсумнівно, висока і зростає в сучасних соціально-економічних умовах. В теорії управління розроблено численні і дуже різноманітні переліки тих інтелектуальних якостей, якими повинен володіти ефективний керівник. Найчастіше вони є просто результатом узагальнення спостережень і житте-

вого досвіду. Тому серед них представлені дуже несхожі, різнопорядкові властивості, причому часто і не інтелектуального характеру.

Важко назвати будь-яку позитивну загальнолюдську якість, в тому числі й інтелектуальну, яка б не була корисна для діяльності керівника, що, власне, і є достатньою підставою для включення багатьох якостей в такого роду переліки. В цілому це, безумовно, вірно, але все ж таки залишається питання: які з них найбільш специфічні саме для управлінської діяльності?

Поняття інтелекту визначається як інтеграція, тобто цілісна система, єдність всіх індивідуальних та загальних якостей людини. В свою чергу, індивідуальні якості співвідносяться з конкретними психічними процесами – сприйняттям, пам'яттю, мисленням. Загальні ж характеризують вже не рівень розвитку окремих психічних процесів, а їх “спільну роботу” – цілісне функціонування. У своєму комплексному прояві інтелектуальні якості нерозривно пов'язані з усіма іншими, також загальними, якостями: креативністю, здатністю до навчання, рефлексивністю, саморегуляцією, активністю. Така взаємодія породжує і нові особливості інтелекту.

Основою для виділення специфічних інтелектуальних властивостей керівника є структура його індивідуальних і загальних інтелектуальних якостей, які забарвлюються в специфічні тони під впливом усього комплексу управлінської діяльності. Інтелект керівника постає у зв'язку з цим одночасно як соціальний і практичний. Для того, щоб стати фактором ефективного управління, він повинен знайти коріння в розгалуженій і багатій системі професійного досвіду. Надання практичної спрямованості інтелекту та формування професійного досвіду для керівника нерозривні з соціальними взаємодіями, в яких він працює. У силу цього, інтелект керівника у все більшій мірі починає виступати не тільки як практичний, але і як соціальний, а в підсумку набуває характеру практично-соціального інтелекту. У зв'язку з цим і індивідуальні, і загальні його властивості набувають певної своєрідності.

Якщо розглядати вербальний і невербальний тип інтелекту, домінуюче місце в структурі практично-соціального інтелекту має перший з них. У структурі взаємодії керівника з підлеглими виключно за значимістю місце належить спілкуванню, тобто також вербальному засобу. Це, в першу чергу, веде до домінування вербального компонента в практично-соціальному інтелекті (а також багато іншого, наприклад, вербальний тип подання більшої частини документації). Це, однак, не означає, що інша – невербальна складова незначуща. Але сам характер її спрямованості, більшою мірою, направлений на оперування абстрактним, а не конкретним, та формальним, а не змістовним, матеріалом, що обумовлює її загальне місце по відношенню до вербального інтелекту.

Існують також і певні пріоритети у порівняльній ролі двох типів інтелекту за Р. Кеттелом – “пов'язано-

го” (кристалізованого) і “вільного”. В ідеалі, звичайно, і той, і інший повинен бути достатньо високим. Тоді багатство досвіду, професійної компетентності і знань, закріплених у “пов'язаному” інтелекті, буде поєднуватися з операційною міццю “вільного” інтелекту, який якраз і проявляється в нових завданнях, нетипових ситуаціях. “Пов'язаний” інтелект буде тим самим забезпечувати стратегічне, а “вільний” – оперативне управління. Проте, частіше доводиться спостерігати більшу вираженість якого-небудь одного з цих типів. По відношенню до управлінської діяльності, до інтелекту керівника як практично-соціального важливішим є фактор “пов'язаного” інтелекту. Справа в тому, що він безпосередньо співвідноситься з найважливішим регулятором управлінської діяльності – професійним досвідом керівника, лежить в основі його формування.

Отже, практично-соціальний інтелект керівника – це певний симптомокомплекс, в якому домінують вербальний і “пов'язаний” типи. Він, зокрема, забезпечує формування управлінського досвіду в його найбільш адекватному вигляді: за обсягом – за рахунок “пов'язаного” інтелекту, за змістом – за рахунок вербального. На такому поєднанні засновано і багато інших якостей, за допомогою яких прийнято характеризувати інтелект керівника. Наприклад, “широта поглядів”, “глобальний підхід до проблем”, “професійна компетентність”. Однак, всі вони, у кінцевому підсумку похідні від структури управлінського досвіду, а він, у свою чергу, є продуктом функціонування практично-соціального інтелекту, який володіє трьома основними особливостями: мисленням, пам'яттю, сприйманням. Для кожного з цих процесів існують найбільш специфічні для управлінської діяльності риси та психологічні особливості.

Головною особливістю сприймання є те, що провідним його типом в управлінській діяльності виступає соціальна перцепція, процеси міжособистісного сприйняття. Вони дуже своєрідні і за своїм змістом, і за вимогами, які висувуються до людини.

Термін “соціальна перцепція” був запропонований для позначення сприйняття “соціальних об'єктів”, під якими маються на увазі інші люди – підлеглі, соціальні групи і навіть “великі соціальні спільноти”. У розуміння терміну соціальної перцепції включаються:

- сприйняття інформації про фізичні і поведінкові характеристики об'єкту;
- формування уявлень про його наміри, думки, емоції і т.д.;
- формування уявлень про ті стосунки, які пов'язують об'єкт і суб'єкт сприйняття;
- активна участь суб'єкта сприйняття, беручи до уваги роль його очікувань, бажань, намірів, минулого досвіду, які виступають як специфічні детермінанти сприйняття.

Формування та вдосконалення навичок міжособистісного сприйняття в ході управлінської діяльності

веде до того, що на його основі складається і розвивається його інтелектуальна здатність – психологічна проникливість. Її значущість для управлінської діяльності дуже велика. Уміння "оцінити з першого погляду" людину, бачити "за зовнішньою поведінкою" дійсні її мотиви, здатність "читати іншого" – всі ці та інші мовні звороти наочно ілюструють важливість даної якості.

У процесах пам'яті особлива роль у забезпеченні ефективного управління належить двом її основним типам – оперативній і довготривалій пам'яті. При цьому специфіка управлінської діяльності, її умови та особливості вимагають від процесів оперативної пам'яті особливої якості – мобілізаційної готовності.

У більш очевидній формі управлінська діяльність "використовує" і ресурси довготривалої пам'яті, формуючи таку найважливішу властивість керівника, як професійний досвід. Міра його повноти, багатства, адекватності також є специфічним регулятором інтелектуальної діяльності. Тому довготривала пам'ять виступає як одна з найважливіших якостей керівника.

Аналогічна закономірність існує і для процесів мислення. Його загальні особливості під впливом специфіки управлінської діяльності набувають своєрідності і постають у формі практичного мислення. А будь-яка з особливостей процесу практичного мислення має в своїй основі ту чи іншу інтелектуальну якість, інтелектуальну спроможність. Це перш за все прогностичність, систематичність, вибірковість, конкретність, оригінальність, критичність, реалістичність та ін.

Інтелект керівника включає всі ці та інші індивідуальні, хоча і дуже важливі, пізнавальні якості, проте не зводиться до них і ними не вичерпується.

Отже, охарактеризовано основні специфічні особливості інтелекту керівника. Ці особливості, розкриваючи інтелект керівника, перш за все як практично-соціальний, найтіснішим чином взаємодіють з усіма іншими якостями керівника – з особливостями його особистості, з комунікативними, мотиваційними, регулятивними процесами, з особливостями його емоційної сфери, системою міжособистісних взаємодій. Всі ці якості, крізь призму яких заломлюється система інтелектуальної регуляції діяльності, одночасно мають і важливе самостійне значення для управлінської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: [Монографія] / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – К.: Вища школа, 2003. – 126 с.

УДК 378:338.248

ПРОСКУРА Д.

Наук. керівник – АКЧУРИНА Ю.М., к.е.н.

м. Запоріжжя

КОМПЕТЕНТНИЙ ПІДХІД ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Завданням сучасної школи є виховання компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, високими моральними якостями і є професіоналом, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання й беручи на себе відповідальність за свою діяльність.

В той же час, освіта сьогодні недостатньо навчає приймати рішення, використовувати інформаційні та комунікативні технології, критично мислити, бути компетентним у своїй діяльності тощо.

Зміст освіти сьогодні не завжди відповідає потребам суспільства на ринку праці, не спрямований на набуття необхідних ключових компетентностей. Але впровадження компетентнісного підходу в практику освітньої системи стикається із серйозними утрудненнями, залишаючись проблемою надзвичайно важливою і водночас неоднозначною з огляду на те, що:

- компетентність має бути кінцевим результатом навчання і це зумовлює необхідність цілеспрямованої діяльності щодо її формування;
- недостатньо розроблено критерії оцінювання сформованості компетентності;
- додаткові труднощі створює нерозуміння вчителями глибини сутності цього поняття.

Беручи до уваги ці та інші проблеми, ми поставили за мету проаналізувати погляди вчених на компетентність як педагогічне явище та відокремити ключові компетентності, якими повинні володіти випускники, визначити місце дослідницької діяльності в системі компетентностей.

Розглядаючи зміст професійної компетентності, необхідно відзначити складну, динамічну систему мотивів, особистісних помислів і цілей, що постійно розвивається. Вона містить індивідуально вироблені стратегії, засоби орієнтації у дійсності та підходи щодо вирішення завдань і включає такі компоненти:

- компетентність діяльності, спілкування та саморозвитку особистості фахівця як основу всієї інтегральної компетентності;
- професійну творчість діяльності, що включає спрямованість на системний пошук засобів та прийомів вирішення проблем професійної діяльності;
- системне та модельне мислення як необхідну умову організації та здійснення управлінської праці при вирішенні складних нестандартних завдань;
- конкретно-предметні знання, що є підґрунтям формування компетентності;

– праксеологічну, рефлексивну та інформаційну озброєність при вирішенні різних проблем професійної діяльності.

Головною метою підготовки фахівця у соціально-економічних умовах суспільства стає не здобуття ним кваліфікації у вибраній вузькоспеціальній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей (або компетенцій), які мають забезпечити йому можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу. Це потребує впровадження відповідних змін у зміст професійної підготовки майбутніх фахівців і, в першу чергу, майбутніх педагогів.

Перспективи подальших соціально-психологічних досліджень компетентності як складової підготовки фахівців у гуманітарному ВНЗ полягають у поглибленому дослідженні чинників мотивації навчання в межах суб'єкт-суб'єктної моделі організації навчального процесу в сучасній медійній освіті, спрямованій на формування і розвиток гармонійної висококомпетентної особистості творчого професіонала.

УДК 81:366.63

РОЄНКО І.

Наук. керівник – СИЗОНОВ Д.Ю, ст викл
м. Київ

СУЧАСНА МОВА РЕКЛАМИ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У нашому науковому дослідженні розглянуто сучасну мову реклами в соціолінгвістичному аспекті, а саме принципи її впливу на підсвідомість людини, ефективність застосування мовних засобів та шляхи досягання кінцевої мети – впливу на глядача. Цим, власне, і визначається актуальність даного дослідження. Акценти, що розставлені у даному дослідженні, спрямовані на мову засобів масової інформації, зокрема, на сучасну мову реклами.

Мова – це форма нашого життя, життя культурного і національного, це форма нашого організування [3]. Мова окремих рівнів суспільства набула особливого значення у 90-ті рр. ХХ ст. Щоправда мова реклами, за словами і лінгвістів, і економістів була “сухою, в'ялою, без особливої експресії” [2], що взагалі недопустимо в якісному рекламному продукті (адже основне завдання реклами – вплив на глядача). Один із шляхів впливу – це слово [5].

Короткість мовних форм, швидкість запам'ятовування – основний шлях до успіху на рекламному ринку: “МТС. На крок попереду”, “ЕКО-маркет. Економічний супермаркет”, “Київстар. З думкою про вас” та ін.

“Одна із сутнісних характеристик сучасної масової культури – нерушима дружба реклами й мистецтва” [1]. Під мистецтвом ми розуміємо не тільки тра-

диційні види – музичне, образотворче, а й мистецтво слова, тобто мову реклами. Часто це мистецтво досягається за допомогою гри слів, що майстерно використовують рекламодавці в своїй кампанії – “СОМФУ. Реально нереальний розпродаж”, “Чистота – чисто ТАЙД” та ін.

Мовна сторона сучасної реклами – це її слоган. “Слоган – девіз або коротка фраза, яка повідомляє основну думку рекламного звернення” [4]. Основними принципами створення слогану є приязне й доброзичливе ставлення до глядача, порівняння, констатація теперішнього, використання майбутнього часу. Одним із прикладів є реклама мобільного зв'язку від компанії “Life” – “Life, Життя прекрасне”, “Life, Прагни кращого!” та ін.

Не менш важливим для сучасної рекламної кампанії є використання лексичних повторень. Так, наприклад, менеджери компанії МТС пріоритетним у своїй рекламній акції вважають повторення прислівника “якісно”. Ось текст реклами, котра принесла неабиякий успіх компанії: “Для того, щоб Ви користувалися **якісним** мобільним зв'язком ми встановили сучасне **якісне** обладнання, забезпечили **якісне** покриття по всій Україні. Для Вас ми побудували **якісну** мережу. Мамо, ти чуєш? – Так синку, чую тебе добре! МТС – **якісний** зв'язок”. Таким чином, повторюється слово “якісний” аж п'ять разів за 37 секунд ефірного часу.

Технологія використання часового простору на мовному рівні – ще один важливий прийом рекламодавців. У соціолінгвістичному аспекті цей прийом застосовується для естетизації та ефекту яскравості. Мова у даному випадку виконує лише додаткову, підкріплювальну функцію. Яскравий приклад такої реклами – ролики компанії “Jaffa”: глядач бачить жінку, яка починає пити сік і саме в цю мить оточуючий її міський пейзаж змінюється на очах. Мовний супровід тут лише кілька слів – “Нова Jaffa. Обирай тільки натуральне”.

Тож, з проаналізованих нами більше **тридцяти** рекламних контекстів, ми виявили наступну тенденцію – вдале використання мовних засобів у слогані та протягом рекламного блоку сприяє легкому сприйняттю інформації на слух. Часто рекламодавець прагне, щоб його повідомлення почула молодь і використовує у рекламі сленг (“*фішка*”, “*модно*”, “*зальотно*”, “*суперово*” тощо). Реклама породжує закономірні процеси глобалізації і мова відіграє в тому одну з ключових ролей.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Кафтанджиев Х. Гармония в рекламной коммуникации. – М.: Эксмо, 2005.
2. Обритко Б.А. Реклама і рекламна діяльність – К.: Лігма, 2002.
3. Потебня О. Язык и мышление. – Х.: Изд-во Харьк. ун-та, 1989.

4. Уэллс У. Реклама: принципы и практика. – СПб.: РСТМ, 1999.
5. Шевченко Л. Интеллектуальна еволюція української мови. – К.: ВПЦ Київський університет, 2004.

УДК 338.486 :659.1.012.12

СТРУК Ю.

Наук. керівник – МАРТИНОВА Н.С.

ст. викладач

м. Київ,

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ РЕКЛАМНОЇ СТРАТЕГІЇ НА ТУРИСТИЧНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

У теперішній час реклама є не лише однією із важливіших маркетингових функцій, яка здійснюється більшістю учасників ринкової діяльності, вона сама є однією із значних галузей економіки, яка об'єднує сотні тисяч рекламних агентств і бюро, в яких працюють мільйони співробітників. Крім того, реклама виступає одним із атрибутів ринкової економіки. Реклама відіграє вирішальну роль в реалізації маркетингової стратегії на будь-якому підприємстві, але має особливе значення для підприємства, що функціонує в сфері туризму.

Реклама відрізняється величезною розмаїтістю форм. Вона служить різним цілям, дуже впливаючи на економіку, ідеологію, культуру, соціальний клімат та багато інших аспектів сучасної дійсності. Однак її головне, традиційне призначення – забезпечення збуту товарів та прибутку рекламодавцеві.

Туризм складно представити без реклами. Насамперед, вона несе в собі інформацію в стислій, художній формі, емоційно пофарбовану та доводить до уваги потенційних споживачів найбільш важливі відомості про туристські продукти і туристське підприємство.

Реклама відіграє найважливішу роль у реалізації маркетингової стратегії туристського підприємства. Вона робить соціально-культурний і психологічний вплив на суспільство. Цивілізована реклама – це не маніпулювання суспільною свідомістю, а формування актуальних, спрямованих на саморозвиток потреб людини. Реклама дає споживачам нові знання, підсилює задоволеність від покупки. Асоціації, символи престижу, які вона вкладає в туристський продукт, впливають на психіку людини. Додання туристському продукту за допомогою реклами додаткової цінності є гарантією того, що клієнт не буде шкодувати про витрачені кошти, а, навпаки, одержить додаткове задоволення від придбання туристських послуг.

За допомогою реклами туристські підприємства освоюють нові ринки збуту. Будучи засобом конку-

рентної боротьби, реклама загострює її, що сприяє підвищенню якості туристського обслуговування.

Реклама забезпечує можливість збільшення обсягів продажів. Масштабний збут туристських послуг означає для туристського підприємства зростання доходів, гідну оплату праці персоналу, сприятливий морально-психологічний клімат у колективі, стабільність і впевненість у майбутньому.

Особливе значення реклама здобула в умовах розвитку інформаційного суспільства. Вона стає унікальним інструментом маркетингу, що встановлює підтримуючі та розвиваючі комунікації між туристським підприємством і споживачами, посередниками, виробниками туристських послуг, контактними аудиторіями, державними організаціями. За допомогою реклами підтримується зворотний зв'язок з ринком. Це дозволяє контролювати просування туристських послуг, створювати й закріплювати у споживачів стійку систему переваг до туристських продуктів, вносити корективи в збутову діяльність. Використовуючи можливості цілеспрямованого впливу на споживача, реклама не тільки сприяє формуванню попиту, але й управляє їм.

Щоб створити ефективні та інтегровані комунікації, рекламний процес повинен здійснюватися в рамках загальної маркетингової стратегії, кожна кампанія повинна бути скоординована з іншими інструментами просування, такими, як просування продажів, паблік релейшнз та спонсорство. Рекламний план – це перший варіант відповіді, що дозволяє судити, де туристична компанія перебуває зараз і де вона хоче бути в майбутньому.

Рекламна кампанія – це рекламна програма, розроблена для досягнення конкретних цілей протягом заданого періоду часу.

Добре розроблена рекламна стратегія, з визначенням всіх її складових елементів – запорука успіху будь-якого туристичного підприємства. Однак розроблятися вона має у тісному взаємозв'язку з іншими елементами СМК, лише в такому разі вона буде ефективною. Підставою для розробки цієї стратегії мають стати цілі і напрямки маркетингової діяльності підприємства, яка планується на основі проведеного аналізу туристичного ринку, на якому працює підприємство, за такими його показниками, як місткість та кон'юнктура ринку, частка підприємства на цьому ринку, співвідношення попиту і пропозиції, ціни конкурентів, найбільш привабливі характеристики власних продуктів.

Однак, як свідчить практика, більшість творців реклами одразу ж приступають до конструювання рекламного звернення, не визначившись з головною метою майбутньої рекламної кампанії і цільовою аудиторією і, особливо, з її смаками і бажаннями. В результаті, мотиви, що задіяні в рекламі не відповідають потребам споживачів і, вона просто не цікава для них. Крім того, такий етап, як розробка рекламного бюджету далеко випереджає конструювання реклам-

ного звернення та вибір каналів розповсюдження. Справа в тому, що керівництво більшості підприємств заздалегідь приймає рішення про рекламний бюджет, виходячи з можливостей підприємства, розподілу його між обраними засобами реклами. А наприкінці розробки рекламної стратегії лише уточнюються деякі окремі статті цього бюджету.

На підставі проведених нами маркетингових досліджень і аналізу рекламної діяльності туристичної фірми-оператора ТОВ "Макінтур", можна прийти до висновку, що підприємство не досить відоме серед споживачів туристичних послуг, а реклама підприємства малоефективна. Тому, для підвищення своєї популярності фірма потребує більш широкої рекламної кампанії з наголосом, на застосування таких елементів СМК, як зв'язки з громадськістю і особистий продаж.

З цією метою були запропоновані такі рекламні заходи:

1. Оформлення вітрини головного офісу туристичної фірми „Макінтур” яскравим стендом.
2. Розміщення власного банера на веб-сайті "Туризм. Відпочинок. Подорожі." (<http://www.tour.com.ua>).
3. Виготовлення та розповсюдження друкованої реклами у вигляді календарів серед молоді у віці від 18 до 30 років.
4. Перехід на автоматизацію діяльності ТОВ "Макінтур", в тому числі і рекламної (подальше освоєння Інтернет-технологій для цілей реклами).
5. Розвиток іміджу туристичної компанії за рахунок різноманітних PR-заходів та освоєння медіапростору.

Для того, щоб визначити, чи принесе рекламна діяльність певного результату, а саме збільшення обсягів продажу, необхідно проводити дослідження в процесі реалізації рекламної стратегії і, на їх основі визначити ефективність проведеної рекламної кампанії. Економічну ефективність реклами можна розрахувати, як зростання обсягів продажу певних товарів під час реклами та в післярекламний період. Однак неможна застосовувати такий підхід до дорогівартісних товарів та послуг, купівля яких потребує тривалого обміркування. До таких відносяться й туристичні послуги. Тому для визначення ефекту реклами необхідно проводити більш складні дослідження. У зв'язку з цим доцільно запровадити журнал обліку та аналізу рекламних заходів, який допоможе з'ясувати найбільш ефективний засіб реклами, основні елементи рекламного звернення, що привернули увагу споживача, одержати зауваження та побажання своїх клієнтів, визначити суму прибутку, який досягнуто саме завдяки цій рекламі і, на підставі цих даних розрахувати економічну ефективність рекламних заходів, а також спланувати наступну рекламну кампанію з врахуванням припущених помилок, зауважень та побажань своїх споживачів.

Крім того, для визначення майбутнього психологічного ефекту від реклами, необхідно проводити попередній її аналіз. Здійснити його можна шляхом зас-

тосування метода прямого ранжування, при якому клієнту пропонується з декількох варіантів рекламних звернень вибрати те, яке найбільшим чином його зацікавило. Хоч це і не досконалий метод визначення психологічного впливу реклами на споживача, однак він допоможе знизити рівень невизначеності подальшої рекламної кампанії. Для аналізу зовнішньої реклами пропонується проводити спостереження, яке дасть оцінку рівню привернутої уваги перехожих.

Однак на підприємстві не вистачає працівників, які б займалися аналізом одержаних даних. Тому на підприємстві треба залучити кваліфікованого маркетолога, який би аналізував туристичний ринок, розробляв маркетингову стратегію, одним з елементів якої є рекламна стратегія, займався б організаційними питаннями стосовно реалізації цієї стратегії і звісно, досліджував би практичне значення реклами в діяльності ТОВ "Макінтур".

ЛІТЕРАТУРА

1. Котлер Ф. Маркетинг. Гостеприимство и туризм. – М.: ЮНИТИ, 2008. – 787 ст.

УДК 658.3:331.108.52

ЩАСТНАЯ А.

Науч. руководитель: САУХ И.В., доц.
г.Житомир

ДЕЛОВАЯ КАРЬЕРА МЕНЕДЖЕРА: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

Успех любой организации напрямую зависит от правильности действий ее руководителя. Ошибка топ-менеджера, сделавшего, например, неосторожное публичное заявление, может повлечь за собой утрату репутации компании, ухудшение ее финансового положения, потерю ключевых клиентов и даже банкротство. Топ менеджер – это ведущее лицо компании.

Журнал "ТОП-100. Рейтинг лучших компаний Украины" составил рейтинг лучших топ-менеджеров Украины. Первое место между собой разделили сразу пять управленцев, набрав максимальное количество баллов. В их числе – председатель совета директоров "Nemiroff Холдинг" Александр Глусь, генеральный директор компании "Фармак" Филя Жебровская, генеральный директор "АрселорМиттал Украина" Жан Робер Жуэ, управляющий директор инвестиционной компании "Драгон Капитал" Томаш Фиала и председатель правления компании "Крафт Фудз Украина" Юрий Логуш. Особенностью рейтинга "ТОП-100" является методология исследования. Анкетирование проводилось среди самих топ-менеджеров, которые и оценивают достижения своих коллег. По сравнению с прошлым годом пятерка лучших менед-

жеров полностью обновилась. На первое место при оценке успешности руководителя выходят его опыт и умение работать в кризисных условиях, объясняют составители рейтинга.

Мировой кризис не мог не внести коррективы в рейтинг "Топ-100. Лучшие топ-менеджеры Украины". По итогам прошлого года сотня лучших управленцев существенно обновилась – в список вошли 48 новых участников. В условиях кризиса на первое место выходит умение менеджеров работать в нестандартных ситуациях. Многие менеджеры, которые представлены в сотне лучших, пережили кризис 1998 года. Это опытные руководители, которые не поддаются панике и знают, как эффективно работать в условиях нестабильности рынка.

Не каждый может стать топ-менеджером, топ-менеджер – это не профессия, а стиль жизни. Это интересная, но не самая легкая работа для тех, кто умеет организовывать, принимать решения и оценивать ситуации с позиции эффективности риска. Топ-менеджер – это не только профессия, но и определенный уровень знаний, навыков, умений и информированности. Правда, не каждый, даже из тех, кто к этому стремится, может стать специалистом топ-уровня. Для этого необходимы определенные личностные качества в сочетании с постоянно пополняющимся багажом знаний. Первое из необходимого – базовое образование, оптимально – именно в той области, в которой планируется работать. Но теория – хоть и важная, но не самая значительная часть успеха. Необходим практический опыт, нужны реальные знания процессов и механизмов, живые навыки управления персоналом, собственное видение бизнес-ситуаций. И еще личная активность, амбициозность, смелость. Все это в целом и составляет основу для дальнейшего развития, без этого минимума специалисты будут просто не готовы воспринимать поток информации на качественно новом уровне. Современные топ-менеджеры заметно помолодели в сравнении с руководителями прошлых лет. Сегодня молодое поколение буквально наступает на пятки своим предшественникам, последовательно и методично выстраивая линию карьеры. Не секрет, что тонкостям ведения бизнеса можно научиться, и программ в университетах и бизнес-школах для этого создано много. Четкие цели, осознанная программа-максимум – вот что характеризует успешных топ-менеджеров.

В сферу компетенций топ-менеджера входит поиск оптимальных возможностей, стратегий развития бизнеса, успешная организация и продвижение компании на рынке. Данные задачи, конечно, являются жизненно важными для функционирования компании, а с их решением может справиться не каждый. Для этого потребуется высококвалифицированный специалист, имеющий опыт работы на управленческих позициях в компаниях с аналогичным бизнес-профилем.

В первую очередь, такой специалист должен уметь создать команду, формировать и укреплять корпоративный дух среди подчиненных, делегировать полномочия и распределять ответственность, не допуская конфликтных ситуаций между сотрудниками, клиентами и партнерами. Ведь от того, как будут реализованы проекты, зависит будущее компании. Определяющими этическими качествами должны быть верность компании и преданность выбранному делу. Способность топ-менеджера к креативному подходу, поиску и нахождению нестандартных решений при всех остальных учетных факторах помогают достигать наибольших результатов и эффективно управлять компанией. Если компания претерпевает кризис или продолжительный застой бизнеса, то для разрешения сложившейся ситуации потребуется именно такой управляющий.

Безусловно, многие из нас желают дорасти до управленческих позиций, такая должность интересна, престижна и приносит немалый доход, но не стоит забывать, что быть менеджером группы из 5-15 человек, получить хорошее образование, степень MBA – это только четверть пути, остальные качества нарабатываются годами, а это нелегкий каждодневный труд, который сопровождается постоянным самосовершенствованием, решением сложных логических задач, наблюдением за изменениями в экономической, политической, социальной и культурной областях.

При выборе кандидата на должность топ-менеджера необходимо учитывать соответствие ожиданий кандидата предлагаемой вакансии, поскольку скорость адаптации руководителя в новой должности зависит именно от этого. Также от этого зависит общий срок его работы в организации, а в конечном счете – общий успех компании.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Аширов Д.А. Управление деловой карьерой // Серия: Высшее профессиональное образование. – Издательство: Академия, 2007. – 256 с.

УДК 338.48:342.731.39

ЮСЬКО Ю.

Наук. керівник – МАРТИНОВА Н.С., ст. викладач
м. Київ

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙ В СФЕРІ ТУРИЗМУ

Питання організації участі туристичних компаній в масових заходах, а також значення комунікацій в сфері туризму в цілому знаходять своє відображення в багаточисельних дослідженнях. Цієї проблематиці присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених,

таких як С. Бриггс, О.П. Дуровича, О.С. Копаньова, Ф. Котлера, М. Мальської та деяких інших.

Участь в роботі масових заходів є дуже ефективним засобом формування комунікацій сучасного туристичного підприємства. Найпопулярнішими заходами в сфері туризму є туристичні виставки, ярмарки та форуми.

На даний час терміни “виставка” та “ярмарок” використовуються практично як синоніми. Так, ярмарок за визначенням Союзу міжнародних ярмарок “... економічна виставка зразків, яка у відповідності з традиціями країни проведення, являє собою крупний ринок товарів, діючий у визначений термін в одному й тому ж місці, де експонентам дозволяється представляти зразки своєї продукції для укладання торгівельних угод в національному або міжнародному масштабах”.

Практика організації та проведення виставок-форумів підтвердила свій статус найбільш ефективних масових заходів для професіоналів сфери туризму. Сучасні виставки та ярмарки – це середовище для обміну інформацією (сфера комунікації) і укладання торгівельних угод (сфера ринку).

Значення участі у виставкових заходах для туристичних підприємств є доволі неоднозначним. Сучасний стан організації виставок та ярмарок наочно свідчить про їхню трансформацію із засобу презентації товарів для безпосереднього продажу в засіб глобальної комунікації.

Одним з основних засобів стимулювання збуту й просування туристичних послуг є особиста участь підприємства у виставках та ярмарках, які дають можливість привернути увагу не тільки до самих послуг, але й до фірми в цілому. Фахівці маркетингового відділу турфірми повинні постійно відслідковувати інформацію про всі масові заходи, які відбуваються в галузі, та відбирати найперспективніші з них для досягнення більшого ефекту від участі.

Найбільш важливим моментом є постановка мети участі у виставці. Турфірма повинна для себе сформулювати, яка мета її участі в виставці. Якщо мова йде про великого туроператора, що має стабільні партнерські відносини й бажає розширити сферу діяльності, то для такої компанії участь у великих виставках буде доцільною. Для невеликих турфірм-початківців, що прагнуть до встановлення первинних контактів на професійному ринку, має сенс відвідати туристичні форуми та салони, на яких, як правило, крупні міжнародні туроператори пропонують свої програми або окремі послуги.

На наш погляд, участь туристичних компаній у галузевих масових заходах дозволяє:

- продемонструвати власні можливості та можливості держави, яку представляє туристична компанія, в прийомі туристів в певному регіоні світу;
- проінформувати потенційних споживачів про власний турпродукт, туристичні можливості регіону або держави, про політику в сфері туризму в певному регіоні в загалі;

– встановити взаємовигідні контакти з представниками туристичного бізнесу, а також представниками влади, ЗМІ, громадськими об'єднаннями тощо;

– вивчити стан та перспективи розвитку туристичного ринку, здійснити обмін досвідом задля подальшого розвитку.

В Україні в сфері туризму також відбуваються професійні та комерційні масові заходи, що привертають до себе увагу споживачів туристичних послуг. В першу чергу, це Міжнародна туристична виставка “Україна – подорожі та туризм” (UITT) та Міжнародна туристична виставка-форум “UKRAINIAN TRAVEL FORUM” (UTF).

UITT – це традиційне щорічне місце зустрічі туристичних операторів, авіакомпаній, турагентств, національних і регіональних туристичних комітетів, страхових компаній, готельних та курортних комплексів. Виставка розкриває весь спектр туристичних послуг, починаючи з організації подорожей різними країнами світу, і закінчуючи послугами з авіаперевезень, продажем залізничних білетів, розміщенням та бронюванням готелів, організацією конференцій, семінарів, інсентив-турів, наданням страхових послуг тощо.

Сьогодні виставка набуває цілком особливого статусу, обумовленого сьогоденною економічною ситуацією. UITT стає дзеркалом галузі, яке дає чітке уявлення про те, яка компанія залишається “на плаву”, а яка зникла, які ринкові ніші звільнилися, як треба планувати свою тактику і стратегію в мінливих умовах ринку.

Для туристичної спільноти замінити участь у виставці неможливо нічим: тільки на виставці компанія має можливість без посередників та на нейтральній території зустрітися зі своїми покупцями, контрагентами і конкурентами, дізнатися про нові тенденції та напрямки розвитку ринку та взяти безпосередню участь в його формуванні.

В рамках UITT кожен рік проходить широка ділова програма – проведення презентацій, конференцій, семінарів та інших спеціалізованих заходів.

UTF є єдиною площадкою, яка об'єднала професійний та іміджево-споживчий формати. Її головним завданням обрано якісне та вигідне надання усього спектру туристичних послуг на ринку України.

Під час роботи виставці-форуму великі туристичні компанії організують для своїх агентів ознайомлювальні семінари, представляють свій продукт на майбутній сезон, розповідають про нововведення. На семінарах презентуються туристичні програми туроператорів, а також влаштовуються лотереї, нагороджуються кращі агентства та проводяться інші стимулюючі акції: фуршети, прийоми, демонстрації, нагородження переможців тощо.

На протязі трьох останніх років студенти Київського інституту бізнесу та технологій (КІБІТ) відвідують найбільш важливі масові заходи, що відбуваються у вітчизняній сфері туризму. Двічі на рік ми приймаємо активну участь в роботі Міжнародної туристичної

виставці "Україна – подорожі та туризм" та Міжнародної туристичної виставки-форуму "UKRAINIAN TRAVEL FORUM".

Під час відвідування UI TT студентам надається можливість:

- 1) ознайомитися зі станом кон'юнктури туристичного ринку;
- 2) проаналізувати пропозиції туристичних напрямів, послуг, регіонів;
- 3) визначити існуючий попит на різні туристичні послуги, навчитися прогнозувати розвиток попиту;
- 4) вивчити досвід організації просування різних туристичних продуктів.

Також під час проведення виставці у студентів є можливість відвідати конференції, присвячені найактуальнішим проблемам галузі та спеціальні семінари, які проводять провідні гравці туристичного ринку.

Особливо треба відзначити унікальну можливість, яка надається студентам під час роботи на виставці-форумі. В період проведення заходу, що є виключно професійним, ми маємо можливість не тільки відвідати різноманітні семінари, тренінги та майстер-класи, що проводяться фахівцями високого рівня, але й бути задіяними у роботі деяких крупних туристичних компаній України. Так, нашими постійними партнерами в роботі форуму є одна з досвідчених туристичних компаній України – туристичний оператор "Пан Україн" та консалтингова компанія "АТІК", що надає інформаційно-консультаційні послуги в сфері туризму. Студенти приймають активну участь в підготовці фірм до участі у виставці, а також працюють під час самого заходу, виконуючи такі функції, як: забезпечення стенду рекламно-інформаційним матеріалом, допомога під час переговорів та угод, анкетування та опитування потенційних споживачів, робота з відвідувачами стенду тощо.

Знання та навички, отриманні під час роботи на професійних масових заходах активно використовуються студентами під час виконання завдань в період навчання, особливо для виконання курсових та дипломних проектів. Крім того, кращі студенти, що проявили себе під час роботи, можуть бути запрошені на практику.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що організація та проведення масових заходів в сфері туризму в Україні та участь в них суб'єктів туристичної діяльності – невід'ємна складова ринкових процесів, які відбуваються у вітчизняній індустрії туризму, що стимулює сталий розвиток всієї галузі. Для того, щоб зробити участь у виставці більш ефективним засобом комунікацій, туристична компанія повинна ретельно планувати власну участь та роботу на масових заходах. Допомогти в цьому вітчизняним суб'єктам туристичного бізнесу та одночасно отримати професійний досвід ще під час навчання можуть студенти профільних ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.uitt-kiev.com/>
2. <http://www.altu-expo.com/ru/exhibitors/>

УДК 336.714 (477)

ЯКОВЕЦЬ І.С.

Наук. керівник – КОРОСТЕЛЕВ В.А., к.е.н.

г. Киев

ФАНДРАЙЗИНГ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фандрайзинг – мистецтво залучення коштів приватних осіб чи благодійних організацій, які надають фінансові ресурси у вигляді грантів. Ми свідомо використовуємо слово „мистецтво” тому, що для оволодіння методами фандрайзингу необхідно вчитися і знати особливості, які впливають на рішення донора надати ту чи іншу благодійну допомогу.

Слово фандрайзинг походить від словосполучення англійських слів fund (кошти, фонди) і raise (піднімати, збільшувати). Благодійний фонд – це відносно нова для України модель благодійної організації, яка будується на наступних *засадах*:

- Фонд володіє капіталом, який формується його засновниками (grantmaker – засновник фонду, фізична чи юридична особа).
- Акумуляований капітал інвестується, а прибуток на конкурсній основі у вигляді грантів спрямовується на фінансування суспільно корисних програм і проектів.
- При тому, що діяльність фонду спрямовується на реалізацію проектів і програм, він не є бюджетною структурою і контроль за його діяльністю здійснює, як правило, незалежна Наглядова рада.
- Фонд створюється на довгостроковій основі і не потребує пошуку нових фінансових ресурсів для реалізації поточних програм.

У ролі благодійних фондів – донорів можуть виступати різні структури – державні установи різних країн, міжнародні організації, приватні благодійні фонди, комерційні структури, релігійні, наукові та інші громадські некомерційні організації, а також приватні особи. На практиці існують такі *види фондів*:

- Міждержавні, діяльність яких фінансують декілька держав. Прикладом такої структури є Світовий Банк.
- Державні, діяльність яких фінансується із бюджету своєї держави. До таких структур відносяться Агентство з міжнародного розвитку США, Інформаційне агентство США, Посольство США, Посольство Канади, Посольство Королівства Нідерландів (Програма Матра КАП) тощо.

- Посередницькі – громадські організації, які фінансуються державними чи приватними фондами і які розподіляють фінанси заявникам, що задовольняють вимогам фонду чи програми. Для прикладу можна назвати фонд Євразія, Програму TACIS, ПАУСІ, Національний демократичний інститут (Україна).

- Приватні – недержавні некомерційні організації, які отримують кошти у вигляді пожертв від громадян або комерційних організацій. Найбільш відомий в Україні Фонд Сороса, відомий в Україні як Міжнародний Фонд „Відродження”.

- Асоційовані, діяльність яких фінансується комерційними організаціями, з якими вони асоційовані, наприклад Фонд фірми „Мерк” (Merk Company Foundation), Xerox Foundation, Hewlett Packard та ін.

- Прямі дії – створені спеціально для підтримки яких-небудь проектів, використовують свої ресурси для власних досліджень чи безпосереднього надання послуг. Як приклад можна назвати Програму ЕкоЛінкс, яка активно працює у екологічній сфері.

- Місцеві – створюються жителями конкретного регіону для підтримки і задоволення регіональних потреб.

Завданнями фандрайзингу є:

1. Залучити ресурси для реалізації цільових програм.
2. Проаналізувати ефективність діяльності організації.
3. Зібрати нові ідеї для майбутніх програм.
4. Підвищити імідж організації та зміцнити довіру громадськості до неї.
5. Проінформувати та просвітити громадськість щодо проблем, які вирішує організація.

Людина, яка має на меті займатися фандрайзингом, повинна ознайомитися із основними поняттями сфери фандрайзингу. Отже:

- заявник (претендент, аплікант, шукач) – це особа, група осіб, організація які шукають певні ресурси для здійснення діяльності, шляхом звернення (подачі пропозицій на фінансування проекту) до донорської організації;

- донор – це приватна особа чи організація (фонд, фундація) яка розглядає пропозицію та надає аплікантам певні ресурси у вигляді грантів на реалізацію заявленого проекту;

- грант – це ресурси (кошти, послуг, технічне забезпечення), які надаються шукачеві на безповоротній основі. В поняття грант входить також цільова субсидія, яка надається на конкурсній основі для реалізації заявленого проекту в тій чи іншій сфері діяльності;

- пропозиція – детальне письмове звернення до донора, яке містить повну інформацію про вашу ідею з проханням про ресурсну підтримку (фінансову, технічну, матеріальну тощо);

- програма – це план, що має свою мету, задачі, і основні кроки по досягненню мети за певний проміжок часу із залученням необхідних ресурсів;

- проект – окрема відносно незалежна і чітко визначена частина загальної програми, яка може бути спланована і виконана самостійно.

Актуальність фандрайзингу в Україні обумовлена, перш за все, наявністю застарілої системи управління економікою і бізнесом. У той же час у передових країнах і компаніях існує Нооменеджмент (від грецького *noos* – розум і менеджмент), що представляє *прогресивний досвід управління*, як на макро, так і на мікро рівні. І можна лише шкодувати, що вивчення цього досвіду приділяється явно недостатньо уваги. Він ще не став об’єктом соціального підприємництва. Мало конкурсів, фондів, спонсорської допомоги на адресу осіб, які беруться за рішення цього завдання. Лише окремі компанії-носії цього досвіду (наприклад, “Делл”, “Хьюлетт-Паккард”) активно підключилися до цієї доброї справи. І варто підкреслити, що в цей час треба не тільки генерувати нові ідеї, але й вчити людей використовувати той коштовний капітал, що накопичений у кращих компаніях.

І одним з найбільше перспективних напрямків розвитку фандрайзингу в Україні може стати *сприяння пропаганді й впровадженню інноваційних ідей у сфері нооменеджменту* на основі залучення студентів до участі в цьому процесі. Разом з тим, варто зрозуміти, що для цього будуть потрібні певні фінансові й технічні ресурси. Тому студенти повинні мати актуальну інформацію про ті фонди, які можуть надати фінансову допомогу, і конкурсах, переможці яких проходять по усьому світі. Для цього доцільно розробити і впровадити спеціальний проект, який буде проводити моніторинг світового ринку грантів і спонсорської допомоги, створювати базу даних і мережу взаємодії між студентами, які мають інноваційні ідеї в сфері нооменеджменту.

ЛІТЕРАТУРА

1. А. Авраменко, Г. Аксенов. Фандрайзинг: искусство добывать и отдавать деньги. – К.: Планета людей, 2001.
2. Коростелев В.А. “Нооменеджмент”. – К.: Издательская компания “Воля”, 2007. – 464 с.)

УДК 338.48:303.425.6

ЯНОВШЕК В.,

Наук. керівник: ДМИТРУК О. В., викладач

м. Житомир.

РОЛЬ ОПИТУВАЛЬНИХ МЕТОДІВ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ НА РІВНІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток ринку туристичних послуг в ринкових умовах як сукупності соціально-економічних відносин у сфері обміну, за допомогою яких здійснюється реалізація туристичних послуг та сформованих турпродуктів неможливий без використання маркетингу – особливої системи мислення та дій. В умовах конкурентної боротьби досягнути успіху може лише те туристичне підприємство, яке творчо застосовує концепцію сучасного маркетингу, відшукує в її рамках нові способи адаптації до ринкових умов, які постійно змінюються.

В свою чергу, реалізація концепції маркетингу на рівні туристичного підприємства можлива лише за умови системної реалізації її етапів, зв'язуючою ланкою яких є інформація, отримана завдяки проведенню маркетингових досліджень. Значущість маркетингових досліджень виходить із самої маркетингової філософії, оскільки вони формують механізм управління, що знижує ризик і невпевненість відносин на туристичному ринку, чим підкреслюється актуальність даної публікації.

В системі ринкової економіки напрями діяльності туристичних підприємств визначає споживач, який купує туристичні послуги чи сформовані туристичні продукти на свій власний розсуд і тим самим вказує виробнику, якими вони мають бути, щоб ефективно задовольнити його запити. Тобто туристичне підприємство має "знати свого клієнта". Правильне розуміння як існуючих, так і потенційних клієнтів дозволить прогнозувати їх потреби, виявляти туристичні послуги, які користуватимуться найбільшим попитом, виробляти відповідну загальну стратегію маркетингу та використовувати ефективні елементи комплексу маркетингу, створювати системи зворотнього зв'язку із споживачем тощо. Звідси, особлива роль належить маркетинговій інформації, яка буде зібрана, і на основі якої буде зроблено висновки про досліджуваний об'єкт (споживачі) відповідно до поставлених цілей та прийняті управлінські рішення.

Разом з тим, постає проблема вибору методу збору необхідної маркетингової інформації. Так, за існуючою класифікацією методів маркетингових досліджень за напрямом "споживачі" науковці виділяють як головний (що використовується у 90%) – групу опитувальних методів. Специфіка цієї групи методів полягає в тому, що вони є незамінними прийомами одержання інформації про суб'єктивний світ людей, їх схильності, мотиви діяльності, думки тощо завдяки усному чи письмовому зверненню до споживачів певних продуктів із питаннями, зміст яких відображає проблему дослідження. У сфері туризму – це спеціальні маркетингові методи систематичного збору достовірної інформації від споживачів туристичних продуктів.

Таблиця 1.

Програма дослідження студентів щодо перспектив здійснення ними туризму в Житомирській області

<i>1. Методологічна частина</i>
1.1. Проблема – дисбаланс між бажанням та можливостями (через брак комунікаційних заходів) студентів здійснювати організований туризм.
1.2. Мета даного дослідження – збирання інформації про поставлену проблему та формування висновків.
1.3. Цілі та завдання відобразити в кожному пункті сформованих запитань в анкеті.
1.4. Об'єкт дослідження – студенти 2-го курсу КІБІТ
1.5. Предмет – оцінювання перспектив студентського туризму в Житомирській обл.
1.6. Гіпотеза: студенти бажають здійснювати туризм, але в них недостатньо для цього інформації.
<i>2. Процедурна частина</i>
2.1. Вибірка: генеральна сукупність – 66 осіб; пропорційний крок вибірки (визначеною за формулою) відповідно до кількості студентів в групах 11+4+7=22 особи.
2.2. Метод дослідження: анкетування (анкета від імені уявної туристичної фірми А-тур).
2.3. Етапи: розробка анкети, пробне дослідження, доопрацювання анкети, проведення опитування; обробка анкет (допущено – 20); аналіз результатів, формування висновків.

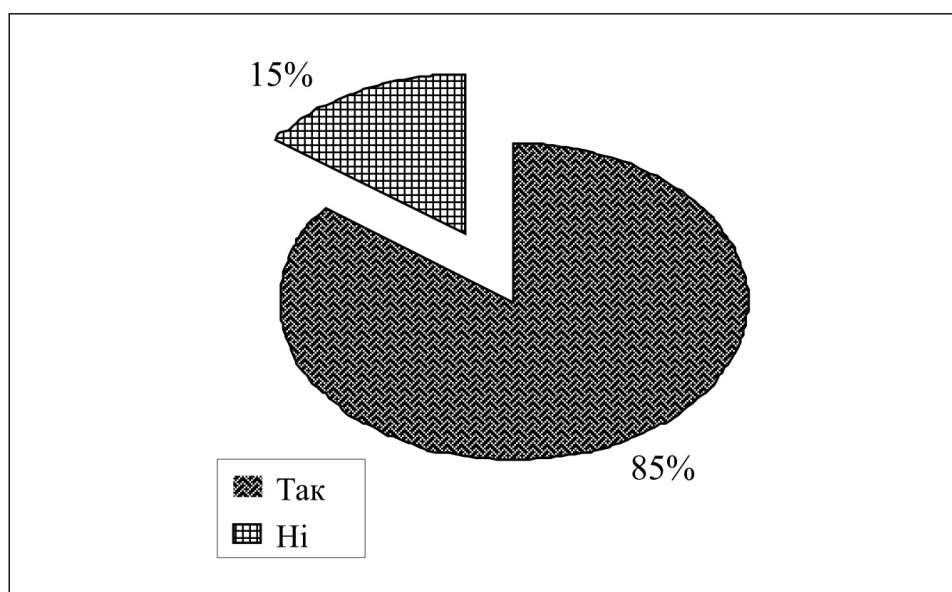

Рис. 1. Розподіл студентів відповідно до бажання / небажання займатися туризмом

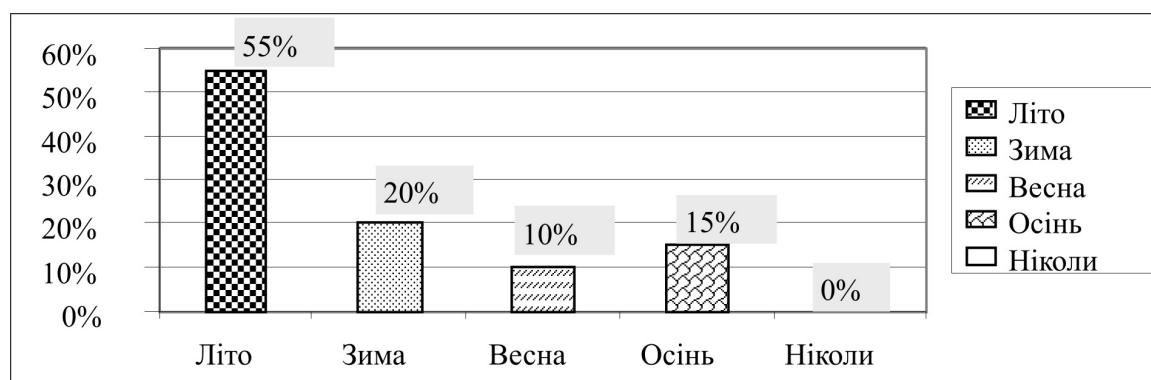

Рис. 2. Пора року, яку обрали студенти для здійснення туризму.

Залежно від характеру необхідної маркетингової інформації, способів її отримання та типів інтерпретації отримуваних даних від споживачів туристичних послуг, можуть використовуватися різні форми опитування: анкетні опитування (за присутності респондента чи без нього), прямі (особисті) та опосередковані (наприклад, по телефону) інтерв'ю та інші опитувальні методики (наприклад, за допомогою комп'ютера). Зазначимо, що точність результатів опитування респондентів, яке виконується в будь-якій формі, залежить як від якості інструментарію (анкети чи бланка інтерв'ю), так і від рівня професійної підготовки та особистісних якостей того, хто його проводить (анкетера чи інтерв'юера).

В маркетингових дослідженнях споживачів туристичних продуктів анкетне опитування залишається провідним методом збору первинної інформації. З огляду на це нами було здійснено опитування студентів Житомирської філії КІБІТ одного з потоків стаціонар-

ного відділення (як генеральної сукупності) за типом пропорційної механічної вибірки, з використанням формули кроку вибірки для забезпечення прийнятної репрезентативності даних, щодо перспектив здійснення ними туризму в Житомирській області. Загалом було опитано 20 студентів за розробленою програмою дослідження (табл. 1). Результати опитування представлені на рисунку 1-2.

Переважає більшість студентів переконливо підтвердили своє бажання займатися туризмом (рис. 1). При цьому, літньому туризму віддають перевагу – 55% опитуваних; зимовому – 20%; осінньому – 15%, весняному – 10% респондентів (рис. 2.).

Про власний досвід організованого відпочинку повідомили 85% респондентів. Рекламою туристичних послуг скористалися 30% опитуваних, решта – самостійно відшукували інформацію та формували свій відпочинок. Серед найпоширеніших джерел інформації вказано Інтернет та телебачення (по 45%), зовні-

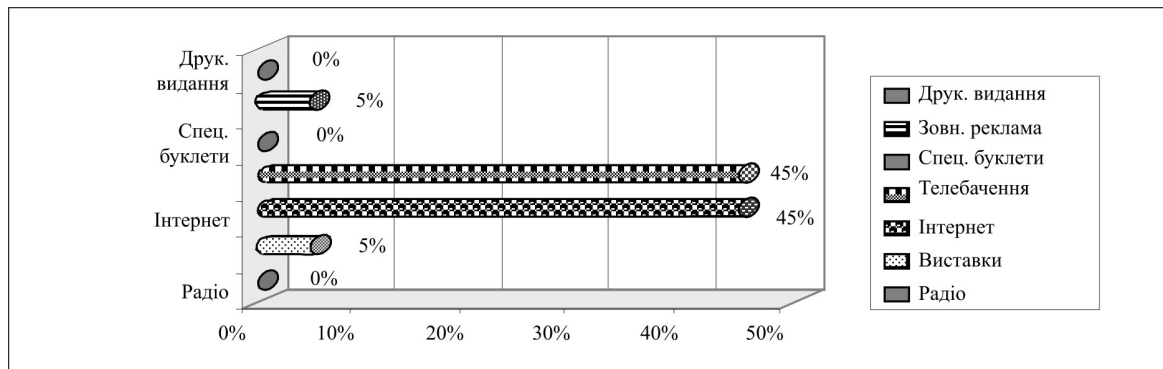

Рис. 3. Найпоширеніші джерела реклами (на думку опитуваних).

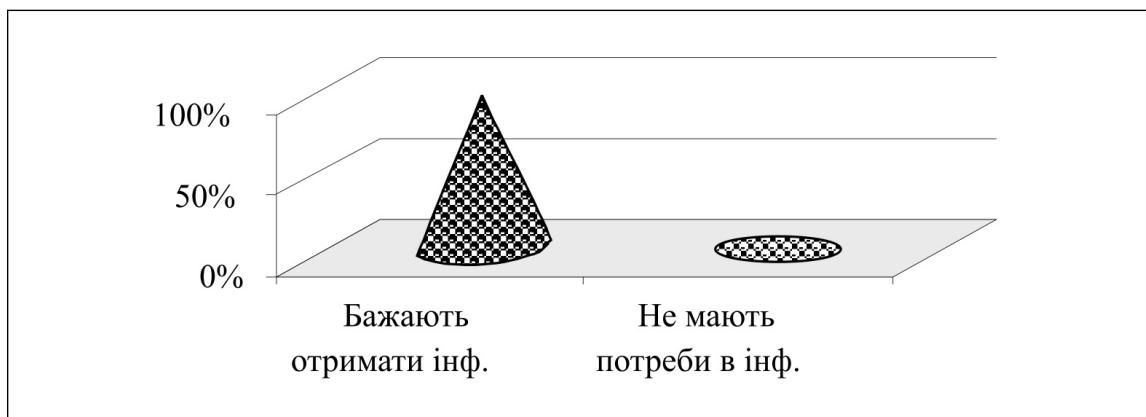

Рис. 4. Частка бажаючих отримати інформацію про способи студентського туризму в Житомирській області.

шню рекламу та виставки відмітили 5% опитуваних (рис.3).

Про наявність бажання щодо отримання інформації про здійснення туризму в Житомирській області повідомили 95% респондентів (рис.4.).

У результаті дослідження з'ясувалося, що більшість респондентів мала власний досвід організованого туризму. При цьому, є бажаючі здійснити туризм в різні пори року з домінуванням літнього сезону. Разом з тим, підтвердилася гіпотеза про брак інформації щодо студентського туризму, зокрема, 95% студентів бажають отримати таку інформацію, а саме про способи студентського туризму в Житомирській області.

Отже, опитування як спеціальні маркетингові методи збору достовірної первинної інформації від туристів формують базу маркетингових досліджень, визначальна роль належить таким формам здійснення опитування, як анкетування та інтерв'ю. Наведений приклад анкетної форми опитування доводить широку можливість його практичної реалізації в маркетинговій діяльності туристичних фірм. Зокрема, результати проведеного дослідження можуть бути використані в якості напрямів комунікаційних заходів для Навчально-лабораторної студентської туристичної фірми "Student tour".

СЕКЦІЯ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 615.851

ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. к.психол.н.

м. Київ

СІМЕЙНО-РОДОВА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОДНА З БАЗОВИХ СТРУКТУР ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ

Проблема сімейно-родової пам'яті не знайшла у наш час широкого висвітлення та ґрунтовного аналізу в науковій літературі, оскільки науковці недостатньо приділяють увагу даній тематиці. Подібна ситуація є результатом складності проведення подібного дослідження і відсутності валідного дослідницького інструментарію.

З одного боку дана тематика тривожила уми людства від початку його свідомого існування, зокрема підтвердження цього факту ми знаходимо у найрізноматніших релігійних культурах (від первинних племенних до християнства): у різного роду ритуалах ушанування предків, “задобрення” духів померлих, реінкарнаційних поглядах, спиритичних контактах, молитовних ритуалах тощо. Проте, дане питання у культурах розглядалося лише в якості віри, яка не потребує експериментального доведення. То ж накопичений матеріал релігійного характеру хоча і є вагомою складовою екзистенційного та трансцендентного досвіду людства не може претендувати на системність, структурність та доказовість.

Серед психологічних теорій, що розглядаються сучасною психологією в якості наукових гіпотез, проблему сімейно-родової пам'яті в різних ракурсах досліджували представники трансперсональної психології, зокрема С. Гроф, К. Уїлбер, Ч. Тарт, А. Мінделл, С. Криппнер та ін. Проте подібні дослідження зазвичай робилися лише при зміненому стані свідомості особистості, що не забезпечує чистоту експерименту і може активізувати хворобливі уявлення психіки людини про певні життєві феномени.

Психодраматичну роботу із сімейними історіями провадять такі науковці як П.П.Горностай, О.Вознесенська, М. Карп, Д.Морено, О.Московцева-Бойко, П. Холмс та ін. Проте дана методика дозволяє відтворити суб'єктивне переживання замісника, що нерідко відображає його логічні конструкції розуміння даної

проблеми, хоча, безперечно, при цьому зберігається психотерапевтичний ефект для замовника.

Особливої уваги для досліджень заслуговує метод системних сімейних розстановок за Бертом Хеллінгером. Серед української когорти послідовників ми можемо відзначити А.Зелінського, В.Инжира, І.Щенко, А.Левичева, М.Матвієнко, М. В.Веремеєнко, Т.Зайцевська, І.Казеева та ін. Метод системних розстановок дозволяє реконструювати систему родової взаємодії особистості, проте відокремленість його через замісників від замовника нерідко призводить до когнітивізації процесів у замовника і відсутність розуміння у нього того, що відбувається. Крім того, даний метод може сприяти формуванню інфантильного ставлення особистості до життя, коли як саму родову подію, так і відповідальність за життєві вибори клієнт перекладає на терапевта, який в його розумінні набуває статусу “чарівника” і замість клієнта вирішує його питання.

Заслуговують також на увагу дослідження у галузі системної сімейної психотерапії, особливо робота за допомогою методу генограми (розробник Мюррей Боуен), що розглядається в клінічній практиці, як метод конструювання сімейних відносин, які виступають у якості базової причини психологічних порушень у особистості і дозволяють членам сім'ї зрозуміти краще одне одного. Проте даний метод вийшов за межі клінічної практики і будучи розширеним демонструє засобами графічного зображення взаємовідносини, що включають кілька поколінь (найчастіше 3-4) і показує моделі та сценарії внутрішньо сімейних відносин, що передаються поколіннями. Попри те, що даний метод має багато послідовників, і деякі з них мають наукові роботи в даній галузі, зокрема: В. Гурієвська, О. Остапенко, В. Москаленко, С.А.Проценко та ін., експериментальні дослідження з валідації та систематизації методики генограм так і не були проведені.

На нашу думку, тема впливу сімейно-родової пам'яті особистості на її життєтворчу активність потребує детального аналізу, при чому постає питання дослідження не просто базових життєвих сценарії, що передаються від покоління до покоління, а також механізмів активізації деструктивних сценарії в особистості, що формують передумови для розвитку не тільки дисфункціональних форм взаємодії особистості у макро- та мікро- соціумі, а призводять до виникнення соматичних розладів.

Проте дана тема набуває актуальності не тільки в контексті констатації дефініції активності особистості, але в якості віднаходження механізмів конструювання сімейно-родової пам'яті для забезпечення повноти особистісної свободи та відповідальності особистості за себе, як дитину свого народу, свого роду, своєї сім'ї, так і за себе як творця власного життя та життя своїх нащадків

УДК 31.6+159.922.7

ВАКУЛА О.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., к.психол.н.
м. Київ

ДИТИНА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СУБ'ЄКТ РОДИННО-ОСОБИСТІСНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Дошкільне дитинство – період інтенсивного психічного розвитку, появи психічних новоутворень, становлення важливих рис особистості дитини. Це період первинного формування тих якостей, які потрібні людині впродовж усього наступного життя. У дошкільному віці формуються не лише ті особливості психіки дітей, які визначають загальний характер поведінки дитини, її відношення до оточення, а також до майбутнього.

На кожному віковому етапі дитина набуває не лише відповідні для всіх дітей риси, але і свої індивідуальні особливості психіки і поведінки, що дозволяють їй бути неповторною особою з власними інтересами, прагненнями, здібностями, які складаються з різноманітних якісних утворень, таких як: індивідуальні властивості, психологічні структури суб'єкта діяльності, спілкування і знання, інтенсивний процес соціалізації природних форм психіки, її психофізіологічних функцій, що і створює реальні передумови для переходу до шкільного періоду життя. Дорослі багато в чому визначають своєрідність і складність психічного розвитку дошкільника, формуючи його, як особу і активізуючи психологічну готовність до подальшого життя.

Існує ряд чинників, які впливають на тип дитячо-батьківських стосунків: особливості батьків і форм їх поведінки; психолого-педагогічна компетентність батьків і рівень їх освіти; емоційно-моральна атмосфера в сім'ї; діапазон засобів виховної дії (від покарань до заохочень); міра включеності дитини в життєдіяльність сім'ї; облік актуальних потреб дитини і міра їх задоволення.

Сім'я чинить вирішальний вплив на формування особи дитини. Спілкуючись з мамою та татом, братами і сестрами, малюк засвоює відношення до світу,

думає і говорить так, як думають і говорять в його сім'ї. Ставши дорослим, він може свідомо не приймати деякі риси своєї сім'ї, проте несвідомо все одно несе в собі манеру поведінки, розмови, якості характеру, закладені сім'єю. Усе це: стиль життя, унікальне з'єднання рис, вчинків і навичок, і визначає маршрут руху дитини до його життєвих цілей.

Питання впливу характеру взаємодії дорослого з дитиною на формування особи дошкільника широко обговорюються у вітчизняній літературі. Сформувався цілком справедливе переконання, представлене в роботах: А. Адлера, Дж. Боулбі, Л. Лоевінгера, М. І. Лисячої, Н. Н'юсона, С. Лейбовича, Х. Харлоу, М. Лаосу, А.І. Захарова, А.С. Співаковської, А.Я. Варги, Е.Г. Ейдемільера.

Як відомо, сучасна сім'я включена у безліч сфер життєдіяльності суспільства. Тому на клімат усередині сім'ї впливає ціла низка чинників, зокрема: політичні, соціально-економічні та психологічні. Скорочення вільного часу батьків із-за необхідності пошуку додаткових джерел прибутку, психологічні перевантаження, стреси і наявність безліч інших патогенних чинників стимулюють розвиток у батьків драгівливості, агресивності, синдрому хронічної втоми, що позначається на емоційному самопочутті дитини і, як наслідок, накладає певний відбиток на особу дошкільника.

В ході проведених нами експериментальних досліджень було дійсно підтверджена пряма залежність між характером дитячо-батьківських стосунків і формуванням самооцінки дитини, проте рівень домагання і волевільності якості дошкільника показали слабку значущість коефіцієнта кореляції

УДК 159.9.072

ГАЛІМОВА Ірина,

Наук. керівник: КУЛЬБІДА Н.М., к.психол.н.
м. Житомир

ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Актуальність теми обумовлена тим, що будучи важливою складовою поведінки особистості, самооцінка впливає на формування образу соціальної дійсності, визначає характер контактів з нею, передбачає рівень довіри до різних джерел інформації, ставлення до них, забезпечує організацію зворотніх зв'язків у всіх формах і видах взаємодії. Саме тому ефективна діагностика самооцінки становить важливу і на сьогоднішній день ще не достатньо вирішену проблему.

У сучасній психологічній науці існують різні підходи до розв'язання проблеми подолання негативної самооцінки. Для нашого дослідження важливе значен-

ня мають праці таких західних психологів як К.Роджерс, Е.Берн, А.Маслоу, З.Фрейд, У.Джеймс, А.Адлер, а також вітчизняних психологів — Л.С.Виготського, С.Л.Рубінштейна, О.М.Леонтєва, С.Д.Максименка, П.Р.Чамати, Г.О.Балла, Л.І.Божович, О.М.Прихожан, І.С.Кона, Т.М.Титаренко, Л.С.Сапожнікової та багатьох інших.

У юнацькому віці пізнання себе, виокремлення і співставлення свого “Я” з іншими створюють умови для самовдосконалення особистості [1, 34]. Юнаки, оцінюючи свої здібності, успіхи, зовнішню привабливість, свою соціальну роль у колективі, свої недоліки, емоційно переживають все це і прагнуть завоювати повагу і довіру навколишніх. На основі співвідношення рівня домагань і реальних успіхів у них формується відповідно висока чи низька самооцінка, яка також залежить від того, як їх оцінюють навколишні.

Внаслідок всього вищесказаного, ми поставили перед собою **завдання** дослідити і виявити характерні особливості самооцінки сучасних юнаків. З цієї метою було проведене емпіричне дослідження. Вибірка становила 35 респондентів – студентів 1 – 3-х курсів гуманітарних і технічних спеціальностей. Застосовувались такі методики як:

- опитувальник рівня самооцінки (редакція В.Д.Федорова) [6; 18];
- тест-опитувальник особистісної зрілості (редакція Ю.З.Гільбуха) [5].
- опитувальник “Наскільки ви впевнені в собі?” (редакція А.М.Прихожан) [2; 138].

Аналіз результатів за проведеними методиками виявив, що у 54% студентів чоловічої статі переважає середній рівень самооцінки. Для 6% юнаків є характерний високий рівень самооцінки. Це може свідчити про те, що юнаки мають високі досягнення як у навчанні, так і в особистісній досконалості. Внаслідок цього в них підвищуються вимоги як до себе, так і до оточуючих. 40% юнаків мають низьку самооцінку. Можливо, це є наслідком впливу негативних факторів на формування самооцінки, що призвело до порушення позитивного ставлення до свого “Я”.

62% дівчат мають середній рівень самооцінки. Для 8% дівчат є характерний високий рівень самооцінки. Те, що дівчат з високим рівнем самооцінки більше ніж хлопців з високим рівнем самооцінки, можна пояснити тим, що, на нашу думку, дівчата більше приділяють уваги навчанню, що приносить певні позитивні результати, вони схильні до ідеалізування своїх психічних і фізичних якостей особистості, свого “Я”. Дещо нижчою, порівняно з юнаками, виявилась кількість дівчат з низьким рівнем самооцінки (30% осіб).

Якщо ж порівнювати рівень самооцінки студентів залежно від їх професійного спрямування, то у студентів технічного спрямування середній рівень самооцінки спостерігається у 60% осіб. Показники низького рівня самооцінки, яка характерна для 40% осіб, свідчать про наявність певних проблем як в осо-

бистісній сфері особистості, так і у професійній діяльності студентів, які опановують технічні науки.

У порівнянні зі студентами технічного спрямування, у гуманітаріїв спостерігається дещо інша ситуація. Кількість осіб з середнім рівнем самооцінки серед студентів-гуманітаріїв і студентів, що навчаються за спеціальностями технічного спрямування, є однаковою (60% осіб). Високий рівень самооцінки є характерним для 11% гуманітаріїв. Низьким рівнем самооцінки характеризується 29% студентів спеціальностей гуманітарного профілю.

Як показав аналіз отриманих нами результатів, переважній більшості студентів притаманний середній рівень самооцінки. Такі результати можуть слугувати підставою для того, що в юнаків та юнок 1 – 3-х курсів на першому плані – виступають взаємовідносини у колективі, спілкування з товаришами, з дорослими, творча діяльність, громадська робота — все, що пов'язано з моральними проблемами і самоствердженням особистості. Вони володіють такими особистісними характеристиками як впевненість у своїх можливостях, задоволеність своїми здібностями, темпераментом і характером, своїми знаннями, уміннями і навичками. Також виділяються особи з низькою самооцінкою, яка поєднується з високою вимогливістю до себе, відсутністю самозадоволення, скромністю. Всі ці якості, на нашу думку, несумісні з так званим комплексом неповноцінності, що нерідко проявляється у неусвідомлюваному прагненні підбадьорити себе бравадою, саморекламою і т.п.

Крім того, усвідомлення особистісних якостей у молоді часто пов'язане з інтересами колективу. Учбова діяльність, сімейні взаємовідносини у більшості випадків відступають на задній план. Для розвитку самосвідомості і формування самооцінки особистості колектив має величезне значення. Причому рівень самооцінки студентів досить часто знаходиться у прямій залежності від рівня розвитку колективу. У добре організованому колективі змінюється і характер самооцінки, розширюються її межі, вона більш об'єктивна. У групі з несприятливим психологічним кліматом результат може бути прямо протилежним.

Таким чином, існує потреба у розробці корекційної роботи, яка буде ґрунтуватися на аналізі сучасних теоретичних та практичних підходів до вирішення проблеми подолання проявів низької самооцінки в юнацькому віці з урахуванням всіх її особливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Меднікова П. І. Самооцінка та рівень домагань особистості як динамічна система. – Одеса, 2002. – 126 с.
2. Прихожан А. М. Психологія неудачника. – М.: ТЦ “Сфера”, 1997. – 192 с.
3. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
4. Райгородский Д. Я. Психологія личности. Т. 2. Хрестоматія. – Самара: Издательский дом “БАХРАХ”. – М., 2000. – 544 с.

5. Тест-опросник личностной зрелости / Под ред. Ю. З. Гильбуха. – К.: НПЦ "Перспектива", 1995. – 24 с.

6. Федоров В. Д. Психодиагностика osobистosti в системі диференціації. – Хм. РВВ, 1993. – 350 с.

УДК 173:159.922.736

ГРИЦИНА Л.В.

Наук. керівник: БІДА О.А., д.п.н.

м. Умань

СТУДЕНТСЬКА СІМ'Я: ЗА І ПРОТИ

Дослідження шлюбно – сімейним взаєминам присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних фахівців (Алексеева М.І., Альошина Ю.Є., Антонов А.І., Вітек К. та інші). Проте дане питання не є достатньо вивченим, адже поза увагою більшості дослідників залишились соціально – психологічні аспекти розвитку та становлення сімей, членами яких є студенти. Навчальна діяльність проходить в особливих умовах і позначається на взаєминах в родині.

Вісімнадцять років тому сімейний студент був рідкістю, а точніше винятком. Як правило, це були молоді люди, які відслужили строкову службу і проживають разом з батьками, або орендують житло. Усі сімейні проблеми в тому числі і матеріальне забезпечення вирішувалися ними самостійно. Сьогодні картина змінилася на протилежне. Студенти всіх курсів впевнені, що навіть з дитиною на руках вони зможуть закінчити інститут та стати хорошими фахівцями своєї справи.

У хлопців і дівчат діаметрально протилежне ставлення до шлюбу. Усім відомо, що в шлюбі чоловік відкриває, а жінка заселяє, чоловік будує, жінка перетворює, і ця творча співдружність існує з часів Творіння. Відмінності між хлопцями й дівчатами дуже великі як фізіологічно і психологічно, і як між жителями різних планет. Проте, надто несхожі хлопці та дівчата. Це абсолютно різні істоти і навіть незрозуміло, як можуть вони жити разом.

Досліджуючи важливу в кругах молоді, в тому числі студентства тему "Студентської сім'ї", а також впливу різних чинників на неї, нами було проведено соціально – психологічне опитування, в якому брало участь 50 осіб – це студенти 2, 3, 4 і 5 курсів Уманської філії Київського інституту бізнесу та технологій, серед яких представники чоловічої та жіночої статі – 25 і 25 осіб відповідно.

В процесі дослідження виявилось, що більшість студентів вважає, що причиною створення студентських сімей є незаплановані діти. Про це свідчать 56% відгуків від загальної кількості опитаних, причому 36% відповідей з них дали представники чоловічої статі, а

20% – жіночої. Другою причиною є пошук молодими людьми близької, дорогої людини, необхідної для щасливого, повноцінного життя. Про це висловилися 19% хлопців і 25% дівчат від усієї кількості опитуваних.

Далі хід нашого дослідження було спрямовано на визначення проблем, з якими зустрічаються студенти. Багато проблем студентської родини розглядаються крізь призму загальних рис сучасної родини. Нами було виділено певні специфічні проблеми, характерні для більшості студентських родин, а саме :

- низький грошовий дохід (35%);
- труднощі поєднання навчання та сімейний побут (14%);
- труднощі, зв'язані з народження і вихованням дітей (26%);
- відсутність житла (20%);
- невеликі можливості для праці (5%).

У сучасному суспільстві потрібно розробити і налагодити систему державної, соціальної підтримки студентських родин, як через надання допомоги з боку держави, так і з боку адміністрації ВНЗ.

Наше дослідження не було б таким цікавим, якби ми не розглянули питання про причини ставлення студентів до громадянських шлюбів.

Відношення до громадянського шлюбу завжди було і залишається неоднозначним. Хлопці та дівчата сприймають його по-різному. Хлопці, як правило, цінують свою свободу і бояться її втратити. Жити в громадянському шлюбі для хлопця не так відповідально, як в зареєстрованому. В нього є сім'я: жінка, іноді й діти. Але він відносно вільний, в будь-який час може покинути дружину, без проблем з паперовою тяганиною. Тому хлопці охоче вступають в громадянський шлюб, для них це зручно і вигідно. Про це свідчить 56% опитаних хлопців, інші 44% не могли дати відповіді.

Звичайна дівчина мріє вийти заміж для того, щоб отримати коханого і надійного чоловіка, народити і виховати разом дітей (59%). Але при небажанні чоловіка узаконювати стосунки, тільки 41% дівчат погоджуються на "синицю в руках".

Отже проблема студентських сімей є маловивченою і такою, що має суттєве суспільне значення і потребує ґрунтованого теоретико – експериментального доопрацювання.

Сім'я становить для студентів унікальне мікросередовище, де задовольняються такі життєві потреби, як кохання, відпочинок, інтелектуальне спілкування, психологічний комфорт.

Наше дослідження показало, що сім'я не є головною перешкодою в оволодінні знаннями, а є чинником, що стимулює навчання.

На мою думку студентська сім'я має право на існування, але перед тим варто врахувати всі можливі перепони і труднощі, що виникають в сімейному житті. Коли молода пара перевірила свої почуття часом та випробуваннями, а також оцінивши свою готовність до шлюбу, варто його укладати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонов А. І. Сучасна сім'я // Соціологія сім'ї. М.: 2005, 640 с.
2. Долинська Л. Підготовка молоді до сімейного життя. Навч. посібник.: К., Знання-Прес, 2002, 73 ст.
3. Панкова Л.М. "Для будучих супругов" М.: 1988г
Туленков Н. В. Социология студенческой семьи. Конспект лекций. – К.: УГ:ФВС, 1994.

УДК 159.9.07

КЛИМЕНКО О.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., к.психол.н.
м. Київ

СИНДРОМ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Вперше синдром емоційного вигорання був описаний американськими психологами в сімдесятих роках минулого століття. Головною причиною появи синдрому вважається психологічна перевтома. Медицина – одна з сфер людської діяльності, де питання якості і його оцінки мають особливе значення. Виконувати роботу не для особистого споживання, а на благо суспільства, соціуму – це і є основна задача професій соціального типу, до яких безумовно належить і професія лікаря.

Професійне вигорання — це синдром, що розвивається на фоні хронічного стресу і ведучий до виснаження ресурсів емоційної сфери людини. Професійне вигорання виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної "розрядки" або "звільнення" від них. Професійна діяльність працівників сфери здоров'я несе в собі потенційну загрозу розвитку СЕВ. Особисті риси емоційної нестійкості, боязкості, підозрливості, схильності до відчуття вини, консерватизму, імпульсної, напруженості, інтроверсії лікаря мають певне значення у формуванні СЕВ.

Професія медичного працівника має велике психологічне навантаження, тому у більшості працівників медичної сфери розвивається синдром вигорання, який може бути у працівників у різноманітних фазах розвитку, але безсумнівно, що симптоми вигорання найбільш присутні у роботі молодшого медичного персоналу, тобто медсестер, які за службовими обов'язками більше часу проводять з хворими.

В ході нашого дослідження, розподіл працівників медичного закладу на лікарів і середній медичний персонал дав можливість відокремити основні ознаки розвитку симптомів не тільки у двох медсестринських групах, але й оцінити відмінності в залежності від умов праці різних ланок медичних працівників.

Найбільш сформованими симптомами у лікарів, як у старшої ланки медпрацівників, виступили: переживання психотравмуючих обставин і незадоволеність собою, неадекватне вибіркоче емоційне реагування і редукція професійних обов'язків. Фаза резистенції сформувалась у 2/3 опитуваних. У фазі виснаження доміантними симптомами служать емоційний дефіцит і психосоматичні і психовегетативні порушення. Фаза виснаження має місце у 1/3 опитуваних лікарів.

Серед медсестер: у кожній фазі тільки один симптом є доміантним (повністю сформованим) – це неадекватне вибіркоче емоційне реагування. У стадії формування можна виділити такі симптоми – переживання психотравмуючих обставин, незадоволеність собою, емоційно-етична дезорієнтація, розширення сфери економії емоцій, редукція професійних обов'язків, і усі інші симптоми 3 фази (фази виснаження), а саме: емоційний дефіцит, емоційна відчуженість, особистісна відчуженість (деперсоналізація), психосоматичні і психовегетативні порушення. Таким чином, фаза напруги це стадія, яка сформувалась у всіх опитуваних медсестер, фаза резистенції формується у 2/3 опитуваних, фаза виснаження сформована у 1/3 опитуваних.

Тобто в ході дослідження ми ще раз переконалися в тому, що у медичному закладі майже всі працівники відчувають на собі вплив синдрому вигорання, що майже не залежить від місця та умов праці медика.

УДК 159.922.736.2

КОЛЕСНИКОВА О.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. к.психол.н.
м. Київ

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ

Розвиток – це процес незворотних, цілеспрямованих і закономірних змін, які ведуть до виникнення кількісних, якісних і структурних новоутворень психіки і поведінки людини. Основними властивостями розвитку, які відрізняють його від інших змін, є його незворотність, направленість і закономірність.

У сучасній психологічній науці існує велика кількість підходів до проблеми психічного розвитку дитини та розвитку дитини першого року життя, зокрема. Серед вітчизняних концептуальних підходів переважає про те, що головним джерелом розвитку дитини виступає соціальне середовище. Зарубіжні науковці-психологи у якості детермінант психічного розвитку дітей визначають інтрапсихічні (психоаналіз), екстрапсихічні (біхевіоризм) та інтро-екстрапсихічні компоненти.

Спираючись на психологічні та педагогічні факти, слід підкреслити, що соціальна ситуація психічного розвитку дитини-немовляти — це: ситуація нерозривної єдності дитини і дорослого, соціальна ситуація "МИ". Показником існування такої соціальної ситуації є позитивний емоційний фон, який є умовою-нормального фізичного та психічного розвитку дитини.

Дослідження сім'ї як основної ланки, в якій починається розвиток дитини, підтверджують положення про те, що емоційне спілкування дитини і дорослого на першому році життя є провідним типом діяльності дитини. У цій діяльності виникають і розвиваються основні психологічні новоутворення немовляти.

Домінуючу роль у житті дитини першого року та у процесі активізації її психологічного розвитку, зокрема, відіграє мати, а саме: її готовність до взаємодії, що відповідає потребам немовляти. На думку науковців, готовність до взаємодії залежить від таких особистісних психологічних особливостей матері як невротичність, рівень тривожності, аффіліація, здатність встановлювати тісний емоційний зв'язок, мотивація тощо.

Аналіз теоретичної бази дослідження, дозволяє зробити висновок, що існує прямий взаємозв'язок між готовністю матері до емоційної взаємодії з дитиною і активізацією її психологічного здоров'я на першому році життя. Щоб активізувати успішний психологічний та загальний розвиток немовляти, необхідно активувати його матір та її здатність до гармонійної взаємодії з дитиною.

УДК 159.922.761

КУПРІЯНОВА О.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., к.психол.н.

м. Київ

БАЗОВІ НАПРЯМКИ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ДІАГНОЗОМ ДЦП

В ході дослідження історії вивчення дитячого церебрального паралічу в працях вітчизняних та закордонних вчених, ми визначили, що ефективно навчання і виховання учнів із ДЦП потребує створення спеціальних умов для реалізації їх актуальних і потенційних можливостей. Ця думка знаходить підтвердження в працях таких вчених як: В.І. Бондар, В.Г. Григоренко, Б.В. Сермеєв, В.М. Синьов, Б.Г. Шеремет, М.К. Шеремет, О.Ю. Штеренгерц та ін. Найбільш повно в наукових дослідженнях і методичних розробках висвітлено засоби та методики корекції наявних у дітей із ДЦП рухових порушень. Однак питання організації умов щодо стимулювання і розвитку їх рухової активності, методичного забезпечення цього процесу здебільшого залишаються поза увагою науковців і практиків.

Автори наголошують на необхідності удосконалення організації та змісту спеціальної освіти дітей з ДЦП, надання їм своєчасної комплексної допомоги, психологічної підготовки до навчання в школі, інтеграції у суспільство.

На основі аналізу **понятійного апарату дослідження теми ДЦП**, ми визначили, що термін "церебральний параліч" вживається для характеристики групи хронічних станів, при яких уражена рухова і м'язова активність з порушенням координації рухів. При дитячому церебральному паралічі (ДЦП) поразка рухових і ряду інших центрів головного мозку відображається на активності м'язів кінцівок, голови, шиї або тулуба. Вираженість симптоматики залежить від поширеності ураження мозку і коливається від легкої, ледве помітної до надзвичайно важкої, що приводить до повної інвалідності. Можуть спостерігатися епілептичні припадки, затримка психічного розвитку, труднощі сприйняття та навчання. Іноді порушуються зір, слух, мова, інтелект.

Хоча дитина з ДЦП нерідко справляє враження розумово відсталої, це не завжди відповідає дійсності. Захворювання не успадковується і не є безпосередньою причиною смерті, але сприяє зниженню тривалості життя. Специфічної терапії не існує.

В ході дослідження було визначено модель соціально-психологічної допомоги дітям з церебральним паралічем, яка визначається психологічними особливостями дітей, деформацією їх особового розвитку, іноді дисгармонійними відносинами з батьками. Організація і зміст процесу соціально-психологічного супроводу виходить з того, що головна відмінність педагогічної і психологічної дії полягає лише в особистій близькості вчителя, соціального педагога і психолога до дитини. Соціальний педагог – це друг, помічник, а психолог – незалежний експерт. В процесі спільної роботи фахівцями реалізуються різні цілі. Метою роботи вчителя, соціального педагога є створення умов для саморозвитку особи дитини через пізнання себе, психолога – корекція на основі самопізнання виниклих порушень, що супроводжуються усвідомленням себе іншим, "неповноцінним" членом суспільства. Таким чином, головна задача соціально-психологічної допомоги дитині з церебральним паралічем – допомогти їй так побудувати пізнання самої себе, щоб воно стало дієвою силою сприятливого саморозвитку і саморегуляції. Вирішує цю задачу соціально-психологічна служба супроводу, створення якої здійснюється поетапно: 1 етап – орієнтаційний, 2 етап – творчий, 3 етап – аналізуючий, 4 етап – "спільні акції".

Основною метою соціально-реабілітаційної роботи з дітьми з ДЦП є забезпечення соціального, емоційного, інтелектуального і фізичного розвитку дитини з комплексними порушеннями і спроба максимально розкрити її потенціал для навчання. Другою важливою метою є попередження вторинних дефектів у дітей із відхиленнями у розвитку. Третьою метою соц-

іально-реабілітаційної роботи є реабілітація сім'ї, яка має дітей з діагнозом ДЦП, щоб максимально ефективно задовольнити потреби дитини. Для такої сім'ї фахівцями має бути розроблена комплексна програма, що відповідає потреба і стилю життєдіяльності сім'ї.

УДК 159.947.3

ЛЯШЕНКО О.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., к.психол.н.
м. Київ

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОДИН З БАЗОВИХ ПРОЦЕСІВ ЇЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

При дослідженні проблеми саморегуляції особистості у науково-психологічних працях нами було виявлено базовий механізм саморегуляції особистості, який ми називаємо "Патерн управління життєвими цілями". Цей механізм складається з двох діалектичних контурів, а саме: потребо-мотиваційний "Патерн вибору мети", системоутворюючим фактором якого є внутрішнє психічне утворення "Перед-ціль, або Перспективна ціль" (надалі – П-ціль) та розважувально-смысловий "Патерн досягнення мети", системоутворюючим фактором якого є зовнішня реальна ціль. Узгодження внутрішнього і зовнішнього факторів є основною системною умовою вдалого управління життєвими цілями, а конфлікт між ними приводить до недієвості механізму в цілому: ціледосягання не проявляється. "Патерни" є "чорними ящиками", в яких інкапсульовано усі відомі підалгоритми механізму саморегуляції та їх "поломки".

Цілісні ("старші") алгоритми саморегуляції мають пріоритет перед частковими ("молодшими").

Науковці виділяють послідовні етапи становлення *саморегуляції* в системі інтеграції особистості: базальна емоційна саморегуляція – біогенез; вольова саморегуляція – психогенез; смислова, ціннісна саморегуляція – соціогенез.

У функціональному плані в саморегуляції поведінки виділяються часові межі або часові фактори, які визначають два основних типи саморегуляції поведінки:

- *тактичний* – це саморегуляція, яка має чіткі часові межі свого здійснення: передбачає управління поведінкою протягом короткого проміжку часу в конкретних ситуаціях діяльності або спілкування і обумовлена конкретним поведінковим актом, дією або вербальними проявами.

- *стратегічний* – це саморегуляція поведінки протягом довготривалого часу; вона пов'язана з плануванням особистістю ціленаправлених змін в самій собі.

Крім того до базових механізмів саморегуляції зараховують наступні структурні компоненти: *самооцінку та образ "Я"*.

Дослідження виявило, що оволодіння особистістю моральними якостями знаменує процес її становлення як суб'єкта саморегуляції поведінки, здатного: приймати довільні рішення, самостійно встановлювати пріоритетність соціальних, моральних і духовних цінностей, ставити цілі, які адекватні власним можливостям, опанувати засоби їх досягнення, обирати толерантні по відношенню до інших шляхи самоствердження.

УДК 173:159.922.736

ЛЯШЕНКО О.

Наук.керівник: ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. к.психол.н.
м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА БЕЗДОГЛЯДНИМ ДІТЯМ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Теоретичний аналіз досліджень проблеми бездоглядних підлітків, що належить до соціальної категорії "діти вулиці" зокрема в роботах таких науковців, як: Р. Ткач, Л. Міщик, З. Білоусова, О. Змановська, Н. Максимова, К. Мілютіна, В. Піскун Р. та ін., показав, що бездоглядні діти, схильні до бродяжництва, мають специфічну формулу життєвого стилю, яка ґрунтується на помилкових судженнях про їх взаємодію з оточенням та світом в цілому, що заважає їм ставити та досягати своїх цілей.

Крім того в ході експериментального дослідження було виявлено, що діти із досліджуваної категорії часто-густо відзначають девіантною поведінкою.

В процесі теоретичного аналізу наукових публікацій нами були виявлені причини бездоглядності дітей, зокрема: невідповідність організації роботи центральних і місцевих органів виконавчої ладі, органів місцевого самоврядування з питань сім'ї та дитинства реальним потребам суспільства; неспроможність батьків утримувати дітей, що зумовлює збільшення звернень до притулків; жорстокі форми виховання дітей в сім'ях; психологічна криза стосунків батьків та дітей; неспроможність або небажання сім'ї виконувати виховні функції; перебування дітей під опікою матеріально неспроможних родичів (бабуся, дідусів); експлуатація батьками праці дітей, що призводить до послаблення будь-якої мотивації до продовження навчання; нездатність державної інтернатної системи забезпечити соціалізацію вихованців з урахуванням їх потреб та умов розвитку суспільства; низька результативність роботи органів опіки та піклування, недоконала система виявлення неблагополучних сімей."

У процесі експериментального дослідження нами було виявлено: у бездоглядних дітей несформовані як життєві цілі, так і відсутні життєві мрії. Лише 40% дітей ставлять перед собою короткі цілі, тобто цілі, що спонукають до вирішення ситуативних задач, із них 25% подібний процес подобається. Проте лише 15% із опитуваних ставлять собі цілі самостійно, решта 25% виконують поставленні завдання іншими людьми.

Ставлення до себе у бездоглядних дітей має яскраво виражену негативну тенденцію. Так загальний показник сприймання себе склав – "-0.88" із [-2; 2]. Найбільш низькі показники простежуються за фактором визнання обов'язків (-1.5), потреби (-1.8), працьовитості (-1.5).

Ставлення до людей також визначається негативними тенденціями. Зокрема, простежується не віра у ширість людей, у їхню доброзичливість (-1.2), здатність до любові (-1.7). Діти чітко виокремлюються серед загальної людської прошарку.

Життя для бездоглядних дітей немає реального значення (-1.2), визначається станом нудьги (-1.9), і станом виживання (-1.8). Гроші є домінантою життєвих сценаріїв і людської взаємодії (-2.0).

Щодо результатів дослідження за методикою Осницького, то результати показали, що 90% учасників групи не можуть починати справу без нагадування. Майже всі діти не планують та не організують належним чином свої справи, лише 10% може закінчити розпочату справу без нагадування.

Здатність аналізувати умови має також лише 10%. Враховує можливі труднощі 25% дітей. Вміє відокремлювати головне від другорядного – 15%. 85% дітей не намагаються розв'язувати задачі різними способами. Бездоглядні діти не вміють планувати роботу та заняття. 95% дітей часто вчиняють не обдумані вчинки, імпульсивно. Рефлексія також відсутня у всіх дітей вибірки. Діти не обдумують свої справи та вчинки, а тим паче не аналізують власні помилки та невдачі. 90% часто повторюють одні і тіж помилки.

Аналіз наукових та власні дослідження дозволили нам визначитися із базовими напрямками роботи з бездоглядними дітьми, а саме:

- Профілактика бродяжництва і розвиток часткових механізмів саморегуляції через впровадження ґрунтовно розробленої моделі психологічної допомоги підліткам, схильним до втеч і бродяжництва;
- Пробудження і розвиток цілісного базового механізму саморегуляції через гармонійні структуриючи;
- Ведення щоденників цілей;
- Виявлення здібностей
- Виходячи із виявлених здібностей, допомогти дитині вибрати профіль майбутньої професійної праці, який повинен відповідати її покликанню і створити умови для її реалізації в цьому профілі.

Допомога бездоглядним дітям повинна мати багатоплановий комплексний характер. Проте дана про-

блема містить в собі ситуативний компонент, що включає фактор історичного часу та культурологічного простору і від зміни цих параметрів може змінюватися стратегія надання допомоги.

УДК 159.923

МАЗАНЕНКО О.М., к.п.н.

м. Луганськ

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ЮНАКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Безперечним є те, що особистість формується шляхом більш чи менш упорядкованого просування крізь різні стадії розвитку. Саме у юнацькому віці відбувається своєрідне підбиття підсумків всіх попередніх стадій розвитку. Центральним новоутворенням юнацького віку є професійне самовизначення. Тому актуальною в цей період стає проблема психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності. Не зважаючи на достатню увагу науковців та практиків до питань професійної орієнтації та професійної підготовки юнацької молоді, проблема формування їх психологічної готовності до майбутньої спеціальності вивчена недостатньо, а результати проведених досліджень потребують систематизації та узагальнення.

Об'єктом дослідження даної роботи виступає юнацька молодь як особлива вікова категорія.

Предметом є професійна підготовка юнаків.

Вітчизняні психологи та педагоги С. Гелерштейн, І. Зимня, Є. Клімов, М. Левітов, В. Моляко, К. Платонов вивчаючи динамічні зміни умов праці, дійшли висновку, що успішність виконання професійної діяльності залежить від якостей, що дають змогу людині будувати свою поведінку з урахуванням особливостей та змін у професійній діяльності, тобто за умови сформованості психологічної готовності до професійної діяльності.

Тому важливим завданням є визначення мотиваційних, когнітивних і операціонально-поведінкових якостей, які в юнацькому віці можуть вплинути на рівень психологічної готовності до обраної професійної діяльності.

Для вирішення цього завдання використано комплекс теоретичних та експериментальних *методів дослідження*:

1. Теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, систематизація з метою об'рунтування змісту основних понять дослідження.

2. Емпіричні: психодіагностичні (16-факторний особистісний опитувальник Кеттелла; тест сенсожиттєвих орієнтацій Д.Леонтьєва; методика Дембо-Рубінштейн (модифікація А.М.Прихожан), методика пси-

хомалюнку “Я та моя професія”, самооціночна методика “Хто Я, який Я”, авторський опитувальник); метод експертної оцінки, метод спостереження.

3. Методи статистичної обробки даних: кореляційний, та факторний аналіз.

Теоретичний блок методів дозволив сформулювати методологічне підґрунтя дослідження психологічної готовності юнаків до обраної професійної діяльності. Надалі наводимо його найбільш суттєві положення.

З огляду на психологічну ситуацію розвитку юнаків, найбільш важливими умовами, які обумовлюють психологічну готовність до професійної діяльності виступають *обставини та умови підготовки до діяльності, модель колективної поведінки під час набуття професії, приклад поведінки керівників, система сенсожиттєвих орієнтацій, мотивація, соціальна ідентифікація, самооцінка та рівень домагань, здатність до творчості, суб'єктивні характеристики та деякі характерологічні риси.*

Отже, психологічну готовність юнаків до майбутньої професійної діяльності доцільно розглядати як стійку систему професійно важливих якостей особистості (професійна спрямованість, організованість, уважність, самоволодіння та інше), її досвід, знання, навички, вміння, необхідні для успішної діяльності в багатьох ситуаціях.

Таким чином, важливим питанням є визначення мотиваційних, когнітивних і операціонально-поведінкових якостей в юнацькому віці, які можуть вплинути на рівень їх психологічної готовності до обраної професії.

Для вирішення цього питання нами було проведено дослідження, у якому взяли участь 150 юнаків 15-18 років, які засвоюють певну професію. За допомогою психодіагностичних методик всі юнаки були поділені на 3 групи, які відрізняються рівнем психологічної готовності до обраної професії.

Критеріями для розподілу на групи стали наступні показники: свідомість вибору професії, життєві перспективи, пов'язані із майбутньою професією, інтерес до професії, успішність у теоретичному та особливо практичному навчанні.

На наступному етапі дослідження показники за всіма психодіагностичними методиками було проаналізовано в залежності від того, до якої з 3 груп відносяться учасники констатувального експерименту.

Цей етап дослідження дозволив окреслити ті якості, які є важливими для формування психологічної готовності до професійної діяльності та які розвинені недостатньо, а саме: інтерес та емоційна насиченість життя; відчуття успішності здійснення самого себе в житті; потреба в пізнанні; креативність; природна симпатія, довіра до людей, доброзичливе ставлення до оточуючих; самооцінки власних здібностей у професії; впевненість; готовність до співробітництва; увага до оточуючих; гнучкість; дисциплінованість, точність у

виконанні вимог, контроль власних емоцій, піклування про власну репутацію. Розвиток цих якостей потребує корекційної програми.

За допомогою факторного аналізу нам вдалося виокремити існування інтеграційних характеристик, які можуть змінюватися з віком та взаємопов'язані з психологічною готовністю до професії.

Всі отримані висновки виступили базисом для розробки тренінгової корекційної програми з формування психологічної готовності юнаків до майбутньої професійної діяльності.

УДК 159.923:316.61-057.87

МАРУСЕНКО О. А., к. м. н.,

КОВАЛЬОВА А. В., к. п. н.,

ВЛАСОВА Н. В. магістр психології

м. Луганськ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТА В ПЕРІОД ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

В умовах реформування вищої школи вкрай важливим бачиться не лише становлення професіонала, але й всебічний та гармонійний розвиток особистості майбутнього фахівця, збагачення її соціокультурним змістом, орієнтування особистості студента за вектором не тільки вузькопрофесійного, але й ціннісно-сміслового освоєння дійсності, що значною мірою здатне активувати особистісний креативний потенціал [2; 3].

В період соціальних криз, як підкреслюють С. Уляєв та С. Мовчанюк, культурний портрет студента формується в умовах крайньої нестабільності соціокультурних структур. Це проявляється в песимістичному відношенні до професійного майбутнього, в ціннісній та соціальній дезорієнтації [4].

Досить часто зустрічається й компромісний професійний вибір, який здійснюється без урахування задатків, інтересів та схильностей особистості, що в кінцевому рахунку призводить до випуску “середніх фахівців”, або ж до ситуації, в якій університетські дипломи виявляються просто незатребуваними, а вчорашні студенти шукають своє місце в житті в інших галузях. І це також ставить проблему конвергенції соціокультурного, особистісного та професійного розвитку особливо гостро.

Як вважає Н. Зибіна, на ефективність соціокультурного розвитку студентів великий вплив мають процеси їх адаптації до освітнього середовища вузу, а соціокультурний розвиток особистості в рамках вищих освітніх закладів набуває позитивного вектору тільки за умов своєчасної адаптації першокурсників. Саме тому сьогодні вкрай важливим у період навчання

студента у вищій школі є не тільки накопичення знань, вироблення професійних умінь і навичок, а й успішна адаптація студентів, придбання вміння втілити отримані знання в реальному житті, намітити шляхи власного соціокультурного розвитку і самореалізації [1]. Ці завдання та багато споріднених ним може вирішити психологічний супровід соціокультурного розвитку особистості студента в період його професійного становлення, роль якого важко переоцінити.

В якості основних завдань психологічного супроводу майбутніх фахівців психолого-педагогічного профілю ми бачимо:

1. Розробка комплексу психолого-педагогічних заходів щодо адаптації першокурсників до умов вузівського навчання. Ці заходи мусять містити декілька структурних компонентів: діагностичний, який дозволить вивчити актуальний психоемоційний стан студента та намітити шляхи подальшої індивідуальної роботи щодо підвищення його адаптаційного потенціалу; розвивально-коректувальний, що містить як педагогічний, також й психологічний компоненти, а саме: тренінги, вправи, інтерактивні заняття тощо; освітньо-психопрофілактичний, який дозволить особистості опанувати навички саморегулювання та психологічної самопомоги.

2. Створення середовищних умов у вузі, адекватних завданням становлення професіонала як всебічно розвиненої особистості з вираженою мотивацією саморозвитку та самовдосконалення.

2. Стимуляція самостійності та креативності студентської молоді, в тому числі і в ході занять психолого-педагогічного циклу.

3. Навчання навичкам саморегуляції та копінг-стратегій поведінки, що долає стрес, на всіх курсах вузу.

4. Розвиток ціннісно-сислової сфери студентів, орієнтація їх за вектором загальнолюдських духовно-моральних цінностей і змістовних доміант.

5. Формування навичок ефективного спілкування, розвиток комунікативної компетентності особистості.

Таким чином, процес соціокультурного розвитку студента в період його професійного навчання бачиться нам як комплексний, багатогранний феномен, що вимагає пильної уваги з боку психологів та викладачів вищих навчальних закладів, а також проведення комплексу психолого-педагогічних заходів, що дозволяє оптимізувати цей процес і допомогти соціокультурному та професійному якісному приросту особистості студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зыбина Н. Е. Социокультурное развитие первокурсников в образовательной среде вуза на основе интенционального подхода : Дис. ... канд. пед. наук. – Ростов н/Д. – 2005. – 193 с.
2. Кудін В.О. Освіта в інформаційному суспільстві /В. О. Кудін / Київ. – Телепрескорпорація "Республіка" 1998 –152 с.

3. Макарова Н.С. Социокультурное пространство в профессиональном образовании: историко-педагогический аспект /Н. С.Макарова / <http://www.prof.msu.ru/publ/omsk2/o59.htm>

4. Уляев С. И. Мовчанюк С. В. Социокультурные компоненты университетского образования / С. И. Уляев, С. В. Мовчанюк / Сборник научных трудов СевКав ГТУ. Серия "Гуманитарные науки". - 2003. – № 3.

УДК 159.9.072

МИХАЛКІВ Р.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. к.психол.н.

м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СЕРЕД МАЙБУТНІХ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ

Синдром емоційного вигорання – один із видів професійної деформації особистості людей, які працюють у тісному контакті з клієнтами при наданні професійної допомоги. Синдром емоційного вигорання відкрив у 1974 році Фроуденбергер. Даний синдром має декілька аспектів прояву: власне емоційний, інтелектуальний (сповільнення мисленнєвої діяльності, несприймання нових ідей), соціальний (важкість встановлення нових контактів, відгородження від соціуму), психосоматичний – коли людина на фізичному рівні відчуває усі проблеми, швидко втомлюється, частий головний біль, який може стійко з'являтися при приході на роботу і одразу зникати після закінчення робочого дня.

Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (2001), "синдром вигорання (burnout syndrome) — це фізичне, емоційне чи мотиваційне виснаження, що характеризується порушенням продуктивності в роботі й утому, безсонням, підвищеною схильністю до соматичних захворювань, а також уживанням алкоголю або інших психоактивних засобів з метою одержання тимчасового полегшення, що має тенденцію до розвитку фізіологічної залежності й (у багатьох випадках) суїцидальної поведінки. Цей синдром можна розцінювати як стрес-реакцію у відповідь на важкі виробничі й емоційні вимоги, що відбуваються із-за надмірної відданості людини своїй роботі із супутньою цьому зневагою до сімейного життя або відпочинку".

Науковці представляють декілька моделей синдрому, такі як: однофакторна (Пайнс, Аронсон), двофакторна (Д. Дирендонк, В. Шауфелі, Х. Сікста), трьохфакторна (К. Маслач, С. Джексон), чотирьохфакторна (Firth, Mims, Iwanicki, Schwab), процесуальні моделі, динамічна модель (Б. Перлман і Е.А. Хартман).

Є певні фактори, котрі сприяють розвитку та поглибленню синдрому, серед яких: особистісний, рольовий та організаційний. Протікання синдрому прохо-

дить стадії: виснаження, пасивність, відповідні емоційні реакції, деструктивна поведінка, негативні психосоматичні реакції та врешті негативна життєва установка.

У своїх дослідженнях на виявлення синдрому емоційного вигорання серед потенційних священослужителів ми розглянули історію становлення новозавітного священницького служіння, та побачили, що до його основних рис належать: покликання, відповідна формація (людська, духовна, інтелектуальна, душпастирська та перманентна), рукоположення та троякість священства (диякони, пресвітери, єпископи).

Емпіричне дослідження наявності симптомів синдрому емоційного вигорання вказало, що лише в одного опитуваного можна говорити про наявність симптому. Також завдяки дослідженню ми виявили зменшення відсотка симптомів на старших курсах порівняно із семінаристами молодшої курсової групи. Завдяки цьому, ми прийшли до висновку, що навчання в семінарії сприяє зменшенню прояву симптомів синдрому емоційного вигорання. Тобто, процес навчання в семінарії, збагачений багатьма видозміненими психологічними чинниками та релігійними практиками, сприяє попередженню розвитку синдрому емоційного вигорання у особистості.

Проаналізувавши результати досліджень, ми звернули увагу на релігійну віру, як на той елемент, котрий поряд з іншими чинниками має профілактичну дію, зокрема на виникнення окремих симптомів синдрому емоційного вигорання.

Оскільки близька причетність до предмета віри притаманна саме релігійній вірі, об'єктом якої є безсмертя душі, свободи волі, існування божества та можливості його проявів та оскільки віра пов'язана з пошуками людського духу, нашою рекомендацією є заохочувати тих, в кого наявні симптоми синдрому емоційного вигорання до практики релігійної віри, котра має також профілактичні властивості для подолання симптомів синдрому емоційного вигорання.

УДК 159.91

НОВІКОВА А.В.

Наук. керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. к.психол.н.
м. Київ

БАЗОВА СТРУКТУРА АВТОНОМІЇ ЯК СКЛАДОВА ОСОБИСТІСНОЇ СВОБОДИ ЛЮДИНИ

Базова структура автономії включає в себе певну *модель контакту* (від самотності до злиття з іншим), специфічний *розвиток м'язів* плечового та тазового сегментів (гіпо- та гіпертонус) та певний *рівень активності* в середовищі (від пасивного очікування до надмірної ініціативності).

При ранньому порушенні базової структури автономії (гіпо-відповідь) людина має такі індивідуально-психологічні характеристики: розслабленість, підкореність, розвинута уява, тривожність, високий самоконтроль; при пізньому порушенні (гіпер-відповідь) – нерішучість, замкнутість, емоційна нестійкість, жорстокість, практичність, радикалізм, низький самоконтроль. В нормі розвитку базової структури автономії людині властиві: комунікабельність, емоційна стійкість, домінантність, сміливість, впевненість в собі та адекватність самооцінки.

Виділено п'ять типів особистостей, що формуються за різних умов досвіду автономії: I – „Потенціал, підкорений стосункам”, що представляє повну залежність як стиль життя; II – „Залежність під маскою добродушності”, тобто залежність як стратегію поведінки; III – „Самодостатність” – автономність; IV – „Незалежність, цілеспрямованість” – самотність як результат спрямованості на себе; V – „Авторитарність, егоцентризм” – самотність як вільний вибір та прояв своєї весільності.

Способи захисту особистісного простору та відстоювання особистісних границь мають таку аналогію зі зброєю: а) при ранньому порушенні обирається „зброя”, що діє на близькій відстані, не завжди ефективно і досить невитончено, з елементами жорстокості, садизму; б) при пізньому порушенні людина надає перевагу зброї, що діє на великій відстані, або має малу ймовірність дійсно встановити межу дозволеного, малоефективну; в) в нормі перевага надається вогнепальній зброї як символів мужності та подолання сили.

У ході дослідження, нами виділено вісім типів ставлення людей до потенційної загрози особистісним границям та боротьби з ними: 1) Впускання на свій простір; 2) Ригідність у виборі інструменту самозахисту; 3) Надійний захист: ефективно, вміло, вчасно; 4) Штучне збільшення дистанції; 5) Горда самотність; 6) Навичка самозахисту як стиль життя; 7) Боротьба з небезпечним світом; 8) Страх і постійне очікування небезпеки.

Експериментальне дослідження показало, що більшість осіб вибірки розвивається за типом пізнього порушення базової структури автономії (80 % чоловіків та 52 % жінок). 40 % з них (як чоловіки, так і жінки) хочуть бути самостійними, незалежними, орієнтовані на себе, на власні досягнення; а решта (28 % чоловіків та 4 % жінок) вважають, що можуть і мають право змінювати світ, керувати іншими і при цьому не мають ніяких обов'язків. 30% сучасних жінок розвинуті за типом раннього відхилення базової структури автономії (серед чоловіків таких близько 8 %), тобто вони є залежними в стосунках, підкореними своєму партнеру, на якого перекладають відповідальність. Третину з них таке положення абсолютно влаштовує, незважаючи на власний внутрішній потенціал, а решта дві третини хотіли б звільнитися від залежності у стосунках та досягненнях, проте не можуть, так як не

мають достатньої кількості сил та не володіють іншими стратегіями виживання.

Проблема особистісної автономії людини є досить актуальною в наш час, оскільки все більше різного роду деструктивних груп намагаються застосовувати маніпуляційні технології як до особистості, так і до спільнот, та навіть до державних інституцій. Лише особа з конгруентним рівнем розвитку особистісної автономії може адекватно протистояти негативним зовнішнім впливам, зберігаючи власну цілісність та цінність.

УДК 159.9.01

ПАЛАГНЮК О.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., к.психол.н.
м. Київ

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНА ЖИТТЄВА СТРАТЕГІЯ ЛЮДИНИ

Відповідальність – одна з базових категорій життєтворення особистості. Вона визначається за чотирма компонентами рівня сформованості: мотиваційним, емоційним, когнітивним і вольовим

При формуванні відповідальності у дітей слід враховувати базовий механізм відповідальної дії, а саме: наявність зв'язка між завданням і наступною дією з його виконання, тобто дитині слід забезпечити планування і організацію своїх дій. Для відповідального виконання завдання необхідно не тільки формувати мотиви дії, але також навчити дітей способам організації своєї поведінки.

Формуванню відповідальності у старшокласників в умовах навчальної діяльності присвячені пошукові роботи Ж.Завадської, Л.Шевченко, Т.Сідорової та ін. Визначальною умовою виховання відповідальності є, на думку авторів, справжнє самоврядування. Науковцями виділені наступні компоненти відповідальності: усвідомлене ставлення до своєї суспільної діяльності й оцінка її з погляду відповідності вимогам боргу перед суспільством; здатність до самоаналізу, самооцінки, самоконтролю; уміння своєчасно, точно і ретельно виконувати доручену справу; прояв наполегливості, ініціативи, самостійності в процесі виконання суспільних обов'язків; здатність передбачати наслідки своїх дій і вчинків; емоційне переживання за процес виконання завдання і його кінцеві результати; уміння дати оцінку власній поведінці і вчинкам інших людей; уміння і готовність нести відповідальність за колектив.

Конструктивні форми поведінки керуються у значній мірі "особистими нормами", які є продуктом взаємодії між засвоєними очікуваннями соціальних норм і особистим досвідом, набутим у процесі соці-

лізації. Поведінка людини буде залежати від усвідомлення нею наслідків своїх дій для інших, від ступеня погодженості її особистих норм із наслідками і від почуття її власної відповідальності за виконання дій.

Проте, на нашу думку є цілком слушною концепція К.Хелькама, в якій відповідальність розглядається у її перспективному значенні. Так на першій стадії розвитку відповідальності критерієм виступає конформність стосовно зовнішніх правил. Відсутнє розрізнення внутрішньої та зовнішньої причинності в характеристиці такого типу поведінки; на другій стадії гетерономної суб'єктивної відповідальності її критерієм виступає визнання негативних намірів центральними, при цьому диференціюються негативні наміри і випадкові результати, але позитивні наміри не беруться до уваги; на третій стадії автономної суб'єктивної відповідальності критеріями виступають особисті мотиви дії, незалежність поведінки індивіда від впливу оточуючих груп і для цієї стадії його намір визнається центральним, визначальним моментом дії; на четвертій стадії відповідальності як соціальної повинності критеріями виступають почуття обов'язку, свободи. Оскільки вважається, що людина є носієм правил певної соціальної системи, і її обов'язок – дотримання цих правил, то п'ятою стадією перехідної відносної відповідальності виступають усвідомлення соціальних норм і правил поведінки згідно з власними мотивами та намірами, при цьому сама відповідальність залежна від того, яким чином вона визначається й усвідомлюється самою особистістю, виходячи з її моральних переконань. Шостий стадії обґрунтованої відповідальності критерієм виступають незалежність та переконаність.

Усвідомлення моральної норми зумовлюється прийнятими людиною моральними принципами, що дає їй моральну автономію та можливість самостійного вибору рішень.

УДК 40

ПАНФІЛОВ Д.
м. Київ

РОЗВИТОК ЕМПАТІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГУ

Сучасна освіта України потребує нових підходів в підготовці спеціалістів всіх галузей знання, зокрема це стосується підготовки майбутніх практичних психологів. Зрозуміло, що для повноцінної підготовки майбутнього психолога-практика, необхідні не лише теоретичні знання, а й практичні навички та якості особистості, бо не секрет, що головною "зброєю" психолога є саме його особистість. Тож однією з найважливіших якостей психолога являється – емпатія.

Аналізуючи теоретичний матеріал, ми дійшли висновку, що в сучасній психолого-педагогічній літературі поняття “емпатії” відрізняються одне від одного, різні автори представляють її по-своєму, але нами було виділене найбільш точне з нашого погляду: Емпатія – усвідомлення емоційного стану, проникнення-вчування в переживання іншої людини.

Нами були виявлені наступні види емпатії:

1. Емоційна емпатія – заснована на механізмах проєкції і наслідування моторних та афективних реакцій іншого.

2. Когнітивна емпатія – базується на інтелектуальних процесах – порівнянні, аналогії та ін..

3. Предикативна емпатія – проявляється, як здатність передбачати афективні реакції іншого в конкретних ситуаціях.

Як особливі форми емпатії ми виділили:

1. Співпереживання – переживання тих же емоційних станів, які відчуває інший, через отождолення з ним.

2. Співчуття – переживання власних емоційних станів у зв’язку з почуттями іншого.

Ми виділили шість каналів емпатії:

– раціональний канал – який характеризує направленість уваги, сприймання та мислення того, хто емпатує на сутність іншої людини — на її стани, проблеми, поведінку. Це спонтанний інтерес до іншого, який дозволяє емоційно та інтуїтивно відображати партнера;

– емоційний канал – дозволяє тому, хто емпатує, входити в емоційний резонанс з оточуючими — співпереживати, співчувати, що дає змогу встановити рух зворотніх зв’язків від того, хто емпатує тому, кому емпатують і у зворотному напрямку;

– інтуїтивний канал – дозволяє респонденту бачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту вихідної інформації про них, спираючись на досвід підсвідомості. Інтуїція менше залежить від оцінних стереотипів, ніж осмислене сприйняття партнерів;

– канал установок – заважають емпатії, ускладнюють дію всіх емпатійних каналів. Ефективність емпатії знижується, якщо людина прагне уникати особистісних контактів, спокійно ставитись до переживань і проблем оточуючих. Це різко обмежує діапазон емоційного відгуку та емоційного, емпатійного сприйняття. Навпаки, різні канали емпатії діють активніше і більш надійно, якщо немає перешкод з боку установок особистості;

– канал проникаючої здатності – відкритість розглядається як важлива комунікативна властивість людини, яка дозволяє створити атмосферу відвертості, довірливості;

– канал ідентифікації – ще одна обов’язкова умова вдалої емпатії. Це вміння зрозуміти іншого на основі співпереживань, постановки себе на місце партнера. В основі ідентифікації лежить легкість, рухливість і гнучкість емоцій, здатність до наслідування.

Проаналізувавши важливість емпатії постає питання можливості її розвитку, а саме методів, технік, засобів тощо.

Одним з дієвих засобів розвитку емпатії ми вважаємо психологічний тренінг.

Поняттю тренінг різні автори надають досить різне, інколи навіть суперечливе значення. Аналізуючи наукову літературу, ми дали тренінгу таке визначення: тренінг – спеціальний тренувальний режим, тренування певних навичок або вмінь.

Тренінги доцільно розділяти за приналежності до певної психологічної парадигми: гештальт-орієнтовані тренінги, психодрама, тренінги трансакційного аналізу, когнітивні тренінги, екзистенційні тренінги, бізнес-орієнтовані тренінги. Тренінг на розвиток емпатійних якостей належить до гештальт-орієнтованих тренінгів, які останнім часом дуже популярні на території України.

Як показує практика більшість тренінгу відповідають поставленим завданням. Оскільки мають цілу низку ефективних тренінгових методів, серед них слід виділити такі тренінгові засоби:

– Рольові ігри – характеризуються відігриванням певних життєвих ситуацій учасниками тренінгу і можливістю подивитися на одну і ту ж ситуацію різними очима, з різних ролей.

– Інтерактивні методи – характеризується постановкою певних цілей, завдань перед групою і колективним виконанням.

– Тілесно-орієнтовані практики, призначені для зняття тілесних “закимів”, боротьби з стресом, підняття життєвого тону тощо.

– Медитативні практики – призначені для заглиблення підсвідоме, підняття глибинних страхів, станів, незакінчених гештальтів та опрацювання їх.

З огляду на все вищенаведене ми можемо зробити висновок, що тренінг, як один з ефективних засобів навчання може бути ефективно використаний для розвитку емпатійних якостей, зокрема емпатійних якостей майбутнього психолога.

УДК 159.9.07

ПАТРЕХАЄВА Н.

Наук. керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. к.психол.н
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ОНКОХВОРИХ

На основі теоретичного аналізу наукової літератури нами були виявлені гіпотези щодо причин виникнення онкохвороб, зокрема до них належать:

- гіпотеза біологічної обумовленості, в основі якої лежить положення про спадковість, вплив хімічного складу оточуючого середовища, фактор накопичення пошкоджень. Зокрема лікарі вважають, що 90-95% злоякісних захворювань – фактори навколишнього середовища та спосіб життя: • куріння – причина 30% патології • особливості харчування (висококалорійна дієта, ожиріння, канцерогени в продуктах, мала кількість клітковини в їжі) – 35% патології • інфекційні агенти (віруси, хронічні вогнища інфекції) – 10%, • професійні канцерогени – 4-5%, • іонізуюче та ультрафіолетове випромінювання – 6-8%, • алкоголізм – 2-3%, • забруднене повітря – 1-2%, • репродуктивні (статеві) фактори – 4-5%, • низька фізична активність – 4-5% усіх злоякісних новоутворень.

- Гіпотеза впливу природного радіоактивного фону на здоров'я людини. Зокрема вважають, що є пряма кореляція частоти виникнення пухлин з дозою іонізуючого випромінювання добре документована для інтервалу доз 1-5 Зв. Використовуючи фактичний матеріал по виникненню пухлин (всих видів) у населення при його опромінюванні в дозах, що перевищують 1 Зв, розрахували ризик виникнення злоякісних пухлин. Він складає 0,00125-1/Зв. Для розрахунку ризику при менших дозах часто використовують ці данні, приймаючи, що фактор ризику не зменшується зі зменшенням дози і потужності дози.

- Гіпотеза психологічного стресу, де стрес розглядається не як ситуативне явище, а накопичувальних фактор буденного життя сучасної людини.

- Гіпотеза незавершеності людських емоцій на наявність деструктивних витіснень

- Гіпотеза вторинної вигоди.

На основі наукових джерел та експериментального дослідження нами були вивчені проблеми онкохворих, до яких зокрема належать: низький рівень освіченості щодо онкозахворювань, негативні соціальні та психологічні стереотипи, фіксація на стані страху смерті, звинувачення себе, або оточуючих, матеріальна скрута, втрата здатності до професійної реалізації, соціальна ізоляція, больовий синдром.

Нами було проведено експериментальне дослідження щодо характеру та стану хворих в результаті якого було виявлено:

- всім досліджуваним хворим притаманне переживання травмуючих ситуацій із затяжним стресом, що можливо спровокували хворобу.

- Всі пацієнти схильні до впадання в депресію, але легко відновлюються.

- Родичі хворих або абстрагуються (самоліквідуються і не виходять на контакт), або перебувають у стані паніки, скаржаться на вибухи істерики навіть в несвідомому стані, тобто у ві сні. Важко переживають горе, роблять все необхідне, але не справляються зі своїми емоціями. Це шкодить пацієнтам. Большу користь приносить позитивне спілкування, спілкування з природою, прогулянки.

- Боятися смерті, померти не готові, проте висловлюють втому від життя.

- Між собою хворі зовсім не спілкуються.

У результаті аналізу отриманих експериментальних даних ми можемо стверджувати, що "рак" – це не вирок для людини, а свого роду шанс зупинитися, переосмислити своє життя, віднайти резервні механізми і стабілізувати всю внутрішню та зовнішню системи життєдіяльності.

УДК 159.922.736.4

ПАШКОВА Н.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., к.психол.н.

м. Київ

СТРАТЕГІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ АГРЕСИВНИМ ПІДЛІТКАМ

Сьогодні світ відзначається великою жорстокістю та насильством. На першому місці серед дестабілюючих чинників стоїть агресія у неповнолітніх у найрізноманітніших формах. Одна із таких форм є – насильство в сім'ї, що відображається в виді небезпечної життєдіяльності її членів.

Діти, що виростили в жорстоких і несприятливих сімейних обставинах, частіше оцінювалися однолітками і вихователями як агресивні і частіше проявляли свою агресію у подальшому, повсякденному і сімейному житті. З іншого боку, дитина, якою мало цікавляться і якій дістається мало батьківської, особливо материнської, любові, якій надається дуже багато свободи і для якої введено мало обмежень на прояв негативної, агресивної поведінки, швидше за все виросте агресивною.

Тому сьогодні є необхідним залучення широкого спектра фахівців для боротьби з агресією та насильством – психологів, педагогів, юристів, працівників культури, священнослужителів, соціальних працівників, медиків тощо. Насильство необхідно скоротити, оскільки воно перешкоджає навчанню, безпеці та формуванню гідності особистості.

Необхідна система, яка здатна формувати гуманістичні риси людини, а у випадках, де вже склалися насильницькі устрої, система перевиховання особистості, оскільки насильство є засвоєвана модель поведінки, від якої можна відучити.

Серед зарубіжних та вітчизняних психологів, які займались проблемою агресії можна відзначити роботи: З. Фрейда, А. Фрейд, Е. Фромма, А. Бандури, К. Міллера, Дж. Долларда, Л. Берковіца, К. Лоренца, Д. Річардсона, А. Маслоу, Р. Берона, А. Басса, О.О. Реана, З. Веллера, Р. Тойча, Л.М. Семенюк, а серед тих, хто досліджував насильство в сім'ї яскраво представлені роботи:

О.В.Бойко, Т.П. Голованова, М.П. Коваль, М.І. Лісіна, Л.І. Міщик, Дж. Робертсона, В.І. Фуркало та ін.

Нами були досліджені психологічні засади розвитку агресивної поведінки підлітків, а також проблеми насильства в сім'ї та запропоновані базові принципи реалізації програм психологічної корекції підлітків, які вчинюють насильство в сім'ї та розроблена психокорекційна програма для агресивних підлітків.

Мета програми – корекція агресивної поведінки підлітків, які вчинили насильство в сім'ї.

Завдання програми:

- навчити підлітків, які вчинили насильство в сім'ї (фізичне, психологічне, економічне або сексуальне) визначати власні проблеми та розв'язувати їх у соціально прийнятний спосіб;
- сформувати в підлітків навички саморегуляції та самоконтролю;
- розвинути в учасників навички безконфліктного спілкування;
- розвинути здатність розуміти емоційний стан іншої людини та вміння адекватно проявляти свій;
- спільно обговорити різноманітні шляхи розв'язання можливих проблем;
- допомогти кожному члену групи самостійно шукати можливі шляхи подолання власних проблем;
- підвищити відповідальність за свої вчинки і своє життя;
- унормувати самооцінку;
- знизити емоційну напругу та особистісну тривожність;
- вивчити основи аутогенного тренування та релаксації;
- сформувати позитивні ціннісні орієнтації та моральні уявлення;
- познайомити підлітків, які вчинили насильство в сім'ї з основними законодавчо-нормативними документами України, які регламентують гендерні, сімейні та соціально-побутові стосунки в родині.

Запровадження даної програми дало позитивні результати у зниженні рівня агресивності у підлітків експериментальної вибірки.

УДК 179.7

ПОРЯДІНА А.,

Наук. керівник. КУЛЬБІДА Н.М.: к.психол.н., м.Житомир

ЩОДО ПРОБЛЕМИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність проблеми. Суїцид – наукова назва явища самогубства, яке на даний момент стає однією з найбільш актуальних соціально-психологічних про-

блем сучасного суспільства. Проаналізувавши результати соціологічних досліджень, ми переконалися у тому, що сьогодні у світі спостерігається збільшення числа самогубств. Так, якщо в дореволюційній Росії статистика фіксувала 3 випадки на 100 тис. осіб, то в 2008 р. в Росії їх було зафіксовано 27, в Україні – 21,1 на 100 тис. чол. населення (за критеріями Всесвітньої Організації охорони здоров'я високим вважається рівень, коли існує більше 20 суїцидів на 100 тис. осіб). У табл. 1 наведені статистичні дані про поширення суїцидів в деяких країнах світу на початку ХХІ століття.

Таблиця 1
*Поширення суїцидів в різних країнах світу
на початку ХХІ століття*

Країна	Кількість (на 100 тис.осіб)	Країна	Кількість (на 100 тис.осіб)
Австралія	11,9	США	12,3
Австрія	20,6	Німеччина	15,5
Данія	20,4	Франція	18,9
Італія	6,8	Швеція	15,9
Польща	15,6	Японія	15,5

Як бачимо, проблема суїциду в сучасному суспільстві є вкрай актуальною і цілком зрозуміло, її розв'язання неможливе без урахування психологічних знань.

Метою даного дослідження є вивчення феномену суїциду на основі теоретичного аналізу праць видатних науковців.

Виклад основного матеріалу. Першим вченим, хто став науково досліджувати феномен суїциду, був французький соціолог Е. Дюркгейм. У своїй праці “Самогубство” (1897 р.) він стверджував, що причини самогубства варто шукати ззовні самовбивці, аналізуючи насамперед зовнішні (соціальні) чинники. Він вважав, що самогубства не мають прямого причинно-наслідкового зв'язку з нервово-психічними розладами особистості.

Е. Дюркгейм виділяє 3 основні типи суїцидів:

- егоїстичні – коли людина почуває себе ізольованою і знехтуваною у суспільстві;
- анонімичні – наслідок невдач у пристосуванні людини до соціальних змін;
- альтруїстичні – коли людина жертвує собою заради суспільства, філософської і релігійної ідеї.

З. Фрейд у своїй роботі “Сум і меланхолія” (1910 р.) аналізує суїцид на підставі взаємодії двох основних інстинктів людини: життєстверджуючого “Еросу” та руйнівного “Танатосу”.

А. Адлер виходив з того, що всім людям властиві комплекси неповноцінності. Якщо людині протягом життя не вдається компенсувати або перебороти свій комплекс, він спонукає її до агресії або самознищення.

Е. Дюркгейм, вивчаючи феномен самогубств, відзначив, що не існує специфічних причин, загальних для всіх випадків суїциду. При цьому корені всіх суїцидів носять соціальний характер.

Узагальнюючи результати багатьох досліджень, ми виділили наступні чинники, що впливають на здійснення суїциду в дорослому віці:

1. Вірогідність суїциду висока у людей із нещодавно виявленою хронічною прогресуючою хворобою.

2. Економічні негаразди, з якими зустрічається людина, породжують не лише матеріальні проблеми, а й ставлять під загрозу її компетентність і статус; людина може відчувати себе невдахою у цьому житті, і тоді самогубство розглядається нею як єдиний спосіб вирішення даної проблеми.

3. Смерть близької людини і руйнація звичного стереотипу життя. Після похорон у людини може виникнути почуття провини перед мертвим, апатія і втрата інтересу до життя, а тому самогубство уявляється нею як єдина можливість з'єднання з людиною, що пішла назавжди.

4. Розлучення або сімейні конфлікти можуть сприйматися як явища ще важчі, ніж смерть близької людини. Якщо людина вмирає, цьому можна дати раціональне пояснення (вона хворіла). При розлученні або конфліктах такі пояснення часто не спрацьовують, а тому найчастіше переживаються більш болісно.

5. Ситуація самотності. Людина, що потрапила в складну, кризову ситуацію, знає, що у неї немає нікого, до кого можна було б звернутися за допомогою. На думку психологів, саме самотність є, в більшості випадків, загальним фоном, на якому відбуваються суїциди. Е. Дюркгейм виявив цікаву тенденцію: чоловіки, які мають сім'ю, менш схильні до суїциду, ніж неодружені; але це не поширюється на жінок.

Аналіз результатів проведених досліджень дає змогу визначити наступні особливості суїцидальної поведінки серед дітей та молоді:

1. Недостатньо адекватна оцінка наслідків аутоагресивних дій. Для дітей поняття смерть багато в чому є абстрактним, воно досить часто сприймається як тимчасове явище, як сон або від'їзд. Дитина або підліток, приймаючи рішення про власну смерть, часто не передбачає летального виходу.

2. Несерйозність, швидкоплинність і неважливість (із погляду дорослих) мотивів суїцидальної поведінки. Цим обумовлена важкість розпізнавання суїцидальних тенденцій серед дітей та молоді.

3. Суїцидальні спроби в молодшому віці не мають прямої залежності від наявності і характеру психопатичної симптоматики. Головну роль тут відіграють зовнішні чинники.

4. Існує взаємозв'язок спроб самогубства із деякими видами девіантної поведінки: втечами з дому, прогулами в школі, раннім палінням, вживанням алкоголю і наркотиків, сексуальними ексцесами, а та-

кож з акцентуаціями характеру. Так, істероїдні підлітки частіше демонструють демонстративний тип суїцидальної спроби. Вони на очах оточуючих намагаються отруїтись, повіситись, точно знаючи, що їм нададуть допомогу. У лабільно – сенситивної групи підлітків самогубство часто пов'язане з конфліктною ситуацією в школі або дома: несправедливим звинуваченням, страхом покарання, емоційним відторгненням тощо. При шизоїдній акцентуації спроби самогубства можуть бути пов'язані або з кризами втрати сенсу життя, або ж виникають із потягу до "експерименту" ("Хотів подивитися на потойбічний світ"). У збудливих підлітків часто бувають самопорізи, але не як спроба самогубства, а як спосіб розрядки емоційної напруги.

За результатом соціологічного дослідження, проведеного в 2009 р., на Україні більшість людей обирають такі причини припинення життя:

- 31% – ніякі;
- 19% – невиліковна хвороба;
- 17% – нестерпні обставини, безвихідне положення;
- 8% – втрата сенсу життя, душевна криза;
- 7% – безнадійні злидні;
- 5% – психічні захворювання;
- 4% – жертва заради когось або заради ідеї;
- 4% – смерть близької людини;
- 4% – немічність, страх стати тгарем для близьких;
- 2% – нещаслива любов, проблеми в сім'ї;
- 1% – самотність.

Аналізуючи численні дослідження, ми дійшли висновку, що спроби самогубств частіше здійснюють жінки, але реально вдаються до суїциду частіше чоловіки (на початку ХХІ ст. співвідношення чоловічих і жіночих суїцидів було 3:1). Жінки і підлітки в основному застосовують засіб передозування лікарських препаратів або перерізання вен, а чоловіки частіше вдаються до більш летальних засобів відходу з життя (повішання, самостріли). Крім того, самогубства більш поширені в соціальній групі людей творчих професій (поети, художники, музиканти). Найбільша кількість самогубств реєструється у весняно-літні місяці (найменше – зимою).

Висновки. Проблема суїциду, яка в умовах кризи сучасного суспільства набуває особливої гостроти, потребує подальшого розв'язання. Перспективу подальшої роботи ми вбачаємо у розробці превентивних заходів, спрямованих на зменшення кількості самогубств у підлітковому і дорослому віці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дюркгейм З. Самоубийство. Социологический этюд. – М., 1994. – 234 с.
2. Орлова И.Б. Самоубийство – явление социальное // СОЦИС. – 1998. – № 8. – С. 69-73.
3. Дроздов О.Ю., Скок М.А. Суїцидальна поведінка як вид аутоагресії // Практична психологія та соціальна робота. – 2010. – № 2. – С. 63-66

УДК 159.922.736.4

САВИЦЬКА К.,

Наук. керівник: КАЗЬМЕРЧУК А. В.

м. Житомир

ПРОБЛЕМА КОМП'ЮТЕРНОЇ ІГРОМАНІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ

Ігроманія – це один із способів зміни психічного стану шляхом надмірної фіксації на певних видах ігор. До основних видів ігроманії належать: комп'ютерна гра, гра в казино, гра на ігрових автоматах та інші.

Комп'ютерна ігроманія – це патологічна пристрасть людини до постійного проведення часу за комп'ютером з метою зміни свого психічного стану шляхом надмірної фіксації на певних видах комп'ютерних ігор [2].

Як відомо, при розвитку мислення і формуванні особистості важливу роль відіграє не тільки освітній фактор, але і характер ігрової діяльності, яка для дитини є провідною діяльністю, тому що саме у процесі гри засвоюються знання, вміння, які дають можливість дитині адаптуватися в сучасних умовах життя.

В процесі ігрової діяльності неповнолітній не тільки заміщає реальні предмети, але й приймає на себе ту чи іншу роль і починає діяти відповідно цій ролі. Роль у сюжетній грі полягає саме в тому, щоб виконувати обов'язки, що накладаються роллю, і реалізовувати права стосовно інших учасників гри. Досвід ігрових і реальних взаємин у сюжетно-рольовій грі лягає в основу особливої властивості мислення, що дозволяє передбачити майбутню поведінку людей, й у залежності від цього будувати свою власну поведінку.

На сьогодні комп'ютерна залежність відноситься до основних форм девіантної поведінки і вимагає негайного втручання компетентних органів з метою подолання негативних наслідків комп'ютерної залежності.

Залежність від ігрових пристроїв починає формуватися вже в ранньому віці. Безневинні автомати, які пропонують “виграти” малечі м'яку іграшку, стають першим кроком на шляху до залежності в майбутньому. У дитини, яка вперше побачила перед собою автомат, що переливається всіма кольорами веселки, а за склом бажані для себе іграшки, виникає інтерес і бажання натиснути клавіші і подивитися, що при цьому відбувається. На перший погляд, їй здається, що автомат чи комп'ютер – це тільки розваги. І лише пізніше іде усвідомлення: щоб досягти кінцевої мети, необхідно вкладати гроші, які часто залишаються в автоматі чи комп'ютерному клубі, приносячи прибуток власникам, і нервовий розлад гравцю.

Проблема ігроманії є дуже серйозною проблемою в наш час. В комп'ютерних іграх неповнолітній насправді ніби потрапляє в інший, віртуальний світ, у якому почуває себе володарем, розпорядником ситуації. Це відчуття таке сильне, що позбувшись його дуже

важко. Навіть не граючи, а тільки спостерігаючи за грою, неповнолітній відчуває себе здатним управляти світом, хай і віртуальним. Тому, так багато школярів іноді простоюють годинами біля комп'ютерів, на яких грають інші.

Ігрові захоплення призводять до накопичення стресу з усіма негативними для організму наслідками, заважають нормальному емоційному розвитку, спричиняють відхилення у поведінці, агресивність, жорстокість. Якщо особа достатньо вразлива, захоплення іграми може набути шизофренічного характеру. Негативні враження від невдачі та програшу підштовхують до крадіжок, завдяки яким можна роздобути гроші для задоволення потреби у спілкуванні з комп'ютерами і повернути витрачені гроші з прибутком. Отже, як бачимо, аргументів “проти” азарту стає все більше і більше, і це не тільки витрачені гроші, розлади психіки, а й зруйновані сім'ї та навіть суїцид.

Умовно виділяють три стадії розвитку комп'ютерної ігроманії [4]:

1. На першій стадії це більш-менш легкий розлад. Через захоплення “новою іграшкою”, особистість перестає займатися всім іншим, поступово віддаляється від родичів і друзів, залишаючи пріоритет за “віртуальним світом”. Як правило, неповнолітній приховує від рідних, скільки часу він проводить за грою.

2. На другій стадії симптоми наростають. Якщо неповнолітнього силою відлучити від комп'ютера, то він буде переживати почуття, схожі на муки наркомана, якому не дали чергову дозу. У користувача порушується увага, знижується працездатність, з'являється нав'язливі думки, безсоння, аж до повного відмовлення від сну, різко зростає потяг до стимуляторів – кави, сигарет, спиртних напоїв, наркотиків, причому деколи “на голку” сідають і ті, хто ніколи в житті наркотиків не пробував. До психічних розладів додаються головний біль, перепади тиску, ломить кістки.

3. Третя стадія – соціальна дезадаптація. Неповнолітній, вже не одержуючи задоволення від спілкування через мережу Інтернет, через ігри, постійно “висить” на сайтах. Стан депресії призводить до серйозних конфліктів у колі так званих “друзів по грі” і в сім'ї. Сильні, вольові особи ще можуть спробувати перемкнути свою увагу на щось інше, наприклад, закохатися, знайти інше заняття. Слабкішим нічого не залишається, окрім як звернутися по допомогу до фахівців.

Комп'ютерні ігри можна умовно розділити на рольові і нерольові [1].

Нерольові комп'ютерні ігри. Гравець не приймає на себе роль комп'ютерного персонажа, тобто формування залежності і вплив ігор на особу людини не так виражені. Основна мотивація: азарт, досягнення мети, “проходження” гри або набір балів.

Останнім часом у світ виходить все більше ігор типу “Ного”, які наскрізь пронизані елементами магії, сакрального культу, окультизму, демонічними символами.

Рольові комп'ютерні ігри – ігри, в яких гравець приймає на себе роль комп'ютерного персонажа. Їх поділяють на:

а) ігри у вигляді "очей" комп'ютерного героя (найбільша сила "затягування" або "входження" в гру);

б) ігри з виглядом ззовні на "свого" комп'ютерного героя (менша сила входження в роль);

в) стратегічні або ігри керувань (керування діяльністю підлеглих комп'ютерних персонажів).

Потенційний ігroman бажає перейти у віртуальність через ті її особливості, якими не наділена реальність.

З точки зору психології у віртуальну комп'ютерну гру неповнолітніх втягують наступні *психологічні чинники*:

1. Функція збереження і завантаження варіантів гри робить можливим управління подіями в ході гри. Гравець може повернутися до збереженого варіанту, де розклад сил був на його стороні – тобто переграти подію. Можливість повернутися назад у часі і ухвалити інше рішення, що відрізняється від ігор фізичної реальності: футболу, шахів, де хід подій незмінний.

2. Функція складності гри дозволяє управляти опором супротивника, тобто робить його дії, по суті, прогнозованими. Ігрова реальність стає передбачуваною в області емоційних очікувань гравця. Функцією складності визначається, якщо так можна сказати, ступінь героїства, на яке претендує персонаж гравця.

3. Візуально-аудіальна ілюзія. Тим самим психіка гравця відключається від зв'язку з матеріальною дійсністю. Виключаються такі тілесні стани, як втома (довга біготня по коридорах), больові відчуття (кульові чи інші поранення) і т. ін.

За статистикою 10-15 відсотків підлітків України страждають від комп'ютерної залежності, при цьому їх число щорічно збільшується, і це свідчить про те, що ігроманія – це хвороба, яку необхідно лікувати.

Ще одним негативним наслідком ігроманії є збільшення числа правопорушень серед підлітків, збільшується кількість крадіжок, агресивних нападів на незнайомих осіб, вбивств, як задля розваги, так і з метою отримання коштів для подальших ігор.

Також неповнолітні, які занадто захоплюються комп'ютерними іграми, постійно пропускають шкільні заняття, що негативно впливає на їх подальший розвиток; отримують психологічні травми, які тісно пов'язані із змістом та жорстким сюжетом комп'ютерних ігор; погіршується стан фізичного здоров'я, що призводить до соматичних захворювань тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Эльконин Д. Б. Психология игры. М., 1998.
2. Егоров А. Ю. Нехимические зависимости. – СПб.: Речь, 2007. – 98 с.
3. Касперски К. Техника и философия хакерских атак. – Москва. "Солон-Р", 1999. – 272 с.

4. Ципоркина И. В., Кабанова И. А. Психологическая зависимость: как не разориться, покупая счастье. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2002. – 168 с.

УДК159.922.7

СНИЦАР-ТИТАРЕНКО К.М.

Наук.керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., к.психол.н.

м. Київ

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІГРОВИМИ ЗАСОБАМИ

Творче самовираження – це здатність дитини будувати образ світу (у слові, русі, музиці тощо) та саму себе у цьому житті. Що стосується дошкільнят, творчість – це вміння дитини передавати свої власні думки, почуття, стан, настрої, фантазії через художнє слово, музичну виразність, виразні рухи, мімічні та пантомімічні етюди, ігри-драматизації тощо. Дитина дістає задоволення не тільки від результату творення, а й від самого процесу, вмє застосовувати набутий досвід в іграх, святах, повсякденному житті, виявляє ініціативу, естетичне ставлення, власну пошукову зацікавленість під час образотворення, прагне привернути увагу до результатів своєї власної творчості.

Окрім особисто орієнтованого підходу, визначальним чинником успішного розвитку творчо спрямованої особистості дитини є активне запровадження діяльнісного підходу. Зважаючи на те, що провідною діяльністю в дошкільному віці є ігрова діяльність, вона має стати для психологів та батьків найбільш дієвим засобом формування особистісних якостей, творчих здібностей дошкільників.

На сьогодні перед дошкільними спеціалістами стоїть завдання подальшого вивчення гри як форми організації життя й діяльності дітей, дослідження ігрової діяльності як засобу сприйняття світу.

Соціальна природа гри знаходить своє відображення у конкретно-історичному характері творчих ігор. Численні дослідження даної проблеми свідчать про те, що головний зміст творчих ігор дітей полягає у відтворенні суспільних людських стосунків. В іграх виявляються конкретні приклади часу, способу і явищ життя дорослих людей, які спостерігають діти.

Звертаючись до гри як засобу психологічного впливу, важливо зберегти притаманну їй самостійність, невимушеність, творчий характер. Адже відомо, що з втратою цих властивостей гра зникає, а разом з тим втрачається її дивовижний вплив на дітей.

Сучасна психологія має свою певну класифікацію дитячих ігор. На сучасному етапі у класифікації ігор дітей дошкільного віку всі ігри поділяються на дві великі групи. Одні ігри створюють самі ігри, інші мають

головний зміст і певні правила. Ігри з правилами бувають рухливі та дидактичні. До творчих ігор належать сюжетно-рольові, режисерські, будівельно-конструктивні та театралізовані ігри.

Театралізовані ігри є різновидністю творчих ігор і мають багато спільного зі сюжетно-рольовими іграми: будову й ознаки (зміст, творчий задум, роль, сюжет, правила, рольові та організаційні дії, взаємини). Джерелом змістовності цих компонентів є навколишній світ. Враження від навколишньої дійсності – опора для творчості психолога і дітей. Кожна форма, зміст можуть бути розіграні в кількох варіантах. Істотною відмінністю театралізованих ігор – заздалегідь відомий сценарій в основі якого лежить зміст казки, вірша, оповідання тощо.

Театралізована гра – шлях до пізнання дитиною самої себе, власних можливостей, вмінь та обмежень, гра допомагає психологам та батькам краще пізнати світ дитини.

Доктор педагогічних наук, професор Артемова Л. В. класифікувала театралізовані ігри згідно засобів зображення, якими користуються учасники гри. Психолог розрізняє театралізовані ігри залежно від провідних засобів емоційної виразності, за допомогою яких розігрують певний сюжет, тему. Усі театралізовані ігри поділяються на дві основні групи: режисерські ігри та ігри-драматизації.

Усі види театралізованих ігор розвивають мислення (діти поступово засвоюють послідовність епізодів казки, назви персонажів, основні звуконаслідування), увагу, пам'ять (діти засвоюють і запам'ятовують певні прийоми водіння ляльок).

УДК 159.9:316.77

ТВАРДОВСЬКА Д.

Наук. керівник: КУЛЬБІДА Н.М. к.психол.н.

м. Житомир

МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ СТУДЕНТІВ В АСПЕКТІ ВІРТУАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Проблема міжособистісних стосунків особистості в аспекті віртуальної взаємодії стає все більш поширеною та потребує досконалого вивчення. Притаманне сучасним суспільним процесам інтенсивне впровадження інформаційних технологій зумовило появу можливостей формування специфічних груп людей та чинників становлення особистості в їх середовищі – так званих мережевих співтовариств. На даний час вже існують об'єднані у віртуальному середовищі групи "геймери" (фанати комп'ютерних ігор), програмісти (ті, хто створює комп'ютерні програми для певної практичної мети чи для власного задоволення), "кракери"

(ті, хто ламає різноманітні захисні системи ліцензійних програмних продуктів та веб-сторінок), "хакери" (комп'ютерні хулігани), постійні користувачі чатових кімнат ("чатери") та форумів тощо. А тому зрозуміло, що проблема вивчення особливостей спілкування особистості в мережі Інтернет є вкрай актуальною для нашого суспільства і потребує психологічного супроводу.

Впровадження інформаційних технологій, які сприяють інтенсифікації комунікативних процесів у суспільстві, окреслило комплекс проблем, пов'язаних із необхідністю вивчення специфіки діяльності та спілкування особистості в мережі Інтернет. На сьогодні вже здійснено окремі теоретико-експериментальні дослідження різноманітних аспектів діяльності та комунікації особистості у середовищі комп'ютерних мереж, специфіки активності віртуальних співтовариств, проблем, пов'язаних з діяльністю людини в Інтернеті. Серед них слід виділити праці О.Н. Арестової, Ю.Д. Бабаєвої, Л.Н. Бабаніна, А.С. Войскунського, А.С. Жичкіної, Е. Рейд, Дж. Сулера, К. Янг, в яких висвітлюються різноманітні аспекти діяльності та комунікації особистості у віртуальному середовищі комп'ютерних мереж: специфіка формування та активності віртуальних співтовариств, форм їх комунікації, проблем, пов'язаних з діяльністю людини в мережі Інтернет тощо.

Провідним видом віртуальної взаємодії є віртуальна комунікація, значну роль у якій відіграє налагодження міжособистісних стосунків. Міжособистісна віртуальна взаємодія у просторовій площині характеризується:

- опосередкованістю;
- інтерактивністю;
- дистантністю;
- глобальним крос-культурним характером;
- анонімністю учасників;
- широкими можливостями для конструювання особистісної та соціальної ідентичності;
- відсутністю статусної ієрархії;
- нерозвинутістю та невизначеністю соціальних норм.

Дослідники віртуальної комунікації пропонують виділяти наступні *типи віртуального спілкування*:

он-лайн – синхронне спілкування (у вигляді чатів та форумів);

оф-лайн – асинхронне спілкування (використання електронної пошти).

Віртуальне знайомство — це спосіб встановлення міжособистісних стосунків, який опосередкований технічними засобами, а тому може сприяти виникненню віртуального кохання, віртуального сексу (кіберсексу), укладанню віртуальних шлюбів тощо. Середній вік людини, яка знайомиться сьогодні через Інтернет (за даними сайтів-знайомств), – 27 років.

На нашу думку, можна виділити наступні *стадії віртуального знайомства*:

- 1) стадія невизначеності (до обміну фотокартками);
- 2) стадія зацікавленості (після обміну фотокартками);
- 3) стадія взаємної домовленості (прийняття рішення про зустріч);
- 4) реальна зустріч.

У структурі міжособистісної віртуальної взаємодії ми пропонуємо виділити: емоційний компонент, мотиваційний компонент та стиль міжособистісної схильності, вплив яких є визначальним для вибору особистістю реального або віртуального виду міжособистісної взаємодії.

Емоційний компонент полягає у самостійній диференціації вираження індивідом фундаментальних емоцій під час міжособистісної віртуальної взаємодії, що технічно забезпечується шляхом використання графічних засобів мовлення, так званих "емотекстів". Мотиваційний компонент міжособистісної віртуальної взаємодії, на нашу думку, полягає, насамперед, у змістовій спрямованості інтеракції. У ній, спираючись на моністичну концепцію багатовимірного розвитку особистості В. Ф. Моргуна, можна запропонувати наступні компоненти віртуальної взаємодії:

- спрямованість на процес віртуальної взаємодії (ігровий компонент);
- спрямованість на суб'єкт віртуальної взаємодії (комунікаційний компонент);
- спрямованість на результат віртуальної взаємодії (інформаційний компонент);
- спрямованість на аналіз власної активності у віртуальній взаємодії (рефлексивний компонент).

Міжособистісна прихильність особистості у процесі віртуальної взаємодії відображає змістовне наповнення стилів прихильності особистості. За описом Е. В. Крайнікова, до них належать:

- впевнена прихильність;
- прихильність, що уникає надто тісного контакту;
- тривожно-амбівалентна прихильність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жичкина А.Е. Социально-психологические аспекты общения в Интернете. – <http://www.flogiston.ru/projects/articles/refinf.shtml>
2. Жичкина А.Е., Белинская Е.П. Самопрезентация в виртуальной коммуникации и особенности идентичности подростков-пользователей Интернета // Труды по социологии образования. – М., 2004. – Т. 5. – Вып. 7. – С. 45-49.
3. Карабин Т.В. Особенности межличностного сплочения в сети "Internet" // Актуальные проблемы психологии. Том 1.: Социальная психология. Психология управления. Организационная психология. – К.: Институт психологии ім. Г.С. Костюка АПН України, 2002, частина 5. – 250 с.
4. Минаков А.В. Некоторые психологические свойства и особенности Интернет как нового слоя реальности. – <http://www.flogiston.ru/projects/articles/minakov.shtml>.

УДК 159 922

ТКАЧУК Т., к. психол. н.,
м.Київ

ВІК ТА КОПІНГ-ПОВЕДІНКА

Закордонні дослідники копінг-поведінки вважають зв'язок між процесом дорослішання та подоланням стресу (копінг) досить непростим. Сьогодні, на жаль, науці взагалі невідомо, наскільки допомагає і чи допомагає взагалі дорослішання краще долати стрес та життєві труднощі.

У літературі існують дві рівно прийняті моделі: жодна з них не вважається достатньо підтвердженою емпірично. Згідно першої (К.Юнг, Е.Еріксон, Д.Гуттман) становлення, розвиток особистості або індивідуалізація роблять копінг-поведінку більш успішною, вдосконалюючи її стратегії. Представники цієї точки зору розглядають дорослішання як динамічний процес досягнення більшої диференціації та інтеграції Я. У розвитку дорослої людини кожен наступний віковий період висуває нові задачі, розв'язуючи які вона вдосконалює і здатність долати стрес, і розуміння сенсу свого життя. Старість – це вік коли, принаймні психологічно і духовно, людина перебуває на вершині існування [1].

Е.Еріксон також розглядав процес дорослішання і копінг, як розвиток протягом життя. Проте, на відміну від К.Юнга, Е.Еріксон підкреслював, що індивідуальні відмінності у вроджених здібностях разом з соціальними умовами глибоко впливають на результат життя. І хоча Е.Еріксон пов'язував дорослішання з підсиленням навичок копінг-поведінки, для нього дорослішання автоматично не призводило до позитивного росту, як результату.

Інша – феноменологічна, ситуаційна модель ґрунтується на концепції,

Інша – феноменологічна, ситуаційна модель ґрунтується на концепції, яка зменшує роль внутрішньо психічних процесів, зазвичай не виділяє пов'язані з віком зміни в адаптації. Копінг сприймається як мінливий процес, який не обов'язково відноситься до особистісних рис або стійких диспозицій. Більше того, ефективність або зрілість спроб подолання оцінюють у контексті ситуації, в якій виникає стрес. Саме через це жодну копінг-стратегію не називають "хорошою" або "зрілою"; цінність індивідуальних стратегій і зусиль досліджують у контексті вимог, ресурсів і всіх особливостей ситуації. Вік може впливати на оцінку ситуації і, таким чином, на вибір копінг-стратегії, але дорослішання не вважається головною детермінантою адаптивної поведінки або ефективності подолання[2, 3].

За контрастом з еґо-аналітичними інтерпретаціями копіngu, Р.Лазарус і його співробітники пропонують ситуаційне пояснення адаптації до стресу. В їх моделі копінг розуміється як те, що людина думає і робить для того, щоб впоратися з вимогами стресової

ситуації, при цьому не робиться спроб втручання у несвідомі процеси. Копінг сприймається як процес, який змінюється, але який не обов'язково відноситься до особистісних рис або стійких диспозицій. Більше того, ефективність або зрілість опановуючих спроб оцінюються у контексті ситуації, в якій виникає стрес. Протягом життя людям доводиться використовувати широкий спектр як проблемно-орієнтованих, так і емоційно-орієнтованих копінг-стратегій, щоб адаптуватися до стресорів, які постійно змінюються [2, 3].

У результаті експериментальних досліджень С.Фолкман і Р.Лазарус встановили, що люди старшого віку частіше покладаються на когнітивний підхід (оцінку) та уникання неприємної ситуації (втеча, дистанціювання) у процесі подолання стресу і рідше використовують поведінковий підхід (наприклад, пошук соціальної підтримки, розв'язання проблеми); вони менше розраховують на ворожу реакцію і рідше висловлюють розчарування в інших людях. Чоловіки більш старшого віку за умови розвитку напруженої ситуації, скоріше за все, готові відмовитися від своїх планів, ніж залишити ситуацію, тоді як чоловіки середнього віку чинять навпаки – вони проявляють здібності стримувати свої негативні емоції і прагнуть таким чином, розв'язати конфлікт. Чоловіки старшого віку більше зосереджують свою увагу на своєму здоров'ї, а чоловіки середнього віку – на робочих проблемах [4].

Інший варіант ситуаційного підходу запропонував Маккрає. У великому емпіричному дослідженні він дійшов цікавих висновків: копінг мало змінюється протягом життя, на різних етапах дорослішання. Ті індивіди, хто компетентний в подоланні стресу у щоденному житті до 30-ти років, скоріше за все, будуть компетентні у використанні копінг-стратегій при зустрічі з ударами долі і у старості. І навпаки: люди, які демонструють дефіцит копінг-вмін у ранній дорослості, ймовірно, залишаться неадекватними протягом всього життя, якщо не відбудеться яких-небудь втручань [5].

Таким чином, згідно першої концепції (К.Юнг, Е.Ерксон, Д.Гутман), становлення, розвиток особистості або індивідуалізація роблять копінг-поведінку більш успішною, вдосконалюючи її стратегії. Друга – феноменологічна, ситуаційна модель (Р.Лазарус, С.Фолкман, Р.Маккрає) – показує, що не буває “хороших, зрілих” або “поганих, незрілих” копінг-стратегій. Оцінка конструктивності копінг-стратегій повинна визначатися виходячи з контексту і вимог стресової ситуації. Вік може впливати на оцінку стресу особистістю і вибір копінг-стратегії, але дорослішання не є головною детермінантою адаптивної поведінки і ефективного подолання стресу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Handbook of Coping: Theory, Research, Applications. (1996) //Ed. by M. Zeidner & N. Endler, N.Y.
2. Folkman S. Personal control and stress and coping processes: A theoretical analysis // J. of Personality and Social Psychology. 1984. Vol. 46.

3. Lazarus R. The stress and coping paradigm // Distorter et al. Models for Clinical Psychopathology. – N.Y. 1981.

4. Lazarus R., Folkman S. The stress, appraisal, and coping. New York. Springer, 1984.

5. McCrae R.R. Age differences and changes in the use of coping mechanisms // Journal of Gerontology: Psychological Sciences. 1989. Vol. 161.

УДК 159.9.07

ШЕЛЕСТОВА О.

Наук. керівник: ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. к.психол.н.

м.Київ

ДЕПРИВАЦІЇ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СТРЕСОГЕННОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Психічна депривація – це психічний стан, який виникає в результаті таких життєвих ситуацій, коли суб'єктові не надається можливості для задоволення його основних (життєво важливих) психічних потреб в достатній мірі і протягом тривалого часу. (Лангмейер Й., Матейчек З.) Розрізняють: “деприваційна ситуація”; “ізоляція”; “сепарація”; “наслідки депривації”; “деприваційні розлади”; “деприваційний досвід”; “механізми депривації”.

Депривація – це тимчасова або постійна, повна або часткова, штучна або зумовлена життєдіяльністю ізоляція людини від взаємодії її внутрішнього психічного із зовнішнім психічним. Депривація – це процес і результат.

За змістом, на наш погляд, депривацію можна поділити на: сенсорну; емоційну; психомоторну; духовну; соціальну; пізнавальну; психокультурну.

За тривалістю депривація буває: короткотривалою (робота водолаза кілька годин на дні моря, відпочинок на безлюдному острові, хвороба тощо); затяжною (наприклад, перебування космонавтів на навколоземній орбіті); довготривалою (відсутність фізичного навантаження упродовж років, зречення світського життя шляхом самоізоляції в монастирі, членство в культових організаціях (сектах) тощо).

Розвиток деприваційних розладів сприяє формуванню особливого типу особистості:

- “тип пригнічений” – найчастіше зустрічається як реакція на депривацію та своєрідний спосіб адаптації; характерна пасивність, апатичність; такий стан ускладнює діагностику причин, що призводять саме до таких проявів у розвитку дитини, (інколи це стає підставою для віднесення таких дітей до групи розумово відсталих); цей тип зустрічається скоріше у хлопців, ніж у дівчат. У молодшому віці дитина мляво реагує на іграшку та грає стереотипним засобом; важко приєднується до колективних ігор; реакція на вихо-

вателя не виразна, тому такі діти не привертають уваги; тому таким діям залишається менше стимулів для розвитку, ніж більш активним; іноді реакція "пригнічення" перетворюється у стійку характеристику особистості та у діагноз "затримка психічного розвитку"; ні до чого не має стійкого емоційно – підкріпленого інтересу.

- "тип соціально провокаційний" – характеризуються контрастними емоційними проявами; провокаціями привертання уваги будь якого характеру; прагнуть добитися свого злобними проявами; агресивні до інших вихованців; прагнуть, щоб вихователь був тільки для них одних, але це викликає зворотні реакції – їх наказують, обмежують, відмовляють в симпатії та ухваленні. Така дитина повністю змінюється, коли залишається з вихователем "віч на віч"; в шкільному віці агресивність зростає; вони роблять все на зло; при зустрічі більш злобних, старших вихованців стають пасивними, інфантильними, підкореними. В особистісних характеристиках превалує висока тривожність.

- "тип соціально-гіперактивний" – поведінка характеризується легкістю вступу в контакт, різко вираженими тенденціями демонстративної поведінки, яскравою зацікавленістю всім навколишнім, що сприймається самими дітьми як гра, забава; соціальний інтерес превалує над інтересом до ігор, навчання; навчаються значно нижче своїх можливостей; їх важко зацікавити колективною грою; поверхневими контактами з іншими людьми; без розбору легко ступають у контакти з чужими людьми; "чіпляються" за кожну нову людину; вони з важкістю опановують нові знання та вміння; не турбуються про стан речей; "погано вчаться".

- "тип добре пристосований" – число "добре пристосованих" дітей у шкільному віці є 1/4 та 1/5 від загального числа вихованців; при безпосередньому спостереженні можна відмітити, що вже наприкінці першого року діти з такими характеристиками знаходять "своє місце" та "своїх людей" – дитина вміє зосередитися на одній виховательці або вчительці, та отримати підтримку. Такі діти стримано та терпляче вступають в контакт з персоналом, відвідувачами, вони викликають спокійне та емоційно тепле ставлення до себе, вони можуть на задовільному рівні грати, вчитися.

- "тип компенсаторного задоволення афективних та соціальних потреб" – характеризується компенсаторною поведінкою у відповідь на відсутність соціальних потреб; такий тип розвитку проявляється у ненаситності в їжі, – як можливості компенсувати свою нездатність отримувати самостійно своє місце у соціумі; схильність до маніпулювання з предметами замість контактів з людьми; над зацікавленість своєю персоною; мастурбації, ранні сексуальні зв'язки; такі діти "чудоковаті" мають аутичні тенденції спрямованості на самого себе, занадто раннє виявлення зацікавленості у сексуальних контактах, злорадство над

чужим відчуттям болі та невдачі замість почуттів дружби та співчуття, іноді садизм, схильність до гомосексуалізму тощо. Частіше цей тип виявляється у вихованців, що були влаштовані до інтернатного закладу протягом третього року життя, та попередній життєвий досвід був обтяжений проживанням в умовах кризової сім'ї та недбалим піклуванням батьків.

Найчастіше виокремлюють такі форми психічної депривації: депривація стимульна (сенсорна): знижена кількість сенсорних стимулів або їхня обмежена мінливість; депривація значень (когнітивна): занадто мінлива хаотична структура зовнішнього світу без чіткого упорядкування і змісту, що не дає змоги розуміти, передбачати і регулювати інформацію, яка надходить ззовні (І. Лангмейер, З. Майєчек); депривація емоційного ставлення (емоційна): недостатня можливість для встановлення інтимного емоційного ставлення до якої-небудь особи, або розвинення подібного емоційного зв'язку, якщо такий вже було створено; депривація ідентичності (соціальна): обмежена можливість для засвоєння самостійної соціальної ролі.

УДК: 373.2.035.6: 821.161.2

ШКРЕБТІЄНКО Л.П.

м. Київ

ПАТРІОТИЧНІ ПОЧУТТЯ ОСОБИСТІ І СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕТНОПСИХОЛОГІЇ

Актуальність проблеми патріотизму характеризується процесом становлення та розбудови української держави, як єдиного поліетнічного етносу. В системі поліетнічної держави, він сприяє забезпеченню цілісності, єднання України, що є стержнем української національної мети. Особливо вагомо, щоб основою єднання різних етносів було національне відродження, розбудова правової держави на демократичних засадах, суспільних цінностях, які лежать в основі патріотизму.

На думку філософів та політологів патріотизм це суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів, що узагальнено називається любов'ю до своєї батьківщини. Це одне з найглибших почуттів, яке закріплювалося століттями та тисячоліттями розвитку відокремлених етносів. Це соціально-політичне явище, якому притаманні природні витоки, власна внутрішня структура, що в процесі суспільного розвитку наповнювалася різним соціальним, національним і класовим змістом. А от соціальні психологи мають дещо інше трактування патріотизму, вони виз-

начають його як моральне ставлення й оцінку особистості до елементів її вітчизни. Патріотизм передбачає гордість за матеріальні і духовні досягнення свого народу, своєї Батьківщини, бажання збереження її характерних особливостей, її культурного надбання і співставлення себе з іншими членами свого народу, постійна готовність підкоряти свої особисті інтереси інтересам загалу, в якому живеш, та захищати інтереси своєї громади, народу в цілому. Історичне джерело патріотизму – це формування прив'язаності до землі свого народження, рідної мови, народних традицій, звичаїв та культури.

У психології патріотизм розглядається як інтегральне утворення індивідуальної та суспільної свідомості, сутність якого визначається ідентифікаційною функцією і зумовлюється на психологічному та суспільному рівнях.

В умовах утворення двох типів держав побудованих на мононародному та полінародному (національному) принципах патріотизм набуває різного забарвлення і розуміння. У першому випадку – це патріотизм в прямому його розумінні, а у другому – це космополітизм з усіма його наслідками. Тому в державах, побудованих єдиним народом, існує потяг, до ще більшої консолідації, а в багатонаціональних державах, побудованих різними народами, рано чи пізно утворюються різні патріотичні осередки навколо кожного з народів, що утворюють цю державу. Така держава розкривається силами протидії різних патріотичних поглядів на окремі складові – мононародні держави. Патріотизм має різне наповнення і тлумачиться по різному. І протягом віків патріотизм відігравав дуже важливу роль, об'єднуючи народи держави в боротьбі з зовнішньою агресією. У часи боротьби з зовнішнім ворогом внутрішні протиріччя між різними народами відходили на задній план. Тому багатонаціональні країни успішно прогресують тільки у часи воєн і протистояння з зовнішнім і внутрішнім ворогом. У мирний час у таких країнах посилюються відцентрові сили протиріч, існуючих між різними народами, що населяють багатонаціональну державу.

Патріотизм зародився ще на світанку історії людського суспільства. В ньому знаходить вираження любові людей до своєї вітчизни, повага до її минулого і сучасного, піклування про майбутнє. Не було в історії і нема такої сили, яка могла б придушити в народі це почуття. Про його глибину і силу засвідчують пам'ятки літератури, думи та історичні пісні-балади, які виховували в народних масах почуття любові до вітчизни, будили протест проти її ворогів та панського гніту, прославляли народних героїв. Вони й понині служать живим джерелом патріотичного виховання українських людей – гідних наслідувачів культурного надбання своїх славних предків.

Патріотизм – явище соціально-історичне, в різні історичні епохи воно має конкретні прояви. Адже кожна людина, а тим паче соціальна група має свої спе-

цифічні інтереси, і цим визначається її розуміння патріотизму. Нерідко виникають спекуляції на цьому святому почутті. Проте є щось єдине, визначальне в патріотизмі, що виступає його основним мірилом. Таким мірилом, зокрема для українця, є ставлення до української державності.

УДК159.98

ЯНОВСЬКА Л.

Наук. керівник ГРИДКОВЕЦЬ Л.М. – к.психол.н
м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ АДАПТАЦІЇ ЯК СПОСІБ ВЗАЄМОДІЇ З ХВОРОБОЮ

Проблематика психологічної адаптації людини до хронічного захворювання сьогодні є актуальною не тільки для психологів, але й для робітників медичної сфери і самих хворих на хронічні захворювання.

Хронічне соматичне захворювання чинить серйозний вплив на психологічний статус і особистісний розвиток індивіда. Психологічна адаптація до хронічного захворювання є невід'ємною частиною шляху “хвороба-здоров'я” і є комплексною реакцією на зміну ситуації. Процес адаптації розгортається у часі і проходить декілька послідовних етапів. При переході з одного етапу на інший особистість вирішує ряд взаємопов'язаних завдань, і кожна подальша стадія процесу включає результат, досягнутий на попередній. Рішення завдань адаптації зачіпає практично усі складові особистості, і зміни що відбуваються в особистості, можна відстежити, принаймні, на трьох рівнях: емоційному, когнітивному і поведінковому (динаміка загального емоційного стану, міра інформованості про ситуацію і характер активності, спрямованої на її перетворення).

Хворі з хронічними соматичними захворюваннями характеризуються різною мірою адаптації і тут особливості особистості виступають, як чинник успішності процесу адаптації.

Хворі з високим рівнем адаптації мають оптимальний рівень самооцінки. При цьому вони високо оцінюють свої соціальні характеристики. Вони схильні вважати себе відповідальним за своє життя. Такі люди оптимістично налагоджені по відношенню до майбутнього (мотив досягнення), оцінюючи своє минуле, вважають, що їм вдалось реалізувати себе. Для них характерна різноманітність інтересів, вони мають високий рівень прийняття інших, задоволені спілкуванням. Також мають високий рівень емоційного комфорту, тобто вони урівноважені, спокійні, оптимістичні. Їх хвилюють проблеми родичів, проблеми суспільства. Побожання не встигнути щось зробити,

не реалізувати свої плани – головний страх, який переживають хворі цієї групи.

Хворим на хронічні захворювання з низьким рівнем адаптації притаманні низький і середній рівні самооцінки, за часту вони не задоволені собою. У людей цієї групи переважає екстернальний локус контролю. Для таких хворих у відношенні до майбутнього характерне очікування проблем, труднощів, а також відсутність позитивних очікувань. При оцінці минулого вони відмічають, що не зробили те, що могли б. Для цієї групи характерна пасивність або відсутність улюбленого заняття. У спілкуванні з родичами вони чекають від близьких підтримки і виражають страх залишатися одному, вони не задоволені спілкуванням. Вони мають низький рівень емоційного комфорту, тобто вони стривожені, стурбовані або відчувають байдужість до того, що оточує. Найбільше їх хвилює страх бути тягарем, страх самотності і власні проблеми зі здоров'ям.

Надання певної уваги особливостям особистості хворого з хронічним захворюванням (особливості самосвідомості, мотиваційної і емоційної сфери особистості), раціональна організація і правильний вибір

занять, формування стосунків із сім'єю, родичами, друзями, які виконують компенсаторну функцію, стають важливою частиною міжособистісних контактів, необхідність урахування фактору часу для перебудови стилю життя і свідомості, все це забезпечує успішну адаптацію хворого до хронічної хвороби. Потрібна організація спеціальних програм психологічної підтримки хворих з хронічними соматичними захворюваннями, а також психологічна допомога хворим, що зазнають труднощі адаптації. При цьому робота психолога повинна спиратися на особистісні особливості, що є чинником адаптації. Робота по профілактиці дезадаптації також є важливою. Актуальна психологічна робота з групою хворих на хронічні захворювання, що мають низький рівень адаптації. Робота має бути спрямована на профілактику дезадаптації хворого.

Надання більшого значення дослідженням особистості хворої людини на хронічне захворювання дозволить розробити конкретні адресні програми корекції і розвитку особистості хворого з урахуванням загальних закономірностей психічного розвитку і індивідуальних особливостей хворих на хронічні захворювання.

СЕКЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

УДК 344.131.3:32.019

АЛЕКСАНДРОВ О.

Наук. керівник: ДЕНИСЮК С.Г., к. п. н.

м. Вінниця

ГРОМАДЯНСЬКА НЕПОКОРА ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Попри те, що поняття “громадянська непокора” невдовзі відзначить свій 160-річний ювілей у науковому світі, в українських реаліях воно стало досить поширеним тільки в останні роки. Феномен “кольорових революцій” актуалізував інтерес до громадянської непокори як форми політичної участі. Актуальність дослідження зумовлена процесом становлення в Україні громадянського суспільства і необхідністю вивчення проявів громадянської прямої дії, що свідчить про поступове перетворення українського народу з об’єкта державної влади на повноцінний суб’єкт.

Коло наукових праць щодо вивчення явища громадянської непокори є в Україні досить обмеженим. Серед вітчизняних дослідників, які так чи інакше вивчають цю тему, слід назвати В. Бабкіна, А. Колодій, П. Мартиненка, Ю. Шемшученка, А. Ткачука, М. Паламарчука, В. Речицького, С. Ковтуна, М. Тура. Що стосується закордонних досліджень, то слід назвати Е. Фрома, М. Ганді, Д. Ролза, М. Новіцького, М. Рендла, Д. Коена, Е. Арато та ін..

Нашою метою є дослідження причин цього факту, визначити можливі наслідки і значення цього явища для процесу становлення громадянського суспільства в Україні.

Отже, поняття “громадянська непокора” (англ. – civil disobedience) в сучасному його розумінні почало вживатися з 1849 р., коли Г. Торо на знак ненасильницького протесту проти несправедливих законів припинив сплачувати державі податки і, як наслідок, написав відоме есе “Про обов’язок громадянської непокори”. У ХХ ст. найвідомішими втілювачами мирного протесту та свідомого порушення встановлених правил стали індієць Махатма Ганді та темношкірий американець Мартін Лютер Кінг. Цікаво, що з точки зору українського права поняття громадянської непокори не існує. Виходить, це не юридичне, а суто політичне поняття.

В світовій історії поняття громадянської непокори і різновидів акцій протесту з’явилося в період станов-

лення громадянського суспільства. Проте тільки відносно нещодавно масові рухи протесту почали розглядатись як раціональне й організаційне джерело суспільних процесів. До 1960-х рр. у США масові рухи протесту вивчалися у клоні парадигми колективної поведінки, яку використовували для пояснення масових рухів. Громадський рух розглядався як антисоціальна поведінка груп людей, що виникла як реакція на соціальну напруженість. Вважалося, що рухи виникають стихійно і є лише тимчасовою дисфункцією соціальної системи. Так чи інакше, сутність громадянської непокори полягає в конфлікті, що виникає внаслідок серйозних суперечностей між мораллю і правом.

Визначення громадянської непокори можна узагальнено сформулювати так: навмисне, свідоме адміністративне порушення закону або громадського порядку з метою привернення уваги представників влади та громадської думки до необхідності змінювати законодавство, примусити владу змінити політику або зняти певну гостру проблему.

До ознак громадянської непокори слід віднести такі: ненасильницькі методи боротьби, що виключає можливість використання сили з боку опонентів; непокора якомусь закону або дії влади, але в межах дотримання правопорядку; акції громадянської непокори можуть мати прямий або непрямий характер; акції повинні носити показовий, публічний характер з поясненням своїх намірів; ключовим моментом усіх акцій непокори є прагнення їх учасників витримати будь-які наслідки власних дій на знак серйозності своїх намірів; практика громадянської непокори, яка визнає як активне порушення закону або правопорядку, так і пасивне ігнорування його вимог; підставою для непокори є переконання, що той чи інший закон або дія влади є аморальною, несправедливою; акції непокори можуть бути організовані як одноосібно і групою однодумців, і певною спільнотою або союзом спільнот.

Завдання акцій громадянської непокори можуть бути різні: від проведення конкретних реформ, задоволення конкретних вимог громадян, до повалення діючого уряду або навіть політичного ладу. Втім, головною метою акцій є привернення уваги влади і громадськості до певної проблеми.

Існують певні політичні умови, за яких можливою є така форма участі. Наприклад, Д. Ролз вважає, що громадянська непокора можлива лише в умовах тієї соціальної моделі, яку прийнято називати відкритим суспільством. Він розглядав громадянську непокору

як одну з форм демократичної опозиції публічній волі [1]. Крім того, навряд чи громадянська непоко́ра може бути можливою в державі з недемократичним типом режиму. Тобто, навіть якщо громадська акція в державі з авторитарним режимом має ознаки непо́кори, своєї мети вона навряд чи досягне: учасників акції чекає нещадна розправа.

Методи, до яких вдаються учасники акцій непо́кори, як правило, такі: масові мітинги, страйки, бойкоти, перешкоджання здійснювати повноваження представникам органів влади, несплата податків, масова відмова користуватися державним транспортом, відвідувати громадські заклади та ін.

Наведем кілька прикладів застосування методів ненасильницької боротьби під час акцій проти режиму Слободана Мілошевіча в колишній Югославії: марші біля будівлі влади і проурядових ЗМІ; походи на Белград з відповідною агітацією; студентські страйки за участі викладачів і учнів старших класів гімназій; публічні виступи, наприклад, під час антрактів у театрах; гамір на вулицях; гасла, спрямовані проти влади; світлові сигнали на знак підтримки опозиції; прапори; пародії; ляльки-манекени президента Мілошевіча та його дружини; конструктивні акції, спрямовані на прибирання місць, засмічених демонстрантами політичних опонентів; заяви професійних організацій; ігнорування державних новин; блокування телефонних ліній; умисні затори на дорогах; розважальна програма для військових і поліції; участь представників церкви та ін..

Як вже зазначалось, громадянська непо́ра перетинається з іншими явищами політичного життя соціуму, наприклад, з громадянськими правами і свободами. У європейських національних правових системах право на розумність закону визначено як одне з громадянських прав. На наш погляд, народ має право не коритися несправедливим законам, що не суперечить його громадянським правам, які гарантовані Конституцією. Це зумовлює тривалу суперечку щодо обґрунтованості необхідності в правовому суспільстві вдаватися до такої форми протесту, як свідоме невиконання встановлених законів або невідкорення аморального уряду.

У цьому контексті постають й інші питання: де межа застосування громадянської непо́кори? Якщо складеться така ситуація, коли непо́ра набуде характеру масового беззаконня і повагу до демократичних процедур буде підірвано, а суспільство стоятиме на межі анархії? Такі питання постають у зв'язку з тим, що акції громадянської непо́кори можуть стати провісниками руху тотального опору режиму і перерости у насильницькі форми боротьби з ним. Загальноприйнято вважати, що в умовах диктатури, окупаційного режиму такий спротив є морально виправданим, але якщо він має місце в межах системи, що поважає права громадян, тоді це досить суперечливе питання, яке треба вирішувати, виходячи вже з конкретної історичної ситуації.

Ще одним поняттям, яке корелюється з громадянською непо́рою, є толерантність. Це обачне рішення

не забороняти, не обмежувати і не оспорювати поведінку, яку хтось не схвалює, навіть якщо є потрібна для цього влада, авторитет. Межа політичної толерантності знаходиться там, де шкода від неї починає перевищувати користь. Політична толерантність – ознака демократичної, мудрої, сильної держави.

Щодо України, то до акцій непо́кори можна віднести такі приклади, як мітинги проти прийняття Податкового кодексу, акції протесту студентів проти встановлення штрафів за пропущені заняття, мітинги щодо перешкоджання захороненню ядерних відходів у певному місці.

У контексті нашого дослідження неможливо оминути тему, так званих, "кольорових революцій". Однак тут постає питання: чи насправді події кольорових революцій є вираженням громадської волі і перемогою справедливості, чи тут не обійшлося без маніпулювання громадською свідомістю, гри на емоціях і настроях пересічних громадян з метою приведення до влади певної політичної сили за будь-яку ціну? З одного боку, ненасильницьке порушення законів, що здійснюється в ім'я демократичних цінностей, слугує укріпленню суспільства, є мірою зрілості суспільства. З іншого боку, маніпулювання масовою свідомістю є досить небезпечною для демократії справою, адже багатотисячні акції непо́кори під антикорупційними та радикально-демократичними гаслами можуть бути лише інструментом боротьби технологів за перемогу в політичних перегонах їхніх клієнтів, а думки, переконання і настрої громадян насправді нічого не значать самі по собі.

Тут ключовою є ідея Ж. Ж. Руссо, згідно з якою народ, який свідомо вийшов на вулицю, протиставляється масі, якою маніпулюють. Ставка робиться на пріоритет закону морального над конкретним законом, що дає право давати відсіч порушенням прав людини і громадянина. Але метою усіх кольорових революцій була зміна політичної еліти, що вже суперечить сенсу громадянської непо́кори, який полягає в подоланні несправедливості як у свідомості людей, так і в їх діяльності. Так чи інакше, кольорові революції змінили хід історії саме завдяки широкомасштабним, добре організованим акціям непо́кори, яка може бути дуже ефективною зброєю впливу. Згадаймо, що саме завдяки багаторічній, ненасильницькій боротьбі індійців під керівництвом Мохатми Ганді Великобританії довелося надати Індії незалежність.

Акції непо́кори кидають виклик соціальним цінностям, законам і політиці держави. Те, в який спосіб влада реагує на такі виклики, власне і є характеристикою громадянського суспільства. Отже, громадянська непо́ра є показником плюралізму в конкретному суспільстві, може стати попередженням еліти, коли її політика загрожує інтересам громадян.

Звичайно, логічним підсумком акцій громадянської непо́кори буде ситуація, коли держава і закон підуть на поступки справедливій вимозі, якщо за цим стоять

маси людей, які свідомо наполягають на її виконанні. Головний сенс демократії – державні діячі слугують народу, а не навпаки. Тобто явище непокори має цілком позитивний сенс для розвитку і стабільності політичної системи, звісно, за умови, якщо воно не використовується представниками політичних сил як засіб маніпулювання свідомістю громадян і якщо акції не набувають характеру масового беззаконня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аперсян Р. Г. Гражданское неповиновение / Р. Г. Аперсян // Этика: энциклопедический словарь. – М.: Гардарики, 2001. – С. 93–94.
2. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна. – К.: Генеза, 1997. – С. 83–84.
3. Ролз Д. Теорія справедливості [пер. з англ.] / Ролз Д. – К.: Основи, 2001. – 822 с.
4. Югославия, опыт борьбы без применения силы (27 конкретных приемов). – Назва з екрану: http://www.zasvobodu.net/activity_yugoslavia1321.

УДК:378.016:811.111

БОБРУК А.М., ст. викл.
м. Вінниця

ВИДИ ТА ТИПИ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ

Приєднання України до Болонського процесу вимагає від вітчизняної системи освіти комплексного вирішення не лише вдосконалення якості освіти, оновлення педагогічних методик і технологій, але й способу контролю ефективності навчання. Одним з найбільш визнаних у світі методів контролю є тестування. Останнім часом існує тенденція домінування письмового контролю. Це визначається низкою факторів, як то: можливість практично повного охоплення всієї групи студентів процесом тестування та доступність його результатів для обробки, більш точна кваліфікація помилок у письмових роботах, орієнтування студентів на більш точні відповіді, розвивальний вплив цього виду оцінювання знань на логічне мислення. При цьому особливе значення набуває рейтингова система оцінювання результатів тестування, яка робить процес контролю об'єктивним, технологічним та ефективним. Можливість розробляти спеціалізовану тестову систему перевірки знань, їх активне використання допомагає підтримувати необхідний освітній рівень студентів та надає можливість викладачу приділяти більше уваги індивідуальній роботі студентів [1, с.264].

Test у перекладі з англійської мови означає “проба, перевірка”. Термін у 1899 році ввів американський психолог Джеймс Кеттел, хоча тести як метод оцінювання в навчальних закладах уперше почали використовувати у Великій Британії ще в 1864 році.

“Тестування, або тестовий контроль, – це процедура визначення рівня підготовки фахівців у певній галузі знань, психологічного, фізичного та розумового стану, професійної придатності, обдарованості й інших якостей особи за допомогою системи спеціально підготовлених знань” [2, с.214].

Американські тестологи, які започаткували тестування з іноземних мов, розрізняють об'єктивні та суб'єктивні тести [3, с.26]. В об'єктивних тестах визначення правильності відповіді здійснюється механічно, згідно підготовлених ключів, у суб'єктивних – воно засновується на думці того, хто перевіряє. [4, с.193].

Об'єктивні тести мають відповідати певним вимогам. По-перше, вони повинні бути ефективними та надійними. Під ефективністю тексту мається на увазі його вузька спрямованість. Такі тести, як правило, перевіряють тільки окремі навички та вміння (мовленнєві, навички аудіювання, читання, письмові), або перевіряють численні мовні аспекти (фонетику, лексику, граматику). Тест на перевірку лексики не повинен містити граматичні завдання, і викладач, оцінюючи його, повинен керуватися тільки орфографічними помилками. Тест вважається ефективним, якщо він включає фактор угадування, можливість серйозної дискусії або складностей із запам'ятовуванням. Тест проводиться тільки в тому разі, коли викладач припускає у студентів наявність певних вмінь і навичок як результат виконаних раніше вправ. Тест вважається надійним, якщо він показує однаковий результат навіть після багаторазового проведення.

До об'єктивних відносяться тести з іноземної мови, які містять такі завдання: вибрати відповідь із ряду запропонованих (multiple-choice technique), об'єднати за якою-небудь ознакою запропоновані мовні одиниці – слова, синтагми, речення та ін. (matching technique), визначити факт наявності якої-небудь ознаки в запропонованих мовних чи мовленнєвих елементах (true/false technique), скласти ціле із його частин, які запропоновані в довільному порядку (slashed technique). Іншими словами, завдання об'єктивних тестів завжди мають однозначний розв'язок, і в цьому полягає ще одна їх відмінність від завдань суб'єктивних тестів. Найбільш розповсюдженими серед останніх є подання власного завершення тексту – при цьому матеріал для завершення не дається (completion technique), заповнення пропусків (cloze technique), написання твору (essay), участь в інтерв'ю (controlled/guided interview) та ін. [4, с.193].

Залежно від спрямованості тести поділяються на три основні типи:

- діагностичні
- тести навчальних досягнень
- тести загального рівня володіння іноземною мовою.

Тести навчальних досягнень розробляються для оцінювання того, наскільки повно учні засвоїли певний матеріал. Вони ґрунтуються на мовленнєвій про-

грамі, за якою працює група, і оцінюють роботу як викладача, так і студента. Результати знайомлять викладача з роботою кожного окремого студента і загальною картиною роботи групи.

Системний підхід до організації тестового контролю навчальних досягнень з іноземної мови передбачає проведення чотирьох основних видів тестування: поточного, тематичного, рубіжного та підсумкового.

Поточний тестовий контроль відбувається систематично на заняттях з іноземної мови у процесі навчання з метою отримання викладачем інформації про успішність засвоєння студентами іншомовного матеріалу та формування у них навичок і вмінь мовлення, а також інформації про доцільність застосування тих чи інших методів і прийомів навчання. Тематичний тестовий контроль здійснюється після циклу занять по завершенні роботи над конкретною темою. Завданням тематичного контролю є перевірка рівня володіння студентами навичками та вміннями іншомовного мовлення у межах теми, що вивчалася. Рубіжний контроль проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом чи модулем в кінці семестру. Підсумковий контроль реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови.

У процесі поточного та тематичного контролю домінуючою є функція зворотного зв'язку. На основі результатів цих видів контролю викладач отримує інформацію про успішність або неуспішність організації навчального процесу з іноземної мови, що дає можливість своєчасно коригувати навчальну діяльність студентів з оволодіння іноземною мовою та свою діяльність щодо забезпечення навчального процесу. У ході рубіжного та підсумкового контролю на перший план виступає оціночна функція контролю, оскільки метою цих контрольних завдань є визначення та оцінювання рівня оволодіння студентами іншомовними навичками і вміннями за певний відрізок часу або по завершенні певного етапу навчальної роботи. За формою організації контроль може бути індивідуальним або фронтальним; за характером оформлення відповіді – усним або письмовим; за використанням рідної мови – одномовним або двомовним [5, с. 271].

Якщо тести досягнень спрямовані на перевірку вивченого матеріалу, то тести загального рівня володіння мовою оцінюють мовленнєві здібності студента, посилаючись на виконання певного завдання. Вони не належать до навчальних планів та програм. Такий тест просто вимірює ступінь володіння мовою. Тому тести загального рівня володіння мовою побудовані таким чином, щоб оцінювати не мовленнєві досягнення студента загалом, а й окремі навички й уміння відповідно до вимог, що висувуються до студента.

Характерними прикладами тестів загального рівня володіння мовою є TOEFL і тестові завдання, рекомендовані Радою Європи. Діагностичні тести використовуються з метою розподілу учнів за групами за рівнем підготовки.

Результати тестування піддаються кількісному підрахунку, на основі якого виставляється оцінка.

Отже різні види та типи тестового контролю дозволяють не тільки знайти найефективніший засіб перевірки знань, щоб виявити досягнення студентів і стимулювати їх надалі оволодівати знаннями, а й зробити процес контролю різноманітним, доцільним, об'єктивним, надійним, практичним, валідним та економічним [5, с.273]. Крім того, використання різних видів та типів тестового контролю, надасть студентам можливість оволодіти навичками виконання різних тестових завдань та психологічно адаптуватися до подібного виду діяльності, що є необхідним для складання TOEFL тестів та тестових завдань, рекомендованих Радою Європи. Враховуючи сучасні тенденції соціально-економічної сфери – це є важливим для формування майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тимошук. Н. С. Інноваційні технології підготовки майбутнього педагога до особистісно-орієнтованого виховання учнівської молоді / Н. С.Тимошук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2000. – № 6. – с. 264–268.
2. Бунякіна Н.В. Тестовий контроль як складова частина кредитно-модульної системи навчання хімії // Вища освіта в контексті Болонського процесу: збірник матеріалів міжнародної науково – методичної конференції, 18-21 листопада 2008 р. Полтава
3. Коккота В. А. Лингво -дидактическое тестирование: Научн.-теор. пособие. – М., 1989. – 214 с.
4. Якубовська Л. П. Використання тестів у навчанні іноземної мови курсантів// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: "Педагогіка і психологія". – Вінниця. – 2004. – Вип. 10. – с. 192-196.

УДК 37 [81'276.6:379.822]

БОНДАР Г.

Наук. керівник – ХОМЕНКО Т.В., ст. викл.

м. Київ

ПРОБЛЕМИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ЕКСКУРСІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДО ЄВРО 2012

Англійською мовою говорить значна частина нашої планети; після китайської це друга за кількістю слів мова в світі. За багатством і виразністю друге місце після англійської займає російська. Людина, яка ставить перед собою завдання вивчити одну з цих мов, має розуміти складність і грандіозність цілі і оцінювати свої можливості об'єктивно.

Англійська мова в сфері обслуговування потрібна завжди – і це факт очевидний. Особливо гостро стає це питання напередодні проведення в Україні Чемпіонату Європи у 2012 році.

Підготовка до Євро 2012 в основному складається з будівництва стадіонів, готелів, ремонту доріг та аеропортів, а підвищенню рівня володіння англійською мовою серед працівників сфери обслуговування (а саме гідів та екскурсоводів) на жаль уваги приділяється значно найменше. Генеральний секретар УЕФА Джанні Інфантино під час свого останнього візиту до України закликав українців вивчати іноземну мову, але навряд чи за такий короткий проміжок часу працівникам сфери екскурсійного обслуговування вдасться вивчити мову на належному рівні.

Найближчим часом до нашої країни завітає велика кількість туристів з усього світу. І великим попитом будуть користуватися екскурсії по всіх визначних місцях нашої країни. І саме цей підвид діяльності в сфері обслуговування туристів принесе найбільший прибуток в бюджет нашої країни.

Проблема в тому, що молоді фахівці мають зовсім малий досвід в спілкуванні з іноземними туристами. Заробітна плата екскурсовода, який володіє іноземною мовою майже не відрізняється від зарплатні українського колеги.

Але вихід завжди є – на мою думку кожен працівник сфери екскурсійного обслуговування повинен намагатися самостійно вивчати іноземну мову. На сьогоднішній день у книжкових магазинах представлений широкий спектр підручників для самостійного вивчення іноземної мови. Найчастіше вони супроводжуються аудіо- табо відеодисками. Також можна придбати художні, документальні фільми мовою оригіналу.

Я вважаю, що Євро 2012 стане серйозним поштовхом для подальшого розвитку туристичної галузі в Україні. Маю сподівання на гідну зустріч представників інших країн в червні наступного року і подорож до України залишить тільки приємні спогади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. www.trust.ua/news/
2. www.from-ua.com/news/
3. <http://www.ukrtourism.com>
4. www.mediaport.ua/

УДК 37:[81'276,6: 656] (477)

БОНДАР О.

Наук. керівник – ХОМЕНКО Т.В., ст. викл.

м. Київ

ПРОБЛЕМИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ ЄВРО – 2012

За рік Україна прийматиме Євро – 2012. Тисячі фанів з усіх кінців Європи прибудуть до чотирьох

українських міст, де відбуватимуться матчі чемпіонату.

При підготовці до Євро – 2012 є дуже важливе питання вирішення проблеми з перевезенням пасажирів та проблеми спілкування у міському транспорті між працівниками та туристами.

Одним із найбільших недоліків підготовки столиці до Євро-2012 чиновники з УСФА називають проблему з громадським транспортом. До кінця цього року і протягом наступного в місті планують оновити парк автобусів, тролейбусів і “витіснити” маршрутки з центру міста. Проте, якщо громадський транспорт стоятиме в заторах, то це не зніме напруги в пасажирських перевезеннях. Тому вже нині треба розробляти нову схему руху і забезпечити комунальному транспорту перевагу на дорогах. Як це зробити, радилися в КМДА міські посадовці та працівники ДАІ.

Пошук дешевшого способу дістатися до Києва – це ще більша пригода. Якщо не бути дуже настирливим, отримати інформацію про автобусне сполучення з Центральним залізничним вокзалом практично неможливо. Водії автобусів переважно не знають англійської, а інформаційні таблички компаній, розташованих поруч з аеровокзалом, взагалі не перекладені. Для гостя із Західної Європи ще більшим сюрпризом є те, що жодним іншим громадським транспортом, окрім як приватними таксі чи автобусами, дістатися до міста не можна. Тож для звичайного англомоного туриста єдиним виходом виявляється дороге таксі.

Як розповів заступник голови КМДА А. Голубченко, якщо громадський транспорт матиме перевагу в порівнянні з іншими учасниками дорожнього руху, то комфорт забезпечать не лише футбольним фанатам, а й кияни це оцінять і “пересядуть” із маршруток і власних авто до автобусів і тролейбусів. “У європейських столицях у години пік також виникають пробки, – каже А. Голубченко, – водночас автобуси вільно рухаються по своїй смузі, на яку ніхто з водіїв приватного транспорту не виїжджає, бо за це порушення діють драконівські штрафи”. Без збільшення адміністративної відповідальності за виїзд на “автобусно-тролейбусну” смугу цієї проблеми не розв’язати і в Україні. Як зауважив головний інспектор департаменту ДАІ ГУ МВС України в Києві С. Мізін, нинішні суми штрафів для багатьох водіїв не перепона, аби залишати авто на крайній правій смузі. Треба також вносити зміни до законодавства й узаконити роботу евакуаторів. Хоча в мерії визнають, що лише каральними методами рух на автошляхах не впорядкувати – треба паралельно будувати нові автомобільні розв’язки, стоянки й підземні паркінги.

Найближчим часом управління ДАІ в Києві розгляне транспортну схему міста і визначить, на яких автомагістралях столиці вже незабаром можна відвести крайню праву смугу лише для громадського транспорту.

Виникає багато інших важливих питань, вирішення яких сприятиме належній підготовці нашої держави до чемпіонату з футболу Євро-2012. Зокрема, йдеться про забезпечення рухомим складом для перевезення учасників та вболівальників футбольного турніру, запровадження єдиного квитка у транспорті міського та міжміського сполучення, готовність українських виробників забезпечити відповідні вимоги УЄФА до транспортних засобів тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. www.from-ua.com/news/
2. www.mediaport.ua/

УДК 94(410)

ВЕРБОВСЬКИЙ В.В. к.і.н.,
м. Луганськ

“ОБРАЗ ВОРОГА” В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ТА ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Стосунки між народами, країнами та державами є визначальним фактором, що формує сучасну людську культуру. Масштабність подій та вплив їх на різні сфери людського буття від побутового до громадсько-політичного і навіть релігійного достатньо визначальна. Події на арабському сході, що ми маємо можливість спостерігати через ЗМІ, не можливі були без сучасних технологій, які активно втручаються в людську комунікацію. Вплив цих факторів в останнє десятиліття набув визначальних рис при створенні чи руйнуванні певних стереотипів одних народів про інші. Змінився формат протиріч та війн, що розв'язуються останнім часом. Війна переходить все більше із стану військових зіткнень у стан протистояння думок, ідей, в сферу прикладної психології та пропаганди. Тому поряд зі збільшенням позитивної інформації збільшується в геометричній прогресії інформація, що формує агресивні відношення одних народів щодо інших. Особливо поширене це явище під час інформаційних війн, які останнім часом є чи не найрозповсюдженним інструментом тиску однієї держави на іншу.

Втім, може здатися, що інформаційна війна вона більш гуманна та на пряму не веде до вбитих чи поранених, руйнування інфраструктури держави. Висновки детального аналізу цього феномену, з впевненістю нам дають можливість стверджувати про більш руйнівні та небезпечні наслідки такого типу протистояння для сучасного світу.

І це не дивно, адже психологічна війна породжує особливі форми взаємсприйняття, в якому образ противника гранично спрощується, схематизується,

насичується виключно негативними характеристиками. Подібне сприйняття має достатньо прагматичний характер, що спирається на інстинкти збереження, що сприяє знищенню ворога, яка передбачає мобілізацію власних сил, в тому числі морально-психологічних. Така стратегія передбачає тваринне збурення масової свідомості, формування стійких негативних емоцій по відношенню до протилежної сторони, яка перетворюється в психологічно стійкий стимул ворога, до якого виникає почуття ненависті, гніву та бажання найскорішого його знищення.

Природно, що такі почуття, в більшості випадків не виникають самі по собі. У формуванні образу ворога приймають участь міцний пропагандистський апарат держави та різні громадські інститути, засоби масової інформації, церква тощо.

Штучність психологічної конструкції “образу ворога”, навіть якщо він спирається на реальні характеристики країни, народу, армії противника, все ж таки із стихійного стереотипу поступово перетворюється на загально державну ідеологему.

В схожих умовах, формувалася образ ворога під час Холодної війни, коли держави заздалегідь готували громадськість до розв'язування горячої війни з потенційним супротивником. Формування образу ворога може носити такі основні характерні напрямки. По –перше, формування образу ворога по відношенню до окремих країн, наприклад між країнами НАТО та Варшавського договору. По-друге, може формуватися по відношенню до всіх існуючих та оточуючих країн, як це були в перші роки радянської влади, або під час становлення влади Кемаля в Туреччині. По-третє, в якійсь мірі впливає із попереднього, тобто пошуки внутрішнього ворога. Тоді держава розглядається як фортеця, що оточена зі всіх боків і тому є вірогідність існування ворогів в середині держави. Пошуки та знешкодження “ворога народу” стає визначальним стимулом всієї внутрішньої політики для такої держави. Втім є приклади коли всі три типи такої пропаганди успішно поєднувались та взаємодоповнювали, формуючи складний та обґрунтований образ ворога.

Можливість пропагандистської діяльності, особливо під час війни, має в науковій літературі різні пояснення. Втім, в основі більшості цих пояснень лежить процес хибного сприйняття одного народу іншим. Це явище в психології має назву “місперцепції”. Суть цього явища полягає в тому, що звичайному пересічному нав'язується хибний образ “згори” і він стає основою, стимулом для діяльності людини. На думку психологів, людина опиняється в полоні своїх думок. Які заздалегідь керовані та прогнозовані. Причому існувала певний час помилкова думка, що лише тоталітарні країни керують свідомість своїх громадян, формуючі в їх свідомості образ ворога. Частіш за все приводяться Радянський Союз, Гітлерівська Німеччина, Північна Корея тощо. Втім, останні дослідження захід-

ного менталітету, демонструють стійкість та статистичну повторюваність таких феноменів, як образ ворогу та розповсюдженість маніпулятивних технологій. Зразком такої політики є США періоду правління адміністрації президента Джорджа Буша молодшого. Яка активно застосовувала маніпулятивні технології не тільки в зовнішній політиці (формування ідеологемі “Вісі зла”, обґрунтування початку військової кампанії в Іраку), але і у внутрішній політиці (консолідацію суспільства навколо боротьби проти спільного ворога тероризму, та персоналізованого символу цього руху Усами бен Ладена). Якщо проаналізувати з якою однотайністю приймалися рішення в Сенаті та Конгресі США в перші місяці після подій 11 вересня 2001 р., то вони не чим не поступаються своїм настроєм та характером з’їздів КПРС часів перших п’ятирічок.

Коріння цього явище можна знайти в давніх соціокультурних та психологічних механізмах. Тому “образ ворога” набуває деяких загальних рис. При всіх різницях в причинах та обставинах конфліктів “образ ворога” має загальний “архетип”. Ворог зображується, як чужак, агресор, безлика небезпека, богоборником, варваром, ненажерливим загарбником, злодієм, насильником, уособленням зла, смерті. Тому “образ ворога” – це повна дегуманізація, відсутність в образі людських якостей, людського обличчя. “Абсолютний ворог” практично безликий, хоча і може персоналізуватися. Сприйняття чужака в якості ворога походить від архаїчних родоплемінних уявлень людини про навколишній світ. Саме в той час утворюються соціально-психологічні механізми “образу ворога”, як чогось зовнішнього поза родом, племенем. Утворюються, як зазначав Б.Ф.Поршнев антитези “ми-вони”, “свої-чужі”, “плем’я-ворог племені”. Ці давні механізми продовжують діяти, хоча їх дії мають різні форми залежно від епохи, нації, культури.

УДК 82.”20”=811.111

ГОРБАТЮК В.

Наук. керівник – ХОМЕНКО Т. В., ст. викладач

м. Київ

THE BOOK AND YOUTH. SIGHT INTO THE THIRD MILLENIUM

The book belongs to those inventions which, as well as a wheel, never will leave a human civilization. For a long time the true is known: future intellectual and economic potential of a society depends on what youth reads. For, as Didro has told, people stop thinking when stop reading. Due to various reasons, occurrences of information production on modern carriers, etc. interest to reading considerably falls, also including developed countries. On the other hand, the world book stream not only doesn't become less, but every year it becomes

more powerful and more various – not at the expense of Ukraine, unfortunately.

However, at all times and in all countries there were people who like to read and who do not like to read. They say: the youth reads little. Researches show that youth reads now not less, but differently. The circle of its reader's interests includes such areas of literature and life which earlier drew less attention or this attention artificially became dull: a family life and sexual relations, life contradictions, consciousness and sub consciousness, life and death.

Results of sociological researches have shown that changes in an education system, business development, and increase in requirement for the formed experts have increased demand for the educational and special literature, have raised a reading role. The same researches testify that the basic contingent of youthful libraries is made by high school youth. Motives of reading of students are very various. First of all, they are connected with socialization processes: outlook formation, requirement of formation and self-education, professional improvement, leisure, etc. But for 70 % of readers prevailing motives are curricula and programs.

Requirements of readers for the educational literature have accordingly increased. However because of shortage of means receipt in libraries of such literature was very much reduced. Libraries of high schools also cannot satisfy requirement of educational process, therefore there is a threat of decrease in quality of preparation of the future experts and an educational level of the population of Ukraine in general. In sphere of reader's interests and tastes also there are changes. Demand on books on history of Ukraine, the Ukrainian language and the literature, foreign languages, economy, the right, economic geography, computer science, programming, an accountancy, and also religion, an astrology, medicine, humanitarian sciences has raised. Demand on the technical literature has considerably fallen: for ten years – ten times. The hobby for the philosophical literature is appreciable. The Bible uses the greatest popularity, Zigmund Freud's, Deyl Carnegie's compositions further follow. Demand on the far abroad literature prevails, averaging 45 %. The Russian literature – 30 % further follows.

The book temple is first of all a youth temple. Also it is rather sad that in the conditions of our country the door in this temple is not always hospitably opened. Absence of a productive state policy in national book publishing, destruction of unique system of books distribution and as the result, “the undressed” national information field, a heavy tax press – all it calls into question availability of the book to youth. And after all the mankind is already on the threshold of new revolution in the world of books and the information. There has come an epoch of multimedia – information carriers in which various news media and communications are combined: the printing text, audio- and video-carriers, computer technologies. But the book always remains high achievement of a human civilization.

To a place there will be the small story connected with the outstanding scientist and fantast Isaac Azimov, the author almost widely known 500 books. Spoke to audience of experts in programming and a computerization, it has led conversation on the ideal information retrieval system: He spoke: "Its use should be accessible to everyone, including for those who has no special preparation; it should be portable; the external energy source is not necessary to it; the information should remain constantly and not to be destroyed at system reenergizing. About what speech?" The audience has reflected. Having sustained an effective pause, the scientist has answered the question itself: "I Hope, you have guessed that it is simply book". While there is a mankind, there will be a youth. And if the mankind as far as youth has future, this future is with the book.

ЛІТЕРАТУРА:

1. <http://www.zn.ua/online/articles/18938#article>
2. <http://freewave.com.ua/obshchestvo/molodezh>

УДК 32.019.51:37

ДЕНИСЮК С.Г., к.п.н.
м. Вінниця

ЗМІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОГРАМУВАННЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ

Роль засобів масової інформації (ЗМІ) в житті сучасного суспільства важко переоцінити. Мова йде про комунікацію за допомогою ЗМІ між елітою і масами, про формування громадської думки тощо. Проте зі здобуттям незалежності в Україні встановився специфічний, раніше характерний тільки для США, стиль подачі матеріалу ЗМІ. Характерно, що рух до цієї моделі намітився ще в 1985 році, коли розпочався процес відторгнення традицій інформаційного забезпечення радянського суспільства. Тому зазначена проблема актуальна в тих країнах СНД, у яких відсутня явна цензура.

Сьогодні особливу увагу дослідники комунікативної сфери суспільства приділяють проблемам функціонування ЗМІ та зв'язків влади з громадськістю. Серед них – Дж. Бенігер, Д. Бродер, Дж. Кері, Р. Ентман, М. Харгрівз, С. Ліхтер, Н. Луман, М. Мак-Люхан, Д. Мак-Квайл, В. Паттерсон, Дж. Пауелл, Ю. Хабермас, Г. Почепцов, Г. Ріді, Л. Сабаго, М. Шрам, Дж. Спір, З. Вурмен, А. Уледов, М. Власенко, С. Зорько, М. Сиротич та ін.

Нами використані праці таких дослідників, як В. - Андрущенко, І. Балинський, В. Бебик, К. Гаджиєв, В. Горбатенко, О. Гриценко, О. Заславська, О. Зернецька, В. Кравченко, В. Корнієнко, Т. Хлівнюк, О. Шерман, А. Шиян та ін. Не дивлячись на значний масив наукових досліджень, вивчення ЗМІ як інструменту

програмування поведінки людини в політичному житті суспільства в них не достатньо відображено.

Виходячи з цього, метою нашого дослідження є аналіз ЗМІ як інструменту програмування поведінки людини.

Почнемо з того, що під ЗМІ ми розуміємо пресу, радіо, телебачення, Інтернет-видання, кінематограф, звуко- і відеозаписи, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку тощо. Всім цим засобам притаманні такі якості, як звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, корпоративний характер виробництва і розповсюдження інформації.

Аналізуючи тексти українських ЗМІ, виокремимо такі особливості: текст насичений великою кількістю коротких фраз, що відображують емоційний стан людини; текст суттєво фрагментований; фрагменти тексту слабко пов'язані між собою, утворюють мозаїчне зображення із частково втраченими елементами, відновлення яких лягає на плечі споживача повідомлень. Пропуски в системі аргументації, як правило, допускаються в тих місцях, де відновлення аргументів не викликає в споживача ускладнень. Читач "втягується" у дійство, причому на "доступному" для нього рівні; текст побудований за принципом "опис дії", "екшну". Формула "що бачу, про то й співаю", що в "радянські" часи викликала посмішку, набула статусу ідеології ЗМІ. Абсурдність полягає в тому, що в читача і в репортера різні обрії: в одного – аркуш паперу або екран телевізора, а інший занурений у контекст подій; у ЗМІ поширена модель псевдоаналітики – за аналітичними матеріалами видаються бесіди, обмін думками із експертами або між ними. Як правило, в таких бесідах від самого початку, вже на етапі представлення учасників, встановлюється дистанція між експертом і споживачем повідомлень. З недавнього часу у подібні бесіди часто втягуються "контрастні" персонажі – особи, які не є фахівцями в даній галузі, що підкреслює інтелектуальну перевагу експерта. Голос начебто доноситься з Олімпу, а боги не навантажують себе наданням системи доказів і аргументації; гіпертрофована увага до "сильних світу цього", до представників влади, богеми ("зірок") тощо.

Також є низка особливостей, що яскраво проявляються в екстремальних ситуаціях. Однак тут ми обмежимося розглядом лише загальних особливостей, характерних для текстів ЗМІ "нового покоління".

У працях П. Конотопова наведено кількісні дані, що свідчать про високу поширеність перерахованих вище особливостей у текстах ЗМІ [1]. Із цих даних видно, що тексти аналітичного характеру, для яких характерна висока концентрація термінів, коли однією фразою передається кілька зв'язаних суджень, а зміст істотно залежить від контексту, в масових виданнях зустрічаються вкрай рідко. Так, для текстів характерна не стислість, а саме фрагментарність (стислі тексти орієнтовані на надзвичайно вузьку аудиторію). Як пра-

вило, така аудиторія складається із висококваліфікованих фахівців.

У масових ЗМІ, які найактивніше експлуатують “нову” модель, текст подається у вигляді окремих фрагментів, що створюють у читача певне емоційне відношення до події, що відбувається. Фактично, фрази такого повідомлення підбираються за подібністю емоційного забарвлення для забезпечення сильнішого впливу на читача. За рахунок такого маніпулювання в читача формується не нове знання, а сукупність оцінок. У людини фактично виробляється умовний рефлекс на інформацію певного виду, тобто “автоматично” виникає певний емоційний стан.

Навіщо це потрібно? Однією із причин є та, що за рахунок використання таких прийомів людину можна відволікти від сприйняття логічної аргументації, заблокувати в його сприйнятті логічний компонент. При цьому половина людей найсприйнятливіших саме до емоційної компоненти взагалі не здатна перевіряти аргументацію. Інша ж половина людей – у край чутлива до “нормативних” установок, і часто здатна підкорити свої дії чужим емоціям і етичним нормативам.

Практично, сучасні ЗМІ встановлюють певного роду норматив для сприйняття, картини і аналізу світу. Цю картину можна представити у вигляді трьохрівневої піраміди: “Боги” – це керівництво держави, фінансові і медіа-магнати та інші; “Пророки” – це різні “експерти”. Як правило, читачу повідомляється, що певна людина є експертом, але перевірити це читач практично не в змозі. Залишається лише повірити на слово; “Смертні” – це споживачі інформації, читачі.

Таким чином, людина у концепції сучасних ЗМІ розглядається тільки як “споживач” інформації. До того ж, споживач у розумінні, що цією інформацією він “керується до дії” у своєму повсякденному житті.

У традиційному суспільстві таку роль грали жерці і пророки. Це була особлива каста, яка монополізувала весь комплекс логіко-аналітичних операцій: все це представлялося як “спілкування з Богом”. Саме тоді і сформувалася система поділу інформаційного потоку на елітарну та публічну складові.

Наявність коротких фраз – це саме і є характеристикою “наказного” стилю спілкування. Як тут не згадати тезу “ЗМІ – це четверта влада”, що настільки часто повторюється в сучасній Україні з подачі США та інших розвинених країн.

Однак, слухаючи подібні фрази, не варто забувати, як легко після подій 11 вересня 2001 року в США відбулося фактичне введення цензури. Маються на увазі не ті прохання про “самоцензуру”, які були звернені до керівництва CNN, а минуле офіційне попередження керівництва США, що пройшло непоміченим, про те, що офіційні джерела й особи у випадках, продиктованих “специфічними обставинами”, будуть надавати ЗМІ свідомо сфальсифіковану інформацію. Це було сприйнято представниками ЗМІ “найдемократичнішої держави” без зайвих емоцій, вони навіть по-

чали “пояснювати” населенню правильність і навіть необхідність такого кроку.

Отже, ЗМІ в сучасному суспільстві усе щільніше зливаються із владою, перетворюючись у додатковий інструмент управління населенням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конотопов П. Ю. Что о Вас думают? или Интересная зависимость, проявляющаяся в текстах, рассчитанных на различные категории потребителей / Конотопов П. Ю. // ТИАРА. – 2001. – № 1. – Режим доступа до журн.: <http://tiara.narod.ru/> 2001.
2. Шиян А. А. Теоретико-ігровий аналіз раціональної поведінки людини та прийняття рішень в управлінні соціально-економічними системами. Монографія. – Вінниця: УНІ-ВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 414 с.
3. Хлівнюк Т. П. Вплив засобів масової інформації на політичний простір сучасної України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 23.00.02 – Одеса, 2008. – 18 с.
4. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніки публік рілейшнз : монографія / Бебик В. М. – К.: МАУП, 2005. – 440 с.

УДК 75.052.092

ДРАЧУК Л.І., к. ф. н.
м. Ніжин

БОЖЕСТВЕННЕ І ЛЮДСЬКЕ У ФРЕСКАХ ДЖОТТО ДІ БОНДОНЕ

Термін “Відродження” (або з французької – Ренесанс) – було введено вжиток у XVI ст., італійським живописцем й істориком мистецтва Джордано Вазарі, який уживається для визначення перехідної епохи в історії європейської культури від Середньовіччя до Нового часу. Художники й мислителі цієї епохи були титанами за силою думки, пристрасті й характеру, багатосторонністю й ученістю. Відродження дало високі зразки творін у галузі образотворчого мистецтва. Для ренесансного реалізму характерні світськість, глибокий інтерес до людини, правдиве її зображення, виразність і пластичність образів, уявлення про красу як гармонію.

Незважаючи на значну кількість праць присвячених вивченню епохи Відродження (Баткин Я., Алпатов М., Маркарян Е., Білецький А., Кузнецов Б. та ін.) ця тема продовжує залишатись перспективною, оскільки кожен новий аспект дослідження дозволяє поглиблювати уявлення про особливості цього періоду і талановитих його представників. У статті звертаємо увагу на тонкий психологізм у трактуванні біблійних образів видатним художником раннього італійського Ренесансу Джотто ді Бондоне.

Джотто – художник величезної обдарованості, сміливий і рішучий реформатор, який використав усе

нове, створене до нього, комбінуючи по-своєму й додаючи авторське. Він був людиною яскравою, талановитою, всебічно обдарованою – займався живописом, архітектурою, випробовував себе у скульптурі і поезії. Його мистецтво знаменувало собою відхід від середньовічних канонів та ствердження такого мистецтва яке виражає усе: і божественне і людське. Мірилом художнього смаку майстра стала моральна реалістична ідея, згідно якій почуття не гіперболізуються, а переводяться в дію.

Євангельські сюжети Джотто передає як подію з реального життя. У фарбі він ніби розповідав про проблеми, зрозумілі людям у всі часи. Історія Христа в розумінні Джотто – це приклад величч людини, зразок вірності обов'язку й безперервним випробуванням. Образ людини, яка мужньо переносить свої випробування, не відступаючи від правди, не озлоблюючись проти людей, спокійно дивлячись на оточуючий світ, проходить лейтмотивом через падуанський цикл художника.

До найбільш досконалих у композиційному вирішенні належить фреска Джотто "Оплакування Христа". Художник сприймає подію смерті епічно, з почуттям неминучості. Вузлом композиції є прощання богоматері, яка припала до тіла любимого сина. Вона міцно обняла його голову і вдивляється в обличчя, наче намагається прочитати останні прикмети життя. Це відчай, який не знаходить ні сліз, ні жестів. Зовнішньому спокою матері, її мовчазному горю протиставлений відчай Марії Магдалени, та Іоана, горе яких знаходить полегшення у сльозах і патетичному жесті: Марія Магдалена стискає заломлені руки, Іоан сплескує руками. В емоційній стрій сцени включені ангели, вони несуться стрімким вихором, у якому ми вгадуємо безутішне горе і відчай людей. У правому кутку картини – там, де стоїть старець із рушником і чорнобородий чоловік – хвиля скорботи дещо стихає. У цих фігурах нема безутішного відчаю Марії та суму Іоана. У них зосереджена стримана печаль.

Джотто бачить фізичний рух у нерозривній єдності з душевним життям людини. Це наповнює його твори високим пізнавальним пафосом і надає внутрішній спокій найтрагічнішим сценам. Цим пояснюється і композиційне рішення майстра, його прагнення побудувати картину таким чином, щоб розташування фігур, продиктоване драматичним розвитком дії, запам'ятовалося глядачеві. Група Марії і Христа створює емоційний центр картини.

Джотто зумів поєднати ідеал класичної краси з глибинним розумінням духовного життя людини. Нова живописна система й розуміння картини як сценічної єдності дали йому можливість утілення образу довшеної особистості в її ставленні до оточуючого світу та, в першу чергу, до інших людей. Це перша в живописі зв'язна розповідь, у якій відображені найрізноманітніші психологічні колізії: взаєморозуміння, підступність, скорбота, смиренність, усепоглинаюча материнська любов.

Емоційна виразність, драматизм і водночас величність та монументальність – такі основні риси манери Джотто. Його мистецтво щире, просте, зрозуміле, повне віри в людину, стало початком живопису Ранняго Відродження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецов Б. Идея и образы Возрождения. – М., 1979.
2. Сфименко А.В. Культура Відродження. Історія світової культури. – К., 1994.
3. Баткин Л.И. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – М., 1989.

УДК 32.019.5:321

ЖОРОВА Е.,

Научн. руководитель ВЕРБОВСКИЙ В.В., к.и.н.

г. Луганск

ОБРАЗ ВРАГА И ДРУГА В СОВРЕМЕННОЙ КУЛЬТУРЕ

Коммуникация занимает одно из важнейших мест среди потребностей человека. Общение – это информационное и предметное взаимодействие, в процессе которого проявляются и формируются межличностные взаимоотношения. При взаимодействии людей друг с другом проявляются их личные качества, отсюда и вытекают МО. Важнейшая черта МО – их эмоциональная основа. Это значит, что они возникают и складываются на основе определенных чувств, рождающихся у людей по отношению друг к другу. Эти чувства могут быть сближающими, объединяющими людей и разъединяющими их. В данной статье хотелось бы рассмотреть, что же такое дружба, какие бывают дружеские отношения, кто есть на самом деле друг, а кто враг!

Понятие дружбы и её значения. Прежде всего слово "дружба" имеет не одно, а несколько различных значений. И не только в наше время. Две тысячи лет тому назад это обнаружил Аристотель, который как раз и пытался дать определение различным типам дружбы, чтобы выделить среди них истинную дружбу. Он различает главным образом дружбу, основанную на интересе, и дружбу благородную, которая одна только и заслуживает права считаться настоящей. Поэтому даже в Древней Греции отношения, связывающие двух деловых людей, воспринимались не как дружба, а как заинтересованность в успехе общего дела. Тогда дружба между политическими деятелями тоже часто рассматривалась как способ достижения успеха в политике.

Что же в таком случае понимаем мы под словом "дружба"? Интуитивно оно вызывает у нас представление о чувстве глубоком, честном, предполагающем доверие и откровенность. Эмпирические исследования тоже показывают, что подавляющее большинство

людей именно так представляет себе дружбу. В своей последней книге Райзман, изучив огромный материал, написанный на эту тему, дал следующее определение дружбы: Дружба – это этическая форма любви. В отличие от других форм любви она выбирает свой предмет пользуясь нравственными критериями, и строит свое отношение к нему, исходя из этих критериев. Но дружба еще и предпочтение. Быть другом всегда означает, что тебя любят больше, чем другого, что тебя предпочитают кому-то другому, огромной безликой массе других.

Кто есть друг? Друг – и другой, такой же, равный, другой я, другой ты; ближний, всякий человек другому. Не пожелай другу, чего себе не желаешь. Любите друг друга, нисходите друг другу или друг ко другу, один другого или к другому. (Толковый словарь В. Даля).

Друг – Стронник, защитник кого-чего-нибудь (высок);

Друг – Человек который связан с кем-нибудь дружбой;

“Друг – это тот, кому доставляет радость делать добро другому, и кто полагает, что этот другой испытывает к нему те же чувства”. Это определение Райзмана ставит дружбу в число альтруистических, искренних чувств.

В разговорном языке слово “друг” имеет множество значений. Оно означает знакомого, человека, к которому мы относимся с симпатией, соседа, коллегу, словом, всех, кто нам близок. Однако теперь, как и в самом далеком прошлом, существует еще одно значение: интимный друг, которого мы любим и который любит нас. Этот последний тип дружбы относится к более узкому разряду межличностных отношений – к отношениям, построенным на любви. Когда мы думаем о наших близких друзьях, о настоящей дружбе, мы имеем в виду определенную форму любви, существующей между людьми.

Друг никогда не лжет нам и говорит с нами только на языке правды. Мы слушаем его внимательно и беспристрастно, стараясь понять и трезво оценить то, о чем он говорит. Никаких призраков и никакой театральности. Его опыт несет в себе пафос чувств и трезвость разума. Поэтому он обогащает нас, возвышая эмоционально и интеллектуально.

Мы не выбираем в друзья людей, которых не уважаем. Я не стану все время мысленно беседовать с человеком, которого считаю негодяем, искать совета у предателя. Дружба – это такое социальное пространство, где люди относятся друг к другу нравственнее, сердечнее, чем к тем, кто находится за пределами этого пространства. Здесь нравственные нормы соблюдаются самым строгим образом: так, как они в идеале должны были бы соблюдаться всеми.

В тяжелые минуты я прежде всего обращаюсь за помощью к друзьям. Одни решаются пойти со мной, другие – нет. Всякая ситуация потери действует как

естественный отбор: она выделяет те отношения, которым суждено выжить и иметь продолжение. Помогая другу мы помогаем и себе, ведь может случиться так, что мы поменяемся с ним ролями. Жертвой окажется он, а мы бросимся ему на помощь. Жить рядом, разделять все переживания другого означает вместе бороться с потерями, вместе выступать против сил зла. А значит, и обретать со временем общие объекты любви. Ими становятся наши близкие, его близкие, мы – объект его любви, он – объект нашей любви. Так рождается и крепнет дружба.

Ошибаются и те, кто утверждает, что дружба, существовавшая в далеком прошлом, исчезла в современном мире. Дружба существовала в эпоху Конфуция и продолжает существовать поныне. У нас нет никаких оснований думать, что в будущем она исчезнет. Просто у дружбы такая идеальная модель, которой обязательно нужно следовать. И в зависимости от того, насколько мы будем следовать этой модели, мир будет наполняться для нас друзьями, которые всегда будут дарить нам радость.

“Друзья” – новое слово, прежнее было “друзи”, “друзе” (с буквой “ять”). Образование очень простое: “друг” (ед. ч.) – “друзи” (мн. ч.). А потом “друзи” заменилось на “друзья”

Значение слова “враг”. Враг, человек, борющийся за иные, противоположные интересы, противник. Классовый враг. Идеальный враг. Недоброжелатель, человек, стремящийся причинить вред. После этой ссоры мы стали врагами на всю жизнь. То же, что неприятель во 2 знач. (воен. ритор.). Враг перешел нашу границу. Всё, что приносит вред, неприятности, зло. Язык мой – враг мой. Вино – его враг.

Таким образом, категории друга и врага взаимосвязаны и взаимообусловлены. Поэтому феномен дружбы и вражды, являются существенными категориями с современной культуры. Защитные механизмы человека обуславливают то, что он стремится найти компромисс со всеми окружающими, потому что быть против всех неразумно. Очевидно грань между добром и злом, другом и врагом размыты и одно плавно перетекает в другое. По нашему мнению эти два понятия являются системообразующими, что, в конечном счете, формирует культуру, обуславливает ее внутреннюю структуру.

ЛИТЕРАТУРА

1. Савельев, А. Образ врага. Расология и политическая антропология / А. Савельев. – М., 2007. – С. 11.
2. Сенявская, Е.С. Противники России в войнах XX в.: эволюция “образа врага” в сознании армии и общества / Е.С. Сенявская. – М., 2008. – С. 62.
3. Гудков, Л. Образ врага. Социология [Текст] / Л. Гудков. – М., 2005. – С. 21.
4. Политология: энциклопедический словарь. – М., 1993.
5. Фатеев, А.В. Образ врага в советской пропаганде 1945–1954 гг.: автореф. дис. ... к. и. н. / А.В. Фатеев. – М., 1998. – С. 3.

6. Сенявская, Е.В. Психология войны в XX в.: Исторический опыт России / Е.С. Сенявская. – 1999. – С. 251.

УДК: [347.471 + 316.422.42] (477)

КОЛОМІЄЦЬ Н.С.

м. Умань

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

В силу певних обставин, в українських політичних та у наукових колах увага до громадянського суспільства зосереджена на розумінні його як сукупності або мережі так званих неурядових організацій. Такий підхід частково пояснюється однобоким сприйняттям інформації, яка перед усім стосується сучасних актуальних питань західноєвропейського розвитку та некритичним засвоєнням історичного досвіду, притаманного для країн з ринковою економікою, фрагменти знань поширюються через освіту без належного врахування специфіки минулого і сучасного України.

З одного боку, природа громадянського суспільства, з його інтенцією до солідарності, інтеграції й міжкультурної взаємодії тлумачиться крізь призму спонтанійного волевиявлення індивідів, які діють незалежно від доктрини "всезагального блага" чи культурних переумов єдності. Основою тут є прийняття універсальної чи консенсусної комунікації, компромісу, толерантності і миру. Загальною метою суспільства тут стає хіба що створення умов для якомога повнішого задоволення спонтанійних потреб кожного індивіда. Такий підхід як правило пов'язаний з ліберальною традицією обґрунтовується у працях багатьох вчених.

З іншого боку склався аспект аналізу, крізь призму якого, не заперечуючи роль розуму в універсальних формах комунікації і справедливої співпраці, важливе значення надається чинникам "незнання", необізнаності, традиції і культури. Людина здійснюючи власну інтенцію до свободи, діє і поводить застосовуючи свободу волі і роблячи той чи інший вибір не лише на основі вольової дії, традиції, звичаю чи відсутності правдивого знання. Підставою для подібних можуть бути культурні чинники.

Обидва підходи певним чином погоджуються в тому, що для розвиненого громадянського суспільства притаманний приріст "соціального капіталу", яким характеризуються мірвазємдовіри, здатність співпрацювати за принципами рівності і справедливості. Соціальний капітал є "моральним ресурсом", міра якого при використанні не зменшується а росте. Горизонтальні взаємини між людьми потребують рівності і правдивості.

Натомість вертикальні зв'язки, хоча в ринку щільно поширені у суспільстві і по своєму є важливими, на

думку багатьох не можуть підтримувати соціальну довіру. У зв'язках з вертикальними зв'язками субординація встановлюється за принципом особистої вигоди і висловлюваної на словах відданості, що закладає відносини за параметрами "начальник-підлеглий", "партнер-клієнт" чи "володар – підданий".

Важливим засобом комунікації є мова і мовлення та утворювальний її історичним розгортанням дискурс. Саме дискурсивна визначеність взаємин між людьми надає їм різного забарвлення. Дискурс, як режим комунікацій, слугує підставою вибору і надання пріоритету одним значенням перед іншими. Але не всякий дискурс забезпечує примноження соціального капіталу і відкритої громадської активності, без високого рівня яких неможливий ефективний суспільний та економічний розвиток.

Громадянське суспільство складалось там, де воно усувало абсолютизм і деспотію монархічного типу влади і витворювало легальні форми гуманітарного дискурсу, орієнтованого на поширення духу свободи і автентичності особи.

З роком проголошення незалежності Україна дедалі гостріше переживає несподіваний і драгічний парадокс: посилення формальності української держави з року в рік все більш стає загрозою для української національно культурної ідентичності.

Якщо дискурс свободи і автентичності органічно поєднаний з громадським поступом в Україні та відповідними соціально-культурними формами самоорганізації суспільства, то дискурс "патерналізму – клієнталізму" набуває соціокультурного характеру "малоросійства". За визначенням Є.Маланюка ним найбільше вражена інтелігенція, якій бракує інтелектуальної і моральної мужності "жити власним розумом".

Українська держава в історичному сенсі була і є конечним національним виверненням саме українського громадянського поступу і супровідної дискурсивної етичності. Інша справа, що український соціокультурний дискурс не був з відомих причин належно закріплений у діяльності державних інституцій. Останні фактично, залишилися набутими з іншого спадку та з іншого дискурсу, що немає нічого спільного з етичністю свободи. Однак державність заснована не на іманентному для громадянського поступу соціокультурному й дискурсивному процесам, звичайно, буде байдежею, коли не ворожою, до громадянської автентики. Відтак спостерігаємо дедалі загрозливіший конфлікт між тенденцією державстворення в Україні та українською соціокультурною ідентичністю. Сучасна держава стає загрозою, для власне української України, хоча саме формування культурної ідентичності останньої збігається з процесом її громадянського розвитку. Тому доки державстворення в Україні не зустрінеться назавжди з вартостями її громадянського поступу суспільство залишатиметься під дією чинників маргіналізації. За такої соціально – політичної тенденції перспектива правдивого громадянського

суспільствав Україні так і залишиться примарною. Йтиметься не про накопичення соціального капіталу, довіри й солідарності у суспільстві. Навпаки, суспільну єдність повинна буде гарантувати єдина держава що поглиблюватиме імперський характер вертикальних взаємозв'язків. Звичайно, це не буде шляхом до Європи, то буде шлях до тривалого і остаточного перетворення України в Росію.

Таким чином, становлення громадянського суспільства в Україні може мати успіх через ідентифікацію з дискурсом свободи й автентичності, що історично споріднений з демократичною підтримкою українського соціокультурного життєвого світу. Становлення громадянського простору на основі неукраїнського соціокультурного світу – що цілком можливе на основі адміністративно-політичного розширення неукраїнської соціокультурної життєвої сфери, – неминуче вестиме семіозу соціальної інтенції клієнталізму й відповідної етичності сервілізму.

Такого гагунку життєва сфера, з ознаками громадянського суспільства, залишатиметься лише на півдорозі до демократії, соціального добробуту гарантій прав людини – тобто буде шляхом примусової організації життя людей під керівництвом малоросійських політиків, зверхніх (агресивно чи приховано) до української культури та мови.

УДК 37[81*276.6:34] (477)

МАКАРЕНКО М.

Научн. руководитель – ХОМЕНКО Т.В., ст.преподаватель г. Киев

МЕРОПРИЯТТЯ ПО ОБЕСПЕЧЕННЮ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ РАБОТНИКОВ МВД УКРАИНЫ НАКАНУНЕ ЕВРО – 2012

Украина готовится принять около миллиона туристов в 2012 году на международном уровне. Для этого государство планирует вкладывать деньги в повышение языковой квалификации милиции и обслуживающего персонала в принимающих городах Евро-2012, издать справочно-информационную литературу на основных европейских языках и разместить по маршруту гостей чемпионата дублирующие дорожные, туристические и информационные знаки.

Государственной целевой программой по подготовке к проведению Евро-2012 предусмотрено обеспечение подготовки и переподготовки в высших учебных заведениях страны – стюардов, волонтеров, работников сферы обслуживания, медицинских работников и работников правоохранительных организаций – на это запланировано выделить 10 млн. грн. Специально к Евро-2012 разработаны справочники по

изучению английского языка для сотрудников милиции и сферы обслуживания, содержащие необходимые фразы, которые могут понадобиться милиционерам в общении с туристами. Курс обучения пройдут все милиционеры, но акцент будет сделан на патрульную службу.

По распоряжению вице премьер-министра страны в вузах четырех принимающих городов были введены бесплатные языковые курсы для работников милиции, врачей, таможенников и пограничников. Речь идет, прежде всего, о Национальных университетах Киева, Львова, Донецка и Харькова, в которых осуществляется общая языковая подготовка. Вместе с тем профильные университеты Минздрава и МВД в четырех принимающих городах проводят специальную языковую подготовку работников патрульной службы, ГАИ, медицинского персонала, который будет работать во время проведения Евро-2012.

Большое внимание должно быть уделено качеству приобретенных знаний по английскому языку. Все специалисты, которые пройдут языковую подготовку, будут сдавать специальные тесты и экзамены, которые будут принимать независимые наблюдатели. Это также даст возможность обеспечить высокую прозрачность при проверке качества языковых знаний. Главную ответственность по изучению иностранных языков государство возлагает на местные власти. Так, в рамках подготовки к Евро-2012 донецкие милиционеры изучат английский и немецкий языки. Инициатором языковых курсов для правоохранителей стало городское управление МВД и Донецкий юридический институт.

Гостям Евро-2012 будет помогать английским и польским языками программно-аппаратный комплекс Служба-112 “Оберег”, который недавно презентовали во Львове. В ближайшее время состоится его открытие в Киеве, Харькове и Донецке. Служба должна работать, прежде всего, с иностранными туристами. Также во Львове начали дублировать на английский язык названия улиц.

На подготовку специалистов для обслуживания финального турнира Евро-2012 в Киеве из бюджета планируется выделить 11 млн. грн. За эти средства пройдут языковую подготовку 20 140 киевлян по английскому, французскому, немецкому языку. В частности, изучать иностранные языки будут работники милиции, врачи скорой помощи, работники метрополитена и других служб, волонтеры и стюарды. Подготовка столичных специалистов будет осуществляться на базе десяти высших учебных заведений.

В январе 2011 года сотрудники Министерства внутренних дел Украины, ответственные за подготовку к Евро-2012, отправились на стажировку в Англию и другие страны Европы. В частности, предусмотрено, что их общение во время стажировки будет проходить без переводчика, благодаря чему будет определен их уровень знания английского языка.

Как минимум 38 тысяч сотрудников милиции надо подготовить к знанию английского на разговорном уровне. В начале этого года был проведён тест, по результатам которого уровень знания английского сотрудниками милиции можно оценить как "посредственно". Изучение иностранных языков сотрудниками МВД будет способствовать созданию более привлекательного имиджа. Также в соответствии с ведомственными программами в высших учебных учреждениях МВД предусмотрено 324 часа для изучения иностранных языков для бакалавров. Кроме того, на базе милицеских вузов в принимающих Евро-2012 городах введены факультативные часы для дополнительного изучения иностранных языков, в среднем по два занятия в неделю.

Киевская милиция, которая будет обеспечивать правопорядок во время проведения Евро-2012, приступила к изучению английского языка. Пока обучение проходит первая группа правоохранителей столицы – 15 милиционеров.

В МВД отмечают, что обучение элементарным разговорным навыкам английского языка коснется прежде всего милиционеров групп быстрого реагирования, патрульно-постовой службы, ГАИ, а также операторов экстренной телефонной службы 102.

ЛИТЕРАТУРА:

1. www.trust.ua/news/
2. www.mediaport.ua/

УДК 378.11

МИХАЙЛИЧЕНКО М.В., к.п.н

м. Київ

ФЕНОМЕН ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ

Стратегія реформування сучасної освітньої системи України спрямована на зміну вектора впливу від державної до державно-громадської форми управління. Це обумовлено сучасними суспільними вимогами та державними документами, які спрямовані на розвиток управління освітніми процесами, залучення громадськості до прийняття управлінських рішень шляхом створення відповідних організацій, рад, комітетів, комісій тощо.

Цілком слушно зауважує В.М. Бесчастний, вказуючи, що сучасний демократичний державний устрій передбачає створення громадських об'єднань із метою захисту від небажаних дій державної влади з прийняття суспільно-політичного, економічного або культурно-національного рішення. Таким чином, проблема державно-громадського управління освітою в умовах соціально-економічних перетворень набуває актуального загальнодержавного значення.

Аналіз європейської освіти засвідчує непересічне значення набутого позитивного досвіду структурного реформування вищої школи та показує необхідність розумного запозичення кращого і того, що саме потрібно змінити в системі вищої освіти України, які відповідні реформи започаткувати. Серед найважливіших аспектів освітніх реформ, здійснених у зарубіжних країнах протягом останніх років, необхідно назвати зміни в управлінні освітою.

Проблемам перетворень у системі управління вищою освітою присвячена останнім часом значна кількість досліджень. Питання державного управління у сфері вищої освіти є предметом дослідження В.П. Андрущенка, В.Г. Вікторова, В.С. Журавського, В.Г. Кременя, В.І. Лугового, С.М. Ніколаєнка та ін.

Державно-громадське управління освітою, на думку С.В. Крисяка, це суспільне управління, що забезпечує максимальну участь громадян у розробці стратегічних напрямів розвитку освітньої галузі у процесі постійного управління нею для задоволення потреб членів суспільства. У цьому значну роль відіграють асоціації вчителів, викладачів, науково-методичні об'єднання, наукові, науково-технічні ради, громадські академії наук тощо. Як зазначає В.А. Грабовський, під державно-громадським управлінням освітою слід розуміти процес поєднання різноспрямованої діяльності державних та суспільних суб'єктів управління в інтересах людини, соціуму, влади. Державно-громадське управління наголошує на пріоритеті держави з обов'язковим урахуванням громадської думки. При цьому роль державного управління в суспільному житті полягає в безперервному регулюванні динамічних процесів життєдіяльності суспільства в усіх його сферах.

Отже, державно-громадське управління освітою можна уявити як інтеграцію трьох складових: 1) демократизації діяльності органів державної влади й управління освітою; 2) розвитку самоврядних асоціацій учасників освітньої діяльності (професійних асоціацій педагогів, органів учнівського й батьківського самоврядування всіх рівнів тощо); 3) організації громадських органів управління освітою, де представлені різні верстви населення.

До державних органів управління вищою освітою належать: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; центральні органи виконавчої влади України, яким підпорядковані вищі навчальні заклади (ВНЗ); Вища атестаційна комісія України (ВАК); Державна акредитаційна комісія (ДАК).

Так, зокрема, ДАК є постійно діючим державним органом, який забезпечує додержання вимог до ліцензування, акредитації та атестації вищих навчальних закладів, в основі яких покладено державницький підхід до вирішення питань ліцензування і акредитації. У 2006-2007 роках Державною акредитаційною комісією прийнято рішення про створення в Автономній Республіці Крим, в усіх областях України та містах Києві і

Севастополі представництв ДАК – Регіональних громадських експертних комісій ДАК. Одним із головних завдань цих комісій є розгляд та погодження концепцій освітньої діяльності при започаткуванні (ліцензуванні) нових спеціальностей. За інформацією управлінь освіти і науки облдержадміністрацій про роботу регіональних громадських експертних комісій ДАК з'ясовано, що переважно вони виконують покладені на них завдання: забезпечують розгляд концепцій освітньої діяльності навчальних закладів за заявленим напрямом; надають пропозиції органам виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо доцільності погодження в розміщенні на відповідній території відокремлених структурних підрозділів ВНЗ. Регіональні громадські експертні комісії ДАК відіграють позитивну роль у питаннях ліцензування освітніх послуг у сфері вищої освіти за рахунок залучення громадськості та відповідних державних органів до питання формування державної політики у галузі вищої освіти з урахуванням особливостей регіональних ринків праці та освітніх послуг.

Наказом МОН від 26 травня 2005 р. №318 затверджено Положення про Громадські ради при Міністерстві освіти і науки України з питань дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти; вищої освіти; професійно-технічної освіти; реформування економічних механізмів в освіті; науки, науково-технічного, інноваційного розвитку та інтелектуальної власності. Визначено, що Громадська рада при Міністерстві освіти і науки (Міністерство) є дорадчо-консультативними органом, яка утворюється з метою створення ефективних організаційних та правових умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами, забезпечення відкритості діяльності Міністерства, врахування громадської думки у процесі підготовки та організації виконання його рішень, підтримання постійного діалогу з громадськістю, створення можливостей для вільного та об'єктивного висвітлення засобами масової інформації процесів у освітянській і науковій сферах.

Позитивним є досвід МОН України щодо створення відповідно до вимог Європейського простору вищої освіти експериментальних лабораторій з академічного оцінювання і визнання кваліфікацій, які протягом 2007-2008 років апробувались у провідних ВНЗ Києва, Харкова, Донецька, АР Крим та ін. Таким чином, державою частково забезпечується виконання положень Лісабонської конвенції щодо необхідності функціонування в Україні Національного інформаційного центру з визнання, обов'язки якого передбачені міжнародними вимогами. Згідно зі статтею IX.2 Лісабонської Конвенції Україна зобов'язана створити чи забезпечити функціонування центру інформації з метою супроводу прийняття рішень про визнання в Україні та за кордоном, доступу до надійної і точної інформації про системи освіти, про документи про освіту та кваліфікації, про процедури визнання і кри-

терії оцінювання кваліфікацій. До роботи в такому органі залучаються як представники громадських організацій, так і роботодавців.

Отже, феномен державно-громадського управління передбачає розв'язання коло першочергових завдань, серед яких:

- забезпечення функціонування освітньої сфери: участь у підготовці, прийнятті та реалізації нормативно-правової бази; взаємодія державних органів і громадських об'єднань та організацій, що сприяють гармонізації, гуманізації та громадянсько-правовому закріпленню різноманітних організаційних та організаційно-правових форм взаємодії учасників освітнього процесу;
- розвиток системи освіти; розробка й реалізація відповідних програм, у тому числі спрямованих на її модернізацію; удосконалення змісту, форм та методів освітньої діяльності; підготовка, прийняття й введення в дію нормативних документів з питань стимулювання діяльності закладів та установ освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабовський В.А. Державно-громадське управління освітньо-ментальними процесами формування громадянського суспільства / [Електронний ресурс] –Режим доступу: www.academy.gov.ua/news/news.../grabovsky_vytup.doc
2. Ніколаско С.М. Управління якістю вищої освіти: теорія, аналіз і тенденції розвитку: монографія / С.М. Ніколаско. – К.: КНТЕУ.– 2007.–519 с.

УДК 021

ПОДОКОПНА Є.Ю.,
завідувач науковою бібліотекою КІБІТ

ПРОГНОЗУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГ

Бібліотека повинна чутливо реагувати на коливання попиту, вивчати його, стимулювати в періоди спаду, передбачати додаткові послуги на період “піку” як альтернативні для тих, хто чекає, вводити попереднє замовлення і т. д. З боку пропозицій бібліотека повинна гнучко використовувати свої резерви, залучаючи на час “піку” додаткові кадри, розробляти програми надання послуг спільними силами, сумісництво функцій заради клієнта, заохочення виконання робіт самими читачами.

На передній план виходить компетентність, кваліфікація і турбота про інтереси клієнта. При збуті послуг вимагається більше особистої участі, контактів і отримання інформації від користувачів, ніж це потрібно при реалізації товару.

Надійність послуг може бути підвищена шляхом встановлення більш високих стандартів обслуговування і залежності оплати фахівців, їх просування по

службі, якості роботи. Ця залежність для бібліотек є надійним фактором для покращення роботи, і головну роль в цьому мають додаткові платні послуги, які впливають на заохочення кадрів. І тут корисним є комерційний маркетинг, який може використовуватись в умовах позабюджетної ініціативної господарської діяльності бібліотеки, формуванні бібліотечно-інформаційних структур у складі або поза бібліотечної установи. Ведучим принципом комерційного маркетингу є зростання прибутку, концепції інтенсифікації комерційних зусиль.

Бібліотечні послуги характеризуються високою затратністю і низькою надійністю.

Одне з вирішення цих проблем – індустріалізація послуг з використанням твердої, м'якої та гібридної технологій. Тверда технологія пов'язана з заміною персоналу обладнанням. Це автоматизація бібліотечних процесів, використання СОМ, нових технологій. Наприклад, за кордоном поширена автоматизована видача літератури, контроль та ін. М'яка технологія заміняє індивідуальні послуги раніш запланованими комплексами для окремих груп. Гібридна технологія поєднує тверді та м'які технології.

Грунтуючись на маркетинговому підході до визначення базової номенклатури послуг, конкретна бібліотека на мікроринковому рівні повинна враховувати свій тип і вид, місцеві умови, культурні традиції регіону, матеріальну і ресурсну бази, тобто мікроекономічний механізм свого функціонування, виходячи з загальнотеоретичних основ маркетингу.

Враховуючи вищесказане, кожна бібліотека повинна виробити для себе оптимальну модель послуг. На її різновид впливає багато факторів: об'єктивних (наявність техніки, фінансування тощо) і суб'єктивних (кадри, регіональні особливості тощо).

Модель управління бібліотекою повинна відповідати таким вимогам: гарантувати постійне оновлення якісних параметрів бібліотечних продуктів, послуг при одночасному зниженню виробничих витрат. В цьому випадку бібліотека є конкурентоспроможною, а її продукція конкурентоздатна; забезпечити збільшення обсягу вироблених бібліотечних продуктів та послуг при відносному зниженню використання ресурсів: трудових, матеріальних, фінансових. Це дає змогу бібліотеці бути ефективною установою; розвивати взаємозв'язок у вирішенні технологічних та соціальних задач.

Іншими словами, реалізація будь-якого проекту бібліотеки повинна супроводжуватись посиленням значення соціального аспекту: більш широкі можливості для самореалізації робітників бібліотеки, їх включення в процеси управління, удосконалення умов їх праці та побуту, розвиток кваліфікаційних навичок і підвищення культури, планування кар'єри та професійне зростання. Це є необхідною умовою для включення соціальних механізмів розвитку бібліотеки: забезпечити функціонування гнучких, адаптивних, відповідних виробничих структур, які здібні чутливо

реагувати на наукові досягнення, попит читачів і швидко перебудовуватись відповідно до зміни суспільних вимог і потреб. Це направлено на розвиток конкурентоспроможності бібліотеки.

Таким чином, визначимо основні ціннісні орієнтири управління бібліотекою в умовах ринкової економіки та трансформації бібліотек. Це – постійне розширення номенклатури послуг і бібліотечної продукції та їх диверсифікація; постійне зростання їх якості, відносно зниження виробничих витрат; динамічні структури виробничої діяльності, які забезпечують зростання відповідальності виконавців і розширення можливості для їх особистого потенціалу, а також найбільш повне задоволення потреб користувачів, залучення рядових бібліотекарів до процесів управління; кваліфікаційний зріст бібліотекарів, планування і реалізація їх кар'єри; розвиток мікросоціальних (неформальних) відношень і підвищення їх значущості у функціонуванні бібліотеки; формування ідеології (ідей, цілей, установок), які забезпечують консолідацію бібліотечного колективу на підставі впевненості в необхідності постійного розвитку бібліотеки.

УДК 378.183

РЕВЕНКО Т.

Наук. керівник ЗАПЛОТИНСЬКИЙ Г.С. к.і.н.
м. Київ

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНІВ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ

Першим нормативним актом, що передбачав право створювати органи студентського самоврядування у вищих навчальних закладах був Закон України "Про освіту" від 23 березня 1991 року, який визнавав громадське самоврядування, у тому числі і студентське.

Самоврядування у вищому навчальному закладі – це самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом, деканатами, здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, що стоять перед студентськими колективами.

Запровадження студентського самоврядування у вищих навчальних закладах є конкретною реалізацією громадських прав студентів, формування у них почуття відповідальності, вміння вирішувати соціальні, економічні та культурно-освітні проблеми. Як психологічний аспект самоврядування пов'язане з саморегуляцією самої людини, тобто внутрішніх процесів.

Розглядаючи студентське самоврядування з точки зору педагогіки, а саме вплив на свідомість студентів як незалежного фактору, то слід наголосити, що цей

вид діяльності передбачає не тільки активну участь студентів у громадському житті, а й певні принципи в роботі студентського самоврядування. А саме такі: планування, виконання та оцінку діяльності. На мою думку саме ці принципи, що покладені в основу самостійної діяльності, є основними критеріями оцінки ефективності роботи студентського самоврядування за якими буде доцільно проводити оцінювання. Тобто студентське самоврядування є дієвою формою самовиховання.

Основоположник самоврядування є А.С. Макаренка. Йому вперше на теренах радянської педагогіки вдалося розробити модель самоврядування і реалізувати її на практиці. Важливим принципом, яким він керувався було те, що особистість розвивається цілісно, не можна спрямовувати виховання на формування якоїсь певної ознаки або розвивати певні здібності. Слід зауважити, що ідеї А.С. Макаренка залишаються актуальними і на наш час.

Студентські організації є посередниками між адміністрацією вищих навчальних закладів та студентськими колективами. Оскільки студентське самоврядування є соціальною моделлю, то звідси слід зробити такі висновки: вплив на свідомість є різностороннім, де основним принципом є різноманітність форм взаємодії об'єктів та суб'єктів процесу виховання, метою яких є підготовка до самостійної діяльності з урахуванням потреб та вимог учасників процесу.

Самоврядування як одна з форм "народовладдя" – це свого роду метод управління, який ґрунтується на самоорганізації, саморегулюванні та самодіяльності і не допускає застосування спеціального апарату примусу. Самоврядування базується на тих принципах, що й демократія: меншість підкоряється більшості, формальна рівність, вільний вияв інтересів, загальноприйняті права і обов'язки, поєднання елементів представництва і прямого волевиявлення. Студентське самоврядування у вищих навчальних закладах Заходу можна розглядати не лише як традицію, а й як механізм побудови моделі університетської освіти загалом і способів утвердження демократичних принципів майбутньої еліти.

Реальне втілення студентського самоврядування в Україні надто часто не вписується в систему, виходячи за рамки квазідемократичності й академічного авторитаризму ВНЗ. Адже діяльність своєрідних попередників студентського самоврядування за радянських часів – професійних студентських спілок – послужила негативним досвідом. Замість задекларованої ідеї захисту прав студентства в основу їх діяльності було закладено ідею створення потужного інструменту ідеологічного впливу на формування світогляду та установок студентів.

Отже, досвід самоврядування для українського студентства є не звичним і новим, відтак найпершим завданням, що постало перед усіма без винятку першопрохідниками українського студентського самоврядування, є осягнення й усвідомлення природи самоврядування,

усвідомлення того, що криється за гаслом "Університет для студентів" на противагу слогану "Студенти для університету".

З метою покращення функціонування інституту студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України пропонуємо Міністерству освіти і науки України вжити таких заходів:

- Привертати увагу влади та громадськості до студентського самоврядування, як одного з найважливіших чинників формування громадянина України та виховання еліти нації.
- Створити можливості для аналізу процесів розвитку студентського самоврядування в Україні, зокрема шляхом проведення соціологічних досліджень з організації самоврядування у вищих навчальних закладах.
- Скоординувати роботу фахівців по вивченню та узагальненню історичного досвіду студентського самоврядування в країнах Європи. Звернути увагу на проблеми (в порівнянні з досвідом європейських країн), які гальмують удосконалення процесів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України.
- Ініціювати надання студентському самоврядуванню належної правової, економічної, організаційної та інформаційної підтримки з боку держави, громадських організацій, суспільства.
- Підвищувати рівень зацікавленості студентів суспільним життям власного вищого навчального закладу за допомогою видання регулярних студентських видань, листівок, брошур, створення відповідних веб-сайтів тощо.
- Передбачити кадрову підтримку студентського самоврядування в особах проректора з виховної роботи, заступників декана з виховної роботи.

Планувати проведення міжнародних науково-практичних конференцій з проблем студентського самоврядування за участю представників європейських вищих навчальних закладів.

Запропоновані заходи, на мою думку, принесуть користь всім: викладачам та кафедрам, активістам студентського самоврядування, студентству і державі загалом.

УДК 378 [81+33] (477)

СИЗОНОВ Д.Ю.,
викладач
м. Київ

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ У СФЕРІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

В умовах незалежності й суверенності все більше відчувається потреба у вивченні мови та формуванні

мовної особистості не лише філологами, а й представниками інших спеціальностей, зокрема фінансово-економічної сфери.

У вищій школі всіх рівнів акредитації та різних форм власності пріоритетними стають питання мовної культури та мовленнєвої компетентності як провідного компонента всебічного розвитку особистості. Ідея розвитку творчого потенціалу людини відображена в Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ ст. [1] та інших державних документах, де зазначено роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, оцінювати і використовувати її в різних сферах пізнавальної, професійної, творчої діяльності. Мова, в даному випадку, має відігравати одну з провідних ролей у формуванні всебічно розвиненої мовної особистості. Адже виховання компетентної мовної особистості спеціалістів ключової в соціумі фінансово-економічної сфери розглядається як умова збереження національної культури і державності.

У нашому дослідженні ми спробуємо показати інтеграційні відношення мови та економіки в системі вищої освіти (зокрема, фінансово-економічної) як двох елементів цілісної системи наукового знання.

В умовах становлення України як держави з ринковим типом економіки, ствердження приватного сектору як нового елемента економічних і соціальних відносин сучасного суспільства, розвитку міжнародних відносин розвинулась принципово нова модель взаємодії людей та принципів повсякденного життя, породженого підприємництвом та малим бізнесом. Саме тому великий відсоток випускників шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, обираючи напрям професійної підготовки, віддають перевагу фінансово-економічним вищим навчальним закладам.

Ураховуючи вищезазначене, а також думку педагогів й соціолінгвістів (К. Донченко [3], Є. Боринштейн, О. Кавалеров [2] та ін.) про те, що мовна освіта не може завершитися вивченням курсу кількох мов в середніх закладах освіти, а також той факт, що економічні відносини стали невід'ємною частиною нашої повсякденності, потребують обґрунтування процеси вироблення у студентів економічних спеціальностей умінь і навичок оперування мовним матеріалом в умовах їх професійного спілкування.

Система освіти вищої школи усіх рівнів акредитації відзначається поглибленим вивченням спеціальних наук. Особливе місце в навчанні суспільних і економічних дисциплін, поряд із профільними, займає гуманітаристика, зокрема філологічне знання. Професійні мова та мовлення фахівця-економіста перебуває на етапі становлення й унормування. Йому властиві ознаки, що визначають рівень культури усного й писемного ділового мовлення: правильність, чіткість, термінологічність, комунікативна досконалість, аргументованість, доцільність, стислість, точність. Специфіка професійного мовлення полягає в обслуговуванні сфери виробничих відносин, потреб спілкування між

представниками однієї професії. Добре знання мови фаху "підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації" [4].

Тому, вивчення літературної мови, її норм, опанування майстерного володіння мовою в практично усіх актуальних для спеціаліста сферах спілкування – це невід'ємна частина професійної підготовки сучасної молоді до майбутньої діяльності та опануванню нею. За умов інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу, який постійно насичує професійне мовлення новими поняттями й термінами, основним критерієм визначення рівня культури професійного мовлення є ступінь оволодіння професійною термінологією і лексикою.

Головне призначення економічної теорії – вироблення і обґрунтування найрізноманітніших методів, способів, шляхів вирішення важливих фінансово-економічних проблем, які виникають або можуть виникнути під час виробничої діяльності. Центром, ядром сучасного рівня економічного знання є вирішення задач та тлумачення економічних законів і принципів, критерієм якості – успішна практична діяльність, яка визначається рівнем підготовки не тільки професійної, а й мовленнєвої компетенції, де мова є ключовим інструментарієм донесення інформації: обговорення, збори, телефонні розмови, службові записки, звіти – усе це має бути якісно організовано. Для цього і ставиться завдання вищою школою – збудувати підручтя, певний плацдарм, за допомогою чого фахівець у сфері економіки та фінансів буде добре "озброєним" мовним матеріалом і зможе вільно поводити себе під час важливих заходів.

Формування мовної особистості, на нашу думку, не можливе без процесу виховання професійної культури економічного мовлення, що складається з таких основних компонентів:

- засвоєння професійної лексики і термінології економічного фаху;
- прищеплення студентам навичок роботи зі словниками, довідниками;
- формування вмій сприймання, відтворювання і створення фахових текстів різних видів і стилів;
- моделювання мовленнєвих ситуацій, які виникатимуть у майбутній професійній діяльності;
- боротьба з мовленнєвою "неохайністю" в спілкуванні, уникнення типових порушень літературної мови в мовленнєвих стереотипах фахової галузі.

Таким чином, процес формування мовної особистості у сфері фінансово-економічної освіти має тривати протягом всього навчання студентів. Обов'язковими складовими цього процесу, на наше переконання, є становлення духовно-інтелектуальної особистості спеціаліста засобами риторики та красномовства, виховання загальної культури мовлення та культури професійного комунікативного багатства фахівця.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Державна національна програма "Освіта": Україна ХХІ століття. ? К.: Райдуга, 1994. ? 62 с.
2. Боринштейн Е., Кавалеров А. Личность: ее языковые ценностные ориентации. – Одесса, 2001.
3. Донченко К. Формування мовної особистості. – К., 2004.
4. Васенко М., Марченко К. Вступ для користувачів // Словник-довідник з економіки для фахівців. – Донецьк, 2009.

УДК: 303.442

СЛОБОДЯНИК Я.

м. Умань

ГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ В КОНТЕКСТІ ІДЕЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасних умовах дослідження гносеологічних і функціональних особливостей гуманітарного знання має велике теоритичне і практичне значення з огляду на потреби людинознавчого забезпечення стратегії суспільного розвитку, реалізації соціально-економічних модернізацій, розробки проблем неklasичної методології. Гуманітарне знання безперечно впливає на формування духовності людей, гуманізацію комунікативних відносин в суспільстві, воно широко використовується для експертизи тих чи інших соціальних програм чи проектів. Особливої ваги ця проблема набуває у контексті ідеї розбудови громадянського суспільства в Україні. Її успішне розв'язання значною мірою залежить від виявлення і творчого використання духовно-практичного потенціалу гуманітарного знання.

Наразі дослідження цієї проблеми здійснюється у плані з'ясування специфіки гуманітарного знання та ідеалу його науковості, дослідження детермінації соціогуманітарного пізнання в його єдності і відмінності від природничо-наукового і математичного типів знання; експлікації характерних особливостей методологічних норм "наук про дух" з урахуванням їх історичного розвитку і філософського осмислення; аналізу впливу гуманітарного знання на перебудову системи наукового знання і виховання;

Гуманітарне знання – це знання про світ людини (суспільство, культуру, історію), де людина постає у суперчливій взаємодії об'єктивного і суб'єктивного, суцього і належного, сутнісного і екзистенційного начал. Гуманітаристика замкнена на соціокультурні, ціннісно-символічні виміри людського буття, які найповніше реалізуються за умов громадянського суспільства. Водночас громадянське суспільство, як відносно незалежна від держави сфера життєдіяльності людських спільнот, отримує адекватне епистемне вираження на рівні гуманітарного знання. Останнє виросло з практики демократизації і гуманізації суспільного життя, формування людини в освітньо-виховному процесі, мовного дискурсу, освоєння історичного досвіду, культивування цивілізаційних норм життя людей.

Конституювання гуманітарного типу знання особливо активно відбувається у західноєвропейському суспільстві Нового Часу, що збігається з формуванням у ньому громадянських інституцій і відносин. Людина постає як "індивід" – робоча сила, суб'єкт правовідносин, об'єкт виховання й навчання, пацієнт, ув'язнений і т.ін. А науковці зосереджують увагу передусім на тих його якостях, які відповідають потребам ринку і відносин громадянського суспільства. На цій основі сформулювалися три основні підходи до розробки проблем гуманітарного знання.

Перший – натурфілософський, який зосереджується на проблемі створення єдиної науки по людину як родової істоти. Її предметом є інваріанти, природно-субстанційні якості людини, які вбачаються не так у її фізично-тілесних ознаках, як у духовно-ментальних здібностях. Будучи генетично вкорінені у природному естві людини, вони пронизують усі сфери життєдіяльності суспільства – економіку, політику, правовідносини, мораль, завдяки чому гуманітарне набуває світської визначеності, а його наукове розуміння розглядається як неодмінна умова суспільного прогресу і обґрунтування конкретних наук.

За другого – суспільствознавчого – підходу – ідея науковості гуманітарного пізнання пов'язується з аналізом тих ознак людини, що найбільше придатні для серійного виробництва товарних мас і забезпечення формальної рівності індивідів в громадських стосунках.

За третього – власне гуманітарного – підходу враховуються передусім історичні і соціокультурні особливості "світу людини", його індивідуально унікальні і духовні аспекти. Основна увага зосереджується на аналізі цивілізаційних засад людського буття, історичного досвіду, форм спілкування і ціннісно-символічних орієнтацій людей.

Хоча наразі більшість науковців визнає некоректність протиставлення "наук про природу" і "наук про дух", їх методологій, пояснення і розуміння, але реально воно ще зберігається й відтворюється на методологічному рівні суперечливим характером культури громадянського суспільства за умов техногенної цивілізації.

Громадське суспільство адекватне інтенціям "наук про дух" тією мірою, наскільки повно воно репрезентує "світ людини" у єдності його предметних, знаково-символічних і ціннісно-символічних аспектів. В гуманітарному пізнанні громадянське суспільство досліджується як диференційована цілісність через конституювання відповідних предметностей на рівні ідеї людини як родової істоти, соціально-опредметнених вимірів буття людини. Селекція відповідного матеріалу, формулювання і розв'язання проблем здійснюється тут під визначальним впливом спільних інтересів.

Зазначеними особливостями громадянського суспільства детермінуються епістемні і функціональні особливості гуманітарного пізнання. Основними тут є орієнтація на практичне освоєння природи і гуманізація комунікативних процесів, що, зрештою впливає і на методологію гуманітарних наук. Відоме протиставлення сцієнтизму і антисцієнтизму, когнітивного і ціннісного, пояснення і розуміння, що пронизує не лише природознавство, але і гуманітарне пізнання, є проявом внутрішніх суперечностей культури техногенної цивілізації.

Подолання дихотомії методологічних підходів до аналізу "світу людини" не може оминати процеси гуманізації природи і натуралізації людини, їх коеволуцію за умов подальшого розвитку і удосконалення громадянського суспільства. Осмислення цих процесів сприяє гуманітарно- методологічному синтезу "поєднуючої" і "розуміючої" стратегій на основі принципу доповнюваності і передбачає поглиблений аналіз інтегративних тенденцій в учасному людинознавстві.

УДК: 303.443

ФІЛАТОВА І.В.
м. Умань

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У продовж історії чимало досвіду акумулювало людство на ґрунті взаємодії світського та релігійного елементу. Левова частка цього досвіду є негативною. Але дуже багато дискусій точилося навколо проблеми пріоритету і вищості одного над іншим.

Сьогодні людство стало на новий щабель розвитку, воно значно подорослішало й усвідомило рівень взаємодії багатьох елементів демократичного суспільства.

З часу появи і становлення ліберального типу свідомості, релігія яка в той час займала провідні ролі у функціонуванні суспільства, опинилася на марґінесі і більше того, зазнала великої критики та звинувачення в поневоленні людської особи. Натомість ж речники ліберальної філософії проголошували свободу.

Фактично такий розвиток подій став точкою відліку для становлення нового етапу існування релігії в суспільстві. Адже саме поступ світської філософії дав змогу розбудити з "догматичного сну" творців християнської доктрини.

Вже в самій основі християнського вчення лежить постулат про гідність та цінність людської особи. Проте з розвитком інших елементів вчення даний принцип був відсунутий на задній план. Це, звичайно, стало приводом для різкої суперечності між церковним і світським вченням, конфронтації між філософією і богослов'ям.

Але з поверненням до основ богословствування конфлікт між двома сферами почав розв'язуватись.

Сьогодні, натомість, дослідники та мислителі вивчають механізми врегулювання та функціонування різних аспектів суспільства, що це лише не суперечать, а можуть доповнювати одне одного.

Розпочнемо з екскурсу в історію, щоб побачити як складались стосунки між тріадою – громадянське суспільство, демократія, релігія.

Як зазначає Дж. Віті у своїй статті "Християнство і демократія у глобальному контексті": "Головними соціальними ідеями демократії є рівність і свобода, плюралізм і толерантність. Демократія визначає індивідуальність і рівність людей та притаманні їм право на життя та свободу переконань та слова". Виглядає так, що для релігії в такому світі місця немає. Чи точніше, релігія зі своїм баченням світу та цінностей в ньому місця для демократичної індивідуальності та свободи не знаходить. І так було впродовж довгого періоду історії. Таке бачення притаманне і для деяких сучасних представників релігій, які твердять, що демократія і релігія поняття несумісні.

Щоб спростувати чи підтвердити наведену вище тезу звернімося до розвідок, що існують в даній сфері. Американський мислитель Самюель Гантінгтон у своїй статті "Релігія і третя хвиля" постулює тезу про те, що всупереч негативному досвіду, який нагромадився протягом століть взаємодії релігійних і демократичних цінностей, на данному етапі відбулась кардинальна зміна у відношенні цих двох сфер. Саме релігія стала тим чинником, що спричинився до формування і становлення демократії у багатьох країнах. Він виділяє три хвилі взаємодії даних сфер. Перша мала місце у XIX столітті і своїми коренями сягає Французької та Американської революції і була в основному "північноамериканським європейським явищем". Друга – мала місце після II-ї світової війни і захопила різноманітні райони світу. І третя мала місце у 70-х і 80-х роках XX століття. Помічено що поряд з іншими чинниками становлення демократії у цей період вагоду роль відіграла саме релігія.

Також ще один факт який наводить С. Гантінгтон посилаючись на дослідження К.Боллена, що "чим більшою є пропорція протистанського населення, тим вищим є рівень демократії". З іншого боку, католицизм визнавали як ідеологію консерватизму, закостенілості та автократії, протиставляли його демократії. Багато дослідників шукали підстав та пояснень прихильності чи не прихильності однієї чи іншої гілки християнства, проте з часом питання протистояння було зняте. Вже в 70-х роках, остання третя хвиля демократизації була саме католицькою. І тепер християнство в цілому може ототожнюватися з демократичними цінностями, де на першому місці стоїть цінність та гідність людської особи.

Цікаво що саме суспільство виростило до усвідомлення того, що людина та її гідність є вихідним пунктом

будь-яких суспільних процесів. Тому тепер демократія не критикує релігію, а та в свою чергу, не протистоїть демократії. Навпаки, вихідний пункт кожної з них є однаковий. З іншого ж боку, простежується тенденція перебирання релігією функцій, які спершу виконувала демократія. Адже тепер саме релігія стоїть на варті збереження здорових демократичних цінностей.

Бо, як відомо, лібералізація зазнала крайніх викривлень та спотворень в суспільстві, де часто новисає загроза над правами особи у відповідності до її природи. Аналізуючи взаємозв'язок релігії і демократії, можна зробити висновок про відносність формулювання категоричної відмови. Адже в даному аспекті йдеться не лише про релігію, а певні культури, які в історичному сенсі є динамічними, а не пасивними, і тому з кожним етапом розвитком набуває певної трансформації. Це можна спостерігати на прикладі християнства. З початком розвитку і становлення Церкви було утверджено “автократію”, де “духовні” керували світом, а світським залишалося виконувати їх вказівки не маючи індивідуальної свободи. Проте, час Реформації відкрив для християнина нові можливості і розпочав довгу боротьбу за індивідуальну свободу. На той час видавалося ж, що на відміну від протестантів, католицизм ніколи не змінить своєї позиції і назавжди залишиться ворогом лібералізму та демократії. Але, знову ж таки, впродовж історії доктрина Католицької Церкви настільки еволюціонувала, що вже в другій половині XX-го століття саме католицькі єпископи та кардинали очолювали боротьбу за права людини. Тому говорити щодо демократії дуже важко, адже впродовж певного часу все може кардинально змінитися.

Немає ніяких гарантій того, що не буде досягнуто консенсусу між східними релігіями та демократією. І не тому, що демократія є панацеєю від усього, а тому, що на даному етапі розвитку становлення людства, дана система цінностей оптимально відповідає природі, як самої людини, так і суспільства в цілому. Більше того, дає можливість розвиватися та співіснувати людям різних зацікавлень.

Демократичні та християнські принципи зійшлися на спільному фундаменті, яким виступають свобода та право людини. Звичайно, що сталося це не відразу. Як ми вже бачимо минуло чимало століть, пролунало безліч закликів про цінність та утвердження вободи кожного індивіда.

Утвердження свободи почалось з визнання релігійної свободи. Після Другої світової війни рядом документів ООН свобода віросповідання була проголошена невід'ємним правом кожної людини. і це стало новим етапом співжиття та співпраці, якщо можна так сказати, християнства і демократії. Цінність людської особи стала найвищим пріоритетів в усіх сферах співжиття у суспільстві. Разом з тим, принцип толерантності, поваги до іншого, став невід'ємною частиною вчення про права та свободу людини.

З плином часу толерантність зайняла чільне місце у шкалі, як демократичних, так і релігійних цінностей, що спільно входять з поваги і шани до гідності особи. Кожна людина має безліч прав. В тому числі і право на самовираження, незалежно від того, як це проявляється. Проте дане право, не повинно суперечити такому ж праву ближнього. З даним твердженням погодиться кожен, тому, власне говорячи про толерантність, варото говорити одразу про межі толерантності. Особливо стосовно демократичності, де в неконтрольованому плюралізмі залишається один крок до всюдозволеності.

Ідея громадянського суспільства в тому і полягає, що індивіди, які живуть у ньому мають можливість вільно реалізувати свої права та свободу. Пильнувати за цим і покликана, формально, держава. Проте на сучасному етапі розвитку суспільства релігійні принципи не суперечать даній ідеї, а навпаки доповнюють один одного та знімають будь-який конфлікт. Це стає можливим завдяки спільному фундаменту – цінності людської особи та її свободи.

Все частіше мова йде про витворення “світової етики”, тобто, принципів та засад, на основі яких, людство в епоху глобалізації та тісної взаємодії, зможе мирно співжити, дбаючи та не завдаючи шкоди один одному. Волфган Губер закликає релігії “долучитися до вироблення планетарного етносу на основі власних специфічних традицій”. Власне, спробу такого долучення ми намагалися показати на прикладі християнства та християнського внеску у розбудову та втілення демократичних принципів та проголошення свободи як фундаментального принципу. Йдучи від супротивного – спротиву та неприйняття ліберальних ідей то все ж до плескання нових цінностей.

Такий приклад та досвід великою мірою свідчить про можливість та цілком реальну взаємодію та взаємозаповнення демократії та релігії. Об'єднавчим принципом та таким, що аде можливість співіснувати демократичним та релігійним цінностям є принцип толерантності, що ґрунтується на повазі до свободи та прав людини

УДК 303.425.5 (477.74)

ХРИСТЕНКО В.В.

Наук. керівник – ЯРМОЛЕНКО М.І., к.істор.н.

м. Ізмаїл

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ “ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ” НА ОДЕЩИНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

З моменту отримання Україною незалежності велика кількість вітчизняних дослідників порушувала тему формування та розвитку державної **регіональ-**

ної етнополітики, що сприяло виникненню так званого "мовного аспекту" [1], де поняття "етнополітики" поділяється на "етнополітичні відносини", "етнополітична діяльність", "етнополітична поведінка", "державна етнополітика", "державна етнонаціональна політика" та "етнополітична сфера".

Остання, в свою чергу, визначена як сфера суспільних відносин, їх підсистема, де спільні й специфічні етнічні інтереси осіб, груп осіб, утворених ними об'єднань, організацій, установ та інших соціальних суб'єктів регулюються ресурсами політичної влади.

Щодо визначення першого з двох виділених вище понять, то з нашої точки зору з багатьох дослідників Енн Маркузен, відомий американський економіст і політолог, дає найбільш об'єктивну характеристику цього об'єкту наукового дослідження, де "регіон – це історично еволюціонує, компактне територіальне співтовариство, яке має фізичне оточення, містить в собі економічне, політичне і культурне середовище, а також просторову структуру, відмінну від інших регіонів і територіальних одиниць, таких як місто" [2].

Зауважимо, що, виокремлюючи на мапі України етнополітичні регіони, В.Шевчук ідентифікує Одещину як Степове Причорномор'я, а О.Галенко характеризує її як Південну Бесарабію, треба підкреслити дуже цікавий факт, що не один із дослідників не акцентує у своїх назвах на національній забарвленості краю, а спирається лише на його географічну приналежність, але це і не дивно, адже крім українців за останніми даними на Одещині налічується десь 18 етносів. Особливо активну політичну, громадську та культурно-просвітницьку діяльність ведуть російські, грецькі, болгарські, єврейські, вірменські, німецькі та гагаузькі етнічні об'єднання громадян. Треба зазначити, що тільки в період незалежності деякі з цих національних меншин чи не в перше отримали можливість заявити про себе на повну силу. У цьому контексті окремо хочемо зупинитись на гагаузькому населенні регіону. 6 березня 2007 року було створено "Союз гагаузів України", а вже 14 квітня 2008 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову №10015/3/1-08 "Про перехід гагаузької мови на латинський алфавіт." Питання, яке підіймає у 1934 році знаний гагаузький просвітник Михайло Чакир у своїй праці "Історія гагаузів Бесарабії" про те, що "Гагаузи з минулих часів навчилися займатись політикою, серед болгар і росіян, показуючи, що вони болгар, аби з цієї причини болгарі і росіяни приймали їх краще. Серед урумів, молдаван і румун гагаузи показували, що вони уруми та румуни, щоб урумські і молдавсько-румунські правителі краще приймали гагаузів" втратило свою актуальність. Проте, штучно створена проекція цих подій знайшла своє відображення у проведенні українсько-румунського моніторингу. А. Фитеску схарактеризував його так: "Румунія хоче записати українських етнічних молдаван як румун. Ось для чого їм потрібен цей моніторинг, і ми категорично проти його проведення. До-

казом цього є нещодавні події в Молдові". На нашу думку, дуже важливим фактом є те, що представники молдавської общини Одещини мають активну громадську позицію щодо своєї, навіть статистичної, національної ідентифікації. Російський дослідник Н.Н. Чебоксаров[3] окреслює її як одну з головних етнічних ознак, говорячи про її роль як вирішальну у "визначенні приналежності окремих людей або цілих колективів людей до тієї чи іншої етнічної спільноти".

Продовжуючи тему етнічної самосвідомості, необхідно згадати про деякі непорозуміння стосовно статусу російської мови, що стали об'єктом обговорення в Одеській обласній раді. В результаті чого була прийнята постанова, в якій значно посилюється вага російської мови у ключових сферах управління, освіти та культури.

На сам кінець констатуємо, що в Одеському регіоні мають місце певні проблеми етнополітичного характеру та їх вивчення є дуже актуальним для прогнозування та запобігання можливих етнічних непорозумінь. Треба відзначити й унікальність Одещини, адже при детальному огляді етнополітичної мапи Одеської області вона буде дещо нагадувати різнобарвну палітру художника, де кожен етнос, як колір, відіграє своє особливе, притаманне тільки йому, місце в майбутній картині становлення "етнополітичної сфери" на Одещині в умовах сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Котигоренко В. Мовний аспект державної етнополітики в Україні // Стратегічні пріоритети: науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень. – К., 2007. – № 2(3).
2. Курас І.Ф. Етнополітика: історія і сучасність. Статі, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999.
3. Чебоксаров Н.Н. Проблемы типологии этнических общностей в трудах советских ученых // Советская Этнография, 1967. №4. С. 94.

УДК 1(091)(470)+130.2

ЧЕКЕР Н. В.;

ТИТАРЕНКО С. А. д. филос. наук,

г. Луганск

ТВОРЧЕСТВО КАК ОСНОВНОЙ КОНЦЕПТ ФИЛОСОФИИ Н.А. БЕРДЯЕВА

Тема творчества для Н. А. Бердяева – это "осевая" тема, вокруг которой складываются представления философа по множеству проблемных "точечных" вопросов. Специфика рассмотрения творчества у Бердяева делает специфичной его антропологию, его рассмотрение Бого-человеческих отношений, его оценку культуры и истории.

В концептуализации творчества в философии Н. А. Бердяева можно отследить определённую изменчивость, но важнейшие ориентиры к раскрытию этой темы заданы философом уже в ранней книге “Смысл творчества. Опыт оправдания человека” (1916).

Прежде всего, творчество для Бердяева процессуально, смыслопорождающе. По сути дела и “конечный результат” творчества также не есть нечто одномоментно схватываемое, застывшее, предметное. Результат творчества, по Бердяеву, – это красота. Красота же – живое, духовное, вечно совершающееся и совершенствующееся “совершенство”. Поэтому оценивая достижения, предметы культуры, Бердяев говорит, с одной стороны, об их символической значимости (через них красота как бы “проливается” в мир). С другой стороны, продукты культуры – это порождения двух “конкурентных” процессов: творчества и объективации. И, как результат объективации, культура должна быть преодолена, её превосмогающим преобразованием должна стать сверх-культура.

Творчество, согласно русскому мыслителю, – это двуединый процесс Бого-человеческого взаимодействия. Говоря о смыслопорождающей процессуальности творчества как такового, Бердяев, естественно, не может принять взгляда на творчество как на реализацию предзаданных идей, воплощение предсуществующих образцов. То есть, он встаёт в оппозицию платонической традиции, доминировавшей в русской религиозной философии со времён Вл. Соловьёва. Кроме того, творчество как взаимодействие не есть последовательный “обмен” действиями между субъектами. Это скорее, раскрывающийся (растягивающийся) в Вечность, “контакт” личностных, духовных потоков – Божеского и человеческого.

Тут важными становятся два момента. Во-первых, творчество, по Бердяеву, не просто персоналистично, оно “интимно”. Это, с одной стороны, требует “равенства” взаимодействующих субъектов, отсутствия субординации в отношениях, открытости (а следовательно, свободы). С другой стороны, это повышает “градус ответственности” человека в таких отношениях. В связи с этим, для Бердяева предельно остро встаёт проблема сущего и должного.

Человек, по Бердяеву, оправдываем через творчество. Это оправдание – не данность, оно предполагает усилие человека по осуществлению себя как личности, как божьей идеи, то есть “подтягивание” на уровень должного. Что есть должное для человека? С нарастающим христороцентрических тенденций в мышлении Бердяева, он по сути дела приходит к достаточно чёткой

“перспективе” ответа на этот вопрос. Должное для человека – это свободный (сознательный, героический) отклик на зов Божий, реализация личностной полноты, полноты, которая достигнута была лишь однажды Иисусом Христом (но это, не только в истории, но и в вечности осуществляющееся “однажды”, как бы изначально “чреватое” множественностью).

Объясняя катастрофический фактический разрыв между сущим и должным, Бердяев детально прорабатывает тему свободы. Он говорит о двух предельных, точнее “личностных” формах свободы, и одной – первичной, хаотической, вне-личностной. Личностные формы свободы – это свобода Бога и свобода, которая достигается человеком на пути творческого личностного становления (в связи с этим, в философии Бердяева выступают два переплетающихся рассуждения: о трагедийности индивидуальной судьбы и о трагедийности человеческой истории) – свобода Христа, свобода обоженного человеческого духа. Хаотическая же свобода – это свобода безосновная и беспредельная, открывающая сами возможности творческой непредсказуемости, новизны (а следовательно, трагической динамики) в мире. Строя мифологическое обоснование первичной свободы, Бердяев перерабатывает представления немецкого мистика Я. Бёме об *Ungrund*'е (Безосновном).

И наконец, Бого-человеческий длящийся “контакт” – это и есть, согласно Бердяеву, миротворение как мистическая драма любви и свободы, как живое развёртывание тайны Троичности. Поэтому Бердяев говорит о творчестве как об откровении человека, то есть о раскрытии истинной (предельной) природы человека. Понимая эту истинную “человечность” как входящую в состав Троицы. И поэтому творчество человека значимо в зависимости от полноты личностного “контакта” человеческого духа с Духом Божьим, а не от “сферы” реализации человеком своих творческих способностей. Везде, где достигаемы проблески красоты, есть истинное творчество, есть порождение смысла, есть реализация человеком Божьих ожиданий. В этих проблесках “сгорает” всё временное и побеждается потенциальное зло и хаос первичной свободы.

Подводя некий метатеологический итог можно констатировать, что именно своим творчеством человек включается не только в креационистский, но и теогонический процесс. Бог создаёт мир и человека для того, чтобы человек доразвил созданное, и тем самым обогатил Бога, дополнил его как равноправный субъект.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Яковлева О.В. Багатомовність у ВНЗ України як фактор наближення до європейського освітнього простору	3
Гридковець Л.М. Базові принципи накопичення особистого капіталу	4
Кончин В. Технологічна сингулярність та трансгуманізм: кінець епохи класичного капіталізму та становлення суспільства майбутнього	5
Котлярова Т.О. Потенціал духовних цінностей в процесі виховання студентської молоді	7

ЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО

Андрєєв М.В. Системи керування запасами з недосконалою інформацією щодо наявних запасів	9
Балюк С., Сизонов Д.Ю. Нова фінансово-економічна термінологія: українське та запозичене	10
Горєва Н.С. Етапи становлення та проблеми розвитку ринку цінних паперів	11
Городецька М.О. Економічні тенденції інноваційного розвитку сільського господарства України в умовах глобалізації	11
Grądzki R. Stanisławski R. Role of Financial Support in the Process of Innovative Development of Small and Medium Enterprises in the Textile and Clothing Industry in the European Union and Poland	13
Жерибор Д., Кончин В.І. Банкрутство пенсійного фонду України та шляхи санації пенсійної системи	17
Загарій В. Основні тенденції розвитку грошово-кредитної сфери економіки України	18
Льченко Л.Б. Облікова система – інформаційне забезпечення стратегічного управління підприємством	19
Каверина А.В. Україна в процесах міжнародної міграції робочої сили	20
Кобилинська Л., Захарчук С.С. Пріоритетні напрямки діяльності банківської системи України	22
Коваленко Ю.М. Інституційна основа еволюції фінансового сектора економіки	23
Колесник Н.В. Майбутнє малого та середнього бізнесу згідно з новим податковим кодексом	24
Кончин В.І. Глобальні виробничі мережі та стратегія підвищення конкурентоспроможності економічних територій України	25
Корягіна К.С. Проблеми платоспроможності та ліквідності підприємств	28
Крайчинська Т., Акчуріна Ю.М. Антикризовий менеджмент вітчизняних комерційних банківських установ	28
Кузьменко А., Кончин В.І. Пенсійна реформа в Україні: план дій уряду та виклики для українського суспільства	29
Лобунець В.І. Зарубіжний досвід державної підтримки інноваційної діяльності	33
Лопатенко Л.О., Лопатенко Д.Б. Пропорційність та диспропорційність в економіці	33
Медовий Д., Коваленко Ю.М. Дослідження рівня фінансової грамотності населення в Україні	34
Могилевська К.В. Конкурентоспроможність держави та її види	35
Негодуйко В., Кончин В.І. Іноземні інвестиції в економіку України	36
Осетрова Е.П. Финансовые стратегии увеличения стоимости предприятия	37
Пахомова Т.М., Мошко В.В. Антикризове управління як найважливіша умова сталого розвитку підприємств	39
Свердан М.М. Податки на багатство як альтернатива удосконалення податкової системи: досвід реалізації фіскальної політики у Франції	40
Руденко В.В. Вплив неопатримональних відносин на економіку України	42
Снопов О., Довгалюк Н.В. Інноваційна діяльність та джерела її фінансування	43
Сом В., Коваленко Ю.М. Універсализація як міжнародна тенденція розвитку банківської справи	45

Супруненко С., Довгалюк Н.В. Інвестиційний клімат України	46
Тукіна І.І. Основні напрямки діяльності НБУ	48

МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ

Волох В.В., Новікова Н.А. Туристичні ресурси Львова в структурі соціально-економічних пріоритетів Карпатського регіону	50
Горбатюк В., Коростелев В.А. Инновационный менеджмент в лучших компаниях мира (на примере компании «HEWLETT-PACKARD»)	51
J. Gralowski Significance of ERP system during company management (Важливість програми підбору персоналу серед знайомих працівників компанії системі менеджменту)	52
Коростелев В.А. Нооменеджмент, как идеология социально-экономического развития Украины в XXI веке	55
Крайчинська Т., Ачкуріна Ю.М. Екологічний менеджмент на сучасному етапі	57
Мартінова Н.С., Носаченко Ю.М. Створення системи соціального партнерства в сфері туризму та туристичній освіті	58
Мошко В.В. Пахомова Т.М. Особливості антикризового управління діяльністю сільськогосподарських підприємств	59
Остапенко М., Саух І.В. Практично – соціальний інтелект як специфічна властивість керівника	60
Проскура Д., Ачкуріна Ю.М. Компетентісний підхід, як важлива складова інноваційного менеджменту освіти	62
Росенко І., Сизонов Д.Ю. Сучасна мова реклами: соціолінгвістичний аспект	63
Струк Ю., Мартінова Н.С. Формування креативної рекламної стратегії на туристичному підприємстві	64
Щастная А., Саух І.В. Деловая карьера менеджера: современные тенденции	65
Юсько Ю., Мартінова Н.С. Роль комунікацій в сфері туризму	66
Яковец І., Коростелев В.А. Фандрайзинг як засіб активізації інноваційної діяльності	68
Яновшек В., Дмитрук О.В. Роль опитувальних методів збору інформації в процесі реалізації маркетингу на рівні туристичного підприємства	70

ПСИХОЛОГІЯ

Гридковець Л.М. Семейно-родова пам'ять як одна з базових структур особистості в сучасних психотерапевтичних концепціях	73
Вакула О., Гридковець Л.М. Дитина дошкільного віку як суб'єкт родинно-особистісної соціалізації	74
Галімова І., Кулбіда Н.М. Щодо дослідження самооцінки сучасної молоді	74
Грицина Л., Біда О.А. Студентська сім'я: за і проти	76
Клименко О., Гридковець Л.М. Синдром професійного вигорання у медичних працівників	77
Колеснікова О., Гридковець Л.М. Базові принципи розвитку дитини першого року життя	77
Купріянова О., Гридковець Л.М. Базові напрямки допомоги дітям з діагнозом ДЦП	78
Ляшенко О., Гридковець Л.М. Саморегуляція особистості як один з базових процесів її життєдіяльності	79
Ляшенко Г., Гридковець Л.М. Психологічна допомога бездоглядним дітям як актуальна проблема сучасності	79
Мазаненко О.М. Психологічна готовність юнаків до професійної діяльності	80
Марусенко О. А., Ковальова А. В., Власова Н. В. Психологічний супровід соціокультурного розвитку студента в період його професійного становлення	81
Михалків Р., Гридковець Л.М. Дослідження проблеми синдрому емоційного вигорання серед майбутніх священослужителів	82

Новікова А., Гридковець Л.М. Базова структура автономії як складова особистісної свободи людини	83
Палагнюк О., Гридковець Л.М. Соціальна відповідальність як особистісна життєва стратегія людини	84
Панфілов Д. Розвиток емпатійних якостей засобами тренінгу	84
Патрехаєва Н., Гридковець Л.М. Особливості психологічного стану онкохворих	85
Пашкова Н., Гридковець Л.М. Стратегія психологічної допомоги агресивним підліткам	86
Порядіна А., Кулбіда Н.М. Проблеми суїцидальної поведінки особистості	87
Савицька К., Казьмерчук А.В. Проблема комп'ютерної ігromанії неповнолітніх	89
Сніцар-Титаренко К.М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку ігровими засобами	90
Твардовська Д., Кулбіда Н.М. Міжособистісні стосунки студентів в аспекті віртуальної взаємодії	91
Ткачук Т. Вік та копінг-поведінка	92
Шелестова О., Гридковець Л.М. Депривації як результат стресогенної життєдіяльності людини та суспільства	93
Шкрібтійко Л.П. Патріотичні почуття особистості і суспільства через призму етнопсихології	94
Яновська Л., Гридковець Л.М. Психологічна адаптація як спосіб взаємодії з хворобою	95

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Александров О., Денисюк С.Ч. Громадянська непокоря як суспільно-політичне явище	97
Бобрук А.М. Види та типи тестового контролю в процесі викладання іноземних мов у ВНЗ	99
Бондар Г., Хоменко Т.В. Проблеми мовної підготовки працівників сфери екскурсійного обслуговування до Євро 2012	100
Бондар О., Хоменко Т.В. Проблеми мовної підготовки працівників транспортної галузі в контексті проведення в Україні Євро – 2012	101
Вербовський В.В. «Образ ворога» в умовах інформаційної війни як предмет філософського та історико-психологічного дослідження	102
Горбатюк В.А., Хоменко Т.В. The book and youth. Sight into the third millenium	103
Денисюк С.Г. ЗМІ як інструмент програмування поведінки людини	104
Драчук Л.І. Божественне і людське у фресках Джотто ді Бондоне	105
Жорова Е., Вербовський В.В. Образ врага и друга в современной культуре	106
Коломієць Н.С. Громадянське суспільство і соціальний розвиток України	108
Макаренко М., Хоменко Т.В. Мероприяття по забезпеченню мовної підготовки працівників МВД України на кануні Євро – 2012	109
Михайліченко М.В. Феномен Державно-громадського управління в освіті	110
Подкопна Є.Ю., Прогнозування оптимальної моделі бібліотечних послуг	111
Ревенко Т., Заплотинський Г.С. Оптимізація планів формування органів студентського самоврядування в університетах	112
Сизонов Д.Ю. Процес формування мовної особистості фахівця у сфері фінансово-економічної освіти	113
Слободяник Я. Гуманітарне знання в контексті ідеї громадянського суспільства	115
Філатова І.В. Толерантність як цінність громадянського суспільства	116
Христенко В., Ярмоленко М.І. Особливості становлення «етнополітичної сфери» на Одещині в умовах сьогодення	117
Чекер Н. В., Титаренко С.А. Творчество как основной концепт философии Н.А. Бердяева	118

ВПЕВНЕНІСТЬ І ДОВІРА

III-IV РІВЕНЬ АКРЕДИТАЦІЇ

KiBiT
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

WWW.KIBIT.EDU.UA

- ЕКОНОМІКА
та ПІДПРИЄМНИЦТВО
- МЕНЕДЖМЕНТ
і АДМІНІСТРУВАННЯ
- ПСИХОЛОГІЯ

- ПІДГОТОВКА
ДО ЗОВНІШНЬОГО
НЕЗАЛЕЖНОГО
ОЦІНЮВАННЯ

(044) 430 1577
(044) 353 4242

ВИПУСКНИКИ КУРСІВ ЗАРАХОВУЮТЬСЯ до КІБІТ НА ПІЛЬГОВИХ УМОВАХ

WWW.KIBIT.EDU.UA